

MAGYAR RENDÉSZET

Kiemelt közlemények

TAKÁCS Soma – TÓTH Attila:

Folyamatmenedzsment a fizikai biztonság területén

BOSNYÁK Henrietta:

Az iraki biztonsági erők szereplői

BIRÓCZKY-SZABÓ Andrea –

CZENE-POLGÁR Viktória:

Kihívások és megoldások

a pénzügyőrszakma-történet oktatása során

XXIV. évf. (2024)
2. szám

ISSN 1586-2895 (nyomtatott)
ISSN 1787-050X (elektronikus)

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

MAGYAR RENDÉSZET

A NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM RENDÉSZETTUDOMÁNYI SZAKMAI FOLYÓIRATA

Magyar Rendészet – Szerkesztőség

Főszerkesztő:	Prof. Dr. CHRISTIÁN László (Nemzeti Közzolgálati Egyetem)
Főszerkesztő-helyettes:	Dr. BIRÓCZKY-SZABÓ Andrea (Nemzeti Közzolgálati Egyetem)
Szerkesztők:	Dr. CSABA Zágon (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Dr. ERDŐS Ákos (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) LIPPAI Zsolt (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Dr. NÉMETH Zsolt (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Dr. TÓTH János József (Nemzeti Közzolgálati Egyetem)
Szerkesztőbizottság:	
A szerkesztőbizottság elnöke:	Prof. Dr. KOVÁCS Gábor (Nemzeti Közzolgálati Egyetem)
A szerkesztőbizottság tiszteletbeli elnöke:	Prof. Dr. <u>KATONA Géza</u>
Alapító szerkesztőbizottsági elnök:	Prof. Dr. BLASKÓ Béla (Nemzeti Közzolgálati Egyetem)
Szerkesztőbizottsági tagok:	Prof. Dr. BARABÁS Andrea Tünde (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Dr. habil. BODA József (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Dr. FAŁDOWSKI, Marek (Szczytnói Rendőr-akadémia, Lengyelország) Dr. FELKAI László (Belügyminisztérium) Dr. FIALKA György (Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara) Prof. Dr. FINSZTER Géza (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Prof. Dr. HALLER József (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Dr. HEGYALJAI Mátvás (Belügyminisztérium) Dr. JANZA Frigyes nyá. r. vezérőrnagy Prof. Dr. KERÉZSI Klára (Országos Kriminológiai Intézet) Dr. MADAI Sándor (Debreceni Egyetem) Prof. Dr. MEZEY Barna (Eötvös Loránd Tudományegyetem) Prof. Dr. <u>RÜZSONYI Péter</u> (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Prof. Dr. SALLAI János (Nemzeti Közzolgálati Egyetem) Dr. SOTLAR, Andrej (Maribori Egyetem, Szlovénia)
Szerkesztőség:	1083 Budapest, Üllői út 82. magyarrendeszet@uni-nke.hu , +36 1 432 9074
	XXIV. évfolyam, 2024/2. szám
Kiadó:	Nemzeti Közzolgálati Egyetem Ludovika Egyetemi Kiadó 1083 Budapest, Ludovika tér 2. www.ludovika.hu ; info@ludovika.hu
A kiadásért felel: Olvasószerkesztők: Nyomdai kivitelezés:	Dr. DELI Gergely rektor BUJJDOSÓ Hajnalka, RESOFSZKI Ágnes Nemzeti Közzolgálati Egyetem ISSN 1586-2895 (nyomtatott) ISSN 1787-050X (elektronikus) Megjelenik évente 4 alkalommal.

MAGYAR RENDÉSZET

PROFESSIONAL JOURNAL OF LAW ENFORCEMENT OF THE UNIVERSITY OF PUBLIC SERVICE

Hungarian Law Enforcement – Editorial Team

Editor-in-chief: László CHRISTIÁN (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Deputy editor-in-chief: Andrea BIRÓCZKY-SZABÓ (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Editors: Zágon CSABA (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Ákos ERDŐS (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Zsolt LIPPAI (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Zsolt NÉMETH (Ludovika University of Public Service, Hungary)
János József TÓTH (Ludovika University of Public Service, Hungary)

Editorial Board

Chairman of the Editorial Board: Gábor KOVÁCS (Ludovika University of Public Service, Hungary)

Honorary chairman of the Editorial Board: † Géza KATONA

Founding Chairman of the Editorial Board:

Béla BLASKÓ (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Andrea Tünde BARABÁS (Ludovika University of Public Service Faculty of Law Enforcement, Hungary)
József BODA (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Marek FAŁDOWSKI (Police Academy in Szczytno, Poland)
László FELKAI (Ministry of Interior, Hungary)
György FIALKA (Chamber of Bodyguards, Property Protection and Private Detectives, Hungary)
Géza FINSZTER (Hungarian Academy of Sciences, Ludovika University of Public Service, Hungary)
József HALLER (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Mátyás HEGYALJAI (Ministry of Interior, Hungary)
Frigyes JANZA (Hungarian Police, retired)
Klára KEREZSI (Hungarian Academy of Sciences)
Sándor MADAI (University of Debrecen, Hungary)
Barna MEZEY (Eötvös Loránd University, Hungary)
† Péter RUZSONYI (Ludovika University of Public Service, Hungary)
János SALLAI (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Andrej SOTLAR (University of Maribor, Slovenia)

Editorial office: H-1083 Budapest, Űllői út 82.
magyarrendeszet@uni-nke.hu, +36 1 432 9074
Subscriptions are available at the editorial office, at the above address.

Vol. XXIV. 2024/2

Publisher: Ludovika University of Public Service | Ludovika University Press
H-1083 Budapest, Ludovika tér 2.
www.ludovika.hu; info@ludovika.hu

Responsible for publishing: Gergely DELI Rector
Proofreaders: Hajnalka BUJIDOSÓ, Ágnes RESOFSZKI
Print and bind: Ludovika University of Public Service

ISSN 1586-2895 (printed)
ISSN 1787-050X (online)

Published four times a year.

Tartalom

Szerzőink	7
Lektoraink	9
Szerkesztői köszöntő	11

Határrendészet

SZÉP Ferenc: A Magyarországra irányuló illegális migráció trendjei 2008–2023 között . .	17
BARTUS Gábor: A vasúti határforgalom-ellenőrzés története 1875-től 1919-ig	39

Kriminalisztika

FENYVESI Csaba – ZSÁK Zsófia: Egy késes emberölés kriminalisztikai és büntető eljárásjogi tanulságai	53
---	----

Komplementer rendészet

BÖCSKEI Renáta – TÓTH Levente: Látható barátból láthatatlan ellenség – A kényelem ára	69
KARDOS Pál: A polgárőrség oktatási rendszere	89
TAKÁCS Soma – TÓTH Attila: Folyamatmenedzsment a fizikai biztonság területén . . .	105
TRAPP László: Az állami rendvédelmi, valamint a magánbiztonsági szereplők intézkedéskultúra-váltásának együttműködési és képzési lehetőségei	121

Menekültügy

RITECZ György: Az Eurodac adatainak egyfajta elemzése	137
---	-----

Rendészeti felsőoktatás

BIRÓCZKY-SZABÓ Andrea – CZENE-POLGÁR Viktória: Kihívások és megoldások a pénzügyőrszakma-történet oktatása során	155
---	-----

Rendészeti gyakorlat

Mónika FÜSTÖS: Trust in the Police and Willingness to Report Crimes: Who Researched the Nexus, When and with What Result?	169
--	-----

Rendészettörténet

MÁCSÁR Gábor: Az első magyar nyelvű önvédelmi könyv	189
SIDLÓ Mariann: Gyanús eltűnések és halálesetek – titkos információgyűjtés és egyéb hatósági intézkedések	197

Rendészettudomány

ANDRÁS Hunor Lehel: Előtanulmányok egy kutatói rendőrkávéházhoz, 1. rész	215
--	-----

HORVÁTH-BACSÓ Bernadett: Rendészeti konferenciabeszámoló a Rendészet–
Tudomány–Aktualitások témaköreiben229

Terrorizmus

BOSNYÁK Henrietta: Az iraki biztonsági erők szereplői237

FAGGYAS Attila – RÉMAI Dániel: A modern és posztmodern terrorizmus:
változatos elkövetési módszerek és eszközök259

Szerzőink

- ANDRÁS Hunor Lehel r. százados, sajtóreferens, Jász-Nagykun-Szolnok
Vármegyei Rendőr-főkapitányság; doktori hallgató, Nemzeti Közzolgálati
Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola
- BARTUS Gábor r. őrnagy, tanársegéd, Nemzeti Közzolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék
- BIRÓCZKY-SZABÓ Andrea dr., püőr. ezredes, tanszékvezető egyetemi docens,
Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri
Tanszék; tudományos és nemzetközi dékánhelyettes Nemzeti Közzolgálati
Egyetem Rendészettudományi Kar
- BOSNYÁK Henrietta doktori hallgató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem
Hadtudományi Doktori Iskola
- BÖCSKEI Renáta hallgató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi
Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; közbeszerzési
referens, TVT Vagyonvédelmi Zrt.; értékesítési és műszaki vezető, ESDA Kft.
- CZENE-POLGÁR Viktória dr., adjunktus, Nemzeti Közzolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszék
- FAGGYAS Attila dr., r. o. ezredes, főosztályvezető, Terrorelhárítási Központ
Művelési Igazgatóság Speciális Egészségügyi Főosztály
- FENYVESI Csaba prof. dr. habil. egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem Állam-
és Jogtudományi Kar Büntető és Polgári Eljárásjogi Tanszék
- FÜSTÖS Mónika doktori hallgató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem
Rendészettudományi Doktori Iskola
- HORVÁTH-BACSÓ Bernadett németnyelv-tanár, Nemzeti Közzolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus Tanszék;
doktori hallgató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi
Doktori Iskola
- KARDOS Pál mesteroktató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi
Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; igazgató, Zuglói
Önkormányzati Rendészet; elnök, Budapesti Polgárőr Szövetség; általános
és oktatási elnökhelyettes, elnök, Országos Polgárőr Szövetség
- MÁCSÁR Gábor dr. PhD, r. alezredes, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság;
önvédelmi szakértő, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Sporttudományi
Intézet Karate Szakedző Képzés
- RÉMAI Dániel mb. tanszékvezető, Nemzeti Közzolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar Terrorelhárítási Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti
Közzolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola

- RITECZ György dr., ny. r. ezredes, címzetes egyetemi docens, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola témavezető
- SIDLÓ Mariann óraadó tanár, Sola Scriptura Teológiai Főiskola Biblia és Művészetek Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola
- SZÉP Ferenc r. őrnagy, határrendészeti osztályvezető, Határrendészeti Kirendeltség Biharugra; doktori hallgató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola
- TAKÁCS Soma hallgató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék
- TÓTH Attila dr. PhD, tanársegéd, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék
- TÓTH Levente dr. PhD, tanársegéd, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; szakmai igazgató, TVT Vagyonvédelmi Zrt.
- TRAPP László doktori hallgató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola
- ZSÁK Zsófia bírósági fogalmazó, Pécsi Törvényszék; doktori hallgató, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola

Lektoraink

BEZERÉDI Imre dr. PhD, r. alezredes, parancsnokhelyettes, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendvédelmi Tagozat

FÓRIZS Sándor prof. dr. egyetemi tanár, ny. r. dandártábornok, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola

GÁL Erika dr. tanársegéd, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola

HORVÁTH Tamás dr. PhD, adjunktus, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék

KANYUK Petra Ágnes dr. PhD, óraadó, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőjogi és Kriminológiai Tanszék

KIS-BENEDEK József dr. habil. óraadó oktató, magántanár Milton Friedman Egyetem Nemzetközi és Politikatudományi Tanszék

KLENNER Zoltán r. őrnagy, tanársegéd, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bevándorlási Tanszék

KOVÁCS Tamás dr. habil. tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti és Történeti Tanszék

MAGASVÁRI Adrienn dr. PhD, püőr. alezredes, egyetemi docens, tanszékvezető-helyettes, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszék

MOLNÁR Katalin dr. PhD, egyetemi docens, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magatartástudományi Tanszék

NYESTE Péter dr. PhD, r. alezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnügyi, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék

SVÉD László prof. dr., nyá. o. altábornagy Nemzeti Közzolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola

TISZOLCZI Balázs Gergely dr. PhD, adjunktus, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék

TÓTH Gábor dr., nyá. r. vezérőrnagy, főtanácsos, Budapest korábbi rendőrfőkapitánya

VEDÓ Attila PhD, r. alezredes, határrendészeti szakmai referens, Belügyminisztérium Európai Unió Fejlesztések Koordinációjáért Felelős Helyettes Államtitkárság Belügyi Támogatások Főosztálya

Szerkesztői köszöntő

A *Magyar Rendészet* elsődleges célkitűzése a rendészettudomány egyetemi szintű oktatásának támogatása, új tudományos eredmények közzététele, valamint szakmai tudományos fórum és publikációs lehetőség biztosítása. Tudományterületi fókuszja a rendészettudomány, valamint a bűnügyi tudományok, kellő nyitottsággal a többi tudományterületről kapcsolódó tudományos eredményekre és az interdiszciplináris megközelítésre. Folyóiratunk az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának besorolása szerint „B” kategóriás lap, amely évente négy számmal jelenik meg. Szerkesztőségünk az NKE Rendészettudományi Karán működik, kiadója a Ludovika Egyetemi Kiadó. Christián László r. dandártábornok tanszékvezető egyetemi tanár főszerkesztő munkáját a szerkesztőség titkára, Németh Zsolt PhD ny. r. ezredes egyetemi docens, korábbi főszerkesztő, valamint Barnucz Nóra és Lippai Zsolt r. alezredes egyetemi tanársegédek támogatják. Lapszámaink is jól tükrözik törekvéseinket, hiszen a publikált tudományos közlemények a rendészet elméleti és gyakorlati világának sokoldalú, alapos és hiteles elemzését adják; kiemelkedő szerepe van lektorainknak, akik ellenszolgáltatás nélkül tesznek eleget a szerkesztőség felkérésének és végzik felelősségteljes munkájukat, garantálva a megjelenő közlemények megfelelését a magas szintű elvárásoknak.

A *Magyar Rendészet* közel negyed évszázados fennállása alatt mindvégig törekedett arra, hogy teret biztosítson minden, a rendészet rendeltetésével, intézményrendszerével, feladataival, személyzetével, működésével, jogi szabályozásával kapcsolatos munkának. A rendészet ugyanis olyan társadalmi konstrukció, amely sokrétűen kapcsolódik a közösség különböző alrendszereihez, így sokféle nézőpont érvényesüléséhez. 2024-ben a kéziratok alapos, objektív, valamint a szakmai és tudományos elvárásoknak megfelelő kettős vak lektorálási folyamatának fenntartása mellett egy megerősödött szerkesztőség – Biróczky-Szabó Andrea PhD, Csaba Zágon PhD, Erdős Ákos PhD és Tóth János PhD személyével – várja a rendészettudomány területén, illetve az annak határterületein született új tudományos eredményeket publikálásra.

Visszatekintés

Előző, 2024/1-es lapszámunk büntetés-végrehajtási rovatában azt vizsgálták, hogy milyen hatások érik a fogvatartottakat, és hogy szabadulásuk után miként lesznek képesek beilleszkedni a kinti társadalomba. A kriminológiai rovatban egyrészt Józsefváros városfejlődésének szakaszairól és azoknak a bűnözésre gyakorolt hatásáról, másrészt az új típusú terrorcselekmények esetében az első reagáló egészségügyi ellátók szerepéről olvashatunk. A rendészeti praxis rovat több érdekes gya-

korlatot mutat be, így a schengeni egyezményben és a kódexben megfogalmazott követelmények teljesítését a ciklikus jelleggel rendszeresen végrehajtott ellenőrző értékelési és monitoringmechanizmusokat, továbbá a közösségi média megjelenését a rendőri munkában, valamint a kapitalizálódás szerepét a vagyonvédelmi piac megteremtésében. Itt olvashatunk a honosítási eljárás során hozott egyéni és állami döntések kockázatairól és a hazai fesztiválturizmus biztonságának támogatásáról, azaz a speciális rendezvénybiztosítások megvalósításáról. A rendészettudományi rovat egyrészt a rendőrség foglalkozási kultúrájára és szervezeti átalakítására vonatkozó kutatásokat taglal, másrészt a polgárőrség működésének átfogó tudományos feltérképezését. A rendészettörténeti rovatban megismerhetjük a *Magyar Rendőr* negyvenéves fennállásának történetét, valamint az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium fennállásának rövid időszakát, továbbá a hidegháborús időszak titkoszolgálati tevékenységét.

Jelen számunk margójára

Határrendészet

A szerző azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy miképpen jelentek meg és milyen módon alakultak az illegális migráció trendjei Magyarországon 2008 és 2023 között, összehasonlítva ugyanezen időszakban a szlovén, osztrák és szlovák elfogások abszolút esetszámaival. (SZÉP Ferenc: *A Magyarországra irányuló illegális migráció trendjei 2008–2023 között*)

A közlekedési infrastruktúra fejlődése az államhatár elérésével maga után vonta ok-okozati összefüggésként a vasúti pályarendszer kiépítésének olyan jellegű rendészeti tevékenységét, amely eltért a korábban jellemző, hagyományosan értelmezett határőrizettől. (BARTUS Gábor: *A vasúti határforgalom-ellenőrzés története 1875-től 1919-ig*)

Kriminalisztika

A két szerző egy húsz évvel ezelőtti, eddig a szakirodalomban fel nem dolgozott emberölés nyomozását és bírósági szakaszát mutatja be, a vádemelés előtti és a tárgyalótermi bizonyítás fordulatait egyaránt elemezve. Az esetelemzés megmutatja, hogy a kriminalisztikai első csapásnak milyen nagy jelentősége van a sikeres nyomozáshoz vezető úton. (FENYVESI Csaba, ZSÁK Zsófia: *Egy késes emberölés kriminalisztikai és büntető eljárásjogi tanulságai*)

Komplementer rendészet

A rohamosan növekvő technikai és technológiai fejlődés következtében, valamint a digitális átalakulás és az információtechnológia terjedésével egyre népszerűbbé válnak az IoT- (Internet of Things) eszközök. Ezek ma már szinte mindenhol jelen vannak, elég csak az okosotthonokra, az önvezető autókra, az okos biztonságtechnikai eszközökre vagy épp az IoT-technológián alapuló gyártósorokra gondolni. A szerzők ezért is tartják fontosnak tárgyalni és megismertetni az eszközökkel kapcsolatos veszélyeket, amelyek megelőzésére fel kell készülni mind a valós fizikai, mind pedig a kibertérben. (BÖCSKEI Renáta, TÓTH Levente: *Látható barátból láthatatlan ellenség – A kényelem ára*)

A polgárórség működésének átfogó tudományos kutatásához, feltérképezéséhez kíván hozzájárulni a szerző, felismerve annak tényét, hogy a kutatott téma a bűnmegelőzés, a közrend, a közbiztonság fenntartásában való civil közreműködés, ennél fogva a rendészeti együttműködés folyamatosan időszerű kérdése, ugyanis a jelenlegi körülmények között a polgárórség szerepvállalása nélkülözhetetlen segítség a rendőrség számára. (KARDOS Pál: *A polgárórség oktatási rendszere*)

A folyamatmenedzsment-rendszer alkalmazása jobb átláthatóságot, rendezettséget, ezáltal hatékonyabb működést eredményez a szakmai területek és a szervezet számára. Emellett a folyamatok integrációja lehetőséget biztosít a folyamatos ellenőrzés és az ellenőrzés során feltárt eltérések vizsgálatát követő fejlesztések kivitelezésére, amellyel biztosítja a szervezet rugalmasságát a piaci viszonyokhoz való alkalmazkodásban. (TAKÁCS Soma, TÓTH Attila: *Folyamatmenedzsment a fizikai biztonság területén*)

A szerző elemzi az állami rendvédelmi, valamint a magánbiztonsági szereplők intézkedési kötelezettségét, valamint eszközrendszerét. Feltárja a hiányosságokból eredő különbségeket, amelyek közvetlen hatást gyakorolnak a társadalom által elvárt közbiztonság megteremtésére. (TRAPP László: *Az állami rendvédelmi, valamint a magánbiztonsági szereplők intézkedéskultúra-váltásának együttműködési és képzési lehetőségei*)

Menekültügy

Az Európai Unió menekültügyi rendszerének technikai hátterét kívánja biztosítani az Eurodac, amely nemcsak a menedékkérők, hanem az irreguláris migránsok és az illegálisan tartózkodók ujjnyomatának összevetésére is szolgál. A szerző célja, hogy az Eurodac várható átalakítása előtt felmérje az eddigi tanulságokat, és előre-mutató ajánlásokat fogalmazzon meg. (RITECZ György: *Az Eurodac adatainak egyfajta elemzése*)

Rendészeti felsőoktatás

A pénzügyőri identitás kialakításának elválaszthatatlan része a szakmai múlt alapos megismerése. Ugyanakkor fontos, hogy ezt az ismeretanyagot a Z generációs pénzügyőrhallgatók számára befogadható módon, kreatív, a hagyományos oktatási módszereket kiegészítő csatornákon keresztül közvetítsük. A két szerző célja egy, a szakmatörténeti kurzusukat kiegészítő, annak keretén belül megvalósított, új oktatásmódszertani megoldás, a „szakmatörténeti kalandtúra” bemutatása, eredményeinek elemzése. (BIRÓCZKY-SZABÓ Andrea, CZENE-POLGÁR Viktória: *Kihívások és megoldások a pénzügyőrszakma-történet oktatása során*)

Rendészeti gyakorlat

A kriminológiai szakirodalom a rendőrségbe vetett bizalom és a feljelentési hajlandóság közötti kapcsolatot evidenciaként kezelte hosszú évtizedeken keresztül, annak ellenére, hogy az összefüggés meglétét empirikus kutatások alig támasztották alá. Az elmúlt néhány évben azonban a kutatók figyelmét felkeltette a téma, világszerte egyre többet publikálnak erről. Ez a tanulmány az eddig angol nyelven megjelent kutatások eredményeit összegzi, és arra keresi a választ, hogy kik, mikor és főként milyen eredménnyel kutatták a témát. (FÜSTÖS, Mónika: *Trust in the Police and Willingness to Report Crimes: Who Researched the Nexus, When and With What Result?*)

Rendészettörténet

A szerző egy, a múltban született magyar nyelvű, önvédelemmel kapcsolatos monográfiát ismertet részletesen: Sok-Natzs: *Önvédelem* (1906) című kiskönyvét. Ez a jelenleg ismert legkorábbi könyv a személyes védelemről, vagyis fizikai önvédelemről. Fellelhető benne többek között bothasználati tanácsok, jiu-jitsu- és judofogások, az ökölvívó mozgásforma és más korhű érdekességek, praktikus önvédelmi módok és azok vizuális, rajzos bemutatása. További érdekesség, hogy egy rendőri múltú, egykor a Ludovikán tanult személy jegyezte le és adta közre a könyvecskét. Az író eredeti neve: Sztankó Sándor. (MÁCSÁR Gábor: *Az első magyar nyelvű önvédelmi könyv, Sok-Natzs: Önvédelem* [1906])

Az emberi élet a legnagyobb érték, ezért a rendőrség legfontosabb feladatai közé tartozik az eltűnések és a gyanús elhalálozások vizsgálata. A szerző célja feltárni az erre vonatkozó elfeledett szakmai anyagokat, ezen belül dr. Unger Jenő írásait, akinek a harmincas években megjelent szakmai publikációi szolgálnak a cikkhez forrásanyagként. Dr. Unger Jenő tapasztalt rendőrként és oktatóként a tudós alaposságával járja körül az ilyen eseteket. (SIDLÓ Mariann: *Gyanús eltűnések és halál-*

esetek – titkos információgyűjtés és egyéb hatósági intézkedések. Dr. Unger Jenő két nyomozati munkáról szóló írásának ismertetése)

Rendészettudomány

Az országosan egyre elterjedtebb Police Café módszeren alapuló párbeszédsorozat nemcsak a hétköznapi rendészeti együttműködésben, hanem a rendészettudományi kérdések kutatása terén is mérföldkőnek számít. A szerző doktori tanulmányaihoz kapcsolódó kutatásának egy szeletét mutatja be egyéni és fókuszcsoportos interjúkat elemezve. (ANDRÁS Hunor Lehel: *Előtanulmányok egy kutatói rendőrkávéházhoz. 1. rész. Egy országos rendészettudományi vizsgálat kutatói reflexióinak elemzése*)

2024. április 25-én a Nemzeti Közsolgálati Egyetem szervezte meg a VI. *Rendészet–Tudomány–Aktualitások. A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével 2024* című tudományos konferenciát a Doktoranduszok Országos Szövetsége Rendészettudományi Osztálya és az egyetemi Doktorandusz Önkormányzat együttműködésével. Az immáron hatodik alkalommal megrendezett konferencia főbb témakörei közé tartozott a határigazgatás, az igazgatásrendészet, a bűnügy, a kibervédelem, a kriminológia, a közbiztonság, a kriminalisztika, illetve a rendészetelmélet és -történet is. (HORVÁTH-BACSÓ Bernadett: *Rendészeti konferenciabeszámoló a Rendészet–Tudomány–Aktualitások témaköreiben*)

Terrorizmus

Irak huszonegy éve a közel-keleti konfliktusok egyik középpontja, ahol az amerikai beavatkozás a már meglévő belső törésvonalakat újabbakkal tetézte. A „Baaszmentesítés” eltávolította a Szaddám Huszein vezette politikai pártot, valamint minden kormányzati minisztériumot, a hozzájuk kapcsolódó vállalatokat és egyéb kormányzati intézményeket. A helyi hadsereg és rendőrség felállítása és mentorálása a hadsereg egésze számára kulcsfontosságú küldetéssé vált. Az amerikai erők a fenyegetésalapú stratégia helyett a lakosságalapú, felkelés elleni stratégiára helyezték a hangsúlyt, ami megkövetelte, hogy taktikai szinten tanácsadói csoportokat építsenek be az iraki katonai és rendőri egységekbe. (BOSNYÁK Henrietta: *Az iraki biztonsági erők szereplői*)

A modern kori terrorizmus jelentős biztonsági kihívásokat jelent mind nemzeti, mind globális szinten. A terrorizmus folyamatosan változik és fejlődik, különös tekintettel az elkövetési formákra. A terrorizmus gyökerei és működése rendkívül egyszerű, ugyanakkor a terrorizmus jelensége rendkívül komplex és sokdimenziós. A terrorizmus megváltozott elkövetési módjai kiemelten érintik az első reagáló erőket. A tanulmány azt a célt tűzte ki, hogy áttekintse a terrorizmus legfontosabb jellemzőit és fejlődését, kiemelt figyelmet szentelve az új elkövetési módszereknek.

(FAGGYAS Attila, RÉMAI Dániel: *A modern és posztmodern terrorizmus: változatos elkövetési módszerek és eszközök*)

Budapest, 2024. július 15.

Tisztelettel:

Dr. Christián László r. dandártábornok
tanszékvezető egyetemi tanár
rektorhelyettes
főszerkesztő

A Magyarországra irányuló illegális migráció trendjei 2008-2023 között

SZÉP Ferenc¹

Rendőrtisztként megkezdett tudományos munkásságom egyik fontos eredményét kívánom bemutatni. A tanulmány azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy miképpen jelentek meg és milyen módon alakultak az illegális migráció trendjei Magyarországon 2008 és 2023 között, összevetve ugyanezen időszakban a szlovén, osztrák és szlovák elfogások abszolút esetszámaival. A tiltott határátlépés (THS) rögzítésének módjában 2016-tól jelentős változások következtek be, új hatósági intézkedéseket alakítottak ki, a kutatásom lényege az erre való koncentráció volt. A kutatási feladatok eredményes végrehajtása érdekében szükségessé vált a hazai és külföldi illegális migrációs adatbázisokból a vizsgált időszakra vonatkozó statisztikai adatok lekérdezése. Kellő részletességgel végezhettem az elemzést és értékelést, amelyek alapján megfogalmazhattam következtetéseimet. Mivel egy személy többször is megkísérelhet illegálisan belépni az államhatár több pontján, a tiltott határátlépést elkövető személyek valódi száma nem egyenlő az intézkedés alá vont személyek számával. A tiltott határátlépéssel kapcsolatos adatok korrigálására új számítási módot hoztam létre, amely megmutatja – a valósághoz közelebb állón – az intézkedés alá vont személyek számát, valamint az „új” tiltott határátlépés-számítást „ismertté vált jogszerűtlen határátlépésként” határoztam meg. A valósághűbb adatokat ábrákon hasonlítottam össze az eltérések kimutatása érdekében. Az általam létrehozott „megoldási képlet” a vizsgált időszakon túl 2024-ben is helytálló, hiszen az adatok még jelenleg sem pontosak.

Kulcsszavak: illegális migráció, tiltott határátlépés, hatósági intézkedések, határrendészet, hatékonyság

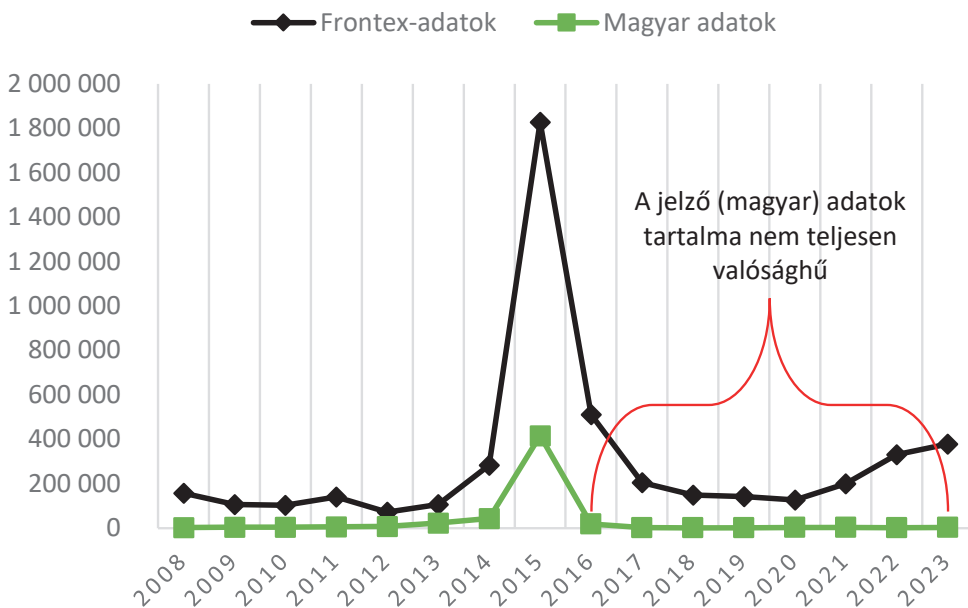
Bevezetés

A tanulmányban közzétett megállapításaim a rendőrség adatbázisain alapulnak, s azok feldolgozása, valamint az elemző-értékelő munka eredményeit mutatják. Igyekszem rávilágítani a tiltott határátlépést elkövetők számának tényleges alakulására. Szlovénia, Ausztria, Szlovákia és Magyarország illegális migrációs trendjeit vetem össze, célom a különbözőségek és azok okaiknak feltárása.

¹ Rendőr őrnagy, határrendészeti osztályvezető, Határrendészeti Kirendeltség, Biharugra; doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, e-mail: szepf@bekes.police.hu

A trendek jellemzői a 2008-tól induló időszakra vonatkozóan

A könnyebb áttekinthetőség érdekében grafikonon ábrázoltam a European Border and Coast Guard Agency (Frontex, Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség) jelentéseiben és az Országos Rendőr-főkapitányság Határrendészeti Statisztikai Ki-mutatásokban (ORFK HSK) hivatalosan megjelentetett „zöldhatáros” THS-érté-keket (1. ábra). A hazai trendeket megvizsgálva, a magyar határrendészeti szervek a 2008 és 2011 közötti időszakban a schengeni területre irányuló illegális migráci-ónak mintegy 2–5%-ával szembesültem. A 2010-es év első felévéig némi emelkedés volt látható, amely 2011. év végéig 3% alá csökkent. A 2012-ben bekövetkezett vál-tozások hatására a „Schengenbe” bejutni szándékozó, tiltott határátlépést elkövetők legalább egytizedét Magyarország külső határain fogták el. Az emelkedés 2013-ban nem állt meg, sőt, a második negyedévben Nyugat-Európába tartók közel fele (43,3%) Magyarország külső határain kísérelte meg a bejutást. A próbálkozások száma az év végére nagymértékben csökkent, olyannyira, hogy 2014 elején már az 5%-ot sem érte el. Az újabb emelkedésre azonban nem kellett sokat várni, 2014 végén már el-érte a 36,1%-ot. 2015-ben ez az érték csaknem megkétszereződött (62,5%).²

1. ábra: „Zöldhatáros” tiltott határátlépés alakulása a schengeni térségben, 2008–2023 között (fő)

Forrás: Frontex és ORFK HSK adatbázis alapján a szerző szerkesztése

² RITECZ–SALLAI 2016: 69.

Az adatok elemzése és értékelése során elérkeztem arra a pontra, hogy kijelentsem, amennyiben a fenti gondolatmenetet folytatva elemzem tovább az adatokat, akkor kizárólag a tiltott határátlépés esetszámait vetem össze a Frontex-adatokkal, ezzel teljesen eltávolodva a valóságtól. Ebben az esetben az adatok így alakulnak: 2016: 3,73%; 2017: 1,34%; 2018: 0,96%; 2019: 1,25%; 2020: 2,43%; 2021: 1,62%; 2022: 0,64%, 2023: 0,92%. A számok valóságtartalmával kapcsolatban keletkezett bizonytalanságomat kiválóan tükrözik a Frontex által publikált nyilvános adatok is, amelyek 2020-tól döbbenetes fordulatot vettek (lásd 1. számú melléklet). A fordulatot semmilyen gazdasági, politikai, természeti hatás nem idézte elő, de akkor mi lehetett a számok mögött? Magyarországon, a szerb–magyar határszakaszon 2016-tól az illegális migrációval összefüggő jogellenes cselekmények – kiemelten a tiltott határátlépés – rögzítésének módjában jelentős változások következtek be, mégpedig új hatósági intézkedéseket alakítottak ki, amelyek nagymértékben átalakították a statisztikát. Azért tartom fontosnak felhívni a figyelmet a kategóriák változására, mert az országos statisztikáknál (lásd 2. ábra) is egyértelműen látszik az adatok rendellenessége.

A fenti információknál is beszédesebbek azok a határrendészeti statisztikák, amelyek a Magyarország államhatárát jogszerűtlenül átlépő irreguláris migránsok adatait rögzítik. A tanulmány folytatása előtt, az „illegális határátlépéshez”³ kapcsolódó hatósági intézkedések egyes tartalmi elemeinek fogalm meghatározására szeretnék kitérni. A megakadályozásról mint új hatósági intézkedésről (2016-tól a rendőrségi statisztikában) abban az esetben beszélünk, ha a tiltott határátlépést tervező személy még Ideiglenes Biztonsági Határfal (IBH) szerb államhatár felőli oldalán tartózkodik, de rendőri intézkedés (felszólítás) hatására szándékától eláll, vagy azt a látszatot kelti. A rendőri felszólítás egyértelmű célja, hogy a személy távolodjon el az államhatártól, ezzel megelőzve a jogellenes átlépés megkísérlését. Itt nyomatékosítom, hogy minden tiltott határátlépést tervező személlyel szembeni felszólítás új esetszámnak (intézkedésnek) minősül, vagyis egy-egy szám mögött többször is azonos személy feltételezhető, ezzel lényegesen megnövelve a statisztikai adatok értékét, amelyek egyértelműen a rendőri intézkedések számát mutatják, nem pedig a tiltott határátlépést elkövetők számát. A tiltott határátlépés akkor valósul meg, ha a személy a szándékától nem áll el, és (valahol, valamikor) sikerül az államhatárt engedély nélkül vagy meg nem engedett módon átlépni vagy azt megkísérelni. Az „illegális határlépések” – a megakadályozás (felszólítás) kivételével – magukban foglalják az államhatár jogellenes átlépésének különböző módon minősülő kategóriáit, valamint a feltartóztatást követő átkísérést, amelyek csak terminológiájukban térnek el a tiltott határátlépéstől, gyakorlati megvalósításuk tekintetében nincs különbség. A „klasszikus” tiltott határátlépés (THS-ként definiált szabálysértés) statisztikai szempontból való minősítésének és a rendőrségi statisztikai rendszerben

³ Az illegális határátlépés kifejezést gyűjtőfogalomként használom, amely magában foglalja a tiltott határátlépés szabálysértést és a hozzá tartozó hatósági intézkedéseket, valamint ezeken kívül a megakadályozást.

való rögzítésének feltétele az, hogy az intézkedés alá vont személlyel szemben tényleges rendőri intézkedést foganatosítsanak, továbbá vele szemben büntetőeljárás, illetve szabálysértési eljárás (feljelentés vagy feljelentés mellőzésével helyszíni bírság kiszabása, illetve szóbeli figyelmeztetés) történjen, vagy idegenrendészeti eljárást folytassanak le. A módosításokat követően a tiltott határátlépés módszere lehet a járművekben, szállítmányokban való megbújás, az átkelőhely-megkerülés az átkelőhelyek között „zöldhatáron”, az utóbbi lehet határzárral védett vagy nem védett szakasz. Az említett hatósági intézkedéseknél, az irreguláris migránsok esetében a tényleges tiltott határátlépés megtörtént, azonban a továbbjutás megakadályozása sikeres volt. A fentiekben leírtaknak megfelelően nemcsak a megakadályozás esetében történik adatorzulás, hanem a tiltott határátlépésnél is, mivel egy irreguláris migráns több alkalommal azonos vagy különböző elkövetési módszerekkel próbálkozhat átjutni az államhatáron, így egy főre több esetszám is eshet, legtöbbször „egyszerűsített eljárás”⁴ keretében a tiltott határátlépést elkövető személyt visszakísérjük. Ezen állítást több általam készített interjúval is alá tudom támasztani.

A „klasszikus” tiltott határátlépés számai már nem jelzik objektíven a személyek létszámadatait, ezért lenne szükséges átfogó jelleggel elemezni a fent felsorolt trendeket. Az általam közölt kutatási adatok eredetileg úgy értelmezhetők, hogy minden eset külön főként kezelendő. A valóságban vélhetően azonban nem lehet pontosan meghatározni, hogy egy főt hány esetben tartóztattak fel, így célszerű a feltartóztatottak számát négygel vagy öttel elosztani (a kollégák tájékoztatása alapján egy fő általában négy-öt alkalommal próbálkozik Magyarországra jutással). Mivel a próbálkozások számának tényleges megítélése majdnem lehetetlen, nagy dilemmát okozott számomra, hogyan közöljem az adatokat. Ha minden esetet külön személynek számolok, akkor biztos, hogy nem a pontos értéket kapjuk a többszöri próbálkozás miatt. Ha azonban az esetszámokat egy vélt, illetve becsült számmal osztjuk, az sem lesz pontos, mivel nem lehet általánosítani, hogy egy fő hány esetben próbálkozik újra. Tűpontos adatok meghatározása – figyelemmel a gyakorlati tapasztalatokra – jelenleg lehetetlen.

A mélyégi elfogásokban is változások történtek; a „feltartóztatott, majd IBH-kapun átkísért” minősítés kategóriában rögzíteni kell a mélyégi, 8 km-en túli feltartóztatott, valamint a 8 km-en belül feltartóztatott irreguláris migránsok, illetve az intézkedések számát. Eljárásrend tekintetében a határjeltől számított 8 km-es sávon belül (a „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet” idején a határjeltől számított 8 km-es sávon kívül) feltartóztatott, Magyarország területén jogellenesen tartózkodókat az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítmény legközelebbi kapuján kell átkísérni.

A feltartóztatást és átkísérést mint (2016-tól bevezetett) új hatósági intézkedést az adatokból vélhetően tévesen, több esetben is alkalmazták, mint például a mély-

⁴ Az irreguláris migránssal szemben nem folytatnak idegenrendészeti eljárást, figyelemmel a megakadályozási, a feltartóztatási és az átkísérési szabályok bevezetésére.

ségből, közvetlenül IBH-n át- és megbújás esetében (2. és 3. számú mellékletben például a szerb–magyar államhatáron 2019-ben 128 tiltott határátlépést rögzítettek, ezzel szemben a megbújások száma 2 989 volt).

A mélységi elfogások eseteiben is szintén felmerül bennem a kérdés, hogy vajon hányszor fogjuk el ugyanazt a személyt? Ebben az esetben ugyanúgy nem lehet pontos válasz adni, mint a tiltott határátlépések vagy a 8 km-en belüli átkísérés esetében sem. Ha az alábbi sorokat végiggondoljuk, akkor vélhetően könnyebben érthető, hogy egy személy többszöri elfogása, legyen az akár tiltott határátlépés vagy átkísérés, lényegesen megnöveli a statisztikai adatainkat.

Az ORFK RFŐIG HRFŐO határrendészeti helyzetképeiben foglaltakra figyelemmel, a szerb–magyar határszakaszt érintő irreguláris migránsok⁵ volumenére vonatkozó adatok szemléltetésére az alábbi négy adattípust kell összegezni:

- megakadályozás;
- határátlépéssel kapcsolatos bűncselekmények;
- tiltott határátlépés szabálysértés;
- valamint feltartóztatás, majd az IBH-kapun átkísérés (8 km-en belül).

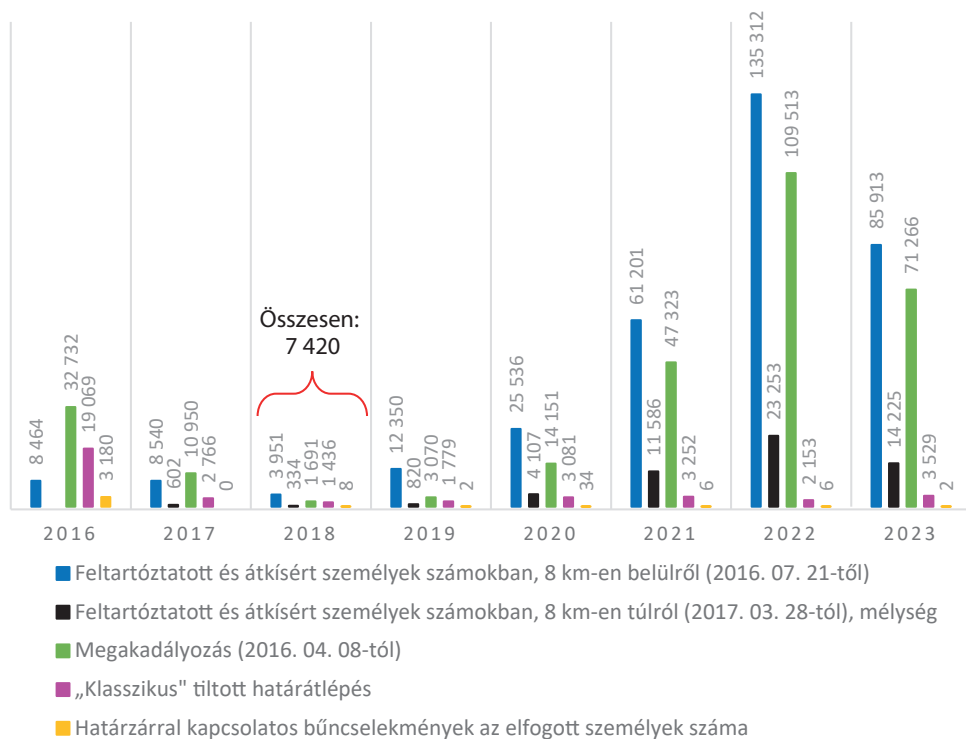
A részletesebb átláthatóság eredményeként az olvasó eldöntheti, hogy az újonnan kialakított hatósági intézkedések milyen mértékben mutatják be, vagy éppen torzítják az adatok értékét, ahogyan azt is, hogy mennyire volt indokolt azok bevezetése. Létrehozásuknak – véleményem szerint – van hasznos és hátrányos oldala is. Az előbbi az, hogy nagyobb mennyiségű adminisztratív munka nélkül, „egyszerűsített eljárás” keretében a tiltott határátlépést elkövető személy Magyarország területéről rövid időn belül átkísérhetővé válik az országhatáron túlra. Hátrányként ítélem meg, hogy az adatok nem az irreguláris migránsok számát, hanem a velük kapcsolatos rendőri intézkedések számát mutatja. A román–magyar államhatáron (IBH-val nem telepített határszakaszon) 2017 és 2023 közötti időszakban „magasabbak” a tiltott határátlépések elfogási számadatai, pedig erről szó sincs. Mindössze annyi van, hogy ezen a határszakaszon a „klasszikus modellnek” megfelelően rögzítik a tiltott határátlépést elkövetőket. A probléma az, hogy országos tekintetben nincs egységes eljárási rend. A kategorizálás (az új számítások miatt) több részre oszlik, bár egy részletgazdagabb kimutatással jobban kirajzolódhatnának az elkövetési módszerek, amelyeket gyakorlatilag az IBH kiépítésével mi magunk mesterségesen generáltunk, anomáliát idézve ezzel elő; sajnos az adatok értékének pontossága nem egyértelmű. Az állításomat a 2. és 3. ábra, illetve a 2. számú melléklet támasztja alá. Kutatómunkám során arra a következtetésre jutottam, hogy a reálishoz közelebb álló, országosan egységes képet kaphatunk, ha az általam definiált képlet számítása szerint határozzuk meg a hazánk területén intézkedés alá vont irreguláris migránsok számát:

⁵ Ez nem azonos az ORFK hivatalos határrendészeti statisztikai kimutatásában szereplő illegális migrációhoz kapcsolódó jogellenes cselekmények elkövetőivel.

$$\frac{\text{feltart. és átkísérés (összesen)}}{4} + \text{THS} + \text{határárral kapcs. bcs.}$$

\approx intézkedés alá vont irreguláris migránsok száma

Megvizsgálva az elméleti és a gyakorlati tapasztalatokat, az alábbi megállapításra jutottam. A 2018-as évben (lásd 2. ábra) elméletben 2515 „fő” irreguláris migránssal szemben történt intézkedés. A feltartóztatás és átkísérés (8 km-en belül és túl) $\frac{4285}{4} \approx 1071 \approx$ fő + tiltott határátlépés 1436 + határárral kapcsolatos bűncselekmények $8 \approx 2515$ fő, szemben a 7420 „fővel”. A számok azt mutatják, hogy a ténylegesen intézkedés alá vont irreguláris migránsok száma vélhetően jóval kevesebb, mint ami a jelenlegi statisztikákból kiolvasható. Joggal merülhet fel a kérdés, hogy ha a feltartóztatás és átkísérést négygel elosztjuk a feltételezhető újrapróbálkozások miatt, akkor miért nem tesszük ugyanezt a tiltott határátlépésnél vagy a határárral kapcsolatos bűncselekmények esetében? Az utóbb felsorolt két esetben a hatósági eljárási rend okán jóval kisebb az esély, hogy ismét próbálkozzanak, illetve a nagyságrendekkel alacsonyabb mérték miatt nem tartom indokoltnak az elosztást.

2. ábra: Az illegális migráció alakulása Magyarországon, 2016 és 2023 között (fő)

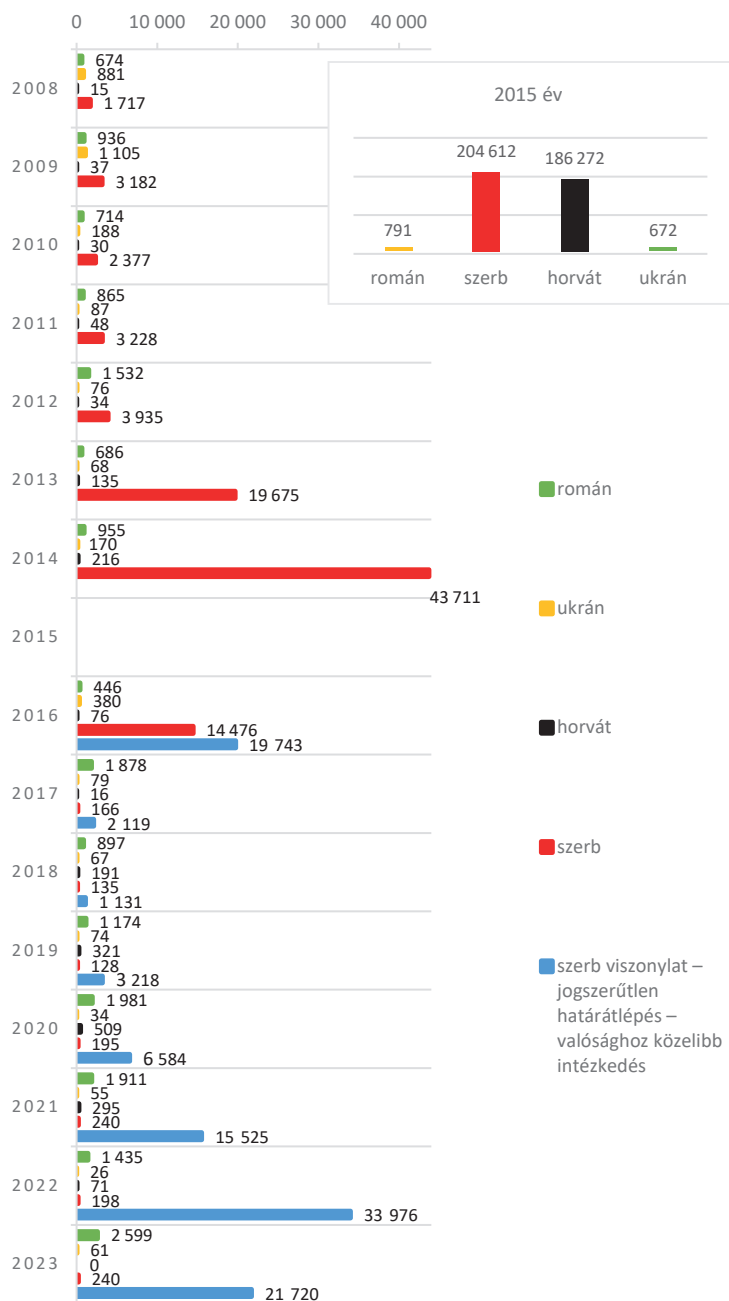
Forrás: ORFK HSK adatbázisa alapján a szerző szerkesztése

Az Ideiglenes Biztonsági Határzár kiépítését követően kialakult helyzetet bemutató 2. ábrán jól látható, hogy az első időszakban a megakadályozások (hatósági intézkedés szerint) száma igen jó mutatókat hozott. A magas esetszámhoz nagymértékben hozzájárult, hogy az irreguláris migránsok, valamint az embercsempészek még nem ismerték fel az IBH gyengeségeit, azonban ez az időszak nem tartott sokáig. A számok emelkedésének több oka is lehet. Az egyik, hogy érdemben nem sikerült megakadályozni a tiltott határátlépést. A másik az elkövetési módok minőségbeli változásaiban keresendő, adattorzulásokat előidézve. Például amikor az irreguláris migránsok felismerték a határzár „gyenge pontjait”, 2017–2019 közötti időintervallumban, az adatok alapján csökkent a tiltott határátlépések száma (rózsaszínnel jelölve), a 8 km-en belüli elfogás, sőt a 8 km-en túli elfogások száma arányaiban viszont nőtt a tiltott határátlépésekhez képest. Ennek oka, mint már említettem, a tiltott határátlépést elkövetők a 8 kilométeres sávban és az ország mélységében feltartóztatott és átkísért személyeként kerültek a statisztikába. Itt meg kell jegyezni, hogy a 2. ábrán látható „klasszikus” tiltott határátlépések viszonylati adatokból adódnak össze, amelynek jelentős részét a román–magyar államhatáron fedték fel (lásd 2. számú melléklet). Ahogy az irreguláris migránsok és az embercsempészek egyre jobban kijátszották az IBH adottságait, az átjutások száma jelentősen megnövekedett, hiszen 2019-ben a 8 km-en belül feltartóztatott és átkísért személyek száma már elérte a 12 350 főt. Ahhoz képest, hogy a megakadályozások száma ekkor 3 070 volt, és csak 1 779 esetben történt felfedezett tiltott határátlépés, az IBH (akkor már) nem hozta meg a várt eredményt, a hatóságok nem reagáltak elég gyorsan az embercsempészés módszereinek változásaira. Ez a trend tovább folytatódott a 2020–2023 közötti években, viszont az illegális migrációs adatokban jelentős emelkedés vette kezdetét. Ennek okait egyrészt a kelet-mediterrán útvonalon keresztül érkezők számának növekedésében, másrészt az embercsempészmódszerek változatosságában, merészségük kiterjedésében kereshetjük. Sajnos az adatok arányaiban nem lettek jobbak, a hazai rendészeti ellenintézkedések nem hozták meg a várt eredményt. Hiába próbáltunk egyre inkább megújulni, leginkább az előerő hiányából adódóan nem jártunk teljes sikerrel. Tipikus példa erre, hogy az „illmigrinfős” riasztásokkal⁶ kapcsolatban az elfogások mintegy 30–40%-ban tekinthetők sikeresnek. A sikertelenség oka legtöbbször az, hogy már nincs küldhető egység, le vannak kötve a járőrök hasonló illegális migrációs intézkedésekkel.⁷

A 2. ábrából kiolvasható még, hogy a határzárrel kapcsolatos bűncselekmények száma a 2017-es évre drasztikusan lecsökkent, ennek hátterében az is állhat, hogy többek között a bíróságokra nagy terhet róttak az egyszerűsítést és gyorsítást szolgáló eljárások, valamint a büntetővégzés meghozatalára irányuló írásbeli eljárások, így a rendészeti intézkedések kerültek előtérbe.

⁶ A rendszer lényege, hogy különböző szervek egymás között információkat osztanak meg, többek között illegális migrációval kapcsolatban. A feltöltések azonnal megjelennek az ország összes vármegyei Tevékenység-irányítási Központjában, a szükséges rendészeti intézkedések megétele érdekében.

⁷ A riasztások hatékonyságának értékelését a havi vezetői munkaértekezlet határrendészetet érintő napirendi pontjában fejtették ki 2021-ben.

3. ábra: Az elfogott, tiltott határátlépést elkövetők számának viszonylati megoszlása, 2008–2023 (fő)

Megjegyzés: 2015 év adatait külön tüntettem fel, mert beillesztve azt a többi évet nem igazán lehetne vizuálisan értékelni.

Forrás: ORFK HSK adatbázisa alapján a szerző szerkesztése

A 3. ábra összefoglalóan mutatja, hogy alakult a tiltott határátlépések száma az egyes években 2008–2023 között a horvát–magyar, a szerb–magyar, a román–magyar és az ukrán–magyar határszakaszokon. Az ukrán–magyar határszakaszon a 2008–2009 közötti kiugrásoknak több összetevője van. Egyrészt az ukránok számára „megnyílt” a lehetőség, hogy egy szomszédos európai uniós államban (vagy azon áthaladva) a jobb megélhetés érdekében (legalább szezonális) munkát szerezzenek, sokszor a feketegazdaságban, elhagyva ezzel otthonukat. Ukrajna az illegális migrációban mint tranzitország vesz részt, ukrán állampolgárok az uniós országokba legálisan beutazva vállalnak munkát. Az embercsempészek gyorsan reagáltak erre, és segítséget nyújtottak a határon történő mielőbbi átjutásban. Másrészt az ukrán határszakaszon jellemzővé vált az afrikai (többségükben Marokkóból, Algériából, Tunéziából érkezők) és délnyugat-ázsiai országokból érkező illegális migránsok számának növekedése. Megjelenésüket meghatározta, hogy a moszkvai és a kijevi légi útvonalakon érkeztek. Az Ukrajna felől érkező illegális migrációs nyomás csökkenni látszott egyrészt a belső határokon a „totális” ellenőrzés megszűnéséből eredően szigorodó külső határellenőrzéseknek, valamint az Európai Unió következetes migrációs politikájának köszönhetően. Ekkor az illegális migrációt, illetve a migránsok számának növekedését már nemcsak az Európai Unió oldaláról tekintve, hanem Ukrajna szemszögéből nézve is, a nemzetbiztonságot alapvetően veszélyeztető tényezők közé sorolhatjuk. Érdeemes elgondolkozni azon a lehetőségen, hogy nem a határátkelőhelyek között jöttek be az irreguláris migránsok, hanem a határforgalom ellenőrzése során. Ezt a feltevést az is alátámasztja, hogy ezen időszakban megnövekedett az ukrán, moldáv állampolgárok által elkövetett közokirat-hamisítás bűncselekmények (magyar beléptető bélyegző lenyomatok hamisításának) száma, 2008-ban 286, 2009-ben 334, 2010-ben 578 esetben indult eljárás.⁸

A hivatalos határrendészeti statisztika alapján a román–magyar határszakaszon a csúcs év a 2012-es volt, majd 2017-től kezdődően a vizsgált évek mindegyikében – 2018, 2019 és 2022 kivételével – sikerült meghaladni a 2012-es adatokat. Számokban megjelenítve: míg 2008-ban 674 volt az elfogott tiltott határátlépést elkövetők száma, addig 2012-ben 1 532, 2017-ben már 1 878, 2020-ban 1 981, 2021-ben 1 911, 2023-ban már 2 599. A hazánkat elérő fontos illegális migrációs csatorna egyike, az úgynevezett klasszikus balkáni út, ami Szerbián át vezet, Belgrádon át, a másik Románián, Temesváron keresztül Magyarországra. 2012-ben ez a csatorna áttelődött a szerb–román határszakaszra, aminek oka többirányú. A növekedés okai döntően az arab tavaszként emlegetett észak-afrikai politikai, valamint a görög–macedón–szerb illegális migrációs útvonalakon bekövetkezett gazdasági, politikai történések közvetlen és közvetett hatásai voltak. A problémát fokozta a földközi-tengeri térségben megerősített határőrizeti jelenlét hatása, illetve a török–görög szárazföldi határ fizikai védelmi eszközökkel („kerítés”, jelzőrendszerek) történő megerősítése. Szerbiában az illegális migrációra 2012 novemberétől jelentős hatást gyakorolt a szerb

⁸ ORFK HSK, éves archív jelentésekből gyűjtött adatok (2008–2010).

rendészeti szervek célzott és összehangolt idegenrendészeti fellépése, amely a szerb–magyar határ közelében, elsősorban a Szabadkán várakozó irreguláris migránsok tekintetében volt megfigyelhető.⁹ A szerb–magyar határszakasz megerősített őrzésére reagálva a szerb–román határszakaszt átlépve, a magyar–román határszakaszon (a gyengébb határellenőrzésben reménykedve) kísérelték meg a schengeni térségbe való bejutást, ami hazánk romániai szakaszára is hatást gyakorolt.

A 2013 és 2016 közötti időszakban egyértelműen a szerb–magyar határszakasz jelentett extrém kitettséget (sőt már 2008-tól a szerb viszonylatú adatok a legmagasabbak): 2013-ban 19 675, 2014-ben 43 711, 2015-ben 204 612, majd 2016-ban 14 476 tiltott határátlépőt fogtak el. A „boom” tehát 2015-ben következett be, de ugyanez mondható el a horvát–magyar határszakasznál is: ez utóbbinál 2008-ban 15, 2014-ben 216, 2015-ben pedig már 186 272 személy követett el tiltott határátlépést (pontosabban: ilyen cselekmény miatt ennyi személyt lepleztek le/fogtak el). A közösségi média térnyerésének köszönhetően (a „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet” időszakban az irreguláris migránsok kevésbé használták az embercsempészek szolgáltatásait a jogellenes határátlépések megvalósításához), a szerb–magyar határszakaszon 2015-ben kialakított határzár tényére gyorsan reagáltak az irreguláris migránsok, ennek hatására Szerbiából az illegális migrációs útvonal Horvátország irányába terelődött. Ezt a nyomást Horvátország nehezen bírta, „menekültpolitikájának” összeomlását követően államilag szervezett módon szállították az irreguláris migránsokat a horvát–magyar államhatárra. Magyarország a felgyülemlett tömegeket „átutaztatta” hazánkon keresztül. Az Ausztriába történő szervezett átszállítás biztosítása érdekében a Baranya Vármegyei Rendőr-főkapitányság és a Somogy Vármegyei Rendőr-főkapitányság rendőrei, kiegészülve a Határvadász Bevetési Osztály állományával a vármegyék területén lévő közúti és vasúti határátkelőhelyekre szállították, őrizték az irreguláris migránsokat, majd indították útnak az osztrák határ felé.¹⁰ Hazánk IBH kiépítésével 2015. október 16-án lezárta a horvát–magyar határszakaszt, lényegesen lecsökkentve a tiltott határátlépések számát.

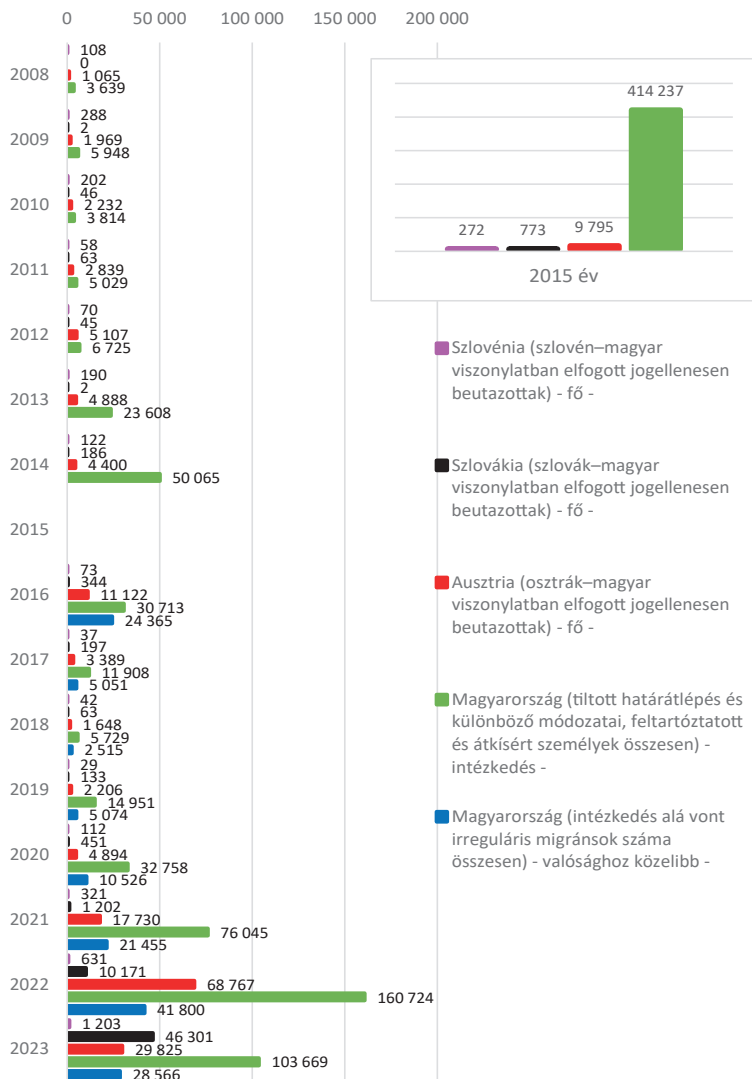
Visszatérve Romániára, 2015-ben még nem számított igazán tranzitországnak. A Nyugat-Balkán-útvonal lezárásának hatását 2017-től számokban is érzékelték, ekkor ugyanis Szerbia felől nagyszámú irreguláris migráns érkezett. Ezt alátámasztja az is, hogy ezen időszakban, a határőrizeti feladatok folytonosságának fenntartása érdekében, a román határszakaszon lévő határrendészeti kirendeltségek is a rendőrség más helyi szerveitől, a vármegyei rendőr-főkapitányságoktól és a Készenléti Rendőrségtől kaptak megerősítő erőket. Az elfogási adatok 2018-tól 2019 októberéig nem voltak jelentősek. Ebben nagy szerepe volt a kelet-mediterrán útvonal viszonylag alacsony intenzitása, valamint annak hatása, hogy a nyugat-balkáni útvonalon fekvő országok nemzetközi rendőri együttműködések (Frontex, az EU egyes tagállamaival bilaterális közös határrendészeti műveletek) révén „lezárták” a mig-

⁹ Bács-Kiskun Vármegyei Rendőr-főkapitányság 2012: 3.

¹⁰ SZABÓ 2016: 84.

rációs folyosók egy részét. Ősszel azonban változás következett be. A Bosznia-Hercegovina – Horvátország – Szlovénia irány helyett, egyre nagyobb számban jelentek meg tiltott határátlépési szándékkal jellemzően harmadik országbeli állampolgárok a szerb és a román határszakaszokon. Az útvonalváltás igazolást nyert a tiltott határátlépést elkövetők telefonjaiból kinyert GPS-koordinátákkal megjelölt útvonalak elemzését-értékelését követően. Megjelenésükre a teljes román–magyar határszakaszon számítani lehetett, de a temesvári menekülttábor közelsége miatt a Nagylak, Battonya és Lőkösháza Határrendészeti Kirendeltség illetékességi területeihez tartozó határszakaszokon különösen. 2019 végétől az illegális migrációban már egyértelmű és erőteljes növekedés volt tapasztalható, ami 2020 tavaszáig tartott. A radikális visszaesés egyértelmű okai a Covid-19-világjárvány okozta megbetegedések megállítására tett, a határrendészetet és a határforgalmat is érintő, az emberek mozgási lehetőségeit korlátozó kormányzati intézkedések voltak. A szigorító intézkedések bevezetésével az államhatárunkon közlekedő embercsempészek mozgási lehetősége beszűkült. A kialakult helyzetre reagálva az irreguláris migránsok egyre inkább a tehergépjárműben megbújás módszerével próbálkoztak a schengeni területre jutni, ugyanis a járvány miatt bevezetett korlátozások nem érintették a nemzetközi árufuvarozást, a tehergépjármű-forgalom továbbra is jelentős maradt. Ez az elkövetési mód (a Covid-19-járványidőszakot követően is) a román szakaszon látványosan emelkedett 2019: 341, 2020: 968, 2021: 2 985, 2022: 4 412, 2023: 7 360. Elsősorban Nagylak közúti/Csanádpalota autópálya-határátkelőhelyekre, valamint kisebb mértékben Ártánd közúti/Nagykereki autópálya-határátkelőhelyekre, illetve Gyula közúti határátkelőhelyre volt jellemző. Itt fontos kiemelni, hogy az ORFK RFŐIG HRFŐO által publikált tiltott határátlépés szabálysértések számában (lásd 3. ábra) nem szerepel a járművekben történő megbújások száma, figyelemmel a magyar rendőrség által folytatott rendészeti gyakorlatra. A közúti határátkelőhelyeken a román féllel közösen felfedett (az útlevélkezelő által foganatosított, a határátlépésre jogosító útiokmány ellenőrzése előtt), a megbújás módszerével elkövetett tiltott határátlépést elkövetőkkel szemben – kétoldalú nemzetközi szerződés alapján – a román hatóság folytatja le az eljárási cselekményeket. A román–magyar határszakaszon, amennyiben a realisabb számokra vagyunk kíváncsiak, akkor a határátkelőhelyeken a járművekben történő megbújások és a „zöldhatáros” tiltott határátlépések számait kell összeadnunk, akkor az elfogott határátlépést elkövetők száma jóval magasabb lesz (2020-ban 2 949, 2021-ben 4 896, 2022-ben 5 847 és 2023-ban 9 959). 2023-ban román információkra támaszkodva azt láthattuk, hogy a román rendőrség egyre több olyan külföldi állampolgárt fogott el, vagy került a látókörébe, akik érvényes munkavállalási szerződéssel Romániában dolgoznak, de ezt a formalitást ugródeszkának használták ahhoz, hogy a román–magyar határon jogellenesen átjutva Nyugat-Európában keressenek munkát maguknak.¹¹

¹¹ Békés Vármegyei Rendőr-Főkapitányság 2020: 8; Békés Vármegyei Rendőr-Főkapitányság 2023: 7.

4. ábra: Szlovéniába, Ausztriába és Szlovákiába Magyarország felől, kiegészítve Magyarországra irányuló „irreguláris migránsok” összesen (2016-tól) éves bontásban, 2008–2023 közötti időszakban – a 2015-ös év adata részben elkülönítve

Megjegyzés: 2015. év tiltóhatárátlépés-adatait külön tüntettem fel, mert beillesztve a többi évet nem igazán lehetne vizuálisan értékelni. Egyéb források: Bundesministerium Für Inneres, 2008–2023; Ministerstvo Vnútra Sr., 2008–2023; Republika Slovenija Ministrstvo Za Notranje Zadeve, 2008–2023; ORFK Hsk 2023 éves jelentésekből gyűjtött adatok. Győr-Moson-Sopron Vármegyei Rendőr-Főkapitányság 2023. A statisztikai adat megnevezése eltérő a négy országban, lásd a táblázat jelmagyarázatát.

Forrás: RS MNZ, BMI, MV SR és ORFK HSK adatbázis alapján a szerző szerkesztése

A magyar rendőri erők teljesítményét mutatja a Magyarországon elfogott irreguláris migránsok „száma”, míg a „veszteségünket” a szlovén–magyar, osztrák–magyar és szlovák–magyar határszakaszon feltartóztatottak száma igazolja, ugyanis ők azok, akik kijátszottak minket. Az ábrán kék színnel jelölt érték kiszámítását a fent vázolt „1-es képlettel” számoltam. Az ábrán kirajzolódik, hogy a 2008–2011 közötti magyar összes elfogások 44%-át, 2012-ben 76%-át hozták osztrák oldalon (ez az ausztriai elfogások több mint 40%-át jelentette). Véleményem szerint – figyelemmel az ORFK határrendészeti statisztikai kimutatásban foglalt mélységi elfogások adataira 2008-ban: 6, 2009: 1, 2010: 483; 2011: 777, 2012: 1 147 fő – ez abból fakad, hogy a 2007-es teljes jogú schengeni csatlakozás, illetve a határország rendőrségbe integrálódását követően a magyar rendőrség nem fordított kellő figyelmet a mélységi ellenőrzésekre. Ezt a hiányosságot felismerve, 2011-től a vármegyei rendőr-főkapitányságok illetékességi területein fokozottan felmérték többek között az államhatár irányába, illetve irányából közlekedő személyszállító és tehervonatokat, a nagy forgalmú közutakat, az autópályákat, autóutak pihenőhelyeit, szállodákat, panziókat, a magánzállásokat és a folyókon átvezető hidakat egyaránt. A változás 2013-ban vált számokban is érzékelhetővé, ekkor az osztrák elfogások már csak 20% körül mozogtak a magyar elfogásokhoz képest. Ennek oka a magyar menekültpolitika (idegenrendészeti jogszabályok változtatása), illetve 2013. márciusban kiadták a mélységi ellenőrzések megszervezésének és végrehajtásának Módszertani Útmutatóját. A módszereiket rugalmasan változtató embercsempész-szervezetek tevékenysége elleni nyílt fellépés és az illegális migrációs folyamatok kezelésének hatékony eszköze volt a havonta szervezett National Illegal Migration Route Ongoing Detection (NIMROD) elnevezésű ellenőrzés-sorozat. A NIMROD nem bizonyult kellően hatékornak, hiszen bevezetése után az osztrák hatóságok elfogásai még mindig jelentősek voltak (2013-ban 4 888, 2014-ben 4 400). A magyar rendőrség 2014-ben közel 50%-os emelkedést ért el az elfogások számában, ami nem teljesen a hatékonyságunkat tükrözi, inkább annak tudható be, hogy az ISIS létrejötte és a Koszovóban történt politikai események hatására egyre nagyobb tömegek indultak meg hazánkon keresztül Nyugat-Európába. Ezáltal a „nagy számok törvénye alapján” 2015-ben, bár a magyar elfogások számai országosan magasabb értékeket mutatnak (414 237), az osztrák oldalon még mindig magas hazánk felől érkező elfogások aránya a korábbi évekhez képest duplájára nőtt (9795), tehát a hatékonyságunkban nem történt jelentős változás. 2016-ban az osztrák oldalon elfogott, Magyarország felől érkező irreguláris migránsok száma továbbra is jelentős, meghaladta a 11 000 főt, ami majdnem 50%-át teszi ki az Ausztriát érintő (22 749) irreguláris migránsok számának. Leginkább az ISIS ellen folyó harc, a közel-keleti erőviszonyok megváltoztatása, illetve az Európai Unió és egyes tagállamainak önálló politikai döntései, egymással kötött egyezségeik hatására a 2017–2018 közötti időszakban jelentős csökkenés mutatkozott, majd 2019-ben a balkáni migrációs trendek változásai is nyomon követhetőek a magyar adatokban, bár ekkorra a hazai adatok értékének pontossága már vitatható volt. A fókusz ezalatt csak az IBH-ka-

pura, valamint annak 8 km-es vonzáskörzetére terjedt ki (lásd 2. ábra). Vélhetően ha a hatékonyságot az ország teljes területére jobban kiterjesztettük volna, fokozva a határőrizeti rendszer hatékonyságát, azon belül is a mélységi ellenőrzéseket (az általam számolt realisabb, kék színnel jelölt adatsor alapján a magyar elfogások 43%-ának megfelelő számokat hoznak az osztrákok), akkor ez az arány csökkenthető lehetett volna.

Látható, hogy 2020-tól az adatok szlovén, osztrák, szlovák viszonylatban egységesen emelkedtek, a hazai mélységi illegális migrációs ellenőrzések fokozása mellett (lásd 2. ábra, fekete színnel jelölve). Azonban még mindig nem jelenthetjük ki, hogy eredményesebbek lettünk, hiszen az osztrák elfogások továbbra is nagy számban bizonyultak sikeresnek (a realisabb számításhoz viszonyított arányok alapján 2020: 46%, 2021: 82%). A szlovén és a szlovák adatok 2021-ig alacsony számúak a többi ország adataihoz viszonyítva, az irreguláris migránsok nem ezt az útvonalat részesítették előnyben. A valósághoz közelebbi adatokra tovább fókuszálva sajnos megállapítható, hogy 2022-ben az osztrák elfogás adatai jelentősen magasabbak voltak, mint hazánké. 2023-ban a szlovén adatok megduplázódása, a szlovák adatok négy és félszeresödése figyelhető meg, ami újabb visszaigazolásnak tekinthető az embercsempész-módszerek eredményességét igazolva, a hazai határőrizeti rendszer „hatékonyságával” szemben. A szlovén, osztrák és szlovák „sikerek” mögött az állhatott, hogy a közös határszakaszok közelében irreguláris migránsok kiszűrését célzó, fokozott határvédelmi ellenőrzéseket hajtottak végre. 2023-ban egyedülállóan sikertelen évet zártunk az országunkon átjutott irreguláris migránsok elfogását tekintve, annak ellenére is, hogy az elfogások száma arányaiban kevesebb volt, mint 2022-ben. Az ábrán feltüntetett schengeni vívmányok összességét alkalmazó szomszédos országok – ha a reális számokat nézzük – a magyar elfogások több mint két és félszeresét realizálták, ami az elemzett tizenöt évben példátlan. Mi lehet a háttérben? Első felindulásból Horvátország schengeni csatlakozására gondoltam, amit továbbgondolva a történéseket sem vetettem el. Folytatva a kutatást, a szlovén, osztrák és szlovák havi adatokat vizsgáltam meg, amelyeken jól látszik az év elejétől kezdődött intenzív emelkedés, ami végül 2023 novemberétől drasztikusan mérséklődött. A csökkenés háttérben nagy szerepe volt a szerb kormányzat speciális rendőri erőinek a szerb–magyar államhatár térségébe való kirendelésének (2023. október 27.). Bevetésük elengedhetetlennek bizonyult, reagálva a folyamatossá váló, egyre több fegyveres összecsapásra.¹³ Hatásukra drasztikusan csökkentek az illegális migrációs mozgások. A csökkenést alátámasztották Ausztria burgenlandi és Szlovákia pozsonyi idegenrendészeti kerületének elfogási adatai is.¹⁴ Az adatok elemzéséből levont következtetés alapján továbbra sem vonható kétségbe, hogy 2023-ban még mindig a szerb intézkedések (illetve annak hiánya) játszottak kiemelkedő szerepet az illegális migrációs trendek alakulásában. Horvátország schengeni csatlakozá-

¹³ Magyar Nemzet 2023.

¹⁴ Bundesministerium Für Inneres, 2023; Ministerstvo Vnútra Sr. 2023.

sára még egy gondolat erejéig visszatérünk, és megvizsgáljuk az elmúlt év adatait 2023 októberéig: 62 452 elfogásból 58 193 Horvátország Szlovéniával közös határán ment végbe.¹⁵ Ebből is látható, hogy a legkedveltebb útvonal Magyarország elkerülésével juttatja az irreguláris migránsokat a célországokba. Ezen időszakban a Horvátországgal szomszédos magyar vármegyékben az elfogások száma nagyon csekély (tiltott határátlépés esetében nem történt elfogás, 8 km-en kívül 82 esetben intézkedtünk), azaz a határőrizeti rendszeren jócskán van mit javítani. Sajnos a magyar statisztika a hatékonyságunk helyett az eredménytelenségünket igazolja, hiszen ha megvizsgáljuk a környező országok magyar oldal felől végrehajtott elfogásait, látjuk, hogy 77 329 irreguláris migránsnak csak sikerült átjutnia rajtunk.

Következtetések

A trendek jellemzésénél kitértem az időszakos adatok változására, százalékos arányban ismertetve azokat. A tanulmányban új számítási módot mutattam be. Kutatómunkám során megvizsgáltam az adateltérések okait a tiltott határátlépések kimutatásában. Megállapítottam, hogy az IBH kiépítését követően időszakosan csökkentek a tiltott határátlépések számai. Ahhoz, hogy pontosabb statisztikával szolgáljunk a tiltott határátlépések kapcsán, az új hatósági intézkedéseket is figyelembe kell venni, megkapva egy, a ténylegeshez közelebbi számadatot. A gyakorlatban az alábbiak szerint járunk el: illegális határátlépések kategóriához számításba vettük a határzárral kapcsolatos bűncselekményeket, a tiltott határátlépést és a feltartóztatást (8 km-en belül). Az utóbbi két cselekmény csak a jogszabályi környezet változása miatt különülnek el egymástól, ezért külön kockázatként, azonban egy egységként kezeljük a számszaki adatokban.

Egy általam jónak vélt számítási mód segítségével pontosabban meghatároztam az „új” tiltott határátlépés alakulását, amelyet a könnyebb megkülönböztethetőség miatt „ismertté vált jogszerűtlen határátlépésnek” neveztem el. A „képlet” alapján Magyarország különböző határszakaszain alkalmazott (IBH-val védett vagy nem védett) számítási módok már összehasonlíthatók, eltéréseik pontosabban kimutathatók. Az az álláspontom, hogy konkrét számokat nem lehet kimutatni, csak meg lehet közelíteni azokat. Egy elemzés készítésénél pontosabb ismeretekre akkor tehetünk szert, ha egy ország adatait egy másik ország adataival vetjük össze. Ilyenkor megmutatkozik a hatékonyság mellett az is, hogy mely területeken szükséges változtatásokon elgondolkodni, amelyek a jövőben fejlődésre adhatnak lehetőséget. A tanulmányban érintett szomszédos országaink, annak ellenére, hogy nem rendelkeznek külső határral, sem IBH-val, képesek kimagasló számokat produkálni, amit a 4. ábrán általam használt számítási mód is alátámaszt.

¹⁵ Hrbatski Sabor 2023: 3; Republika Slovenija Ministrstvo Za Notranje Zadeve, 2023: 1.

Vélhetően a magyar határrendészetnek vannak hiányosságai, külső, belső határos (osztrák–magyar, szlovák–magyar) és a mélységi migrációs háló tekintetében is. Jelentős látencia mindhárom esetben kimutatható, így szükséges lehet az eredményesebb fellépés érdekében működésüket átgondolni. Az illegális migráció rendőrségi kezelése során szükség van a schengeni külső határellenőrzés, a mélységi migrációs hálót működtető és a schengeni belső határon tevékenykedő rendőri erők tevékenysége közötti összhang biztosítására. A schengeni belső határon a szomszédos országokkal a kialakított rendőri együttműködés során – különösen a közös járőrszolgálat, a kapcsolattartási szolgálati helyek és a határon átnyúló üldözések terén – elért hatékonyságnövekedés még a rendőri szervek közötti bizalomerősítést is előmozdítaná.

Befejezésül hangsúlyozni kívánom – a jövőbeni hatékonyság-fejlesztés lehetőségeinek tükrében – a nemzetközi tapasztalatok minél tágabb tanulmányozását, feldolgozását, ezenkívül a magyar határrendészeti, továbbá -igazgatási gyakorlatba történő beépítését. Erre szolgálnak példaként a jelen tanulmányban említett szerb hatóságok 2023. október végétől tapasztalható központi és területi rendészeti intézkedései, amelyekből eredően jelentős mértékben elterelődött az illegális migráció iránya a bosznia-hercegovina–horvát–szlovén, kisebb részt a szerb–horvát–szlovén államhatár irányába, amely a hazai határrendészeti statisztikában is érzékelhető volt. Nem feledve – természetesen – azt, hogy mind a tranzit-, mind pedig a célországok ellenlépéseire az irreguláris migránsok mindig igyekeznek reagálni, nem rettennek vissza attól, hogy véghez vigyék céljaikat. Ha túl nagy ellenállásba ütköznek, taktikát változtatnak, és másik útvonalon próbálnak eljutni a célországokba. Ennek szellemében elővigyázatosnak kell lenni a hazai össrendészeti szerveknek, számítva arra, hogy a tiltott határátlépést elkövető személyek száma ismét növekedésnek indulhat, ennek időintervallumának meghatározásában jelentős szerepe lehet a határrendészeti elemző-értékelő feladatokat ellátó személyi állománynak.

Felhasznált irodalom

- Bács-Kiskun Vármegyei Rendőr-főkapitányság (2012): *Éves kockázatelemzés és helyzetkép*. Ügyszám: 03000/1208/2013.ált.
- Békés Vármegyei Rendőr-főkapitányság (2020): *Éves kockázatelemzés és helyzetkép*. Ügyszám: 04000/2465-1/2021.ált.
- Békés Vármegyei Rendőr-főkapitányság (2023): *Éves kockázatelemzés és helyzetkép*. Ügyszám: 04000/2152-1/2024.ált.
- Bundesministerium Für Inneres (2008–2023): *Lagebericht Schlepperei*. Online: <https://bundeskriminalamt.at/304/>
- Frontex (2008–2023): *Publications*. Online: www.frontex.europa.eu/publications/
- Győr-Moson-Sopron vármegyei Rendőr-főkapitányság (2023): *Helyzetértékelés. A Győr-Moson-Sopron Vármegye területét érintő illegális migrációval összefüggő cselekményekről és mélységi ellenőrzési tevékenységről*. Ügyszám nélküli.

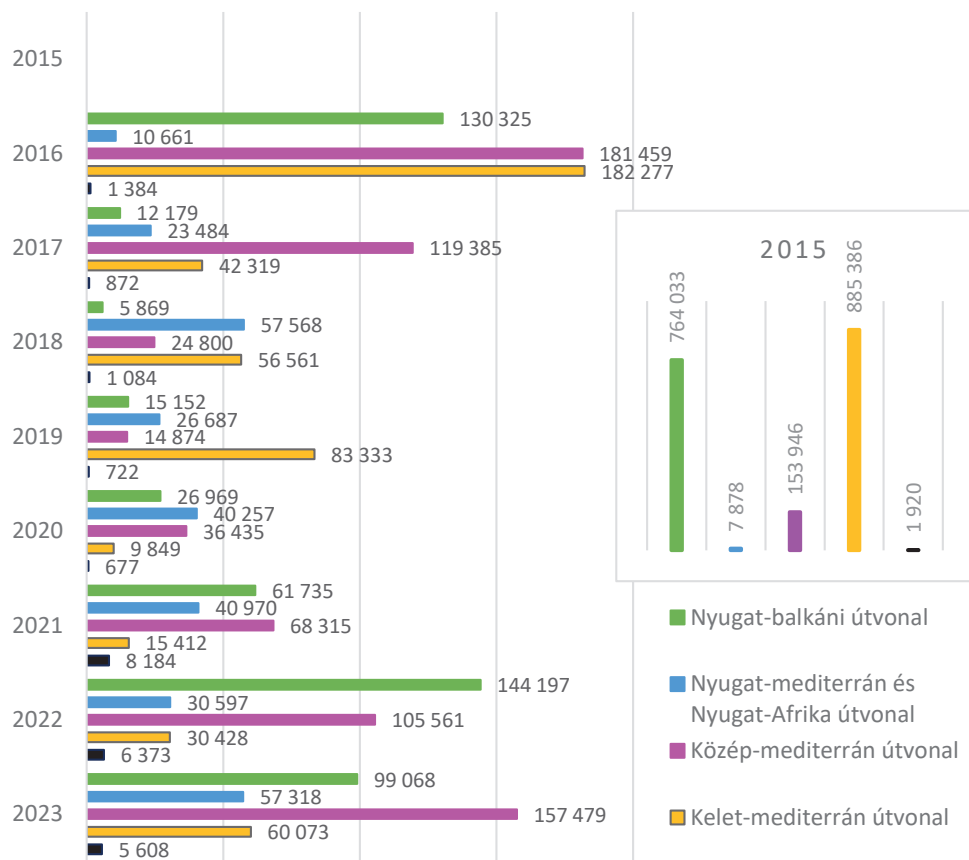
- Hrbatski Sabor (2023): *Izvešće o stanju ilegalnih migracija na području republike hrvatske za razdoblje od ulaska republike hrvatske u schengenski prostor*, 3. Online: www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2023-11-06/132201/IZVJESCE_ILEGALNE_MIGRACIJE_RH.pdf
- Magyar Nemzet (2023): *Bekeményítettek a szerbek, már most látványos eredmények látszanak a határról*. 2023. november 1. Online: <https://magyarnemzet.hu/belfold/2023/11/bekemenyitetek-a-szerbek-mar-most-latvanyos-eredmenyek-latszanak-a-hatarrol>
- Ministerstvo Vnútra Sr. (2008–2023): *Štatističký prehľad legálnej a nelegálnej migrácie v Slovenskej republike*. Online: www.minv.sk/?rok-2015-1
- Országos Rendőr-főkapitányság Határrendészeti Statisztikai Kimutatás (2008–2023). Online: www.police.hu/sites/default/files/HatarrendeszetSK%202023_12..pdf
- Republika Slovenija Ministrstvo Za Notranje Zadeve (2008–2023): *Nedovoljene migracije na območju Republike Slovenije*. Online: www.policija.si/o-slovenski-policiji/statistika/mejna-problematika/nedovoljene-migracije-na-obmocju-republike-slovenije
- RITECZ György – SALLAI János (2016): *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei*. Budapest: Hanns Seidel Alapítvány.
- SZABÓ Ferenc (2016): A szolgálatirányító feladatokat ellátó beosztott vezetők igénybe vett vezetői és rendőr szakmai kompetenciái a tömeges migráció okozta válsághelyzet kezelése során. In KÓNYA József (szerk.): *Szemelvények „A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kezelése során szerzett tapasztalatok hasznosítása a rendőri állomány képzésében és a szervezetek felkészítésében”*. Budapest: ROKK, 79–89.

Melléletek

A mellékletben szereplő ábrák az ORFK, a Frontex által nyilvánosságra hozott, valamint az ORFK RFŐIG HRFŐO által a rendelkezésemre bocsátott, engedélyezett adatokon alapulnak.

1. számú melléklet

Az elfogott, illegálisan érkezők száma útvonalankénti és évenkénti bontásban (fő)

Megjegyzés: A 2015. év adatait külön tüntettem fel, mert beillesztve a többi évet nem igazán lehetne vizuálisan értékelni.

Forrás: Frontex (2015–2023) alapján a szerző szerkesztése

2. számú melléklet

Az elfogott, tiltott határátlépést elkövetők számának viszonylati megoszlása 2015–2023 között (fő)

Év	Román	Szerb	Horvát	Ukrán
2015	791	204 612	186 272	672
2016	446	14 476	76	380
2017	1 878	166	16	79
2018	897	135	191	67
2019	1 174	128	321	74
2020	1 981	34	509	195
2021	1 911	55	295	240
2022	1 435	26	71	198
2023	2 599	61	0	240

Forrás: ORFK HSK 2019, 2023 alapján a szerző szerkesztése

3. számú melléklet

A felfedett, járművekben történt megbújások módszerével elkövetett tiltott határátlépések alakulása szerb és román viszonylatban, 2015–2023 (fő)

Év	Szerb viszonylat			Román viszonylat ¹⁶		
	Közút	Vasút	Összes	Közút	Vasút	Összes
2015	94	116	210	204	0	204
2016	60	1 079	1 139	67	2	69
2017	570	346	916	491	2	493
2018	1 607	240	1 847	555	0	555
2019	1 661	1 328	2 989	341	8	349
2020	1 993	464	2 457	968	33	1 001
2021	825	101	926	2 985	52	3 037
2022	498	32	530	4 412	1	4 413
2023	0	93	93	7 360	1	7 361

Megjegyzés: Iratbetekintés engedélyszám: 29000/524-2/2024.ált.

Forrás: ORFK RFŐIG HRFŐO adatbázis alapján a szerző szerkesztése

¹⁶ A román határszakasz adatai a közös határellenőrzés során felfedett megbújt személyeket is tartalmazza, akikkel szemben a román fél jár el.

ABSTRACT

Trends in Illegal Migration to Hungary Between 2008 and 2023

Ferenc SZÉP

In this article, I present one of the most important findings of my scientific research, which I have conducted as a police officer. The main questions are how the trends in illegal migration to Hungary started and developed between 2008 and 2023, and how they compare with the absolute value numbers of apprehensions in Austria, Slovakia, and Slovenia. During my research, I had to consider that the methodology of recording illegal border crossing was significantly changed in 2016 with the introduction of new classification categories. To obtain fruitful research results, I queried the statistical data for the examined period from domestic and foreign databases of illegal migration. I performed the analysis and assessment in sufficient detail, based on which I was able draw my conclusions. Because one person may attempt to enter illegally multiple times, at various sections of the border, the real number of illegal migrants does not equal to the number of persons subject to border police response. To correct the data, I created a new calculation method that shows the closer-to-reality number of illegal migrants. Illegal border crossing is named as "unlawful border crossing" in the "new" calculation system. I compared the more realistic data and demonstrated the differences in figures. The "solution formula" that I created is valid beyond the examined period too, in 2024, as the raw data are still not accurate.

Keywords: *illegal migration, unlawful border crossing, classification categories, border police, efficiency*

A vasúti határforgalom-ellenőrzés története 1875-től 1919-ig

BARTUS Gábor¹

A rendőrség határrendészeti szolgálati ágának tevékenysége rendkívül szerteágazó és sokrétű, amelyek között kiemelkedő szerepet játszik a határforgalom-ellenőrzés és ennek egy speciális formája, a vasúti határforgalom-ellenőrzés. A rendészettudomány területén kevés tanulmány foglalkozik a határforgalom-ellenőrzés kialakulásával, jelen tanulmány az első határállomások kialakításának körülményeit tárja fel, eredményei hozzájárulnak a hagyományok ápolásához. A tanulmányban koherens, logikus felépítés mentén tárom fel a vasúti határforgalom-ellenőrzés gyökereit és hagyományait, amelyek a határrendészeti feladatok szerves részét képezik, így a rendészettörténetnek és a rendészettudománynak is. Az összefüggések vizsgálata során kiemelt figyelmet kapnak az interdiszciplináris kapcsolódási pontok a rendészettudomány és közlekedéstudomány oldaláról. A közlekedési infrastruktúra fejlődése az államhatár elérésével ok-okozati összefüggésként maga után vonta a vasúti pályarendszer kiépítésének olyan rendészeti tevékenységét, amely eltért a korábban jellemző, hagyományosan értelmezett határőrizettől. Leíró jellegű kutatást végeztem az elsődleges és másodlagos források kutatásával és elemzésével, az ismert tudományos eredmények és információk összehasonlításával. A vasúti határforgalom-ellenőrzés kialakulását alapvetően determinálták az általam elemzett korszakban végbemenő változások. A vasúti közlekedési infrastruktúra fejlődése és az államhatár elérése, az államhatárok pontos megállapítása és kijelölése, az államhatáron átmenő vasúti összeköttes helyeinek pontos meghatározása és nemzetközi egyezményben ratifikálása, a feladatokat ellátó szervezeti keretek mind-mind olyan fontos és nélkülözhetetlen elemek, amelyek időbeni és térbeni együtt állása nélkül nem beszélhetünk vasúti határforgalom-ellenőrzésről.

Kulcsszavak: határellenőrzés, vasúti határforgalom-ellenőrzés, rendészettörténet, közlekedéstörténet

Bevezetés

A vasúti határforgalom-ellenőrzés – kialakításhoz vezető vasúttörténeti és rendészettörténeti előzmények alapján – a határrendészeti feladatok aspektusából különböző korszakokra bontható egyedi szempontrendszer szerint. A kutatási

¹ Órnagy, tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: bartus.gabor@uni-nke.hu

módszeremet tekintve leíró jelleggel, a szekunder adatforrásokra támaszkodva a már meglévő tudományos eredmények és információk elemzésére és összehasonlítására koncentráltam, lineáris idősíkra felépítve és leszűkítve a kutatást a vasúti határforgalom-ellenőrzésre. Kutatásomat térben lehatárolva az Osztrák–Magyar Monarchia külső határszakaszára (magyar–román és a magyar–szerb államhatár) korlátoztam, ahol a rendőri és vámellenőrzési feladatok együttese legelsőként jelentkezett feladatként.

A belső határookra vonatkozólag az Osztrák–Magyar Monarchia országai között vám- és kereskedelmi szövetség volt érvényben, amelynek értelmében a monarchiát körülvevő közös vámhatár határolta az egységes vám- és kereskedelmi területet. Ezen közös vámhatárok jelentették Magyarországon vonatkozásában a magyar–román és magyar–szerb viszonylatban – a mai szakmai terminológiában is alkalmazott – külső határokat, a tagországok közötti vámmentes határok pedig belső határoknak minősültek.² A határforgalom-ellenőrzés szempontjából a külső határok vizsgálatát tartottam relevánsnak, lehatárolva a kutatásomat. A határforgalom-ellenőrzési feladatok nem képezték az úgynevezett közös ügyek körét, amelyekbe tartozott az Osztrák–Magyar Monarchia társországainak külügye, hadügye és pénzügye.³ Tanulmányomban nem vizsgálom a belső és külső határokhoz is kapcsolódó kivándorlás kérdéskörét, ugyanakkor megjegyzendő, hogy az adott korszakban komoly kihívást jelentett, kezelése céljából rendészeti intézkedéseket is próbáltak bevezetni.⁴ A határforgalom-ellenőrzési technológia gyakorlati bemutatása nem képezi jelenlegi tanulmányom részét, további tanulmányom témája lesz.

Bemutatom a vasúti határforgalom-ellenőrzés megjelenését, a korszakban megjelenő terminológiáját, továbbá vizsgálom, hogy a határátlépési pontokon e tevékenység mit jelentett pontosan, mely hatóságok milyen típusú ellenőrzéseket végeztek a feladatellátásuk keretében.

A közlekedési infrastruktúra

A közlekedéstörténeti kutatások alapján a vizsgált korszakban jöttek létre Magyarországon nemzetközi vasúti összeköttetései. Elsőként 1874-ben a galíciai csatlakozás készült el belső határos összeköttetésként, 1879-től a Román Fejedelemséggel, 1883-tól a Szerb Fejedelemséggel létezik külső határos vasúti összeköttetés.⁵

1875-re Magyarországon a vasútvonal hossza elérte a 6 411 km-t, 1919-ben már 22 869 km volt, amelyeket kezdetben magántársaságok építettek, a későbbiekben

² 1867. évi XVI. törvénycikk a magyar korona országai és Ő Felseége többi királyságai és országai közt kötött vám- és kereskedelmi szövetségről.

³ 1867. évi XII. törvénycikk a magyar korona országai és az Ő Felseége uralkodása alatt álló többi országok között fenforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének módjáról.

⁴ GIDÓ 2012: 65.

⁵ FRISNYÁK 2001: 10.

azonban kiemelt volt a vasutak államosítására irányuló szándék.⁶ Hazánk vasútsűrűsége megközelítette ekkor a fejlett európai országok mutatóit is.⁷ Kitekintő összehasonlításként: a 19. század végére a – korábban már jelenlévő és alternatívát is jelentő – magyarországi közúthálózat technológiai elmaradása miatt a közutak 49%-a még mindig kiépítetlen volt, az úthálózat gerincét jelentő államutak 50%-a 1895-ben kőlappal sem rendelkezett.⁸

„Magyarország legnagyobb, de technológiailag fejletlen infrastrukturális hálózatának, a közúti hálózatnak méretei ellenére mellékes jelentőséget tulajdonítottak. Az utak lefokozott jelentőségét az is mutatja, hogy a városok urbanizációjában a vasút, a vasútállomás szerepe még sokkal erősebb, mint a közutaké.”⁹

A vasútvonal kiépítésével párhuzamosan a pálya és járművek korszerűsítése is tovább folytatódott, egyre nagyobb szerepe lett a sebességnek és teljesítőképességnek, amit elősegített a gőzmozdonygyártás fejlődése és a vasút villamosítása, tudományos oldalról pedig a 19. század második felére a vasútépítés önálló műszaki tudományág lett.¹⁰ A magyar vasút felívelő szakasza 1920-ban befejeződött, a békediktátum elszakította a korábbi szakaszok több mint felét, ezzel új időszak kezdődött a magyar vasúttörténetben: „reménytelenül küzdött a természetes térszerkezet és az arra szabott kötött pályás rendszer jelentős megcsonkításakor keletkezett torzulások ellen”.¹¹

A közös akaraton nyugvó nemzetközi szerződés

A határállomások kialakításának elsődlegessége volt a megegyezés (egyezmény) a Román és a Szerb Fejedelemséggel a vasúti összeköttetés szükségességéről, amely megkötött egyezményeket az érintett országok országgyűlései törvénybe iktattak.¹² Az első román vasút átadása Bukarest–Giurgiu között 1869. október 31-én történt meg.¹³ A vasúti fővonalak határszéli csatlakozásának kérdéskörében a végső döntés nem egyezett feltétlenül a székelyföldi gazdasági igényekkel.¹⁴ A román oldalon a Ploiești–Predeal-vonal nem készült el határidőre, azonban az osztrák érdekeknek jobban érvényesülő Temesvár–Orsova–Verciorova–Craiova–Pitești-vasútvonal már

⁶ BENEDEK 1996: 309–310.

⁷ HORVÁTH 2012: 34.

⁸ FRISNYÁK 2022: 31–32.

⁹ FRISNYÁK 2001: 13.

¹⁰ BENEDEK 1996: 309–323.

¹¹ HORVÁTH 2012: 35.

¹² PARÁDI 2020a: 246.

¹³ VÜG–NICULA 2013: 147.

¹⁴ GIDÓ 2012: 129.

készen állt az üzembe helyezésre.¹⁵ A magyar kormány azon érdekérvényesítése, hogy a román fél a tömösi csatlakozást mielőbb befejezze, sikeres volt.¹⁶

Az 1874. évi XXVII. törvénycikk (1874/XXVII. tc.) alapján a határforgalom-ellenőrzés szempontjából mai napig is megvalósuló gyakorlatot alakítottak ki, mégpedig a határállomás (mai terminológia szerint vasúti határátkelőhely) üzemeltetését a vasúti szervek látták el.¹⁷ Vercserova (Orsova) és Tömös (Predeal) vonalak kiépítését és üzembe helyezését egyazon időpontban határozták meg.¹⁸ Ezért szükségessé vált az 1874. május 31-én megkötött egyezmény módosítása, amely az 1879. március 24-én aláírt pótegyezmény értelmében a vasútvonalak kiépítési és üzembe helyezési legkésőbbi határidejének 1879. december 1-jét jelölte meg.¹⁹ 1879. december 1-jén üzembe helyezték a Predeal–Ploiești-vasutat, ezzel létrejött a vasúti összeköttetés a két állam között.²⁰

Kiemelendő a vasúti határforgalom-ellenőrzés megszületésének aspektusából, hogy az egyezmény II. cikkében szabályozta a hatósági feladatokat, a „vasúti határ- szolgálatot és vámkezelést”. Ebben a jogszabályban jelenik meg először a vasúthoz és a határrendészethez kapcsolódó szakmai terminológia. Fontos szerepet kap a jogszabályban a vasúti határ- és vámellenőrzés helyének meghatározása, a vonatok átadása és átvételének, továbbá az utasok poggyászának és a kereskedelmi áruinak vámolása.²¹ Másik fontos tartalmi tényező a jogszabályban a fenti feladatokat ellátó hatóságok általános megnevezése (rendőri közeg) és elhelyezési szabályozása.²² Rendőri jellegű tevékenységként említem elhatárolásként, amely egyáltalán nem kapcsolódik a hagyományos rendőri, határrendészeti és vámkezelési hatósági feladathoz, a „műtanrendőri bejárást”:

„Műtanrendőri bejárás (műszakrendőri bejárás), hatósági eljárás, középítménynek a forgalomba helyezését előzi meg s különösen az újonnan épült hidak, utak, vasutak megnyitásánál v. új vágányok használatbavételénél van szerepe. Helyszíni vizsgálat alapján állapítja meg ilyenkor a hatóság, hogy a középítmény megfelel-e a céljának s az építési és egyéb előírásoknak.”²³

Az 1879/XIII. tc. alapján a nemzetközi határállomásokat és a vasúti határszolgálati teendőket a Román Fejedelemség területén (Predeal és Vercierova) jelölték ki. A közlekedéstörténeti kutatások alapján a román területen álló közös határállomás

¹⁵ GIDÓ 2012: 53.

¹⁶ EPERJESI 1994: 103.

¹⁷ 1874/XXVII. tc. VII. cikk.

¹⁸ 1874/XXVII. tc. III. cikk.

¹⁹ 1879. évi XIII. törvénycikk a román fejedelemséggel, vasúti csatlakozások iránt 1874. évi május 31-én kötött egyezmény némely határozatainak megváltoztatásáról (1879/XIII.tc.) I. cikk.

²⁰ EPERJESI 1994: 104.

²¹ 1879/XIII. tc. II. cikk.

²² 1879/XIII. tc. II. cikk.

²³ Uj Idők Lexikona (17–18.) 1940: 4635.

létesítésére a földrajzi viszonyok miatt volt szükség.²⁴ A magyar–román határszakasz vasúti kapcsolatainak fejlesztése és bővítése céljából 1891. március 14-én újabb egyezmény született²⁵ magyar–román viszonylatban a nemzetközi vasúti összeköttetés bővítéséről. Az 1891. évi XL. tc V. cikke alapján az ellenőrzés helyszínének primátusaként a határhoz közel eső külön határállomást jelölték meg. Mindez egyfajta szemléletváltást is jelentett, ugyanis a korábbi nemzetközi egyezmények a közös nemzetközi határállomás kiépítését részesítették előnyben.

A magyar–szerb viszonylatban a vasútvonal kiépítésének előzményeként értékelhető, hogy már 1845-ben írásos dokumentáció készült a Budapest–Zimony-vonal kiépítésének terveiről.²⁶ Az 1880. évi XLII. törvénycikkkel rendelték el a Zimonyon át magyar–szerb határvonalon áthaladó vasúti összeköttetés kiépítését.²⁷ Ez a vasútvonal katonai logisztikai célt is szolgált, mivel a vasút a katonai mozgósítás leggyorsabb formája lett.²⁸ A vasúti csatlakozások tárgyában a Szerb Fejedelemséggel kötött egyezmény²⁹ alapján a két állam vasúti összeköttetési pontjának Zimonyt határozta meg a Száva folyón átvezető állóhíd megépítésével. Az egyezmény XIX. cikkében foglaltak szerint kiemelendő, hogy megjelenik a „határrendészet gyakorlása” terminológia, továbbá a könnyítésekre vonatkozó felhatalmazó rendelkezés külön említést érdemel, ugyanis a mai szabályozásban is kiemelt szerepet kap a határforgalom-ellenőrzés könnyítésére vonatkozó lehetőségek konkretizálása a biztonsági garanciák mellett.³⁰

Államhatár

A magyar–szerb viszonylat kapcsán megjegyzendő, hogy az általam kutatott időintervallumban 1878-ig az Osztrák–Magyar Monarchia és az Oszmán Birodalom közötti államhatárról beszélünk. Zimony is csak az 1791-es szisztovói békeszerződést követően vált véglegesen a monarchia részévé, amely szerint határ a Duna–Száva vonala maradt.³¹ Az 1878-ban megkötött San Stefanó-i békeszerződés értelmében Törökország elismerte a Szerb Fejedelemség függetlenségét. E szerződést el nem ismervén az európai nagyhatalmak 1878. július 13-án aláírták a berlini szerződést, amelyben a két birodalom közötti államhatárok lényegében nem változtak, és a Szerb Fejedelemség függetlenségét is megerősítették.³² Ugyanakkor a békeszer-

²⁴ FRISNYÁK 2022: 51.

²⁵ 1891. évi XL. törvénycikk a rumán királysággal létesítendő vasúti és közúti összeköttetésekről, s ugy az ezekre, mint a már létező csatlakozásokra vonatkozó viszonyok szabályozásáról (1891. XL. tc.).

²⁶ HORVÁTH 2017b: 87.

²⁷ OCSKÓI 1894: 108.

²⁸ HORVÁTH 2017a: 55.

²⁹ 1880. évi XXXV. törvénycikk a szerb fejedelemséggel 1880. évi április 9-én/március 28-án kötött vasúti egyezményről (1880/XXXV. tc.).

³⁰ 1880/XXXV. tc. XIX. cikk.

³¹ HODINKA 1935: 200.

³² GUBER 1965: 163–165.

ződésben rögzítették, hogy „a szerb fejedelemség belép, a maga részét illetőleg, azon kötelezettségekbe, melyeket a Fényes-kapu ugy Ausztria-Magyarország, valamint az európai törökországi vasutforgalmi társulat irányában a fejedelemség új területén építendő vasutvonalak befejezését, csatlakozását és forgalmát illetőleg elvállalt”,³³ azaz a már megtervezett vasúti összeköttetés fő iránya és azzal összefüggő stratégiai kérdések már nem változtak számottevően, függetlenül attól, hogy azok elsősorban az eredeti elképzeléseknek megfelelő osztrák és török érdekek mentén születtek.

A magyar–román államhatár a Monarchia külső határaként funkcionált, amelynek kijelöléséig gyakoriak voltak a határvillongások.³⁴ Erdély speciális helyzetét adja, hogy „Erdély a Kárpátok által bástyaszerűleg övezve, egy természetes hegyivárat alkot”,³⁵ az átjárható szorosok a közlekedési szempontok mellett hadászati szempontból is kiemelt jelentőségűek voltak. Az 1883–84-es határbejárást követően 1887. április 15-ig egy nemzetközi vegyes bizottság a határvonalat közös beleegyezéssel megállapította, a megállapodást az 1888. évi XIV. törvénycikkkel hirdették ki.³⁶

Az államhatár jogszerű átlépéséhez a kezdetekben is szükség volt útlevele; a magyar úti okmányok kialakulása is az általam elemzett korszakhoz köthető. Az útlevelügy kérdése 1895-ben is felmerült mint megoldandó probléma, Nagy Lajos nagyszabeny kir. alügyész *A magyar útlevelügyről*³⁷ című cikke hiánypótló tanulmány a tárgyban, amelyben az útlevelügy kérdéskörének nem teljes körű szabályozottságát vizsgálja a szerző. Az útlevelügyet az 1857. február 9-én Milánóban kelt császári rendelet szabályozta, amelynek elsődleges célja volt a birodalmon belül a személyforgalom megkönnyítése.³⁸ A miniszteri rendeletben foglalt új útlevel-rendőrségi szabályok alapján belföldieknek belföldre utazás céljából nem volt szükség útlevele, csak igazolási jegyre, a külföldre utazó belföldieknek, valamint a birodalomba utazó külföldieknek részére pedig előírták az útlevelet: „Útlevelet csak a határszélen kell elémutatni, ahol azt a felügyelőség láttamozza, e nélkül azonban a határszél átlépni nem szabad.”³⁹ Az 1903. évi VI. tc. indokolása alapján az állam területén való utazás, a határon való átkelés vagy bizonyos államba való utazás csak útlevel felmutatása mellett történhetett, ahol útlevelkényszer fennállt, Szerbiával és Romániával szemben.⁴⁰

³³ 1879. évi VIII. törvénycikk a berlini szerződés beczikkelyezéséről XXXVIII. cikk.

³⁴ SALLAI 2023: 94.

³⁵ OLCHVÁRY 1888: 598.

³⁶ SALLAI 2004: 46.

³⁷ NAGY 1895: 383.

³⁸ 1857. február 9. kelt császári rendelet kiható minden koronaországra nézve, egy új útlevelrendszernek behozatala iránt.

³⁹ A kül- és belügy s a kereskedelmi ministeriumoknak, a legfőbb rendőri hatóságnak s a hadsereg főparancsnok-ságának 1857. február 15-kén kelt rendelete, kiható minden koronaországokra, mely által új útlevel-rendőrségi szabályok bocsátatnak ki.

⁴⁰ 1903. évi VI. törvénycikk indokolása az útlevelügyről 2. §.

Szervezeti keret

Idősíkban elhelyezve és a vasúti határforgalom-ellenőrzési feladatok ellátásának időpontjához igazítva a szervezeti keretrendszer megállapítható, hogy az első vasúti határátkelőhelyek üzembe helyezésének idején már befejeződött a határörvidékek megszüntetése, amely határörvidék látta el addig a magyar–szerb és magyar–román viszonylatban az államhatárral összefüggő hatósági feladatokat.⁴¹ A határőrizeti feladatok halmazában jelentkezett a határforgalom-ellenőrzési feladatok ellátása, amelyet a helyi önkormányzatok végeztek, a kormány csak törvényességi felügyeletet gyakorolhatott a szervek felett.⁴²

A rendészeti feladatok dominanciája mellett a határforgalom-ellenőrzés tekintetében az „áruforgalmat a vámhivatalok, a személyi forgalmat pedig a legközelebbi város rendőrségének személyi állományából kikülönített csoportok ellenőrizték”.⁴³ A külső határok őrzésébe 1891-től ténylegesen bevonták a Magyar Királyi Csendőrség állományát, 1893-tól a határszéli csendőrség felállítását indokolta a magyar–román határvonal megállapítása és az államhatár kitűzése, az elfogott határsértőket a csendőrök a területileg illetékes szolgabírói kirendeltségnek adták át.⁴⁴ 1891-től ahol szolgabírói kirendeltség nem működött, az útlevél- és toloncügy a csendőrség feladatát képezte.⁴⁵

A Magyar Királyi Határrendőrség 1906-os létrehozásával egy új állami szervezet végezte a határforgalom ellenőrzését, „mely feladatokat a kikülönített rendőri csoportoktól, illetve a határszéli szolgabírói kirendeltségektől vette át”,⁴⁶ Belügyminiszteri utasítás⁴⁷ szabályozta a részletfeladatokat, amelyek között önálló feladatot jelentett a szervezet részére az útlevélköteles határszakaszokon a távolsági személyforgalom ellenőrzése.⁴⁸ Fontos eleme a 91.000/1905. B.M. számú körrendelet mellékletének, hogy a határrendészet teendői között az útlevél-kötelezettség alá eső viszonylatok tekintetében az útlevelek vizsgálata, kiállítása és a határforgalmi adatok gyűjtése mellett külön fejezetet kapott az „Útlevélvizsgálat vonatokon” alcím alatt a vonatok és utasaik ellenőrzésének szabályozása, amely előírások értelmezésében minden esetben általánostól eltérő speciális rendelkezéseket tartalmaztak a vasúti határállomások tekintetében.

1891-től 1918-ig az útlevélköteles külső határokon a határszéli csendőrség szakszolgálati ág jelleggel működő része volt a Magyar Királyi Csendőrségnek.⁴⁹ Az 58.320/1912. B.M. számú körrendelettel (A határrendőri külszolgálat ellátása

⁴¹ SZENTGYÖRGYVÁRI 2015: 25.

⁴² PARÁDI 2020b: 110.

⁴³ PARÁDI 2011: 100.

⁴⁴ PARÁDI 2011: 101.

⁴⁵ 50.431/1891. B.M. rendelet Melléklet a 165. számhoz. 6. §.

⁴⁶ PARÁDI 2020b: 127.

⁴⁷ 91.000/1905. B.M. számú körrendelet.

⁴⁸ PARÁDI 2013: 48.

⁴⁹ ARTNER–PARÁDI–ZEIDLER 2013: 23.

a határrendőrségi őrségek megszüntetésével) a határrendőri külső végrehajtó szolgálatban való közreműködéssel megbízták a csendőrséget, önállóan a határrendőrség közvetlen feladatkörébe nem sorolt feladatot hajthattak végre. E körrendelet melléklete volt a 48.999/1912. B.M. számú körrendelet (Határszéli külszolgálatnak átvétele a m. kir. csendőrség által), amely alapján 1912. május 1-jével a határrendőrségi őrségeket egész Magyarország területén beszüntették, amely körrendelet B. kimutatásában megjelölt vasúti határállomásokon a határforgalom-ellenőrzési feladatok ellátásáért továbbra is a Magyar Királyi Határrendőrség volt felelős.⁵⁰ A csendőrség Orsova, Verestoronny, Predeál, Gyimesbükki vasúti határállomáson köteles volt a vonatokról „leszállított kivándorlóknak a határrendőrhatalóságok hivatalos helyiségébe való bekísérésénél, azoknak ott való megvizsgálásánál, az erre hivatott határrendőrközegeknek, mint karhatalom, a szükséges segédkezést megadni”.⁵¹ A csendőrség útlevélvizsgálatot ugyanakkor kizárólag a részére meghatározott területeken végeztet „Predeálon, Gyergyótölgyesen, Sósmezőn, Vodiczán, Vöröstoronnyban és Gyimesbükkin, de csak a kirendeltségtől távollevő közuton a határkapunál”.⁵² Zimony vonatkozásában a horvát–szlavón–dalmát országos kormány elnöksége az 1913. évi 165/el. és 1913. évi 2.442/el. számú rendeletével szervezett határszéli rendőrkapitányságot Zimonyban.⁵³ A határforgalom-ellenőrzés módját szemlélteti egy 1912-ben megjelent újságcikk, amelyben egy újságíró beszámol arról, hogy Zimony határállomáson az útlevélvizsgálathoz mindenkit leszállítottak.⁵⁴

Ahogy a vasúti infrastruktúra fejlődött, úgy vált egyre fontosabb feladattá a vasútvonalak közbiztonsági szempontú ellenőrzése is. Ez egyrészt a határállomásokon végzett ellenőrzések tartalmi változásait,⁵⁵ másrészt a vasútrendészeti feladatokat ellátó szervezeti elemek számának gyarapodását eredményezte.⁵⁶ Az első világháború idején a határrendőrség továbbra is ellátta a forgalom ellenőrzését a működő határátkelőhelyeken, katonai feladatot nem látott el.⁵⁷ A 3.389/1915. B. M. számú körrendelet az útlevél-kötelezettség alá eső magyar–román és magyar–szerb viszonylatban a személyforgalom ellenőrzését lehetővé tevő határátkelési pontok számát korlátozta. A magyar–szerb viszonylatban az ország határainak átlépését nem tette lehetővé, magyar–román viszonylatban a vasúti határállomások tekintetében továbbra is üzemelt Orsova, Verestoronny, Predeál és Gyimesbükki vasúti határátlépési pont.⁵⁸

⁵⁰ VEDÓ 2016: 94.

⁵¹ 48.999/1912. B.M. számú körrendelet.

⁵² 48.999/1912. B.M. számú körrendelet.

⁵³ Igazságügyi Közlöny 22(10) 482.

⁵⁴ LÉVAI 1912: 9.

⁵⁵ VEDÓ 2015b.

⁵⁶ VEDÓ 2015a; VEDÓ 2018.

⁵⁷ PARÁDI 2013: 55.

⁵⁸ 3.389/1915. B.M. számú körrendelet.

Összefoglalás

A szomszédos országokkal kötött kétoldalú nemzetközi megállapodásokat alapvetően befolyásolta a vasúti infrastruktúra kiépítettségének szintje az érintett országokban és a vasúti fővonalak irányainak meghatározása a nemzetpolitikai és nemzetgazdasági érdekek prioritása mellett.⁵⁹ A közös akaraton nyugvó nemzetközi egyezmények logikai felépítését követve e két előfeltétel teljesülése mellett volt lehetséges meghatározni a vasúti csatlakozások létesítésének helyét. A vasútvonalak csatlakozási pontjainak pontos meghatározása a későbbiekben külön vegyes bizottságok által történt a határvonalon (az egyezmények megfogalmazásában a határok pontjain). A vasúti vonalak meghatározott településektől határig történő építése és üzembe helyezése tárgyában időintervallumot vagy pedig konkrét határidőt állapítottak meg. Konkrét határidő lefektetésének hiányában is születhetett elvi egyezség egy-egy jövőben kiépítendő vasúti összeköttetés szükségességéről mindenféle kötelezettség nélkül.

A vasúti infrastruktúra kiépítése során az egyik félnél jelentkező versenyelőny és gyorsaság a nemzetközi együttműködésben inkább hátráltató, a két ország közötti hangulatviszonyt negatívan befolyásoló tényezőként hatott. Amennyiben valamelyik fél nem tudta teljesíteni vállalását, a másik fél várni és tűrni volt köteles; az egymásra utaltság nemcsak a megnyitás sajátossága volt, hanem a későbbi működtetésnek is, kiváltképpen a közösen működő nemzetközi határállomások tekintetében.

Az 1874/XXVII. tc. hét alkalommal említi a rendőrséget a vámmentesség, az üzemeltetés, illetékesség és a hatáskör gyakorlásának szabályozásánál. A jogszabály – a hatásköri és illetékességi szabályokat tekintve – felhatalmazást adott, hogy a rendőrségi közegeket külön szabályozó utasításokkal lássák el, továbbá szabályozta az idegenek rendőrségi felügyeletét a közös pályaudvarokon.

„Rendőri felügyelet alatt azon mellékes büntetést értjük, mely a bűnösre, amely szabadságát illető büntetés mellett mondatik ki; s a r. f. a személyes szabadság használatának korlátozásában áll. így pl. aki felügyelet alatt áll, az bizony helyre interválható, ha idegen, az országból kiutasítható, nála időnkint házmotózások eszközölhetők, s ha a szabályok ellen vét, akkor ellene fogságbüntetés alkalmaztatik.”⁶⁰

Eme szakterminológia konceptualizálása szükséges, ugyanis mai értelemben a személyi szabadságot korlátozó rendőri intézkedésekről beszélhetünk (elfogás, előállítás, kitoloncolás). Az idegenekkel szembeni intézkedés szükségessége alatt az állami szuverenitás egyik elengedhetetlen alkotóelemét, az állam területére belépő és ott tartózkodó külföldiek felett gyakorolt ellenőrzést szükséges érteni. Az adott

⁵⁹ BARTUS 2023: 13.

⁶⁰ Magyar Lexikon 14. 1883: 296.

korszakban kiadott 9389/1885. B.M. számú toloncügyi rendelet alapján a toloncolás során kiemelt szerepet tulajdonítottak a vasútnak, ugyanis a szabályzó külön kiemelte a vasút és gőzhajó mint a végrehajtás elsődleges formáját a kitoloncolásra.⁶¹ Az 1891. évi XL. tc. az idegenek rendőrségi felügyelete helyett már „rendőri ellenőrzése” terminológiát alkalmazza, továbbá kiemeli az „útlevél-vizsgálat” teljes vizsgálat alapján történő gyakorlását, amely hatósági feladatok a ma értelmezett határforgalom-ellenőrzést részben lefedik.⁶²

Következtetésként levonható, hogy amíg 1874-ben és 1879-ben a közös nemzetközi állomások kiépítése prioritást élvezett a külön-külön ellenőrzéshez képest, addig 1891-ben már az újonnan csatlakozó vonalak mindegyikén a külön határállomások élveztek elsőbbséget. Az ok-okozatok alatt fontos és döntő szempont az utasok megalégedettsége mint elsődleges visszacsatolás a szolgáltatás színvonaláról, amelybe beletartozik természetesen a hatóságok tevékenysége is:

„Predeál helység a vasút két oldalán fekszik. Predeál vasúti állomásnál a vasút eléri a vízvázasztót, amelytől északra a Tömös patak, délfelé pedig a Prahova folyik. A vasúti pályaudvar a román államé, mert román területen fekszik s épp ezt itt az elhanyagolt, románosan jellemző piszkos állapotáért is Romániát terhelte a felelősség. Azok az utasok, akiket sorsuk erre a határállomásra vezetett, abban a kétes értékű szórakozásban lelhatték örömeiket, hogy a vágnak egyik legmocskosabb pályaudvarán várhattak arra, amíg a vonatátadás, vámvizsgálat és egészségügyi ellenőrzés megtörtént.”⁶³

1914-ben Magyarország vasúti határmenetei közül 28 nemzetközi vasúti összekötéssel rendelkezett: 23 határállomás vasútvonal Ausztriával és Boszniával (belső határ), továbbá 5 határállomás Romániával és Szerbiával (külső határ) közös államhatáron funkcionált.⁶⁴

Szabó Márton detektív 1938-ban összehasonlító cikket közölt saját rendőri tapasztalataira támaszkodva a Magyar Királyi Csendőrség és a Magyar Királyi Rendőrség határszolgálati tevékenységéről, és véleményem szerint jól összefoglalta az általam elemzett korszakban megvalósult határforgalom-ellenőrzéssel szemben támasztott követelményeket:

„Ma a határszolgálat legkiterjedtebb teendője kétségtelenül az útlevél-vizsgálat. Töprengésre, tétovázásra ennél nincs idő. A vizsgálatot sokszor pillanatok alatt kell elvégezni annak megállapítására, hogy az útlevél a tulajdonos személyadataival és személyleírásával egyezik-e, ha vízumköteles, el van-e látva vízummal, érvényes-e időre és területre. Akármiben jelentkezett azonban a különbség a két

⁶¹ KARÓCZ–VEDÓ 2021: 48; VEDÓ 2017: 263.

⁶² 1891. évi XL. tc. 18. cikk.

⁶³ Pesti Napló 1916: 4.

⁶⁴ PERGER 2021: 5–6.

rendőrség határszolgálatában, egyben nem volt eltérés: mind a két rendőrség nagy szakértelemmel s rátermettséggel végezte el a feladatait.”⁶⁵

A biztonságosság és gyorsaság egyidejű teljesítménykényszer-paradoxona korábban is jelen volt, és a mai napig is része a határforgalom-ellenőrzést végző határrendészeti szervek mindennapi életének.

Felhasznált irodalom

- ARTNER Ramona – PARÁDI József – ZEIDLER Sándor (2013): A Magyar Királyi Csendőrség légi, vízi, vasúti és közúti szolgálati ágai. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 23(27–30), 23–40. Online: <https://doi.org/10.31627/RTF.XXIII.2013.27-28-29-30N.23-40P>
- BARTUS Gábor (2023): A vasúti határforgalom-ellenőrzés előzményei és interdiszciplináris kapcsolatai. *Határrendészeti Tanulmányok*, 11(2), 6–15. Online: https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/Hatrend_Tan_2023_2_szam.pdf
- BENEDEK Zoltán (1996): Vasúti közlekedéstechnika. In KOLLEGA TARSOLY István (főszerk.): *Magyarország a XX. században. IV. Tudomány – Műszaki és természettudományok*. Szekszárd: Babits, 309–323. Online: <https://mek.oszk.hu/02100/02185/html/611.html>
- EPERJESI László (1994): Magyar–román vasútforgalmi kapcsolatok (1869–1879). *Közlekedéstudományi Szemle*, 44(3), 101–104. Online: https://real-j.mtak.hu/9964/8/Kozlekedestudomanyi_1994_03.pdf
- FRISNYÁK Zsuzsa (2001): *A magyar közlekedés krónikája 1750–2000*. Budapest: História – MTA Történettudományi Intézete. Online: <https://tti.abtk.hu/kiadvanyok/kiadvanytar/online-kiadvanyok/a-magyar-kozlekedes-kronikaja-1750-2000>
- FRISNYÁK Zsuzsa (2022): *Áruforgalom, áruszállítás és a magyarországi vasutak (1895). Vasút – ember – térkapcsolatok*. Budapest–Nyíregyháza: MTA Társadalomföldrajzi Tudományos Bizottság Történeti Földrajzi Albizottsága – Nyíregyházi Egyetem Földrajztudományi Tanszéke. Online: <http://real.mtak.hu/160631/>
- GIDÓ Csaba (2012): *A vasúthálózat kiépülése a Székelyföldön és szerepe a régió modernizációjában (1868–1915)*. PhD-disszertáció. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Interdiszciplináris Doktori Iskola. Online: <http://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/16127/gido-csaba-phd-2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- GUBER, A. A. szerk. (1965): *Világtörténet. 7. kötet*. Ford. Mucsi Ferenc. Budapest: Kossuth könyvkiadó. Online: https://adt.arcanum.com/hu/view/VilagtortenetSzovjet_07/?query=san+stefan%C3%B3+szerz%C5%91d%C3%A9s&pg=173&layout=s
- HODINKA Antal (1935): Ami a karlócai békekötésből kimaradt, és következményei. *Hadtörténelmi Közlemények*, 36, 159–213. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia. Online: https://epa.oszk.hu/00000/00018/00198/pdf/EPA00018_hadtortenelmi_1935_159-213.pdf
- HORVÁTH Csaba Sándor (2012): Alternatív periodizáció a magyar vasúttörténetben. In XV. *Apáczai-napok Nemzetközi Tudományos Konferencia, 2011. A gazdasági és társadalmi átalakulás perspektívái Magyarországon*. Tanulmánykötet. Győr: Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar, 29–42. Online: <http://real.mtak.hu/123010/>
- HORVÁTH Csaba Sándor (2017a): A vasút funkciói és társadalmi, gazdasági hatásai Magyarországon 1920-ig. *Közlekedéstudományi Szemle*, 67(4), 52–59. Online: <https://doi.org/10.24228/KTSZ.2017.4.5>

⁶⁵ SZABÓ 1938: 389.

- HORVÁTH Csaba Sándor (2017b): Az Osztrák–Magyar Monarchia és az Oszmán Birodalom közötti vasúti összeköttetés létrejötte. *Aetas*, 32(1), 81–101. Online: https://epa.oszk.hu/00800/00861/00075/pdf/EPA00861_aetas_2017-01_081-101.pdf
- Igazságügyi Közlöny 22(10). Budapest: Magyar Királyi Igazságügyminisztérium. 1913. október 27. Online: https://adt.arcanum.com/hu/view/Igazsagugyi_Kozlony_1913/?query=%22ziromony+kirendelts%C3%A9g%22&pg=523&layout=s
- KAKÓCZ Krisztián – VEDŐ Attila (2021): A toloncolás szabály- és szervezetrendszere a második világháború előtt. In Csaba Zágón – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSZKY Ágnes: „*Tehetség, szorgalom, hivatás*”. Tanulmánykötet. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat, 43–56. Online: <https://doi.org/10.37372/mrtvtvp.2021.1.3>
- LÉVAI Mihály (1912): Pillanatfölvételek a szerb tűzfészekről. *Délmagyarország*, 1912. december 18. Magyar Lexikon 14. (1883). Budapest.
- NAGY Lajos (1895): A magyar utlevelügről. *Jogtudományi Közlöny*, 30(49), 383–386. Online: https://real-j.mtak.hu/2161/1/JogtudomanyiKozlony_1895.pdf
- OSCKÓI OCSKAY Gusztáv (1894): *Vasút mentén. A M. Kir. Államvasutak mentén fekvő városok, helységek és azok vidékeinek leírása*. Budapest: Franklin társulat Magyar Irodalmi Intézet és könyvnyomda, 108–123.
- OLCHVÁRY főhadnagy (1888): A magyar államterület déli és a Balkán-félsziget északi hadszínhelyeinek hadi méltatása. *Ludovica Academia Közleménye*, 15(8–12), Nyolczadik–Kilenczedik Füzet, 597–612. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/17061>
- PARÁDI József (2011): A csendőrség teendői az Osztrák–Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrzésében. *Rendvédelem-történeti füzetek = Acta Historiae Praesidii Ordinis*, 21(24), 100–118. Online: <https://doi.org/10.31627/RTF.XXI.2011.24N.100-118P>
- PARÁDI József (2013): A dualizmuskori Magyar Királyság határrendőrsége. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *A Magyar Királyi Határrendőrség felállításának okai, máig ható jelentősége*. Budapest: a magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozata, 45–59.
- PARÁDI József (2020a): A történelmi Magyarország vasúti határátkelőhelyeinek alapító okmányai. *Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Praesidii Ordinis)*, 30(59–60), 245–272. Online: https://epa.oszk.hu/02100/02177/00016/pdf/EPA02177_rvt_hirlevel_2020_59-60.pdf
- PARÁDI József (2020b): Csendőrség a történelmi Magyarország határain 1891–1918 = Gendarmerie on the Historical Hungary's Board 1891–191. In *Ünnepi tanulmányok Szakály Sándor 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest: Semere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 103–178. Online: <https://doi.org/10.31626/HU-EISSN2530094X.VI-IITOM.103-178.p>
- PERGER Imre (2021): A magyar vasút Trianon előtt és azóta. *Közlekedéstudományi Szemle*, 71(1), 4–23. Online: <https://doi.org/10.24228/KTSZ.2021.1.1>
- Pesti Napló (1916): Predeál, Szinaja és a román petroleumforrások. 1916. október 25.
- SALLAI János (2004): *Az államhatárok*. Budapest: Press Publica.
- SALLAI János (2023): Határőrizet a szocializmusban a román–magyar határon. *Határrendészeti Tanulmányok*, 11(2), 94–107. Online: https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/Hatrend_Tan_2023_2_szam.pdf
- SZABÓ Márton (1938): Adatok a rendőrség intézmény-történetéhez. Határszolgálat a múltban és ma. *Magyar Rendőr*, 5(17), 388–389.
- SZENTGYÖRGYVÁRI Tamás (2015): *A hazai idegenrendészeti jog vizsgálata a 20. század első évtizedeiben, különös tekintettel a hatósági szervezet bemutatására*. Győr: Széchenyi István Egyetem Batthyány Lajos Szakkollégiuma. Online: <https://blszk.sze.hu/images/Dokumentumok/kiadv%C3%A1nyok/Szentgy%C3%B6rgyv%C3%A1ri%20Tam%C3%A1s.pdf>
- Uj Idők Lexikona 17–18. (1940). Budapest: Signer és Wolfner Irodalmi Intézet RT. Online: https://adt.arcanum.com/hu/view/Lexikon_UjIdokLexikona_17-18/?query=m%C5%B1tanrend%C5%91ri+bej%C3%A1r%C3%A1s&pg=586&layout=s

- VEDÓ Attila (2015a): A Magyar Királyi Csendőrség közlekedési szolgálati ágának kialakulása és fejlődése. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 25(47–50), 81–94. Online: <https://doi.org/10.31627/RTF.XXV.2015.47-48-49-50N.81-94P>
- VEDÓ Attila (2015b): A Magyar Királyi Csendőrség közbiztonsági tevékenységének megszervezése 1881–1918. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 25(43–46), 171–190. Online: <https://doi.org/10.31627/RTF.XXV.2015.43-44-45-46N.171-190P>
- VEDÓ Attila (2016): Csendőrök a dualista Magyarország kishatárforgalmának ellenőrzésében 1914-ig. *Rendvédelem-történeti Füzetek*, 26(51), 87–108. Online: <https://doi.org/10.31627/RTF.XXVI.2016.51N.87-108P>
- VEDÓ Attila (2017): Idegenellenőrzés a dualista Magyarországon. In *Szent Lászlótól a modernkori magyar rendészettudományig*. XIX. kötet. 261–268. Online: <https://pecshor.hu/periodika/XIX/vedo.pdf>
- VEDÓ Attila (2018): A Magyar Királyi Csendőrség karhatalmi tevékenysége. In PARÁDI József – VEDÓ Attila (szerk): *A polgári magyar állam karhatalmi tevékenységének szabályozása 1867–1944*. Budapest: SZBMRRTT, 71–122.
- VUG, Virgil – NICULA, Silviu (2013): Un segment de cale ferată în contextul revoltei bivolarilor. *Pangeea*, 13, 142–149. Online: http://pangeea.uab.ro/upload/20_274_20_vug_-_un_seg-ment_de_cale_ferata.pdf

Jogi források

1857. február 9. kelt császári rendelet kiható minden koronaországra nézve, egy új utlevélrendszernek behozatala iránt
- A kül- és belügy s a kereskedelmi ministeriumoknak, a legfőbb rendőri hatóságnak s a hadsereg főparancsnokságának 1857. február 15-kén kelt rendelete, kiható minden koronaorszá-
gokra, mely által új utlevél-rendőrségi szabályok bocsátatnak ki
1867. évi XII. törvénycikk a magyar korona országai és az Ő Felsége uralkodása alatt álló többi országok között fenforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének módjáról
1867. évi XVI. törvénycikk a magyar korona országai és Ő Felsége többi királyságai és országai közt kötött vám- és kereskedelmi szövetségről
1874. évi XXVII. törvénycikk a román fejedelemséggel vasuti csatlakozások tárgyában 1874. évi május 31-én kötött egyezményről
1879. évi VIII. törvénycikk a berlini szerződés becikkelyezéséről
1879. évi XIII. törvénycikk a román fejedelemséggel, vasuti csatlakozások iránt 1874. évi május 31-én kötött egyezmény némely határozatainak megváltoztatásáról
1880. évi XXXV. törvénycikk a szerb fejedelemséggel 1880. évi április 9-én/márczius 28-án kötött vasuti egyezményről
1888. évi XIV. törvénycikk az osztrák-magyar Monarchiának Romániával, a Monarchia két ál-
lama és Románia közt fenforgott határvillongások kiegyenlítése végett, a határvonal újabb megállapítása és azzal kapcsolatos kérdések szabályozása tárgyában kötött, s Bukarestben 1887. évi december 7-én november 25-én aláírt nemzetközi egyezmény becikkelyezéséről
1891. évi XL. törvénycikk a rumán királysággal létesítendő vasuti és közuti összeköttetésekről, s ugy az ezekre, mint a már létező csatlakozásokra vonatkozó viszonyok szabályozásáról
- 9.389/1885. B.M. r. a toloncz-rendszabályokról
- 50.431/1891. B.M. rendelet az 1888. évi XIV. törvénycikkkel becikkelyezett magyar-román ha-
táregyezmény alapján kiadott határőrizeti utasítás tárgyában
1903. évi VI. törvénycikk indokolása az utlevélügyről
- 91.000/1905. B.M. számú körrendelet és melléklete
- 48.999/1912. B.M. számú körrendelet
- 58.320/1912. B.M. számú körrendelet
- 3.389/1915. B.M. számú körrendelet

ABSTRACT

The History of Rail Border Checks From 1875 to 1919

Gábor BARTUS

The duties of the border policing branch of the police service are diverse and multifaceted with border checks, playing a prominent role, including their special form, rail border checks. Few studies in police science have explored the development of border checks. This study examines the circumstances of the establishment of the first border stations, and its results contribute to the preservation of traditions. The study explores, in a coherent and logical structure, the historical roots and traditions of rail border checks, which is an integral part of policing and thus of police science. It pays particular attention to the interdisciplinary connections between police and transport science while analysing their interrelationships. The development of the transport infrastructure led to a new type of policing activity that differed from traditional border guarding. This was due to the construction of the railway system that extended to the state border. Descriptive research was conducted by analysing primary and secondary sources and comparing scientific findings and information. The development of rail border checks was determined by the changes that occurred during the analysed period. The establishment and demarcation of state borders, the development of rail transport infrastructure and the ratification of international agreements defining the locations of rail links across the state border are all crucial elements for effective rail border checks. Also, the organisational framework for carrying out these tasks is essential. It is important to ensure that these elements are interconnected both in time and space.

Keywords: border control, rail border checks, history of law enforcement, traffic history

Egy késes emberölés kriminalisztikai és büntető eljárásjogi tanulságai

FENYVESI Csaba¹ - ZSÁK Zsófia²

A tanulmány egy húsz évvel ezelőtti, eddig a szakirodalomban fel nem dolgozott emberölés nyomozását és bírósági szakaszát mutatja be. Utal a vádemelés előtti és a tárgyalótermi bizonyítás fordulataira egyaránt. A tanulmány célja, hogy megfogalmazza a legfontosabb kriminalisztikai és büntetőeljárás-jogi tanulságokat, amelyek hasznosak lehetnek napjainkban is a jogalkalmazóknak.

E cél elérése érdekében a szerzők áttekintették a bűnügyben keletkezett dokumentumokat. Elemezték az elsődleges nyomozási cselekményeket, a gyanúsított kihallgatást, majd a helyszíni kihallgatást. Később pedig a folytatatólagos terhelt kihallgatásokat is értékelték. Megjelölték az ügyész-ségi vád legfőbb pontjait, majd kitértek az elsőfokú bíróság bizonyítására, ítéleti indoklására. Mind az ügyész-ségi észrevételeket, mind a védelmi fellebbezési érveket felsorolták, amelyek alapján megszületett a másodfokú bírósági döntés.

Az esetelemzés megmutatja, hogy a kriminalisztikai első csapásnak milyen nagy jelentősége van a sikeres nyomozáshoz vezető úton. A precíz helyszíni szemle, a forró nyomos adatgyűjtés, a gyors kutatás, valamint a szakszerű (helyszíni) kihallgatás felszínre hozza az ügyben releváns bizonyítékokat. Köztük például a tárgyi bizonyítékokat, amelyek - szakértői vélemények segítségével - megerősíthetik az évszázados kriminalisztikai alapelvet: a cse-rehatást, az anyagmaradványok kereszteződését. És amely bizonyítékok sokkal inkább erőteljesek, mint a bizonytalan validitású poligráfos, grafológiai, pszichológiai vizsgálatok. A krimináltaktikailag mintaszerű terhelt kihallgatások hiteltelenné tehetik a későbbi védekezési változtatásokat.

Összességében a húsz évvel ezelőtt lefolytatott büntetőeljárás minden szakasza tartalmaz a mai jogalkalmazóknak is üzeneteket: a nyomozó hatóságoknak, az irányító ügyészségeknek krimináltaktikai és krimináltechnikai, a különböző szintű bíróságoknak pedig a ténykérdések objektív és alapos vizsgálatát.

Kulcsszavak: büntetőeljárás-jog, kihallgatás, kriminalisztika, nyomozás

¹ Egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető és Polgári Eljárásjogi Tanszék, e-mail: fenyvesi.csaba@ajk.pte.hu

² Bírósági fogalmazó, Pécsi Törvényszék; doktorai hallgató, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktoriskola, e-mail: zsofzszak@gmail.com

Bevezetés

Cs. László a déli harangszót követően köszönt el édesanyjától, távozott mohácsi lakásukból. 2004. március 19-én, ezen a pénteki, szokványosnak induló napon 12.30-kor fel sem merült benne, hogy az utolsó búcsúját intette neki. 14.45-kor ért vissza. Az ajtót kilincsre csukottan, de nem zártan találta. Rosszat sejtve lépkedett be óvatosan otthonukba. Először a saját szobájában nézett körül. Hiányzott a pénztárcája. A nagyobb gond azonban az anyai szobában jött szembe. Az ágyon fekve, kivérezve, élettelenül.

A kezdeti adatok

Cs. Józsefné halálát 17 késszúrás okozta – állapították meg a rögvest értesített és kiérkezett mentősök, rendőrök, orvosszakértők. Sokszoros támadás érte a jobb és bal tüdőt, a szív, mell, has üregeit, a májat. Szinte mindegyik halálos, de legalább életveszélyes sérülést eredményezett. A tettes nem kímélte áldozatát, nagy erőt vetett be, az átlagost meghaladó szenvedést okozva, semmilyen esélyt nem adva az életben maradásra.

A 17.30-tól dolgozó szemlebizottság az előszoba padlóján vérgyanús szennyeződést talált. Először csak egy csepp volt észrevehető, majd a nagyszoba felé haladva egyre több folt bukkant fel. Az áldozat szobájában az íróasztal mögött levő falsíkon, a heverőt díszítő nagy- és kispárnán, a lepedőn és a szobaajtót díszítő fehér függönyön vérgyanús szennyeződések fedeztek fel.

A 64 éves asszony egy vérrel erősen átitatott kékeszöld fürdőköpenyt viselt. A jelen levő rendőrorvos szerint a vélt elkövetési eszköz egy 10-20 mm széles, körülbelül 15-20 cm pengehosszúságú szűrőeszköz, amelyet jobb kézzel használhatott a tettes.

A szemlebizottság a szobában és általában a lakásban viszonylagos rendet észlelt, kutatásra utaló nyomot nem figyelt meg. A vérgyanús anyagmaradványokon kívül ujjnyomtörödékeket és tenyérynnyomtörödékeket rögzítettek.

A nyomozás menete, adatgyűjtés, tanúkihallgatások

A szemlével egy időben megindította a nyomozóhatóság az adatgyűjtést, tanúkutatást is.

Már Cs. László *tanúvallomása* is értékes adatokat tartalmazott. Utalt egy ismerősére, aki pénzt kért tőle kölcsön korábban, és hallotta, hogy ezt másokkal is megtette. Például H. Györgynél is próbálkozott, akivel egy autóban ült, amikor beszélt vele aznap telefonon. Továbbá részletezte, hogy milyen címletűek voltak az ellopott, közel egymillió forintot kitevő bankjegyek, amelyek egy pincértárcában lapultak az éjjeli szekrény fiókjában.

K. Kálmán sértetti szomszéd *tanúként* utalt arra, hogy a második emeleti lakásából indult lefelé 12.50 körül, amikor megpillantott egy idegen férfit a házbéli néni földszinti lakása előtt. A fiatalember ekkor távozott éppen. Azt is jól látta, hogy a sértett ekkor még a lakás ajtajában állt, sértetlenül. Az alagsorban azt is megfigyelte a tanú, hogy a számára ismeretlen férfi biciklivel érkezett. Éppen a kerékpárját tolt ki, miközben megcsörrent a telefonja. Az akaratlanul is halló tanúban a beszélgetésből az „anya” szó ragadt meg.

Részletes személyleírást adott a bicikliről. Olyan élethűen, hogy a leírás nagyban hasonlított az áldozat lakásához igen közel, mintegy 150 méterre lakó B. Viktorhoz, aki gyorsan képbe került, külön képes felismerésre bemutatás nélkül.

H. György ugyanis részletesen kikérdezte barátját, Cs. Lászlót, akivel együtt járt március 19-én Baján, hogy mi történhetett az édesanyjával, ki tehetett ilyet, ki vihette el a pénzt. A délutáni közös gondolkodás során két személy is bevillant számukra. Az egyikük B. Viktor volt, aki mindkettőjüktől kért már kölcsönt és aznap is telefonált neki, amikor Bátaszék környékén jártak az autójával. Ezt H. György azonnal jelezte a rendőröknek is.

Elő is állították március 19-én még éjfél előtt a 30. évében járó, büntetlen, nőtlen, gyermektelen, érettségizett, szobafestő-mázoló szakképzettséggel is rendelkező, pár napja gondnoki munkáját felmondó, vagyontalan, 187 cm magas, jobbkezes B. Viktort, aki elszámoltatásakor előadta, hogy a helyi kaszinóban játszott aznap. Délután távozott onnan, és a barátnőjével, illetve az egyik barátjával töltötte a napot.

Lefoglalás, (ház)kutatás

A rendőrség már a tett napján *lefoglalta az összes olyan videófájlt a Duna-parti kaszinóból*, amelyeken B. Viktor feltűnik. Ezek alapján megállapították, hogy 2004. március 19. napján 8.46-kor érkezett a kaszinóba. Ekkor fekete szabadidőnadrágot, világos színű Nike pólót és egy sötétkék kapucnis felsőt viselt. 12.39 körül távozott a játékteremből. A székét ráhajtotta a játékgepre. Ez a kaszinói rend szerint azt jelzi, hogy a játékos vissza kíván térni.

13.49 körül vissza is tért és felállította a székét, helyet foglalt, folytatta a szerencsejátékozást, miután a nadrágzsebéből bankjegyeket vett elő. Ekkor már más nadrágot, világos színű pólót és olyan kapucnis felsőt viselt, amelyen két csík futott. (A korábbi kapucnis felsőn nem volt ilyen díszítés.)

14.25-kor végleg távozott az épületből, ekkor a székét eredeti helyzetben hagyta, nem hajtotta rá a gépre.

B. Viktor lakásán *(ház)kutatást* foganatosított a nyomozó hatóság március 20-án hajnalban, az első tanúkihallgatását követően, amelynek keretében talált 808 400 forint készpénzt. A kutatáson lefoglalták B. Viktor lábbelijeit, pulóvereit, pólóit, szabadidőruháit. A frissen mosott, éppen száradókat is.

Potenciális elkövetési eszközt, számba jöhető szűrő tárgyat nem találtak a kutatást végzők.

Ugyanakkor azt megállapították, hogy a lefoglalt pénz címletei megegyeznek a Cs. László által felsorolt címletekkel.

Poligráfós vizsgálat

B. Viktor vállalta a vallomása hitelességének ellenőrzésére elrendelt *poligráfós vizsgálatot*. Ennek során egy általános kérdéseket tartalmazó kérdéssort és három úgynevezett „*feszültségcsúc*s”-tesztet alkalmaztak. Az általános kérdéseket tartalmazó teszt során B. Viktor két kérdésnél adott megtévesztő választ a fiziológia változások alapján – a szaktanácsadó szerint.

A kérdések a következők voltak:

1. Tudja-e ön, hogy Cs. anyját ki késelte meg? A válasz: „nem”.
2. Cs. anyját ön késelte meg? A válasz: „nem”.

A „*feszültségcsúc*s”-teszt esetében válaszlehetőségek hangzanak el a tesztalany számára, miközben a gép segítségével figyelik a reakcióját. Első esetben a lopott pénz eredeti lelőhelyének lehetséges pozícióit sorolták fel.

Az „*éjjeli szekrény*”-re adott nemleges válasz esetében a teste olyan reakciót váltott ki, amelyből levezethető, hogy a teszt kritikus tételét felismerte.

A szaktanácsadó szerint – a tagadása ellenére – B. Viktor tudta, hogy a tettes a pénzt az *éjjeli szekrény*ből vitte el.

A következő kérdéssorozat arra vonatkozott, hogy: hány személy vett részt Cs. anyjának megölésében? A személyek számát 1-től 7-ig kevert sorrendben sorolták fel. A legerősebb reakciót itt az 1 fős elkövetésnél regisztrálták, de a reakció mértéke nem minősült kiemelkedően nagynak.

A következő kérdéssor arra vonatkozott: tudja-e, hogy a tettes a késsel mit kezdett a cselekmény elkövetése után? Határozott indikációt egyik tétel esetében sem jegyeztek fel. Azonban gyenge reakciót regisztráltak a „9. egy kukába dobta” és a „11. egy út mentén dobta el” tételek esetében.

Vegyész szakértői vélemény

A kirendelt *vegyész szakértő* azt állapította meg, hogy a Cs. Józsefnétől származó fürdőköpenyen talált sötétkék színű poliészter elemi szálak a B. Viktortól lefoglalt Arena márkájú pulóvert alkotó sötétkék poliészterszálakkal megegyező minőségű szálakat tartalmazó textíliából származnak.

Valamint a B. Viktortól lefoglalt Nike rövid ujjú pólón, Nike emblémás fekete szabadidőnadrágon és az Arena márkájú sötétkék kapucnis fölsőn, továbbá a házkuta-

táson lefoglalt VANS feliratú ballábás sportcipőn talált kékeszöld színű poliészter elemi szálak a Cs. Józsefnétől biztosított fürdőköpenyt alkotó kékeszöld poliészter-szálakkal megegyező minőségű szálakat tartalmazó textiliából származnak.

A szakértő később azzal egészítette ki véleményét, hogy: a vizsgált ruhadarabok felületén talált, áttapadt elemi szálak száma kevés, ezért vagy kis felületen, vagy rövid ideig, vagy gyenge erővel történt érintkezésének nagy a valószínűsége. Így az elemi szálak áttapadása létrejöhetett akár azáltal is, hogy B. Viktor elhaladt Cs. Józsefné mellett.

Ujjnyomszakértői vélemény

Az *ujjnyomszakértők* elsősorban a B. Viktornál talált bankjegyeket vizsgálták meg, ám azokon daktiloszkópiai nyomok nem váltak láthatóvá.

Ezt követően a helyszíni szemle során a bűnügyi technikus által a nagyszoba bejárati ajtaja kilincse mellől és az ajtófélfáról rögzített összesen három darab, azonosításra alkalmas ujjnyomtöredéket és a bejárati ajtófélfáról és a folyosói szekrényről rögzített összesen öt darab azonosításra alkalmas tenyéryomtöredéket vetették össze B. Viktor, Cs. Józsefné és Cs. László ujj- és tenyéryomataival. Megállapították, hogy az ujj- és tenyéryomatok nem tőlük származnak. A bűnügyi adattárban szereplő személyek közötti keresés sem jelzett találatot.

Nyomozói következtetések

A beszerzett elektronikus adatokból azt a következtetést vonták le a nyomozók, hogy B. Viktor 12.40-kor ment el először a játékteremből, majd 13.47-kor érkezett vissza. A nagyjából egy óra alatt – B. Viktor elmondása szerint is – körülbelül 15-20 percet tartózkodott a lakásában, valamint a lakástól a kaszinóig tartó kerékpáros visszaút idejeként lemért 15 perc igazolható. A bűncselekmény elkövetési idejeként behatárolt időszakra eső 55 percből 30-35 perccel tudott csak elszámolni, a további 20 perc alatti tevékenysége tisztázatlan, illetve kérdéses maradt.

(Potenciális) gyanúsított kihallgatások

B. Viktort a rendőrség több alkalommal is elszámoltatta, illetve kihallgatta tanúként. Az első, márciusi 19-i tanúvallomása után, 20-án hajnalban az albérlésben megtartott kutatáson a hatóság fellelt 808 400 forint készpénzt. Erről úgy nyilatkozott, hogy az összeg az öt nyolc éves korától nevelő édesapja 2003. augusztusi halála utáni örökségből maradt. Mindkét alkalommal nyilatkozta, hogy nem követett el semmiféle bűncselekményt.

A nyomozók a későbbiekben a kihallgatott elé tárták a folyamatosan beszerzett adatokat: 2004. január 27. napján a K&H mohácsi fiókjában átvette az édesapja által örökül hagyott házat megvásárló P. János mohácsi lakostól az őt illető részt. A vevő tanúként vallotta, hogy 2004. január 27-én 5 000 000 forintot fizetett, amelyet 20 000 forintos címletekben adott át az eladó családjának. Ebből ott helyben a bankban befizetett 2 600 000 forintot a házra terhelt jelzalog rendezésére. A maradék 2 400 000 forint – (két testvére mellett) egyharmad részét kapta meg B. Viktor, tehát 800 000 forintot. Ebből az örökségből megadta H. György mohácsi lakosnak a 360 000 forintos tartozását, illetve T. Károlynak és Cs. Lászlónak is törlesztett. Tehát nem igazán maradhatott 800 000 forintnyi összeg az apa örökségéből.

Azt is közölték B. Viktorral, hogy 2004. februárra már csak 1 107 forintra apadt a számlája, amire 2003 elejétől nem is volt pénzbeérkezés.

Arról is informálták, hogy tudják, a körülbelül egymilliós örökség felélése után több személytől kért kölcsönt. Például éppen H. Györgytől. A beszerzett telefonos híváslista alapján a bűncselekmény napján 12.41-kor beszélt a korábbi kölcsönadójával, aki közölte, hogy nincs Mohácson, így nem tud pénzt adni neki.

12.52-kor pedig, az apától már 1982-ben elvált, de vele folyamatos kapcsolatot tartó édesanyja hívta fel telefonon B. Viktort. Ez a beszélgetés zajlott le a sértetti ház előtti részen, amelyet K. Kálmán hallott.

Azt is elé tárták a nyomozók, hogy T. Károly tanúvallomása szerint 2004. március 18-án, tehát a bűncselekményt megelőző napon 100 000 forintot kért tőle B. Viktor, de csak 50 000 forintot adott neki, amelyet még nem kapott vissza. Arra a kérdésre, hogy miért kellett ötvenezer forintot kölcsönkérni, amikor tanúvallomása szerint az örökségből maradt még 800 000 forint (amit lefoglaltak nála), „Erre nem tudok válaszolni” – volt a felelet.

Ugyanúgy nem tudott arra válaszolni, hogy miért kellett a kihallgatása napján is kölcsönkérnie H. Györgytől, illetve megkísérelnie Cs. Lászlótól, ha volt nagy mennyiségű örökségi készpénze.

A beismerő vallomás

A harmadik alkalommal, vagyis az első gyanúsított kihallgatásakor, 2004. március 29-én *beismerő vallomást* tett B. Viktor. (Innentől fogva tartásban is volt a terhelt.)

A videófelvételen is rögzített, kirendelt védője jelenlétében tett vallomása fő pontjaiként kiemelte: március 19-én körülbelül 12 óráig tartózkodott a kaszinóban. Ezt követően felhívta egyik barátját, H. Györgyöt, aki azonban arról tájékoztatta, hogy nincs a városban. Majd elment kerékpárral a pénzkölcsönzéssel is foglalkozó Cs. Lászlóhoz, akinek telefonszámát nem tudta. Ám a társasházi földszinti lakásában csak az édesanyját találta, aki tájékoztatta, hogy fia nincs itthon. Ezután kísértelt a házból, még közben találkozott is egy szakállas házlakóval, akit nem ismer. Hazatekert, letette a biciklijét. Majd néhány perc után gyalog visszasétált Cs. László

otthonához. Ismét Laci anyja nyitott ajtót. Kérdésére azt válaszolta, hogy Laci még mindig nincs itthon. Ekkor elmondta neki, hogy kölcsönért jött, mire az anyuka indulatosan olyasmit mondott: „elegem van már a fiatal emberek kölcsönkéregetéseiből, inkább dolgozni mennének”. Ekkor B. Viktor a nejlontáskájából elővette a magával hozott fanyelű kést, azzal megszurta a nőt először az előszobában, majd a szobájában többször, miután hátrálva, védekezve az ágyára rogyott.

Utána a kisszobában az ágy mellett lévő fiókból kivette az ott talált sok százezer forintot tartalmazó tárcát. Korábban már látta, hogy Cs. László onnan vett elő neki kölcsönadott összeget. A lakás bejárati ajtaját nem zárta rá, csak becsukta. Hazagyalogolt, a véres ruháit a mosógépbe tette, és elindította a programot. Az elhozott pénz nagy részét a ruhásszekrényében lógó egyik inge ujjába rejtette.

Ezt követően, már másik ruházatban, kerékpárral ismét lement a kaszinóba.

Részletező vallomásaiban kitért arra is, hogy a kést az első látogatás után vette magához a konyhájában, azzal indult vissza a sértett lakásához. A második látogatáskor az édesanyával összeszólalkozott, mert az asszonynak már elege volt a pénzes ügyekből. Ekkor a terhelt jobb kezével a kést egyenesen tartva mellkason szúrta az asszonyt, aki hátrálni kezdett. További négy-öt alkalommal szúrta meg. Majd annyira elborult az agya, hogy további részleteket már nem tudott visszaidézni a támadásról. Ezt követően Laci szobájába ment, ahol egy fiókban talált egy brifkót, amit fogott és eltett, mert látta, hogy sok készpénz van benne. Valamint volt még a tárcán kívül 40 000 forint készpénz is a kissekényen, azt is magához vette. Amikor kifelé ment a lakásból, akkor döbönt rá, hogy végig nyitva maradt a lakás ajtaja, mivel a támadás már megindult az előszobában, és utána folytatódott a nagyszobában, nem figyelt a mögötte levő ajtó állapotára.

Amikor hazaért, ruháit azonnal a mosógépbe tette, majd az üres brifkóval és a késsel együtt ismét a kaszinóba indult kerékpárján, kerülő úton, a temetőt és a Duna-partot is érintve. Útközben a tárcát egy szemetesedénybe dobta, a kést pedig egy szemétkupacba valahol a mohácsi köztemető környékén.

A kaszinóban visszaállította normál helyzetébe a székét, folytatta a félbehagyott játékot. Körülbelül 14.30-ig elvesztette a magával vitt néhány tízezer forintot. Ismét hazaindult. Ekkor már a szokott, nyugalmi helyzetben hagyta a székét.

A maradék pénzből pizzát rendelt az albérletébe, amit a barátnőjével elfogyasztottak, később pedig marihuánás cigarettát vásárolt egy ismerősétől, amit 17 óra körül egyik barátjával elszívott.

Feltárta, hogy alkalmanként egy-egy marihuánás cigit el szokott szívni, de nincs függősége. Az aznapi és a két héttel azelőtti fogyasztásával magyarázta, hogy a vizeletében kábítószert jeleztek a vizsgálatok.

Arról is beszélt, hogy az apai örökséget a körülbelül öt-hat éve fennálló játékszenvedélyére – amely miatt pszichológusi, majd csoportterápiás kezelésen is részt vett önként, de abbahagyta, nem fejezte be – és korábbi kölcsönei visszafizetésére fordította. 2004 márciusára nullára apadt a hagyatéki része. Ezért kölcsönöket kellett kérnie újra, hogy tudjon játszani. H. Györgytől is próbált, ám ő nem volt Mohácson,

így Cs. Lászlóhoz kívánt fordulni. Miután ő sem volt otthon, akkor hazatért. Ott magához vette az elkövetés eszközét, a nagy pengehosszúságú konyhakést is. Igen aprólékosan írta le az elkövetés pillanatait, majd távozását, otthoni cselekedeteit, a pénz elrejtési helyét, a kaszinóhoz vezető biciklis kerülő utat, a bűnjelek eldobását, helyét, idejét, módját.

A beismerését követően azonnal fogatosított helyszíni kihallgatáson (akkori szakszó szerint: helyszínelésen) önként bemutatta az útvonalait. A sértett lakásához, majd vissza a saját otthonához és a kerékpározását a délutáni kaszinózáshoz. Igyekezett bemutatni a tárca és a kés eldobási helyeit, ám azokat a tárgyakat nem lelte fel sem a vallomást tevő, sem a hatóság. (Időközben ötször volt már szemétszállítás azon a környéken.)

Bűnvallását a 2004. március 31-i bíróság előtti letartóztatással kapcsolatos ülésen, a 2004. április 15-i és május 25-i folytatólagos gyanúsított kihallgatásokon is fenntartotta. 2004. május 24-én és június 23-án vallomást nem kívánt tenni.

A beismerés megváltoztatása

2004. július 14-én viszont B. Viktor *megváltoztatta beismerését*. Az emberölést tagadta, csak a lopás tényét ismerte el. Új védekezésében arról számolt be, hogy ugyan járt a sértett lakásán március 19-én délelőtt, de csupán kölcsönkérni szeretett volna a sértett fiától. Elmondása szerint, amikor a sértett tájékoztatta őt arról, hogy a fia nem tartózkodik otthon, akkor kitalált egy „CD-s mesét”, miszerint kölcsönadott CD-ket szeretne csak visszakapni. Ezen ürügy nyomán az asszony beengedte őt a lakásba, és anélkül, hogy az előszobában maradt asszony észrevette volna, elhozta Cs. László szobájából, a résnyire nyitva hagyott éjjeli szekrényes fiókból a teli briftasnit. Távoztában közölte a sértettel, hogy a lemezt megtalálta, azt magához vette. Elköszönt és kilépett a lakásból, majd az épületből.

Vallomása azon részét, ahol elmondta, hogy hogyan és hányszor szúrt, nem tartotta fenn, mivel: „Én ezt nem követtem el. A rendőrök mondták, hogy hogy volt az egész, én csak úgy mondtam, ahogy ők mondták, hogy hogy lehet. Én hallgattam, ahogy ők elmondták és én ezt visszamondtam.”

Hazaérkezést követően azonnal átöltözött, lecserélte a nap folyamán viselt pulóvert, nadrágot és pólót. Majd rögtön a mosógépbe tette, azokat kimosni.

Arra a kérdésre, hogy ezt miért tette napközben, és miért csak ezt a három ruhát tette be, miközben a szennyestartó kosár tele volt a kutatáskor, válaszként megfogalmazta: mert beleizzadt, korábban is használta, és a füstös, szellőzetlen játékhegyiség kellemetlen szagúvá tette.

A vegyész szakértő által kimutatott ruha elemi szálak transzformációjára azt a magyarázatot adta, hogy amikor a kisszobába tartott és elhaladt az előszobában álló sértett mellett, akkor jöhetett létre súrlódásos, érintőleges anyagmaradvány-kezesztződés, -átvitel a sértett és az ő ruhája között.

Azt, hogy korábban miért tett beismerő vallomást, azzal indokolta, hogy súlyos, élet elleni fenyegetésekkel riasztották meg mind őt, mind pedig családját, rokonait: félt Cs. László és H. György fenyegetésétől és bosszújától, hogy megölik, ha ő követte el az emberölést. Ezért az előzetes fogva tartásban érezte személyét védettnek.

Grafológus szaktanácsadói vélemény

B. Viktor esetében a nyomozó hatóság által kirendelt grafológus szakértő összegző megállapításként úgy nyilatkozott:

„Tettesként számításba vehető a Cs. Józsefné sérelmére elkövetett emberölés büntettének elkövetésével.”

Igazságügyi pszichológiai és ideg-elme szakértői vélemény

Az elvégzett pszichológiai vizsgálat alapján a szakértő megfogalmazta: B. Viktornál jelentős védekező viselkedéses stratégiákat érzékelt. Indulatkezelésében érzékelhetőek mind a kifelé irányuló antiszociális agresszív megnyilvánulási formák, mind az autoagresszív tendenciák is. A vizsgálat során a kérdésekre spontán érzelmi és szóbeli megnyilvánulása nem volt. Szigorúan szerkesztett rövid válaszokat adott. Sajátos érzelmi színtelenség és egyfajta érzelmi rezzenéstelenség regisztrálható esetében, ezzel több olyan esemény elleplezésére törekszik, amelyeket a bűnügyi nyomozókkal történő konzultáció során ismert meg.

A vizsgált személynél az is elmondható, hogy alacsony erkölcsi és morális érzékkel rendelkezik, és ez megnövekedett indulatokkal és agresszív készletési formákkal párosul.

Az igazságügyi elmeorvos-szakértő megállapította: B. Viktor jelenleg nem szenved, és nem szenvedett a terhére rótt cselekmény elkövetésekor sem az elme működés olyan kóros állapotában, amely képtelenné tenné vagy korlátozná cselekménye következményeinek felismerésében vagy abban, hogy a felismerésének megfelelően cselekedjék.

A kábítószer-függőség fennállására utaló adatok alapján alkalmi kábítószer-fogyasztónak tekinthető. Az előzményi adatok és a szakvizsgálat alapján bűncselekménye elkövetésében játékgépszenvedélye jelentette a motiváló tényezőt.

Kiegészítésül a szakértő megjegyezte, hogy a személyét a gyermeki színezetű szükségletek és vágyak motivációja jelentősen befolyásolja, alacsony a frusztrációs toleranciája, így hajlamosabb arra, hogy az átlagosnál alacsonyabb szintű frusztrációra is heves indulatokkal, impulzív reakciókkal válaszol. Ezek a személyiségvonások közrejátszottak jelen cselekménye kialakulásában és lefolyásában is. A rendelkezésre álló adatok alapján azonban a fennállott indulati állapot nem tekinthető kóros tudatbeszűküléssel járó állapotnak, emiatt nem képez korlátozó té-

nyezőt cselekménye következményeinek felismerésében, illetve a felismerésének megfelelő cselekvésben.

A bírósági szakasz – határozatok, jogorvoslatok

A főügyészségi vádirat

A Baranya Megyei Főügyészség nyereségvágtyból, különös kegyetlenséggel elkövetett emberöléssel vádolta meg B. Viktort [Btk. 166. § (2) bekezdés *b*), *d*) pontjai].

A Baranya Megyei Bíróság elsőfokú ítélete

A bizonyítékok egyenként és összességükben való ötnapos tárgyalási értékelése után a Baranya Megyei Bíróság 2005. szeptember 20-án bűnösnek mondta ki a vád szerinti minősítéssel a terheltet. Ezért a Bíróság életfogytig tartó fegyházra és 10 év közügyektől eltiltásra ítélte. A kiszabott szabadságvesztésből legkorábban 30 év múlva bocsátható feltételes szabadságra – mondta ki az elsőfokú tanács. (Cs. Lászlónak a lefoglalt 808 400 forintot kiadták a hatóságok a nyomozás során. A további összegre bejelentett polgári jogi igényét a törvény egyéb útjára utasította a Bíróság, a vádlottat pedig kötelezte az addig felmerült 1 361 874 forint bűnügyi költség megfizetésére.)

A Bíróság indokolásában kifejtette, hogy a 171 cm magas áldozat sérüléseinek mindegyike közvetlen, és azonnali életveszélyt okozó sérülés volt, amelyek élhatású eszköztől származtak. Egy nagy méretű kés használata volt valószínűsíthető. A végtagsérülések védekezési sérülésekként értékelhetők, a sértetten más, bántalmazásra utaló sérülés nem volt. A szúrt sérülések mindegyike előben keletkezett, a bekövetkezett halált a sértett sérülései nyomán beállott heveny elvérzés okozta. A Cs. Józsefné hátán lévő szúrt, inkább vért szivárogtató, semmint fröccsenést okozó sebek már a rosszul lévő és leroskadó, fejjel előrefelé hajló sértettet ért további bántalmazások eredménye. Az életfontosságú szerveket érő szúrások és belső vérzések miatt az azonnali orvosi segítség sem menthette volna meg az életét, esélye az életben maradásra az elszenvedett nagyszámú és súlyos sérülés miatt nem volt. Valamennyi a mellüregbe, illetve hasüregbe hatoló szúrás külön-külön és önmagában is halálos elvérzéssel járt volna. A sértett sérülései rendkívül nagy fájdalommal és kínokkal jártak, a halála öt-tíz perc elteltével állt be.

A közvetett bizonyítékok zárt láncolatot alkottak, azokat a terhelti, többször megerősített és részletes, befolyásmentesen megtett beismerések is alátámasztották. A megváltoztatott vallomás – az első beismerésétől számított közel négy hónap után – elfogadhatatlan. Annak fenyegetésre utaló indokait sem fogadta el a Bíróság. (Mindösszesen annyi bizonyosodott be, hogy H. György olyan kijelentést

tett: „Ha valóban B. Viktor követte el az emberölést, akkor jobban tenné, hogyha a szabadságvesztés alatt felakasztaná magát.”)

A védelmi fellebbezések főbb pontjai

Az ítélettel szemben felmentésért, illetve az elismert lopásra tekintettel enyhítésért fellebbezett a terhelt és a másodfokra meghatalmazott védő. Többek között kifogásolták, hogy:

- a) A bűncselekmény helyszínén más személytől származó ujjnyomok is voltak, és a terheltét nem találták ott.
- b) A bírósági érveléssel szemben nem a terheltnek kell bizonyítani, hogy nem ment vissza a lakásba, hanem a vádhatóságnak, hogy másodszor is visszament.
- c) Helytelen az a bírósági következtetés, hogy a grafometriás és poligráfós vizsgálatból az derült ki, hogy a terhelt az „ölési cselekményt elkövette”. Helyes az a megállapítás a szakvélemények alapján, hogy megtévesztő válaszokat adott, azonban a módszertan nem ad választ arra, hogy miért, tehát nem vonható le olyan következtetés, hogy az ölés miatt tette azt.
- d) A grafometrikus szakértő sem állíthatja, hogy „minden kétséget kizáróan bizonyítást nyert”, hogy az emberölést a vizsgált személy követte el. Egyrészt ez a szint nem a szakértő kompetenciájába tartozik, másrészt a forenzikus módszertan sem ad ilyen állítás kimondására lehetőséget, felhatalmazást.
- e) A minősítés körében kifogásolták azt, hogy a vádlott által eltulajdonított készpénz nem a sértett tulajdonát képezte, hanem Cs. Lászlóét.
- f) Ilyenformán egy rendbeli nagyobb értékre elkövetett lopás büntetettét követte el a terhelt Cs. László kárára.
- g) Az enyhítő-súlyosító körülményekértékelése körében: a vádlott terhére értékelni, hogy kábítószer fogyasztott, illetve ezzel életvitele nem volt kifogástalan, nem lehet, miután ez legfeljebb nem tekinthető enyhítő körülménynek, vagyis az életvitel kifogástalansága lehetett volna enyhítő körülmény.
- h) Nem lehet súlyosítóként értékelni, hogy az előre kiterveltség több eleme is megnyilvánult, miután maga az ítélet részletezi korábban, hogy sokkal inkább „rögtönös” cselekedet volt, tehát pont az előre kiterveltség elemei hiányoztak.
- i) Nem kell „kiemelkedő nyomatékkal” terhére értékelni a kettős minősítést, hiszen – tekintettel a törvényi minősítő körülmények nagy számára – még további minősítéseket már nem is lehetne súlyozni, a kiemelkedő nyomatékhoz további minősítő körülmények fennállása szükséges.

A Pécsi Fellebbviteli Főügyészség észrevételei

- a) Több, kisebb irattelenes megállapítás között utalt arra is az átirat, hogy „az ölési szándék elhatározására a vádlott beismerő vallomást soha nem tett”.
- b) A szakértői kompetenciát meghaladó vélemények a grafometriás és poligráfós vizsgálatok alapján készített szaktanácsadói vélemények, amelyek a vádlott ölési cselekménye elkövetéséről beszélnek.
- c) A minősítés csak részben helyes, mert elmaradt az előre kiterveltség minősítő körülmény megállapítása, tehát helyesen háromszoros minősültség áll fenn [a Btk. 166. § (2) bekezdés a) pontja is].
- d) A büntetés kiszabása körében pedig nem értékelhető enyhítő körülményként a vádlott szenvedélybetegsége, mert éppen ez volt a motiváló tényező, ami fokozott bűnelkövetési veszélyt jelent.

A Pécsi Ítéltábla másodfokú végzése

A 2006. január 10-i nyilvános ülésén a Pécsi Ítéltábla helybenhagyta az elsőfokú bíróság ítéletét.³

Kilenc oldalas indoklásában kifejtette többek között, hogy:

- a) Sem a védelmi fellebbezéseket, sem a cselekmény minősítésének változtatására irányuló főügyészségi indítványt nem látta alaposnak.
- b) Pontosította több helyen a tényállást, köztük, hogy a vádlott az első gyanúsított kihallgatásakor sem ismerte el, hogy a sértettől hazaérve elhatározta volna a megölését.
- c) Az elsőfokú bíróság a törvényes bizonyíték értékelése során meggyőző érveléssel fejtette ki, hogy miért a vádlott nyomozás során, védője jelenlétében, videón rögzített, mindenféle fizikai, pszichikai ráhatás nélkül tett, részletgazdag, beismerő vallomását fogadta el a tényállás megállapításának alapjául.
- d) A vádlott olyan részletekről is beszámolt a vallomásában, amelyekről a nyomozó hatóságnak nem lehetett tudomása, például a nyitva hagyott lakásajtóról, a kés fanyelűségéről és Cs. László negyvenezer forintjáról, amelyről maga a károsult tanú sem szólt.
- e) A megváltoztatott, tagadó vallomásra nem tudott a vádlott kellő és elfogadható magyarázatot adni, nem igazolódtak az állítólagos fenyegetések sem.
- f) Egyetértett a grafológiai és poligráfós védelmi érvekkel, egyikük sem adhat kategorikus véleményt bűnösségre vonatkozóan. „Ezek a vizsgálatok pusztán valószínűségi szinten erősíthetik vagy gyengíthetik a vádlott vallomását.”

³ Az ügyben eljáró hatóságok ügyszámai: 23/2004. Baranya Megyei Rendőr-főkapitányság; M. I. B. 665/2004/19. Baranya Megyei Főügyészség; 7.B. 103/2005/23. Baranya Megyei Bíróság; Bf. 187/2005/1/II. Pécsi Fellebbviteli Főügyészség; Bf. I. 178/2005/3. Pécsi Ítéltábla.

- g) Az igazságügyi orvosszakértő is túllépte kompetenciáját, amikor leírta: „Cs. Józsefné ellen irányuló támadás különös kegyetlenséggel történt.” Csak a fájdalom leírására, a szenvedés idejére szorítkozhat, annak megállapítása, hogy ezek megalapozzák-e a különös kegyetlenséggel elkövetést, a bíróság feladata.
- h) A nyereségvágy megállapítható akkor is, ha az emberölést más tulajdonának megszerzése érdekében követik el.
- i) A vádlott a tettet egyenes szándékkal követte el, és azt rendkívül embertelen brutalitással hajtotta végre, így a különös kegyetlenség is helyes minősítő körülmény.
- j) Az előre kiterveltség azonban nem állapítható meg esetében, mert a Legfelsőbb Bíróság 15. sz. irányelve szerint a hely, idő, mód átgondolását, az akadályozó és segítő tényezők felmérését, az előkészítési és elkövetési körülmények számításba vételét követeli meg, amelyek itt nem felelnek meg a kritériumoknak, mert erre ideje sem igazán volt a terheltnek.
- k) A büntetés kiszabása körében nem lehet enyhítő körülmény a szenvedélybetegség, csak akkor lehetne, ha az valamilyen mértékben érintené az elkövető elmeállapotát.
- l) Enyhítő körülmény ellenben a feltáró jellegű beismerő vallomás, amely a terheltnél megvolt, még akkor is, ha később azon változtatott.
- m) A kiszabott életfogytig tartó szabadságvesztés a társadalom hatékony védelmét szolgálja, az arányos a tett tárgyi súlyával és az egyéb bűnösségi körülményekkel.

A kriminalisztikai és büntetőeljárás-jogi tanulságok

1. A helyszíni szemlével párhuzamosan megindított adatgyűjtés, tanúkutatás harmonikusan illik az ügynevezett első csapás (*Erste Angriff, First Strike*) kriminalisztikai követelményébe.⁴
2. A forró nyomos intézkedések, a váratlan és gyors kutatások szinte mindig eredménnyel kecsegtetnek. Nincs helye tétovázásnak, halasztgatásnak.⁵ Nem véletlenül halaszthatatlan nyomozási cselekményként tartják meg, és tartották meg jelen esetben is a potenciális terhelt lakásában a kutatást.
3. Az alapos, módszeres kutatás felszínre hozhat bűncselekményhez kötődő releváns bizonyítékokat, így a zsákmányt (vagy annak egy részét), az elkövetés eszközeit, a tettesi ruházatot, közlekedési eszközt, feljegyzéseket stb. Jelen ügyben kiemelten fontos volt a célszemély (részben mosás után száradó) ruháinak lefoglalása, valamint annak az apró ténynek fényképes és leírásos rögzítése is.

⁴ FORKER et al. 1972; FENYVESI–HERKE–TREMMELE 2022: 539–540.

⁵ FENYVESI 2023.

4. A tervszerű kutatáson talált száradó ruhákban találtak a sértett ruházatából származó anyagmaradványokat és fordítva is. Az Edmond Locard által már a múlt század elején megfogalmazott „principe de l'échange” (angolul *theoretical exchange*),⁶ „minden érintkezés nyomot hagy”, a „cserehatás” elve, a nyomkereszteződés ma is érvényes. Lényege szerint nem lehet úgy megváltoztatni a világban bármit is, hogy az az anyagi világban ne járjon valamiféle leképeződéssel – akár mikroméretű, nem is látható vagy idő múltával eltűnő –, elváltozással. Az eltitkolt elkövetésre törekvő tettes, még a tudatos, jó előre, pontosan megtervezett, precíz végrehajtás során is – szándéka ellenére – hagy olyan anyagmaradványt, például hajszalet, szaganyagmaradványt vagy az ezerféle digitális adat apró részeit, amelyek minden körülmények között létrejönnek és olyan ellenálló, stabilak és „ravaszok”, hogy lehetetlen nem hátrahagyni őket, létrejöttüket és túlélésüket megelőzni, illetve „kiirtásukat”, megsemmisítésüket. Annál is inkább, mert napjaink digitális adatokkal behálózott világában sokszor nem is érzékeli a tettes, hogy egyáltalán „nyomot”, például videófelvételt, helymeghatározásra alkalmas mobiltelefonos cellapozíciót hagy maga után, akár a helyszín felé tartva, akár a helyszínen, netán onnan távozva. És ez igaz már a kibertérben is, nem csak a fizikailag megragadható bűncselekményhelyszíneken.
5. A nyomozás feladata az összes adekvát, releváns „nyom” torzításmentes, fontossági fokozatok nélküli, törvényes módú felkutatása, rögzítése, vizsgálata, értékelése. Csak a hozzá nem értő detektálás nem találja meg a találkozásos cserehatások, „transzferálások” révén született elváltozásokat. Az értő szemű és kellő felszereltségű nyomozónak az elv alapján mindig fel kell kutatnia az egyébként sokszor láthatatlan kontakteredményeket, újdonságokat, amelyek segítségével következtethet a történések sorrendiségére, rekonstruálhatja a múltat, amelyben egyedi tettesazonosítást is végezhet.
6. Most már a büntetőeljárás kódexünkben is a bizonyítékok között nevesített elektronikus adatokat minden ügyben keresni kell, hiszen erőteljesként (ütős, *hard evidence*) jelennek meg, nagyban segíthetik a felderítést, a végső bizonyítást is. A kaszinós videófelvetelek itt is támogatták a nyomozást, az ítélezést, csakúgy, mint a telefonhívások listája.
7. A poligráf felderítést elősegítő kriminalisztikai eszköz. Hasznos lehet, különösen még felderítetlen kérdések megválaszolásában. Például, hol található az elkövetési eszköz, az elrejtett zsákmány, az esetleges társ léte vagy tartózkodási helye.⁷ Ám nem több a bizonyítás szempontjából. Mind a nemzetközi, mind a hazai szakirodalomból ismert az öszinteségvizsgáló

⁶ LOCARD 1920; 1923; 1931–1940.

⁷ KRISPÁN 2004: 42–50.

eszközök korlátozott felhasználási, validitási értéke.⁸ Ami nem lebecsülésüket jelenti, csak a pontos jogállásukat.

8. A jelen ügyben is nyomatékosan és alappal bírált grafológus szakértők módszertanát részben a szakirodalmi ellenvetések alapján a törvényalkotó sem fogadja már el hitelesnek, tudományosan megalapozottnak, így az igazságügyi szakértők listáján már nem is szerepelnek.
9. A büntetőeljárásról szóló az a kérdés is, hogy a terhelt „visszavonhatja”-e vallomását, ahogyan az elsőfokú bíróság a mozzanatot megjelölte. Álláspontunk szerint a helyes szóhasználat a megváltoztatás, mivel a Miranda-elv alapú négyes terhelti figyelmeztetés is tartalmazza, hogy nem lehet nem megtörténtté tenni a szabályosan tett vallomást. Az bizonyítékként értékelhető az eljárás további részében. A terhelt azt megváltoztathatja, de visszavontta, semmissé, nem létezővé nem teheti. Annál inkább nem, mint ahogyan ezen eljárás is mutatja, nagyon is érvényes és értékes volt a bizonyításban a többszöri tényelismerés a terhelt részéről. Különösen annak tükrében, hogy olyan részleteket, minúciális tényeket tárt fel az eredeti vallomásaiban, amelyeket csak ő tudhatott, a nyomozóknak ezekről adata nem volt, nem lehetett. A tettestudomás különösen értékes mind a nyomozás, mind a bizonyítás egésze, mind a vallomás hitelessége értékelésénél. (A terheltnek és a védőnek tisztában kell lennie, hogy a jövőbeni esetleges változtatáskor már a beismerést megváltoztatónak kell bizonyítania, hitelessé tennie, hogy nyomós alappal mondott valótlan, állított hamis tényeket.)

A nyomozás során a kihallgatóknak mindig gondolniuk kell arra, számítani kell a változtatás jövőbeli fordulatára is. Így a beismeréskor szabadon engedni kell a terhelti összefüggő vallást, a saját szókészlet használatát, a spontán ténymegjelöléseket. Mindezeket célszerű rögzíteni videófelvételen, és gondoskodni a védői jelenlétről.

A beismerés és terhelti aktivitás, együttműködés esetén – függetlenül a napszaktól és időjárási körülményektől – az azonnali helyszíni kihallgatás elmaradhatatlan, annak szakszerű végrehajtásán gondolkodni nem szabad.

Zárógondolat

Úgy véljük a 20 évvel ezelőtti büntetőeljárás minden szakasza üzeneteket fogalmaz meg a mai jogalkalmazóknak is. A nyomozó hatóságoknak, a nyomozásokat felügyelő és irányító ügyészségeknek krimináltaktikai és krimináltechnikai, a védőknek véd-taktikai útmutatásokat, a különböző szintű bíróságoknak pedig a ténykérdések objektív, szakszerű és alapos vizsgálatát, valamint az alapelvek szem előtt tartásával az okszerű bizonyítékmérlegelést kínálja fel az eset.

⁸ BUDAHÁZI 2014.

Felhasznált irodalom

- BUDAHÁZI Árpád (2014): *Poligráf. Műszeres vallomásellenőrzés bűnügyekben*. Budapest: NKE Szolgáltató Kft.
- FENYVESI Csaba (2023): A kriminalisztika idődimenziója. *Magyar Rendészet*, 23(3), 139–148. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2023.3.8>
- FENYVESI Csaba – HERKE Csongor – TREMMEL Flórián (2022): *Kriminalisztika*. Budapest: Ludovika.
- FORKER, Armin et al. (1972): Über das Wesen und einige Grundsätze des „ersten Angriffs“. *Forum*, (9), 404–407.
- KRISPÁN István (2004): A poligráfós hazugságvizsgálatok rendőrségi alkalmazásának magyarországi múltja, jelene és jövője. *Belügyi Szemle*, 52(6), 42–50.
- LOCARD, Edmond (1920): *L'enquête criminelle et les méthodes scientifiques*. Paris: Flammarion.
- LOCARD, Edmond (1923): *Manuel de technique policière*. Paris: Payot.
- LOCARD, Edmond (1931–1940) *Traité de criminalistique I–VI*. Lyon: Desvigne.

ABSTRACT

Forensic and Criminal Procedural Lessons from a Knife Homicide

Csaba FENYVESI - Zsófia ZSÁK

The study shows the investigation and court phase of an unworked homicide case, which happened twenty years ago. It refers turning points before the bill of indictment and court trial proofing as well. The aim of this writing is to draw the most important criminalistic and criminal procedural lessons, which could be useful for law enforcements nowadays too.

For this reason, the authors reviewed the case documents and records. They analysed the primer investigation acts and suspect interrogation, and later they valued the continuous suspect interrogation as well. The researchers marked the crucial points of indictment, proofing process and sentencing justification at first instance court. The writers enumerated the prosecutor's comments and defence arguments in appeal, which were the ground of the decision of the court of appeal.

The case analysis shows the importance of the forensic first strike on the road to a successful investigation. Precise on-site inspection, hot trace data collection, rapid investigation and professional (on-the-spot) questioning will uncover the relevant evidence in the case. This includes, for example, physical evidence which, with the help of expert opinions, can confirm the age-old principle of forensic science: the exchange effect, the cross-matching of material remains, and which is much more powerful than polygraph, graphological or psychological tests of uncertain validity.

Criminally tactical interrogations of the suspect may discredit subsequent defence changes. In summary, every stage of the criminal proceedings of twenty years ago contains messages for today's law enforcement: for the investigating authorities, for the prosecuting authorities, for criminal tactics and techniques, and for the courts at various levels, an objective and thorough examination of the factual issues.

Keywords: *criminalistics, criminal procedure law, interrogation, investigation*

Látható barátból láthatatlan ellenség - A kényelem ára

BÖCSKEI Renáta¹ - TÓTH Levente²

A rohamosan növekvő technikai és technológiai fejlődés következtében, valamint a digitális átalakulás és az információtechnológia terjedésével egyre népszerűbbé válnak az IoT- (Internet of Things) eszközök. Ezek ma már szinte mindenhol jelen vannak, elég csak az okosotthonokra, az önvezető autókra, az okos biztonságtechnikai eszközökre vagy épp az IoT-technológián alapuló gyártósorokra gondolni. Ma már az érték nemcsak anyagi formában létezik, és nemcsak a fizikai térben manifesztálódik, hanem létrejöhet és tárolódhat a kibertérben is. Már csak ezért is fontos tárgyalni és megismerni az eszközökkel kapcsolatos veszélyeket, amelyek megelőzésére ugyanúgy fel kell készülni mind a valós fizikai, mind pedig a kibertérben.

Kulcsszavak: IoT, okosotthon, kiberbűnözés, DDoS, botnet, zsarolóvírus

Információs társadalom

Jelenlegi társadalmunkat gyakran nevezik információs társadalomnak. Az információs társadalom új fogalom, amelyet társadalomtudományokkal foglalkozó kutatók és elemzők korábban egyetlen más társadalomra sem alkalmaztak. Ennek oka, hogy egyetlen korábbi populációban sem volt ilyen mértékben hatalmi tényező az információ, mint napjaink társadalmában. Az információs társadalomnak legfőbb eleme a tudás, az innováció és legfőképpen az információ, amelynek birtoklása hatalmat jelent.³ „Az adat az új olaj”⁴ – nem véletlen, hogy napjainkban még inkább aktuálissá vált ez a mottó. Ezzel együtt pedig vitathatatlan tény, hogy a 21. század egyik legnagyobb biztonsági próbatétele az egyre fokozódó mértékben jelen lévő adat- és információáradat kezelése, biztonságos felhasználása. Az információs társadalommá válás során ugyanis nemcsak a technológia fejlődik, hanem az adatok és információk megszerzésére irányuló kibertámadások is megnövekedtek.

¹ Hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; közbeszerzési referens, TVT Vagyonvédelmi Zrt.; értékesítési és műszaki vezető, ESDA Kft., e-mail: renatabocskei@gmail.com

² Tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; szakmai igazgató, TVT Vagyonvédelmi Zrt., e-mail: toth.levente@uni-nke.hu

³ BELÁZ et al. 2020.

⁴ Ezzel a címmel tartott előadást Clive Humby adatkutató 2006-ban az Association of National Advertisers konferenciáján. Beszédében Humby azt állította, hogy a nyers adatokat ugyanúgy fel kell dolgozni, mint a kőolajat, hogy az értékes legyen.

Mi az IoT?

Az

„IoT minden olyan dolog és használati tárgy, amely egy hálózaton (általában az interneten) keresztül más gépekhez csatlakozva, általában kétirányú kommunikációval, emberi beavatkozás nélkül működik. A működés közben keletkező adatokat, információkat képesek más berendezésekre eljuttatni, és valamilyen technológia segítségével, akár netes adatbázisok, felhőalapú rendszerek révén a világ bármely pontján megosztani. Az IoT-berendezéseket sokszor nevezik »okos«-nak, vagy »smart«-nak is.”⁵

Az élet számos területén találkozhatunk IoT-eszközökkel. Ilyen eszközök például az okosotthonrendszerek alkotóelemei (például okosvilágítás, okosáramok, okosstermosztátok, okoskonnektorok, okoskamerák), az egészségügyi eszközök (például okoskarkötők, okosmérlegek, okos-vérnyomásmérők), az okosváros-technológiák (például okos parkolási rendszerek, légminőség-érzékelők, hulladékkezelő rendszerek), az okosközlekedési megoldások (például önvezető autók, okos közlekedési lámpák, közlekedési kamerák), az ipari IoT-eszközök (például okos szenzorok, okosgyártósorok, okos energiahatékony eszközök), valamint a mezőgazdasági IoT-eszközök (például okos-öntözőrendszerek, talajnedvesség-érzékelők, okos mezőgazdasági gépek). Összességben elmondható, hogy mára az IoT-eszközök körének gyakorlatilag csak a fantázia szabhat határt. Az IoT-technológia folyamatos fejlődése újabb és újabb alkalmazási területeket nyit meg ezeknek az eszközöknek. A technikai és technológiai fejlődés leginkább felívelőben lévő innovációi az IoT-eszközök, amelyek piaca a 2019-es 8,6 milliárd eszközzel 2030-ra várhatóan 29,42 milliárdra nő.⁶

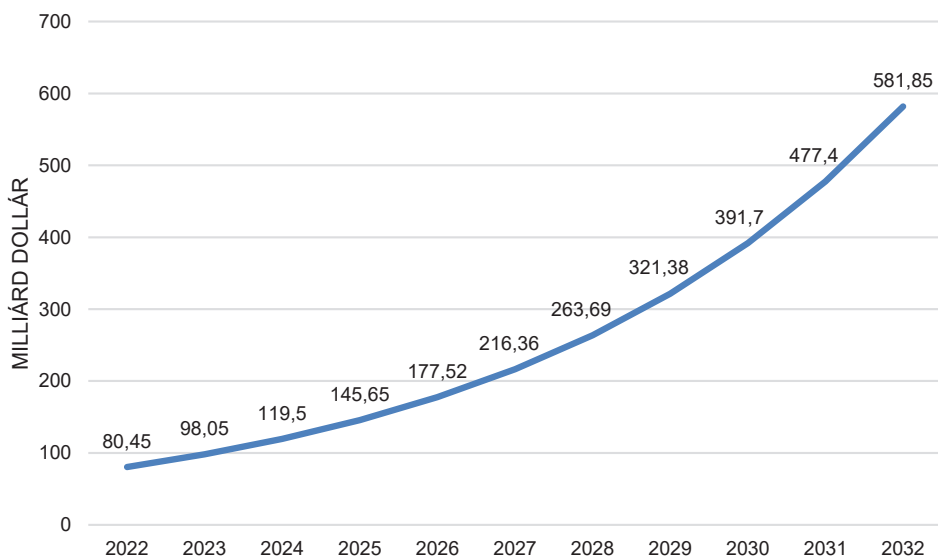
IoT-eszközök az otthonunkban

Az IoT fogyasztói és magáncélú alkalmazási területe leginkább az intelligens otthonokban mutatkozik meg, alkalmazásuk pedig évről évre növekszik, ahogy az abból származó bevételek is egyre nőnek. Míg 2022-ben 80,45 milliárd dollár volt a bevétel, addig 2023-ban 98,05, 2032-re pedig 581,85 milliárd dollárt prognosztizálnak.⁷

⁵ BODA 2019: 104.

⁶ VAILSHERY 2023.

⁷ Precedence Research 2023.

1. ábra: Az okosotthon piacának bevétele világszinten 2022–2032

Forrás: a szerzők szerkesztése Precedence Research 2023 alapján

Okosotthonokban IoT-eszközök többek között a kaputelefon és -csengő, a kül- és beltéri mozgásérzékelők, a kül- és beltéri kamerarendszer, az ajtó- és ablaknyitás-érzékelők, a tűzjelző rendszer, a szén-monoxid-jelző rendszer, a fénytechnikai rendszerek, a hűtés-fűtés és légtechnikai rendszerek, fogyasztásmérő berendezések, a szórakoztatóelektronikai rendszerek és a háztartási berendezések lehetnek. Ezt a technológiát használják továbbá a garázkapuk vezérlésére, az öntözőrendszerek automatizálására, a napelemek felügyeletére, a kertiről való világítások kezelésére és akár az árnyékolástechnikára is.

Fontos kiemelni, hogy egy otthon nem válik automatikusan okosotthonná pusztán azáltal, hogy távolról vezérelhető eszközöket telepítünk. Attól, hogy távolról fel tudjuk kapcsolni a lámpát, el tudjuk indítani a mosógépet, vagy rá tudunk nézni a kamerarendszerre, még nem beszélhetünk okosotthonról, de az, hogy eszközeink távolról vezérelhetők legyenek, kétségkívül kihagyhatatlan lépés. Az igazi intelligencia abban rejlik, ha az eszközök képesek adatok gyűjtésére, elemzésére, összefüggések felismerésére, és ezek alapján önálló döntések meghozatalára, valamint összehangolt cselekvésre. Az intelligens otthonok irányításának kiemelten fontos kérdése az integrálhatóság: hogy az eszközöket egy platformon tudjuk egymáshoz csatolni és rendszerként működtetni. Azaz eszközeink az adatmegosztás révén egy-egy, szervezett rendszerként tudjanak működni.

A támadók motivációi

Az internethez kapcsolódó IoT-eszközök ezzel együtt komoly biztonsági kockázatot jelentenek, ami egyéni és globális szinten is problémákat okozhat. „Minden, ami felkapcsolódik az Internetre, meghekkkelhető. Az okosotthonnal a meghekkkelhető otthon is létrejön, [...]”⁸

Az IoT-rendszerek sérülékenysége nem csupán abban rejlik, hogy a támadó hozzáférhet az eszközeinkhez és átveheti felettük az irányítást, hanem egy pivot támadás⁹ keretében az eszközünket kiindulópontként használhatja a hálózatunkon lévő más eszközök megtámadására is. A „breakout time” kifejezést a CrowdStrike 2018-as Globális Fenyegetés Jelentésében használták először.¹⁰ Ez az időtartam az az idő, amely alatt a támadó képes bejutni egy szervezet hálózatába a belépéstől számítva. Minél rövidebb a támadási idő, annál gyorsabban tud a behatoló mozogni a hálózaton belül, adatokhoz hozzáférni és kárt okozni.

A támadás irányulhat személyes adatok, bizalmas adatok, üzleti titkok megszerzésére, a megszerzett információk felhasználhatók saját célra, egy következő, nagyobb támadáshoz, illetve továbbértékesítés, nyilvánosságra hozás vagy zsarolás céljából is. Motiváció lehet továbbá egy informatikai vagy biztonsági rendszer gyenge pontjainak felfedése. A hátráltatás is gyakori cél, itt a támadás irányulhat kritikus infrastruktúra vagy azokhoz tartozó részelemek ellen, de akár a kiszemelt személy vagy cég tekintélyének, hírnevének rombolása, szándékos károkozás, saját anyagi haszonszerzés, de egy elbocsátott vagy megsértett dolgozó bosszúvágya is. Az erőfitogtatás, hírnév, hatalomgyakorlás és mások elismerésének megszerzése is lehet támadási cél. Ez esetben a támadó uralkodik a rendszer felett, uralkodik a személy, a vállalat vagy egy adott feladat felett. A siker növeli az önbizalmat, még inkább akkor, ha ezt nyilvánosság előtt éri el. Ilyenkor élnek a rongálás és vandalizmus lehetőségével, megrombálják a webhelyeket, felülírják azokat egy saját készítésű oldallal, elrontják az arculatot, adott esetben saját névjegyüket is otthagyják.

A 2023-as SonicWall Cyber Threat Report szerint 2023 első hat hónapjában az IoT-kártevők száma világszerte 37%-kal nőtt, ami összesen 77,9 millió támadást eredményezett, szemben a 2022-es év ugyanezen időszakában mért 57 millió támadással.¹¹ Az adatok és információk biztonságos tárolása és kezelése tehát napjaink kihívása, azzal a ténnyel pedig, hogy az IoT-eszközök a legszűkebb magánszférában is jelen vannak, a személyes biztonság és a személyes adatok védelme, azok nem megfelelő kezelése is új próbatételt jelent, és bár számtalan felhasználó veszi ezeket az eszközöket, egyre több mindent okosít és automatizál, még sincs megfelelő képe a veszélyekről.

⁸ BÁLINT 2018.

⁹ A pivot támadás (*pivot attack*) egy olyan kiberbiztonsági támadási forma, amely során a behatoló egy már meglévő, sérülékeny eszközhöz (pl. IoT-eszköz) fér hozzá, és ezt kiindulópontként használja a hálózaton lévő más eszközök megtámadására.

¹⁰ CrowdStrike 2018.

¹¹ MARTON 2023.

A 2016-os Mirai botnet támadás

A botnet (robothálózat) gyakorlatilag zombieszerek hálózata. A megfertőzött gépeken a vírus a háttérben fut, így a felhasználó nem is értesül róla. A támadó szabadon rendelkezhet azzal, hogy mire használja az irányítása alá vett számítógépeket. A hálózat mérete folyamatosan változik, hiszen a fertőzött gép további sérülékeny eszközöket toboroz. Ennek köszönhetően egyes botnetek mérete eléri a több tízezres nagyságrendet is.¹²

A fertőzés az eszközön futó szolgáltatások sebezhetőségeinek kihasználásával történik. Egy rosszindulatú kód beszurása a webes felületre küldött kérésekbe a sebezhetőségek kihasználásának leggyakoribb módja. Ezeknek a támadásoknak a következményei jelentősek lehetnek, például az internetszolgáltatók által a LAN-on lévő eszközök konfigurálásának automatizálására használt TR-064 protokoll megvalósításának biztonsági rése esetén. A biztonsági hiba lehetővé tette a TR-064-csomagok hitelesítés nélküli továbbítását, ami a Mirai kártevő elterjedését eredményezte; a kiberbűnözők arra használták, hogy elosztott szolgáltatásmegtagadásos (DDoS) támadásokat indítsanak vele. A szolgáltatásmegtagadásos (DoS) vagy túlterheléses támadások lényege, hogy a támadók – kihasználva a hálózat gyengeségeit vagy az eszközök biztonsági réseit – megtámadják az eszközöket vagy hálózatot úgy, hogy azok eltérjenek a normál működésüktől. Jellemzően a hálózati forgalom növekedését idézik elő, ezáltal a hálózat lelassul, megbénul, elérhetetlen lesz vagy teljesen összeomlik. Ha a támadás indításában egy eszköz vesz részt, akkor beszélünk DoS-támadásról, ha pedig egyszerre több eszköz indítja a támadást, akkor azt DDoS-támadásnak nevezzük.¹³

A támadások lényege tehát az, hogy annyi kérést küldenek egy adott weboldalra, amennyit az oldal terhelhetősége már nem bír el, nem tud kiszolgálni. Ha új látogató érkezik az oldalra, akkor szolgáltatásmegtagadással fog találkozni. Egyszerűbben fogalmazva, a botnettámadásokkal a támadó – kihasználva a biztonsági réseket – minél több eszközt céloz meg, és átveszi felettük az irányítást – zombihálózatot hoz létre –, majd az irányításuk alá került, külső utasításra cselekvő gépek egyszerre megkezdik a támadást a választott célpont ellen. A több tízezer, több száz-ezer eszköz, bár önmagában csekély adatmennyiséggel dolgozik, összehangolt támadás esetén hatalmas adatmennyiséggel támadja a kiszemelt célpontot.

2016. 10. 21-én, a Mirai botnet több százezer IoT-eszközt fertőzött meg, és ennek köszönhetően több tucat nagyobb weboldal vált elérhetetlenné az USA-ban és Európában egyaránt.¹⁴ A 2016-os botnettámadás következtében leállt a Spotify, a Twitter, a PayPal, a Reddit, az Amazon és az egyik legnagyobb streamingszolgáltató, a Netflix is.

¹² Nemzeti Kibervédelmi Intézet 2020a.

¹³ Nemzeti Kibervédelmi Intézet 2018a.

¹⁴ FLACHNER–KLÁG 2016.

A Mirai gyenge biztonsági védelemmel ellátott IoT-eszközöket (kamerákat és otthoni okoseszközöket) támadott meg és vett az irányítása alá, majd egy összetett DDoS-támadáshoz használták fel azokat. Már önmagában egyetlen sérülékeny IoT-eszköz is fenyegetést jelent, ha egy hacker átveszi felette az irányítást, hiszen – mivel ezek rendszerbe vannak kapcsolva – általa más IoT-eszközhöz is el tud jutni, és képes felhasználni azokat egy nagyobb volumenű támadáshoz. Elegendő egy IoT-eszközt megfertőzni rosszindulatú szoftverrel, azok pedig tovább fertőzik a többi hálózatba kapcsolt IoT-eszközt, ahogy történt ebben az esetben is.

A Mirai botnet 2016-os támadása óta a botnet több új variánsa jelent már meg. 2019-ben az Echobot,¹⁵ a 2020–2021-es években a Dark Nexus,¹⁶ a Kaiji,¹⁷ a Mukashi, ami leginkább sérülékeny routereket támadott meg.¹⁸ Az IoT-eszközökből álló botnetek, amelyeket elosztott DoS-támadásokhoz használnak, egyre elterjedtebbek a dark webes fórumokon, és nagy a kereslet a hackerek körében. 2023 első felében a Kaspersky Digital Footprint Intelligence szolgáltatáselemzői összesen több mint 700 DDoS-támadási szolgáltatások hirdetését fedezték fel különböző dark webes fórumokon. Egy ilyen szolgáltatás árát számos tényező befolyásolja. Függ a támadás összetettségétől, mint például van-e DDoS-védelem, CAPTCHA-kód vagy JavaScript-ellenőrzés az áldozat oldalán. A támadás összköltsége napi 20 és havi 10 000 dollár között változik. A hirdetéseket feladók által felszámított átlagos ár napi 63,5 dollár, vagyis havi 1350 dollár volt. DDoS-támadási szolgáltatással, gyakran infrastruktúrával és támogató segédprogramokkal ellátott IoT-malware-ekkel is kereskednek ezeken a „sötét” fórumokon. Ritka esetekben az előre fertőzött eszközök hálózatai is megvásárolhatók.¹⁹

Jelszólopás

A jelszavak ellopása a legegyszerűbb támadási módszer, a leggyorsabban célravezető, ezért a hackerek körében a legnépszerűbb is. Több fajtája van, ilyen például a brute force támadás, amely leginkább rövid és egyszerűbb jelszavak esetén hatékony, lehetséges karakterek kombinációjából próbálják a jelszót összeállítani. A brute force egyik fajtája a leetspeak, ahol a támadók kulcsszavakat vagy korábban kiszivárgott jelszavakat kombinálnak. Gyakori módszer továbbá a password spraying, ahol a támadó a felhasználónevekhez keresi hozzá a korábban párosított vagy már használt jelszavakat.²⁰ A brute force támadások meglehetősen gyakoriak, mivel az IoT-eszközökön futó Telnet- és SSH-szolgáltatások általában széles körben ismert alapértelmezett jelszavakat használnak. Sajnos a felhasználók hajlamosak változatlanul

¹⁵ Nemzeti Kibervédelmi Intézet 2019.

¹⁶ Nemzeti Kibervédelmi Intézet 2020b.

¹⁷ Nemzeti Kibervédelmi Intézet 2020c.

¹⁸ Nemzeti Kibervédelmi Intézet 2020d.

¹⁹ Kaspersky Security Services 2023.

²⁰ Nemzeti Kibervédelmi Intézet 2018b.

hagyni ezeket a jelszavakat. Épp ezért az okosotthonokban a vezeték nélküli hálózatok elengedhetetlen eleme lenne a titkosított csatorna, valamint az erős jelszavak, a kétlépcsős hitelesítés használata.

Mindehhez tudni kell, hogy az eszközgyártók a kétezres évek eleje óta alapbeállításokkal ruházzák fel az eszközöket, az alapértelmezett jelszavak pedig minden nehézség nélkül bárki számára fellelhetőek az interneten.²¹

Sok felhasználó ennek ellenére nem változtatja meg ezeket, vagy nem használ erős jelszavakat, kétlépcsős hitelesítést a védelem érdekében. Ennek köszönhetően a támadók az alapértelmezett jelszavak felhasználásával könnyedén hajtanak végre támadást.

1. táblázat: Alapértelmezett jelszavak és leggyakrabban használt jelszavak

Eszköz	Alapértelmezett felhasználónév	Alapértelmezett jelszó	Leggyakrabban használt jelszavak 2020-ban és 2021-ben
Dahua IP kamera	admin	admin	123456 (és változatai)
Dahua IP kamera	888888	888888	picture1
Dahua IP kamera	666666	666666	password
HIKVision IP kamera	admin	12345	111111
TP Link	admin	admin	123123
Netgear	admin	password	admin
Unifi	ubnt	ubnt	root
Axis kamera	root	pass	nc11
Cisco switch	admin/cisco/nincs	admin/cisco/nincs	user
LTS Security	admin	123456	enable
Samsung IP kamera	admin	111111	0

Forrás: a szerzők szerkesztése NordPass 2020; Le@rnCCTV 2020; WOODHAM 2020; BUCHHOLZ 2021 alapján

Lehallgatás

Az IoT-eszközök kezelése során igen elterjedtek a virtuális asszisztensek, azonban ezek is okozhatnak problémákat. Nemrég derült ki, hogy az Amazon Alexa hangparancsokkal működő személyi asszisztense felvette egy házaspár otthoni beszélgetését, majd elküldte azt a férj munkatársának. Az Amazon elismerte, hogy az eszköz valóban rögzítette és továbbította a hanganyagot, bár ezt a cég azzal magyarázta,

²¹ VARGA 2017.

hogy az asszisztens félrehallott egy parancsot – az elhangzottakat úgy értelmezte, hogy rögzítenie kell a beszélgetést, és azt el is kell küldenie.²²

Ennél súlyosabb eset, ha egy támadó kívülről hallgat bele a beszélgetéseinkbe, azokat rögzíti, és adott esetben továbbítja is. A lehallgatás úgy tud megtörténni, hogy mivel minden eszköznek van elektromágneses kisugárzása, nagy nyereségű antenna segítségével a kisugárzás foghatóvá válik, és a támadó képes a küldött adatok lehallgatására.²³

Néhány évvel ezelőtt az amerikai Szövetségi Nyomozó Iroda (FBI) hatósági közleményt adott ki az okostelevisiókkal kapcsolatban. Szerintük az egyik gond, hogy a TV gyártója vagy pedig az arra telepített alkalmazások fejlesztői megfigyelhetik a családot a televízión keresztül. Volt rá példa, amikor a Samsung maga szövelt, hogy a privát beszélgetéseket ne a TV előtt folytassák a felhasználók, mert a készülék mikrofonja és kamerája képes – sőt nemcsak képes, de az adatvédelmi tájékoztatóban foglaltak szerint meg is teszi – rögzíteni a beszélgetést. Ezt egy távoli szerverre továbbítja, miközben a hangutasítás keresése történik. Az FBI szerint az a legnagyobb probléma, hogy a gyártók nem foglalkoznak tüzetesen a biztonsági kérdésekkel, ezáltal lehetőséget adva a kiberbűnözőknek arra, hogy az otthoni hálózatban a TV-től tovább is jussanak, és nagyobb vagy költségesebb károkat okozzanak.²⁴ A fenti példákon kívül pedig még számos okoseszköz használható „kémkedésre”. Ilyen például az okosporszívó, ami lézeres vagy kamerás letapogatóval rendelkezik, rögzíti a lakás alaprajzát a megfelelő tisztítás céljából.

További támadási módok

Előfordul olyan is, hogy a támadó önmaga jelenik meg a kiszemelt objektumban. A támadó első körben információt gyűjt a célponttól. Ez történhet social engineering²⁵ módszerrel, amikor a bűnöző egy olyan személynek adja ki magát, akitől az áldozat nem tagadja meg a válaszadást.²⁶ Így feltérképezve az okoseszközöket lehetőség van a célzottabb támadásra és például egy rosszindulatú szoftver – malware – elhelyezésére.²⁷

A malware gyűjtőfogalom: azokat a kártékony programokat takarja, amelyeket a tulajdonosai ártó szándékkal szivárogtatnak be egy sebezhető eszközre. Céljuk többnyire az, hogy olyan adatokhoz és információkhoz jussanak hozzá, amelyek szá-

²² CRIST 2018.

²³ FRÉSZ-KÁLOVICS-PÚHA 2014.

²⁴ BALOGH 2019.

²⁵ A social engineering a személyek pszichológiai alapokon nyugvó manipulálását jelenti olyan érzékeny információk kicsalására vagy műveletek végrehajtására, amelyek veszélyeztetik az informatikai biztonságot.

²⁶ DEÁK 2019.

²⁷ BÁNYÁSZ et al. 2019.

mukra értéket képviselnek.²⁸ Egy malware-fertőzés következtében az otthon támadhatóvá válik, a célszemély akár adatlopás, akár zsarolóvírus áldozata lehet.

Amennyiben pedig sikerül behatolni az okoseszközökbe – akár a fent említett malware segítségével –, akkor ezeken keresztül a támadó átveheti az irányítást, például azért, hogy kikapcsolja a behatolásjelző-rendszert, kinyissa az intelligens zárat, de betekinthet a lakásba a kamerán keresztül, vagy megszüntetheti a kameraképeket. Ezek biztonsági réseit kihasználva a behatolók a valóságban is bejuthatnak otthonunkba. A BLE-technológiát (Bluetooth Low Energy) alapvetően nem zárrendszerekhez találták ki, mégis számos gyártó alkalmazza okoszáraiknál. A zár ebben az esetben felismer egy eszközt (telefon, tablet, adott esetben okosóra), és lehetővé teszi, hogy azzal kinyissa a zárat. Egy biztonsági cég Tesla autókön tesztelte ezt a fajta működést, és egy speciális eszköz segítségével lemásolta a zár és az okostelefon közötti jelet, majd gond nélkül kinyitotta az autón a zárat.²⁹ De gyakran hozzák fel a szakértők példaként azt, ha egy védett objektumnál – ez akár lehet az otthonunk is – a hőmérséklet-szabályzót irányítva magas hőmérsékletet idéz elő a térben, és ezzel sarkallja az áldozatot szellőztetésre. A nyitott ablakon a támadó könnyedén bejut az épületbe, ezzel megalapozva egy személy vagy vagyon elleni bűncselekmény elkövetését. Ha a biztonsági kamerák sebezhetőségét egy támadó kihasználja és hozzáfér a kameraképekhez, akkor a betekintés látja, hogy a terület mennyire őrzött, hol lehet a legkönnyebben bejutni, és így akár a komplett betörési művelet is felépíthető.

Az egészségügyben használt IoT-eszközökön keresztül a bűnözők hozzáférhetnek egészségügyi adatokhoz vagy kritikus rendszerekhez, eszközökhöz, például az IoT-alapon működő pacemakerekhez vagy egészségügyi nyilvántartásokhoz. Fennállhat annak a kockázata, hogy az orvosi beavatkozásokról hamis adatok alapján döntenek.

És mindezek mellett ne feledkezzünk meg a zsarolóvírussal kapcsolatos esetleges támadásokról sem! A Darktrace nevű kiberbiztonsági vállalat vezérigazgatója, Nicole Eagan 2018-ban beszélt egy konferencián arról az esetről, amikor bűnözők egy akváriumban elhelyezett okos-hőmérséklet-szabályozón keresztül hatoltak be egy kaszinó rendszerébe, majd lopták el a sokat költő játékosok személyes adatait.³⁰

A zsarolóvírus sok esetben e-mailben, csatolmánnyal jut el a célponthoz, megfertőzve ezzel a számítógépet, de az internetes bűnöző átveheti a teljes irányítást egy otthoni IoT-eszközön keresztül is, és irányíthatja például a biztonsági rendszereket, a hálózat kezelését pedig pénzért adja vissza. A zsarolóvírusos támadások a következőképpen épülnek fel:

- a kártékony szoftver segítségével a támadó titkosítja a felhasználó adatállományát;
- a képernyőn egy zsaroló üzenet jelenik meg, ami egyértelművé teszi a követeléseket. Innentől kezdve az áldozat nem fér hozzá az adataihoz, és nem képes irányítani eszközeit;

²⁸ ERDŐSI-SOLYMOS 2017.

²⁹ RODRÍGUEZ 2022.

³⁰ WILLIAMS-GRUT 2018.

- a képernyőn megjelenik egy határidő, illetve az, hogy milyen összegű váltságdíjat követelnek, és milyen fizetési lehetőségek állnak rendelkezésre;
- az adatok egy részét törlik, módosítják, saját szervereikre letöltik;
- amennyiben az áldozat nem tesz eleget a követelésnek, akkor a támadó egyre több adatot semmisít meg.³¹

2. ábra: Zsarolóvírus

Forrás: ESET 2020

2023-ban 27%-kal növekedett a zsarolóvírus-támadás áldozatainak száma a vállalati szektorban.³² Legfőbb okként az emberi mulasztást azonosították, így várhatóan ez a tendencia növekedni fog, hiszen a felhasználók egyre inkább teszik függővé a mindennapjaikat az IoT-eszközöktől. Az áldozatok kénytelenek tárgyalásokba belemenni a zsarolókkal, hiszen a személyes – vagy adott esetben céges, vállalati és üzleti – adatok elvesztése hatalmas károkkal járhat.

Elgondolkodtató kérdés ugyanakkor, hogy érdemes-e ilyen esetben fizetni, hiszen semmilyen garancia nincs arra, hogy a pénz kifizetése után a támadók nem értékesítik tovább a megszerzett adatokat, megágyazva ezzel egy következő zsarolásnak. Emellett, ha fizet az áldozat, akkor a befolyt pénzösszeg feltehetően további bűnözésre sarkallja a támadót, azaz, ha nem is közvetlenül, de közvetve az összeget a kiberbűnözésbe fektetik be, ezzel generálva annak növekedését.³³

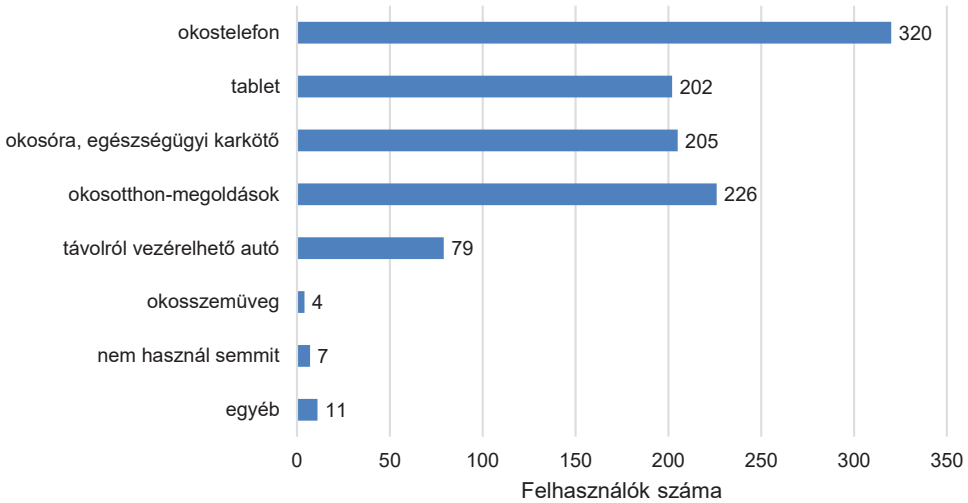
³¹ Cisco 2016; Nemzeti Kibervédelmi Intézet 2022.

³² Thales 2024.

³³ Nemzeti Kibervédelmi Intézet 2020e.

Kutatás

A kvalitatív szakirodalmi elemzés mellett fokozott figyelmet fordítottunk az IoT-eszközökről szóló, nem reprezentatív, hazai kvantitatív kutatásra is, amely 335 kitöltő válaszaiból alakult. A válaszadók között a legnépszerűbb IoT-eszköz az okostelefon volt, a 335 válaszadó közül 320 fő használ okostelefont, emellett nagy számban használnak okosotthon-megoldásokat (226 fő), tabletet (202 fő) és okosórát/egészségügyi karkötőt (205 fő) is.

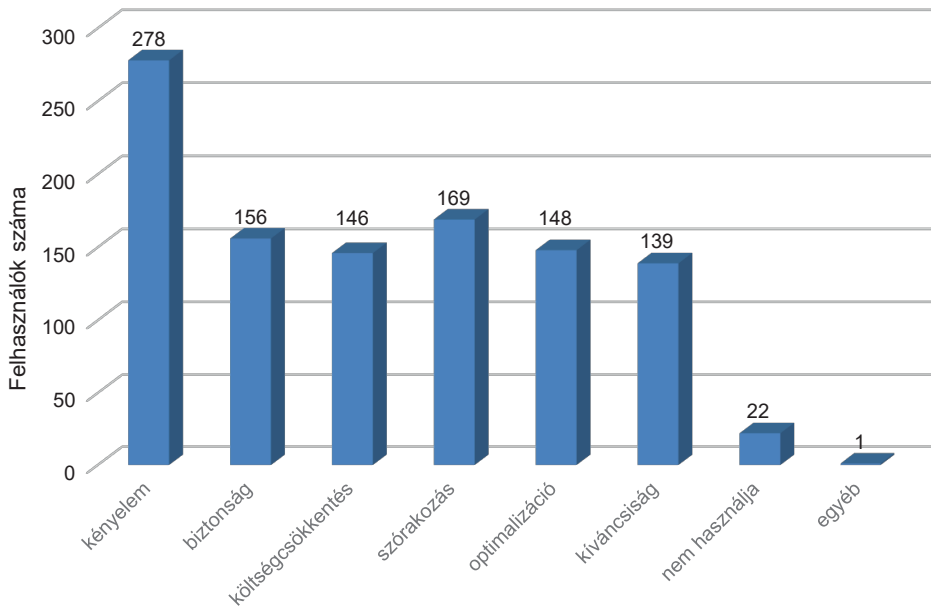

3. ábra: Alkalmazott IoT-megoldások

Forrás: a szerzők szerkesztése

Az is kiderült, hogy a kitöltők szerint a legnépszerűbb okosotthon-megoldás a szórakoztatóelektronika (a válaszadók 75,5%-a használja), második helyre a biztonságtechnika (a kitöltők 49,9%-a veszi igénybe) került, a harmadik-negyedikre pedig a világítástechnikai megoldások (48,7%) és a hűtés-fűtést biztosító berendezések (45,4%). A felmérésben részt vevők közül a jövőben 215 fő biztonságtechnikát, 189 fő a hűtés-fűtést, 186 fő a világítástechnikát és 165 fő a robotporszívót alkalmazná legszívesebben otthonaiban. Mindössze a válaszadók 6%-a nem próbálná ki egyik megoldást sem szívesen.

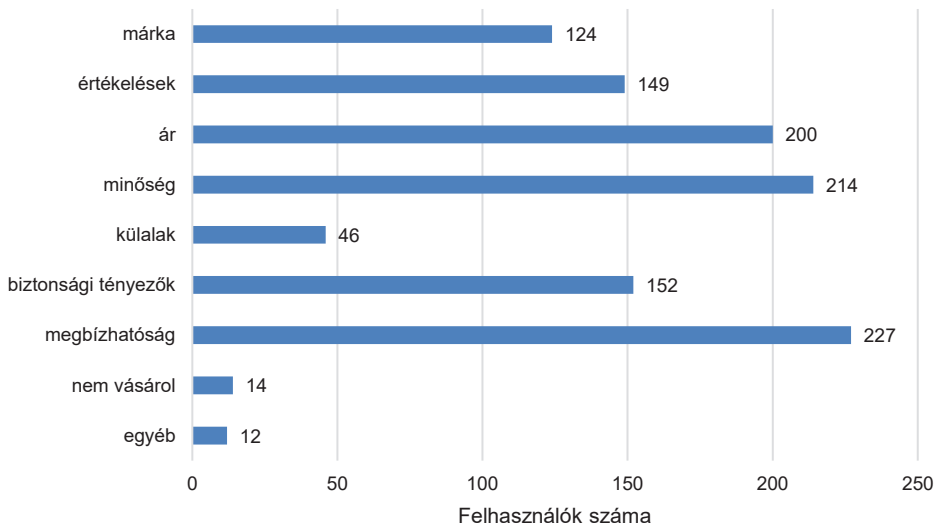
Elgondolkodtatók a használat célját, okát firtató kérdésre adott válaszok. A felhasználók legfontosabb motivációja a kényelem, ezt az opciót 278-an jelölték be, ami a megkérdezettek 83%-át jelenti. A szórakozásra a válaszadók fele (50,4%), a biztonságra a kitöltők 46,6%-a tette le a voksát.

4. ábra: Az IoT felhasználásának okai

Forrás: a szerzők szerkesztése

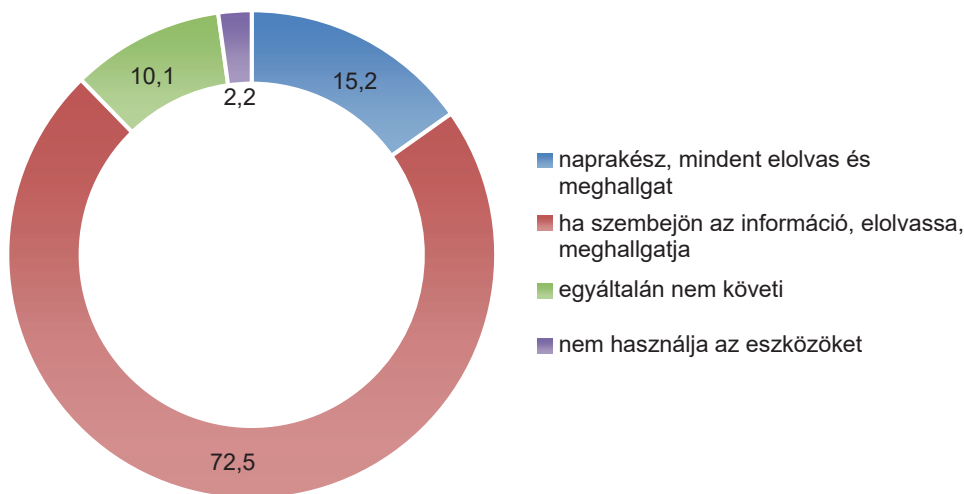
A biztonság a vásárlási szempontok között is csak a 4. helyen végzett a megbízhatóság, minőség és az ár mögött.

5. ábra: A vásárlás szempontjai

Forrás: a szerzők szerkesztése

Így már nem meglepő a felmérésnek az az eredménye, hogy csupán a válaszadók 15%-a mondhatja el magáról, hogy naprakész a biztonsági kérdésekkel kapcsolatban, nagy többségük, közel háromnegyedük (72,5%) ezzel szemben csak abban az esetben foglalkozik ezekkel az információkkal, ha szembejönnek velük. Tizedük (10,1%) pedig egyáltalán nem követi azokat.

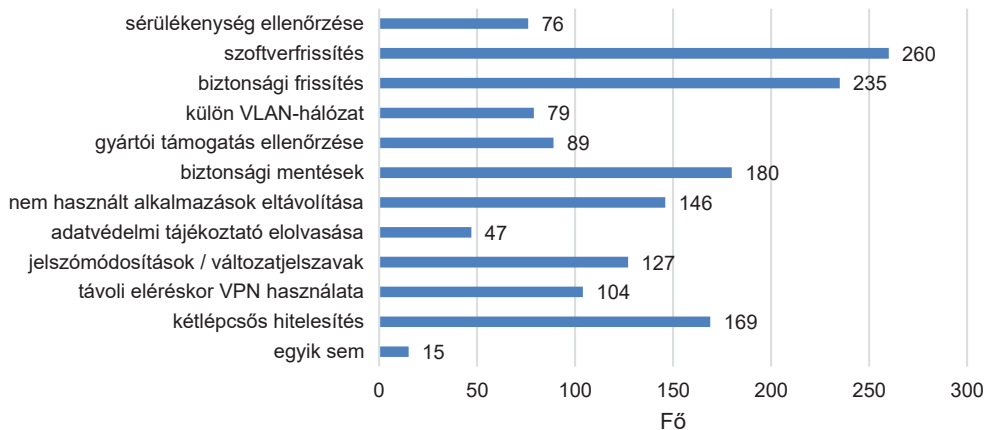

6. ábra: Az okoseszközök biztonsági kérdéseivel kapcsolatos információk követése (%)

Forrás: a szerzők szerkesztése

A legtöbb válaszadó a szoftverfrissítésekre (260 fő), a biztonsági frissítésekre (235 fő), a biztonsági mentésekre (180 fő) és a kétlépcsős hitelesítésre (169 fő) figyel oda, a legkevesebb választ (47 fő) az alkalmazások telepítése során az adatvédelmi tájékoztató elolvasása kapta. Ez igen nagy gondot jelenthet, hiszen ezek a tájékoztatók foglalják magukba azokat az információkat, hogy ki milyen módon és milyen adatunkat kezel, milyen további alkalmazáshoz fér hozzá. Ennek a tudásnak a hiányában a fogyasztók gyakorlatilag minden további nélkül lehetőséget adnak az alkalmazás kezelőjének arra, hogy adataikkal rendelkezzen, hozzáférjenek és kezeljék azokat.

A kérdőívben 11 biztonsági intézkedést soroltunk fel, amely segíthetné az eszközök védelmét. Ezek közül mindössze kétfajta intézkedés van, amire a kitöltők nagyjából fele odafigyel, további kettő, amit a kitöltők körülbelül kétharmada elvégez. Ezek igen csekély számok. 15 fő egyébként azt az opciót jelölte meg, hogy egyik biztonsági intézkedésre sem figyel oda.

7. ábra: Figyelemmel kísért biztonsági intézkedések gyakorisága

Forrás: a szerzők szerkesztése

A kockázatok csökkentése, lehetséges védelmi megoldások és javaslatok

Tekintettel arra, hogy az IoT-eszközök rendkívül összetettek, nagy valószínűséggel a legtöbb eszköz biztonsági problémákkal rendelkezik.³⁴ Nem segít az sem, hogy a legtöbb gyártónak nincs kiberbiztonsági tapasztalata, és mivel a biztonsági tényezők csak pluszki költséget generálnának, ezért a forgalomban lévő eszközöket védelemmel nem, vagy csak igen csekély mértékben látják el.³⁵ Bizonyos intézkedésekkel ugyanakkor lehetne csökkenteni a kockázatokat.

Talán az egyik legfontosabb intézkedésnek egy egységes, nemzetközi szinten elfogadott törvényi szabályozás kialakításának kell lennie mind a biztonsági intézkedéseket, mind a büntetőjogi felelőségeket és eljárásokat érintve. A törvényalkotók mellett ugyanakkor a gyártónak és a fogyasztónak is van felelőssége. A kockázatok csökkentése érdekében a fogyasztóknak az alábbi intézkedéseket kellene megtenniük:

- vásárlás előtt ellenőrizték a sérülékenységgel és a gyártói támogatással kapcsolatos információkat;
- ellenőrizték magát a gyártót is;
- kerüljék el a feltűnően olcsó vagy ismeretlen gyártótól származó eszközök vásárlását;
- tartsák naprakészen az eszközt, azaz rendszeresen frissítsék azok szoftvereit, különös tekintettel a biztonsági frissítésekre;
- kövessék a sérülékenységi információkat;

³⁴ BocsoK et al. 2015.

³⁵ LEE 2018.

- az eszközöket elkülönített VLAN-hálózatokon kezeljük;
- folyamatosan készítsenek biztonsági mentéseket;
- amennyiben egy alkalmazást már nem használnak, vagy az alkalmazás elavult, távolítsák el;
- az alkalmazások telepítése során figyelmesen olvassák el az adatkezelési tájékoztatót, és csak azoknak az engedélykéréseknek tegyenek eleget, amelyek valóban szükségesek az eszköz megfelelő működéséhez;
- minden esetben más, erős jelszót használjanak, az alapértelmezett jelszavakat változtassák meg, éljenek a kétlépcsős hitelesítés lehetőségével (az interneten vannak olyan oldalak, amelyek segítségével ellenőrizhető egy adott jelszó biztonságossága, illetve az, hogy ezt egy támadó átlagosan mennyi idő alatt képes feltörni. A jelszóerősség-mérő használata célszerű. Emellett pedig például a dehashed.com oldalon ellenőrizhetők a közzétett vagy kiszivárgott információk, például telefonszámmal vagy e-mail-címmel összefüggésben is);
- távoli elérés során alkalmazzanak VPN-t.

A gyártó részéről szintén csökkenthetők a kockázatok, ha

- biztosítja a titkosított csatornán keresztüli kommunikációt, valamint a folyamatos szoftver- és biztonsági frissítéseket;
- a forgalomba hozás előtt biztonsági teszteléseket végez;
- kötelezővé teszi az alapértelmezett jelszavak megváltoztatását és annak megfelelő erősségi szintjét;
- nyomon követi az eszköz sérülékenységét, és naprakészen tájékoztatja a felhasználót ezekről (akár úgy, hogy lehetőséget ad a felhasználónak arra, hogy e-mail-üzenetet kapjon erről);
- kötelezővé teszi a vírusirtók és tűzfalak alkalmazását;
- amennyiben elavult az eszköz, cserelehetőseget biztosít;
- felhasználóbarát nyelvezet alkalmazásával folyamatosan tájékoztatja a felhasználót mindenről úgy, hogy annak megértéséhez ne legyen szükség mélyebb számítástechnikai tudásra;
- többszöri sikertelen bejelentkezési kísérlet után letiltja a felhasználót.

Ugyanakkor a fent felsorolt teendők napjainkban pusztán javaslatokként szolgálnak, ugyanis például sem Magyarországon, sem a teljes Európai Unióban egyelőre nincsen kötelező jogi szabályozás az IoT-eszközök védelmére vonatkozóan az ajánlásokon és iránymutatásokon kívül.

Ez azt jelenti, hogy jelenleg semmilyen jogszabály nem határozza meg, hogy milyen védelmi minimumkövetelményeknek kell megfelelni egy okoseszköz piacra bocsátása során, ahogy azt sem, hogy a fogyasztóknak milyen minimális biztonsági intézkedéseket, beállításokat kell megtenniük saját védelmük érdekében. Így – baj esetén – a felelősség is nehezen meghatározható.

Ugyanakkor az intelligens eszközök használatakor nem minden esetben írja elő a gyártó a felhasználó részére, hogy kötelezően változtassa meg az alapbeállított jelzőt, vagy minden esetben alkalmazzon megfelelő erősségű tűzfalat, vírusvédelmi programot. Ebben az esetben már kérdéses, hogy a gyártó a felelős, aki ezt nem tette kötelezővé, avagy a felhasználó, aki ezt nem tette meg. Azt gondoljuk, hogy elengedhetetlen lenne egy egységes követelményrendszer kialakítása, ami meghatározná azokat a biztonsági előírásokat, amelyek elérése és biztosítása nélkül nem lehetne egy eszközt forgalomba hozni. Továbbá a gyártói garanciának nemcsak az eszköz fizikai vagy működésbeli meghibásodására kellene kiterjednie, hanem az eszköz védelmi mechanizmusára is.

A szabályozásnak továbbá kötelezően ki kellene térni arra is, hogy a gyártó kötelező érvényűen tájékoztassa – az átlagfogyasztó számára is érthető módon – a felhasználót, hogy neki milyen beállításokat és milyen módon szükséges elvégezni a minimális biztonsági követelményeknek való megfeleléshez. Ezenfelül a fogyasztók biztonságtudatossága sem növekszik exponenciálisan a technikai eszközök fejlődésével, pedig az ember az egyik legfontosabb tényező ezekben az új kihívásokban.

Egyöntetű vélemény, hogy a prevenciónak éppen olyan jelentősége van, mint a szankcionálásnak és büntetésnek, hiszen a megelőzéssel számos kibertámadás elkerülhető lenne. 2020-ban a Nemzeti alaptantervbe – az informatika tantárgy helyett – bekerült a digitális kultúra nevű tárgy, amelyet az általános iskola 3. osztályától tanítanak.³⁶ Ugyanakkor a kerettantervben meghatározott éves szintű 68 tanóra, míg például az ének-zene 132 óra,³⁷ igen alacsony. Pedig maga a Nemzeti Kibervédelmi Intézet is megfogalmazza, hogy az egyik legfontosabb feladatuk a biztonságtudatosság növelése mind a fogyasztók, mind a döntéshozók és üzemeltetők tekintetében, ugyanis a kibervédelem leggazdaságosabb és legeredményesebb stratégiája a felhasználók biztonságtudatosságának növelése.

Hosszú távú célként elengedhetetlen lenne, hogy mind a jogalkotás, mind az oktatási rendszer gyorsan reagáljon a technológia fejlődés adta kihívásaira. A Nemzeti alaptantervbe magasabb óraszámokban kötelezően be kellene építeni a hálózati eszközök biztonságtudatos használatát, az oktatási intézményekben dolgozó, digitális kultúra tárgyat oktató tanárok folyamatos felkészítését, képzését, vizsgáztatását. Mindezeket túl kiemelten fontos a kiberbiztonság felsőfokú oktatása is. Az ilyen irányú oktatás az informatikai felsőoktatáson túl ki kell terjedjen a villamosmérnöki és a biztonságtechnikai mérnöki felsőoktatásra is.³⁸

³⁶ AMBRUS 2020.

³⁷ Oktatási Hivatal 2020.

³⁸ TÓTH 2018.

Összegezés

Életünk számos területének szerves része az intelligens eszközök használata, ugyanakkor a felhasználók nincsenek tisztában a valós veszélyekkel, illetve azzal, hogy milyen alapvető biztonsági intézkedéseket kellene megtenniük annak érdekében, hogy a kockázatokat csökkentsék. Illetve, ha tisztában is vannak a veszélyekkel, nem tesznek meg minden tőlük telhetőt a saját védelmük érdekében. Az viszont elengedhetetlen, hogy ne csak teljes természetességgel használják ezeket az intelligens eszközöket, hanem a védelmi megoldások ismerete és alkalmazása is ugyanilyen természetességgel legyen jelen a mindennapokban. Ehhez nagyban hozzájárulna az is, ha az IoT-eszközök gyártása és piaci forgalmazása egységes nemzetközi szabályozás alapján működne, ha a gyártói garancia részét képeznék az eszközök biztonságosságának szavatolása is, valamint ha a felhasználókat több csatornán keresztül szolnítanák meg – már az oktatási rendszer keretein belül is. Továbbá segítené ezt az is, ha a magánbiztonsági szereplők magas szakértelmük miatt nagyobb szerepet tölthetnének be akár a preventív, akár a bűnüldözési, nyomozati, feltáró munka során, különböző együttműködési megállapodások keretében.

A technikai vívmányok, ezáltal a támadók, támadási felületek egyre szélesebb körben és rohamos tempóban változnak és növekednek. A virtuális térben keletkező, mérhetetlen adathalmaz értékéből fakadó kockázatok miatt elengedhetetlen, hogy ezzel egyidejűleg növekedjen ezek biztonságtudatos használata és a biztonságos adatgenerálás is az egyén szintjén, döntéshozói és törvényhozói szinteken egyaránt. Mivel az IoT-eszközök összetett működésűek, számos támadási felületet rejtnek magukban, mind a mobilalkalmazások, mind a használt webes felületek, mind a kommunikációs csatorna, de a felhőszolgáltatás is számos lehetőséget biztosít a támadók részére.

A támadók felismerték az IoT-eszközökben rejlő támadási réseket és potenciálokat, és ahogy az esettanulmányokból kiderült, szívesen ki is használják ezeket. Az IoT-eszközök a támadó szempontjából alkalmasak adatszerzésre, lehallgatásra, fizikai támadáshoz szükséges információk megszerzésére, de a felhasználók akár zsarolóvírus vagy rosszindulatú szoftver áldozatai is lehetnek, továbbá, és nem utolsósorban, az IoT-eszközök bizonyítottan alkalmasak egy nagyobb és komplexebb DoS- vagy DDoS-támadás megindításához.

Az IoT-eszközök felhasználási és felhasználói körének egyre szélesebb skálája miatt folyamatosan növekszik a potenciális áldozatok száma a kibertérben, a végfelhasználók feláldozzák biztonságukat a kényelem és az automatizáció oltárán.

Felhasznált irodalom

- AMBRUS Balázs (2020): Az érvényesülés kulcsa a digitális problémamegoldás. *Új Köznevelés*, 7. Online: <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles/az-ervenyesules-kulcsa-a-digitalis-problema-megoldas>
- BÁLINT Krisztián (2018): Okos otthonok – a XXI. század információbiztonsági kihívásai a mindennapokban. In RAJNAI Zoltán (szerk.): *Kiberbiztonság*. Budapest: Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar, 355–366.
- BALOGH Csaba (2019): Milyen tévéje van otthon? Figyelmeztetést adott ki az FBI. *HVG*, 2019. december 3. Online: https://hvg.hu/tudomany/20191203_okos_tevekeszulek_lehallgatas_megfigyeles_fbi
- BÁNYÁSZ Péter et al. (2019): A social engineering jelentette veszélyek napjainkban. In ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSZKY Ágnes (szerk.): *Biztonság, szolgáltatás, fejlesztés, avagy új irányok a bevételi hatóságok működésében*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 12–37. Online: <https://doi.org/10.37372/mrttvpt.2019.1.1>
- BELÁZ Annamária (2020): Az ökoszisztémák fogalma és jelentősége az információs társadalomban. In SASVÁRI Péter (szerk.): *Rendszerelmélet*. Budapest: Dialóg Campus, 159–178. Online: <https://doi.org/10.36250/00734.00>
- BOCSOK Viktor et al. (2015): *A dolgok internete Technológiai háttér, információbiztonsági és adatvédelmi aspektusok*. Online: <https://fornax.hu/wp-content/uploads/2016/09/Informa%CC%81cio%CC%81biztonsa%CC%81g-e%CC%81s-adatve%CC%81delem-az-IoT-vi-la%CC%81ga%CC%81banv02jav.pdf>
- BODA József főszerk. (2019): *Rendészettudományi szaklexikon*. Budapest: Dialóg Campus. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/14690>
- BUCHHOLZ, Katharina (2021): The Most Popular Passwords Around the World. *Statista*, 2021. február 9. Online: www.statista.com/chart/16922/most-popular-passwords-2017-and-2018/
- Cisco (2016): *Minden, amit a zsarolóvírusokról tudni kell*. Online: www.cisco.com/c/dam/global/hu_hu/solutions/security/ransomware/pdf/ransomware-everything-you-need-to-know_hun.pdf
- CRIST, Ry (2018): Alexa Sent Private Audio to a Random Contact, Portland Family Says. Online: www.cnet.com/home/smart-home/alexa-sent-private-audio-to-a-random-contact-portland-family-says/
- CrowdStrike (2018): 2018 CrowdStrike Global Threat Report. Online: <https://go.crowdstrike.com/2018ThreatReport.html>
- DEÁK Veronika (2019): Social engineering alapú információszerezés a kibertérben megvalósuló lélektani műveletek során. *Hadtudományi Szemle*, 12(3), 95–111. Online: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.3.6>
- ERDŐSI Péter Máté – SOLYMOS Ákos (2018): *IT biztonság közérthetően*. Budapest: Neumann János Számítógép-tudományi Társaság (NJSZT). Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/7212>
- ESET (2020): *Három éves minden idők legdurvább zsarolóvírusa*. Online: www.eset.com/hu/hirek/harom-eves-minden-idok-legdurvabb-zsarolovirusa-2020/
- FLACHNER Balázs – KLÁG Dávid (2016): Lehalt a fél internet. *Index*, 2016. október 21. Online: https://index.hu/tech/2016/10/21/internet_hiba_kibertamadas/
- FRÉSZ Ferenc – KÁLOVICS Tamás – PUHA Gábor (2014): *Hálózatok biztonsága*. Budapest: Nemzeti Közzolgálati Egyetem. Online: <https://kti.uni-nke.hu/document/vtkk-uni-nke-hu/halozatok-biztonsaga.original.pdf>
- Kaspersky Security Services (2023): *Overview of IoT Threats in 2023*. Online: <https://securelist.com/iot-threat-report-2023/110644/>
- KOVÁCS László (2018): *A kibertér védelme*. Dialóg Campus.
- Le@rnCCTV (2020): *IP Camera Default Password List (2020)*. Online: <https://learnctv.com/ip-camera-default-password/>

- LEE, M. Robert (2018): *Okos otthoni eszközök*. Online: <https://nki.gov.hu/wp-content/uploads/2019/03/201808-OUCH-August-Hungarian.pdf>
- MARTON, Anna (2023): IoT Malware Attacks up by 37% in the First Half of 2023. Online: <https://iotac.eu/iot-malware-attacks-up-by-37-in-the-first-half-of-2023/>
- Nemzeti Kibervédelmi Intézet (2018a): *Elosztott szolgáltatásmegtagadásos támadás (DDoS)*. Online: <https://nki.gov.hu/it-biztonsag/tudastar/elosztott-szolgáltatasmegtagadasos-tamadas-ddos-2/>
- Nemzeti Kibervédelmi Intézet (2018b): *Így védekezhetsz az 5 leggyakoribb jelszó elleni támadás ellen*. Online: <https://nki.gov.hu/it-biztonsag/tanacsok/igy-vedekezhetsz-az-5-leggyakoribb-jelszo-elleni-tamadas-ellen/>
- Nemzeti Kibervédelmi Intézet (2019): *Rengeteg célpontja van egy új botnet hálózatnak*. Online: <https://nki.gov.hu/it-biztonsag/hirek/rengeteg-celpontja-van-egy-uj-botnetnek/>
- Nemzeti Kibervédelmi Intézet (2020a): *Robothálózat (botnet)*. Online: <https://nki.gov.hu/it-biztonsag/tudastar/robothalozat-botnet-2/>
- Nemzeti Kibervédelmi Intézet (2020b): *Új IoT botnet felemelkedőben*. Online: <https://nki.gov.hu/it-biztonsag/hirek/egyszemelyes-iot-botnet-hadsereg-felemelkedoben/>
- Nemzeti Kibervédelmi Intézet (2020c): *Kaiji: Új IoT malware a láthatáron*. Online: <https://nki.gov.hu/it-biztonsag/hirek/kaiji-uj-iot-malware-a-lathataron/>
- Nemzeti Kibervédelmi Intézet (2020d): *Zyxel NAS-ok veszélyben: Új köntösben csap le a Mirai botnet*. Online: <https://nki.gov.hu/it-biztonsag/hirek/zyxel-nas-ok-veszelyben-uj-kontosben-csap-le-a-mirai-botnet/>
- Nemzeti Kibervédelmi Intézet (2020e): *Zsarolóvírusok*. Online: <https://nki.gov.hu/wp-content/uploads/2020/07/Zsarolo%C3%B3v%C3%ADrusok-1.pdf>
- Nemzeti Kibervédelmi Intézet (2022): *Mit tegyünk, ha zsarolóvírus támadás ér bennünket?* Online: https://nki.gov.hu/wp-content/uploads/2022/03/ransomware_CTI_jelentes-1.pdf
- NordPass (2020): *Top 200 Most Common Passwords*. Online: <https://nordpass.com/most-common-passwords-list/>
- Oktatási Hivatal (2020): *Kerettanterv az általános iskola 1–4. évfolyama számára*. Online: www.oktatas.hu/koznevelas/kerettantervek/2020_nat/kerettanterv_alt_isk_1_4_evf
- Thales (2024): *2024 Thales Data Threat Report Reveals Rise in Ransomware Attacks, as Compliance Failings Leave Businesses Vulnerable to Breaches*. Online: www.thalesgroup.com/en/worldwide/security/press_release/2024-thales-data-threat-report-reveals-rise-ransomware-attacks
- Precedence Research (2023): *Smart Home Market*. Online: www.precedenceresearch.com/smart-home-market
- RODRÍGUEZ, José (2022): *Researchers Break Into a Tesla and Drive Away Using Bluetooth Vulnerability*. *Jalopnik*, 2022. május 17. Online: <https://jalopnik.com/researchers-break-into-a-tesla-and-drive-away-using-blu-1848938417>
- TÓTH Attila (2018): *A biztonságtechnikai tervezők helyzete*. *Bolyai Szemle*, 27(1), 45–53. Online: https://real-j.mtak.hu/27242/1/bolyai_szemle_2018_27_1.pdf
- VAILSHERY, Lionel Sujay (2023): *Number of Internet of Things (IoT) Connected Devices Worldwide from 2019 to 2023, with Forecasts from 2022 to 2030*. Online: www.statista.com/statistics/1183457/iot-connected-devices-worldwide/
- VARGA Péter János (2017): *Az okos otthonok vezetőik nélküli alkotóelemeinek biztonsága*. *Köztes-Európa*, 9(1–2), 83–87. Online: <https://ojs.bibl.u-szeged.hu/index.php/vikekke/article/view/12743>
- WILLIAMS-GRUT, Oscar (2018): *Aquarium Thermometer Enables Casino Hack*. *PI*, 2018. április 15. Online: <https://privacyinternational.org/examples/2559/aquarium-thermometer-enables-casino-hack>
- WOODHAM, Wilbur (2020): *Default Passwords for IoT Devices. Why You Should Change Them*. Online: <https://howtofix.guide/default-password/>

ABSTRACT

Visible Friends Become Invisible Enemies - The Price of Convenience

Renáta BÖCSKEI - Levente TÓTH

The rapidly growing technical and technological development, as well as the digital transformation and the spread of information technology, have made IoT (Internet of Things) devices increasingly popular. Today, these devices are present almost everywhere, from smart homes and autonomous cars to smart security devices and IoT-based production lines. Value no longer only exists in material form and is not only manifested in the physical space but can also be created and stored in cyberspace. For this reason alone, it is important to discuss and understand the risks associated with these devices, and to be prepared to prevent them, both in the real physical space and in cyberspace.

Keywords: *IoT, smart home, cybercrime, DDoS, botnet, ransomware*

A polgárőrség oktatási rendszere

KARDOS Pál¹

A tanulmány célja a közrend, a közbiztonság megteremtésében és fenntartásában közreműködő polgárőrség hatékony, színvonalas feladatellátását megalapozó oktatások, képzések részletes bemutatása a képzések szintjeinek, területei jellegének megismertetésével, az oktatási feladatok ellátásában közreműködő szervezeti egységek és külső szervek megjelölésével. A tanulmány szerzője gyakorló rendészeti szakemberként és gyakorló polgárőrvezetőként foglalja össze a polgárőrség oktatási tevékenységét, a legfontosabb képzések, azok elemei jelentőségének kiemelésével. Rendszerezve, csoportosítva tárja az olvasó elé az oktatásokat az alapismereti képzéstől a Polgárőr Akadémiáig, illetve területek szerint bontva az OPSZ éves képzési tervének megfelelő logikában. A szerző a közbiztonság megteremtésében és fenntartásában való hatékony és törvényes közreműködés érdekében a szakmailag felkészült állománnyal történő feladatellátás lényegére irányítja a figyelmet, rávilágítva a szakmai ismeretek meglétének fontosságára, ami az önálló és a társszervvel közös szolgáltatellátás során kamatozik. A tanulmány szerzője a polgárőrség működésének átfogó tudományos kutatásához, feltérképezéséhez kíván hozzájárulni, felismerve azt, hogy a kutatott téma a bűnmegelőzés, a közrend, a közbiztonság fenntartásában való civil közreműködés, ennél fogva a rendészeti együttműködés folyamatosan időszerű kérdése, ugyanis a jelenlegi körülmények között a polgárőrség szerepvállalása nélkülözhetetlen segítséget a rendőrség számára.

Kulcsszavak: polgárőr, polgárőrség, közrend, közbiztonság, bűnmegelőzés, képzés, oktatás, terv, ismeret, felkészültség, vizsga

A polgárőrség létrejöttéről, szerepéről röviden

A rendszerváltás időszakában jelentősen megszorodott bűnelkövetések szükségessé tették, hogy a büntettek és egyéb jogellenes cselekmények megelőzése érdekében önszerveződő csoportok alakuljanak és vegyenek részt a közrend, közbiztonság megteremtésében és fenntartásában. Az önvédelmi csoportok idővel szervezetekbe tömörültek, amire lehetőséget biztosított az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény. A közbiztonság civil összefogással való megvalósítása és az állami szervek segítése érdekében kezdték meg tevékenységüket a polgárőrök és a polgárőr-egyesületek, amelyek társadalmilag elfogadottá, megbecsültté váltak. Sikeres

¹ Mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; igazgató, Zuglói Önkormányzati Rendészet; elnök, Budapesti Polgárőr Szövetség; általános és oktatási elnökhelyettes, Országos Polgárőr Szövetség, e-mail: kardosp@uni-nke.hu

tevékenységük eredményeként létrehozták az Önvédelmi Szervezetek Országos Szövetségét, amely 1991. november 30-ával – a feladatok jelentős bővülése, illetve a lakossági elvárások miatt – az Országos Polgárőr Szövetség nevet vette fel.²

Az Országos Polgárőr Szövetség irányításával a Magyarországon törvényesen működő, lakossági önszerveződésű, a szilárdabb közrend és közbiztonság érdekében társadalmi bűn- és baleset-megelőzési, gyermek- és ifjúságvédelmi, valamint környezetvédelmi céllal alakult polgárőr-egyesületek és területi szövetségeik egységes fellépésű, azonos szemléletű, jól szervezett, határozott célkitűzésekkel rendelkező, egyben a legnagyobb létszámú társadalmi bűnmegelőzési szervezetté váltak. Olyanokká, amelyek alkalmasak lehetnek a közrend és a közbiztonság megteremtésében, fenntartásában való közreműködésre és ennek érdekében más szervezetekkel történő együttműködésre. A közbiztonság megteremtése és fenntartása több szereplő – önkormányzat, rendőrség, civil és magánszervezetek – szoros együttműködésének eredménye vagy, ahogy Christión László fogalmaz, kooperációs terméke.³

A stratégiai partnerség, a szaktudás, képzettség szükségessége

A polgárőrség az 1990-es évek elején történt létrejötté óta jelentős fejlődésen ment keresztül. A szervezetek és az önkéntes tevékenységet vállaló polgárőrök száma növekedett. A mozgalom szerepe folyamatosan nőtt a közbiztonság megteremtésében és fenntartásában, tevékenysége szerteágazóbb lett. A rendőrség az évek során egyre inkább stratégiai partnereként tekintett a polgárőrségre. Rendszeressé váltak a közös szolgálatok, a polgárőrség bevonása olyan tevékenységekbe, amelyek kizárólag a rendőrség kapacitásaival nem voltak elláthatók. Emellett a társadalmi bűnmegelőzést saját tevékenységeként végezte a közterületi szolgálatok ellátásával és egyéb tevékenységeinek gyakorlásával.

Mi volt szükséges ehhez? Egyfelől a polgárőrség tevékenységét szabályozó jogi környezet kialakítása, a polgárőri tevékenység törvényi szabályainak megteremtése, továbbá a működés részletszabályait meghatározó belső normarendszer lefektetése.

A jogszabályi előírásokon és a belső normákon túl – azokkal összefüggésben – elengedhetetlen, hogy a polgárőrség tagjai, a szolgálatot ellátó polgárőrök megfelelő szinten ismerjék ezeket a normákat és rendelkezzenek az ahhoz szükséges tudással, hogy tevékenységüket az elvárható színvonalon, jogszerűen, a stratégiai partner megelégedésére szolgálóan lássák el.

Az Országos Polgárőr Szövetség fennállása óta kiemelt figyelmet fordít arra, hogy segítséget nyújtson a polgárőr-egyesületek és tagjaik számára a legfontosabb bűnmegelőzési ismeretek elsajátításához. Különösen a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájának megjelenését követően értékelődött fel a bűnmegelőzés sze-

² BACSÁRDI-CHRISTIÁN 2018; CHRISTIÁN-KARDOS 2019.

³ CHRISTIÁN 2020.

replóinek szakmai tudása és az ehhez szükséges képzés szerepe. A stratégia a bűnmegelőzésben részt vevő civil szervezetek és együttműködő személyek – így a polgárország és a polgárörök – tevékenységével, programjaival szemben magas szakmai követelményeket kíván támasztani, s ennek egyik biztosítékaként a képzést és a továbbképzést jelöli meg. A bűnmegelőzésben való részvétel egyik fontos és garanciális követelményének – a szakszerűségnek – tehát csak az a társadalmi önvédelmi szervezet tud megfelelni, amely képes biztosítani tagjai számára a megfelelő szakmai képzést, az alapvető bűnmegelőzési szakismeretek elsajátítását.

A képzések meghonosítása, szereplői, jelentősége, céljai

A képzések szükségessége a polgárország megjelenésétől, vagy azt mondhatni, fejlődésnek indulásától jelentkezett a mozgalom életében. Térnyerése a polgárország második fejlődési szakaszához köthető. 1998 lett a „polgárország oktatási éve”, amikor megkezdődött a polgárörök egységes tematika alapján történő bűnmegelőzési felkészítése. A polgárőri szolgálat ellátásának feltétele lett az alapismereti vizsga letétele, az OPSZ kidolgozta ennek tananyagát, a felkészülés elősegítéséhez kiadta az úgynevezett alapismereti szakjegyzetet.⁴

A polgárország képzési rendszerében meghatározó helyet foglal el az alapismereti képzés, amely – a polgárörmozgalom jellegéből kiindulva – a szakmaiság követelménye mellett elsősorban az ismeretterjesztést, az állampolgári ismeretek szakirányú bővítését, illetve a polgárországon keresztül a lakosság szélesebb rétegei számára hasznosítható önvédelmi képességek fejlesztését tűzte ki célul.

Alapismereti képzésben minden polgárör-egyesületi tagnak részesülnie kell. A képzés célja, hogy a polgárörök a bűnmegelőzés érdekében végzett társadalmi munkájuk során

- ismerjék fel lakóköznyezetükben, településükön a különböző bűnalkalmak kialakulását elősegítő veszélyforrásokat;
- legyenek képesek a lakosság körében a bűncselekmények elkövetésének, az áldozattá válás lehetőségének kockázatát csökkentő, önvédelmi jellegű magatartásformák alkalmazásának kezdeményezésére, népszerűsítésére;
- készségszinten sajátítsák el a biztonság fenntartása, a veszélyhelyzetek elhárítása érdekében a polgárört és az állampolgárt megillető jogokat és kötelességeket.

A polgárországról és a polgárőri tevékenység szabályairól szóló 2011. évi CLXV. törvény felhatalmazást ad a feladat- és hatáskörrel rendelkező miniszternek, hogy rendeletileg szabályozza azokat a területeket, amelyek a polgárország tevékenységét segítik. Ennek alapján a belügyminiszter rendeletben szabályozta a polgárörök

⁴ SZÉCSI-MÁNDI 2012.

szakmai ismereteinek bővítésében való közreműködés rendőrségi feladatait. A rendeletben meghatározottak szerint az OPSZ éves képzési tervet készít, amelyet az országos rendőrfőkapitány hagy jóvá.

A rendőrség elsődleges közreműködője a polgárőrök szakmai képzésének, rendészeti ismereteik gyarapításának, hiszen a stratégiai partner érdeke is, hogy a bűnmegelőzésben jól felkészült, megfelelő szintű tudással rendelkező polgárőrök segítsék a rendőri munkát, illetve végezzenek civil bűn- és baleset-megelőzési tevékenységet. A rendőrség szerepvállalása azért is elengedhetetlen, mert a polgárőrségnek reagálnia kell a változó bűnelkövetési módszerekre, a bűncselekmények elszaporodására, amire megfelelően fel kell készíteni a polgárőröket. Figyelembe kell venni a polgárőri tevékenységet is érintő valós biztonsági problémákat, mint amilyen jelenleg a migrációs helyzet vagy éppen a szomszédunkban zajló háború, továbbá azon hátráltató tényezőket (például az energiaválságot, az inflációt vagy a nemrégiben életünket alapvetően meghatározó pandémiát), amelyek hatása alól nem képez(ett) kivételt a polgárőrség sem. Ezek miatt különösen célként jelent meg a gondoskodó polgárőrség jelmondata, amely kiegészítő feladatként szerepel a polgárőrség tevékenységi körében, amely tevékenységre szintén fel kell készíteni a szolgálatot ellátó polgárőröket. Megkerülhetetlen téma a rendőrség létszámhelyzete, ezért minden eddiginél jobban felértékelődik a polgárőrség segítése, a közös szolgálatellátás, amely speciális felkészítést igényel, ezért az oktatás területén is szorosabbra kell fűzni a rendőrség és a polgárőrség kapcsolatát.

A képzések szintjei

Szintek szerint tekintve a polgárőrképzések az alábbiak szerint valósulnak meg:

- újfelveteles polgárőrök alapismereti képzése és ifjú polgárőrök képzése;
- polgárőrök szakmai továbbképzése;
- polgárőrvezetők ismeretbővítő képzése;
- Polgárőr Akadémia.

Alapismereti képzés

A polgárőröket érintő képzések között első helyen kell megemlíteni a valamennyi polgárőr számára kötelező – és tulajdonképpen a polgárőrré válás alapfeltételét képező – alapismereti képzést.

Alapvető igény, hogy a szolgálatot megkezdő és ellátó polgárőrök rendelkezzenek azzal a megfelelő tudással, amely a szakszerű és hatékony szolgálatellátáshoz elengedhetetlenül szükséges. Ezért a polgárőr-egyesületbe jelentkező (polgárőrjelölt) alapismereti képzésen köteles részt venni, majd bizottság előtt letett sikeres alapis-

mereti vizsgát követően nyerheti el a polgárőr címet, veheti át az OPSZ által kiadott polgárőr-igazolványt, és láthat el önállóan polgárőrszolgálatot.

Az újfelveteles polgárőrök alapismereti képzése keretében szervezett tanfolyam alatt a polgárőrjelöltek megismerkednek:

- a közbiztonság érdekében elvárt állampolgári jogokkal és kötelességekkel;
- a közbiztonság, közrend fogalmával, tartalmával;
- az alapvető bűnmegelőzési ismeretekkel;
- az általános és az egyesület működési területének közbiztonsági helyzetével;
- az állampolgárok biztonsága érdekében hivatásszerűen dolgozó rendvédelmi és más szervek felépítésével, jogállásával, kötelezettségeivel, működésük rendjével;
- a polgárőrmozgalom célkitűzéseivel;
- a polgárőr-tevékenység tartalmával, feladataival, a szolgálatellátásra vonatkozó, illetve az etikai szabályokkal;
- a polgárőri tevékenységgel összefüggésben releváns egyes jogterületek (büntető- és szabálysértési jog, alkotmányjog, polgári jog) alapvető ide kapcsolódó szabályaival;
- a különböző szakfeladatok (például közlekedési, ifjúságvédelmi, bűnmegelőzési propaganda stb.) sajátosságaival, eljárási szabályaival, módszereivel.

Az alapismereti képzés tematikáját az OPSZ elnöksége határozza meg. A tanfolyamokat a polgárőr-egyesületek szervezik, és a területi szövetségek felügyelik. Az eredményes vizsgáról a vármegyei (fővárosi) polgárőrszövetség igazolást állít ki. Ezután lehet igényelni a polgárőr-igazolványt.

A polgárőrjelöltek ismereteiket a polgárország szakmai jegyzeteiből, szabályzataiból önállóan képesek elsajátítani, de lehetőség van frontális előadások, illetve e-learning-módszer útján is megszerezni. Az elsajátított tudás birtokában a szolgálatellátáshoz szükséges alapismereti vizsgát tesznek.

Az e-learning oktatási módszernek köszönhetően opcionálisan lehetőség van a polgárőrök modern, a jelen kornak megfelelő képzésére és vizsgáztatására, ami megkönnyíti a polgárőrök tanulását, felkészülését és az alapismereti vizsga letételét. A képzési program és a tananyag folyamatosan és egyszerűen frissíthető, aktualizálható, ennek köszönhetően naprakészen lehet követni a polgárőri tevékenységet érintő jogszabályi környezet változásait.

Ifjú polgárőrök képzése

Az ifjú polgárőröket érintő képzés elsősorban a bűnmegelőzésre, a közbiztonsággal kapcsolatos jogszabályok megismertetésére, a hazafias nevelésre, a kultúra, a művészet és a sport szeretetére, a fizikai állóképesség és a versenyszellem növelésére, a határon túli magyar nemzetiségű fiatalokkal való kapcsolattartásra fókuszál.

Az ifjú polgárőrök alapismereti jegyzete szilárd alapot teremtett az ifjú polgárőrök képzéséhez, amely feldolgozza – az ifjú polgárőrtől elvárt tudás szintjének megfelelően – az alkotmányjogi, bünyügyi, önvédelmi, közlekedési ismereteket, a polgárőrök és az ifjú polgárőrök tevékenységét érintő tudásanyagot.⁵

Polgárőrök szakmai továbbképzése

A polgárőr-továbbképzés a mozgalom egészének és az egyesületek működésének tapasztalatainak alapuló képzési forma, amely az ismeretek felfrissítését, bővítését szolgálja. A továbbképzés keretében történhet az egyes szakfeladatokra (például bűnmegelőzési, információs és médiafelelősi, közlekedésbiztonsági stb.) való konkrét, részletes felkészítés is.

A jogszabályi környezet, valamint az Országos Polgárőr Szövetség belső normáinak változásait követni szükséges. Ezért a vármegyei szövetségek szükség és igény szerinti rendszerességgel, de jellemzően évente megszervezik a továbbképzéseket az egyesületekkel történő egyeztetést követően, az OPSZ elnöksége ajánlásainak figyelembevételével, az együttműködő szervek bevonásával.

A továbbképzés során foglalkozni lehet olyan fontos, mindig aktuális kérdésekkel, mint az EDR-használat, a gépjárművek menetlevél-vezetése vagy figyelmeztető jelzés használata, vegyi eszköz alkalmazása vagy a segélyhívó-telefonszámok használatával kapcsolatos tudnivalók.

Ebben is segítséget nyújt az OPSZ e-learning-rendszere, ahol folyamatosan frissülő tudástár érhető el.

Polgárőrvezetők ismeretbővítő képzése

A polgárőrvezetők ismeretbővítő képzése az egyesületek és a szövetségek tisztségviselőinek felkészítését szolgálja, amelynek keretében

- az egyesületek, szövetségek működtetésére;
- a polgárőr tevékenység egységes szemléletének és munkamódszereinek kialakítására, fejlesztésére;
- a mozgalom tapasztalatainak feldolgozására, területi és helyi hasznosítására;
- a polgárőrképzés és továbbképzés feladatainak ellátására vonatkozó ismeretek fejlesztésére van lehetőség.

Ezen belül kiemelten foglalkoznak vezetéselméleti, kommunikációs, magatartásforma-átadási, tervezési, vezetőiképesség-fejlesztési kérdésekkel, az együttműködési feladatok megtervezésére, megszervezésére és hatékony, egységes végrehajtására

⁵ CHRISTIÁN 2015.

való felkészítéssel, bizonyos technikai eszközök, rendszerek használatával, illetve a polgárórszervezetek pénzügyi-gazdasági működésével is.

Az egyesületi vezetők képzését a területi szövetségek szervezik jellemzően évente két-három alkalommal, az illetékes vármegyei rendőr-főkapitányságok közreműködésével.

Polgárőr Akadémia

Az OPSZ Elnöksége, a Felügyelő Bizottság, az Etikai Bizottság tagjai, a területi polgárórszövetségek és a polgárőr-egyesületek vezetőinek legmagasabb szintű továbbképzése a Polgárőr Akadémián történik, korlátozott létszámkerettel. Az egyesületi vezetők részére itt már kifejezetten és szervezeten vezetői kompetencia-fejlesztés történik.

A Nemzeti Községi Egyetem (NKE) Rendészettudományi Karával (RTK) együttesen létrehozott Polgárőr Akadémia célja, hogy megteremtse a polgárőrvezetők – és kapacitás esetén a jelentkező polgárőrök – felső szintű képzését. Ennek keretei között a tárgyi tudás átadása mellett az új szemléletmód, megközelítési aspektusok, hazai és nemzetközi tendenciák bemutatására is lehetőség van. Az OPSZ folyamatosan gyűjti, elemzi és feldolgozza az akadémiai képzéssel kapcsolatos igényeket. A polgárórséggel és a polgárőri szolgálattal összefüggő jogszabályok és belső szabályzók változásait az akadémiai képzés tananyagába beépíti. A képzés 40 órás, 5 napos bentlakással. A kurzus végén a hallgatók sikeres vizsga után tanúsítványt kapnak az NKE RTK dékánjától és az OPSZ elnökétől.

A Polgárőr Akadémián 2023. év végéig 22 kurzust rendeztek, elsősorban a polgárórszövetségek és az -egyesületek vezetői, felügyelőbizottsági tagjai és járási koordinátorai vettek részt az NKE RTK és az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) támogatásával.

Vegyieszköz-képzés és vizsga

A polgárórségről és a polgárőri tevékenység szabályairól szóló 2011. évi CLXV. törvény 16. § (1) bekezdése szerint a polgárőr a polgárőri szolgálat ellátása során a rendőrségnél rendszeresített hatóanyag-tartalmú és töltőanyag-tömögű vegyi eszközt tarthat magánál, amelyet kizárólag jogos védelmi helyzetben használhat.

Ahhoz, hogy a polgárőr a vegyi eszközt jogszerűen, szakszerűen, biztonságosan, továbbá a szükségesség, arányosság, fokozatosság elveinek megfelelően tudja használni, rendelkeznie kell azokkal a jogi és technikai ismeretekkel, amelyek irányt mutatnak a tekintetben, hogy a vegyi eszközt milyen esetben lehet és hogyan kell alkalmazni.

A polgárőrnek pontosan tisztában kell lennie a jogos védelmi helyzet szabályával, a szakszerű alkalmazás gyakorlati mechanizmusával, az eszköz használatához kapcsolódó teendőkkal, kötelezettségekkel. Szükséges, hogy a polgárőrök úgy végezzék a közterületi járőrszolgálatukat, hogy rendelkeznek védelmi eszközzel egy esetleges jogtalan támadás kivédésére, ugyanakkor indokolt, hogy a védelmi eszköz használatára vonatkozó ismeretek birtokában legyenek, elkerülve azt, hogy jogtalan használat miatt őket vonják felelősségre, vagy az eszköz nem megfelelő alkalmazása miatt ne tudják hatékonyan elhárítani a támadást.

A fentiek miatt a vegyi eszköz használatára vonatkozó képzést és az ismeretek elsajátításáról szóló beszámolást legcélszerűbb az alapismereti vizsgával egyidejűleg – vagy közvetlenül azt követően – lebonyolítani. Jellemzően így is szervezik meg az egyesületek, biztosítva annak lehetőségét, hogy a levizsgázott polgárőrök igazolványuk kézhezvétele után megkezdhessék a közterületi járőrszolgálatokat.

A polgárőrség működésének egyes területeit, szolgálati formáit érintő képzések

A polgárőrség sokrétű, szerteágazó feladata és szolgálati formája, az ezek során használt egyes speciális kezelési igényű eszközök használata szükségessé tesz bizonyos szakterületi jellegű, egyedi képzéseket, oktatásokat, gyakorlati tapasztalatszerzésre teremtett lehetőséget.

Ilyen speciális területek, illetve szolgálati formák elsősorban:

- közlekedés;
- fiatalok megszólítása, bevonása;
- katasztrófavédelem;
- drónhasználat;
- határőrizet;
- lovas és kutyás szolgálat;
- adatvédelem, információbiztonság.

Közlekedési területet érintő képzések

A polgárőrség a bűnmegelőzés mint alapfeladat teljesítésének körében az Országos Balesetmegelőzési Bizottság (OBB) tagjaként közvetlenül is részt vesz a baleset-megelőzésben. Sok szolgálati órát fordítanak a polgárőrök éves szinten a közlekedési balesetek megelőzésével összefüggő tevékenységre mind a rendőrséggel közös, mind önálló szolgálatellátás során. Érthető módon az ilyen jellegű feladatok végzése speciális szaktudást igényel, erre irányuló képzés szükséges.

Az OPSZ és tagszervezetei szakmai programjaiban deklaráltan szerepel a közlekedési balesetek megelőzése. A programok összeállításánál kiindulópont, hogy a bal-

esetek bekövetkezésében meghatározó tényező a közlekedési környezet, a jármű és a közlekedésben részt vevő ember. A polgárórség a baleset-megelőzési tevékenysége során elsősorban az emberre mint a közlekedés meghatározó elemére fókuszál.

Közlekedési szabálytudatosság fejlesztése

Magyarország közlekedésbiztonsági helyzete – a baleseti adatok tükrében – az utóbbi években nem mutatott töretlen javulást. A közlekedési szabálytudatosság fejlesztése elengedhetetlen, a polgárórség ebben fontos szerepet tölt be, különösen a gyermekek, fiatalok oktatásában, képzésében. Az ide kapcsolódó programok között szerepel a védtelen közlekedők biztonságát növelő akció, továbbá az ifjú polgárőrök ismeretterjesztő és motivációs programja. Az OPSZ fontos célkitűzése a polgárőrök képzése, mozgósítása a közúti közlekedésbiztonsági feladatok ellátására.

Minden évben szerveznek regionális szakmai képzéseket, amelyek keretében fejlesztik a polgárőrök közlekedési szabálytudatosságát, ezzel is támogatva a rendórség és az Országos Balesetmegelőzési Bizottság (OBB) közlekedési balesetek számának csökkentésére irányuló baleset-megelőzési rendészeti munkáját.

A közlekedési szabálytudatosság fejlesztésével összefüggően – elsősorban az ifjú és a fiatal polgárőröket megcélozva – több jelenleg futó vagy az elmúlt időszakban lezajlott program érdemel említést, mint például az „Ifjú polgárőrök a közlekedésbiztonság javításáért” vagy az „Egy iskola – egy polgárőr” mozgalom, amelyet az „Apró polgárőr” program színesített. Olyan kapcsolódó elemeket is bevonunk a képzésbe, mint az alapvető elsősegélynyújtási ismeretek vagy a közlekedésbiztonsághoz is kapcsolódó egyéb rendvédelmi feladatok.

A programok egy része az OPSZ Ifjúsági Tagozata által szervezett Országos Polgárőr Ifjúsági Táborokban (OPIT) zajlott, amelyek alkalmasak ifjú és fiatal polgárőrök közösségformálására, illetve a polgárőrtoborzással a fiatal generáció megszólítására.

Motorospolgárőr-képzések

A 2010-es évek közepétől egyre jellemzőbbé vált a motoros polgárőri szolgálat, amely kiemelt szabálytudatosságot és specifikus képzéseket igényelt. A motoros polgárőr szolgálatellátása alatt nagy részben közlekedésrendészeti feladatellátásban közreműködik, segítséget nyújtva a társszerveknek.

A Motoros Tagozat rendszerint a szezon elején szervez alap- és engedélymegújító képzéseket. Ezek a vezetéstechnikai képzések a vármegyei szövetségek szervezésében helyi vagy központi rendórségi oktatók bevonásával zajlanak, akiket a helyi vagy központi rendőri szerv biztosít.

A motoros polgárőrök részére vezetéstechnikai továbbképzések is elérhetők e célra kialakított pályán tartott tréningek keretében, amelyek hozzásegíthetik a motoros

szolgálatot ellátó polgárőröket a komolyabb, akár a motoros rendőrökhöz hasonló felkészültség megszerzéséhez, ami elősegíti a hatékony közös szolgálatellátást.

Ifjúsági referensek képzése

Az ifjúsági referensek képzésével kapcsolatos cél, hogy járásaikban képesek legyenek a 18 év alatti fiatalokat a polgárörshöz vonzani, az egyesületek számára a fiatalok toborzásában segítséget nyújtani. Ennek érdekében járásukban kapcsolatot tartanak az oktatási intézmények vezetőivel. Felkészítik az egyesületeket a közösségi szolgálatot teljesítő fiatalok fogadására, nekik közös járási programokat szerveznek a polgárörshöz népszerűsítésére. Követik tevékenységüket, aktívan közreműködnek abban, hogy ifjú polgárörökké, majd polgárörökké váljanak. Az ifjú polgárőrök számára programokat szerveznek, velük együtt részt vesznek az OPSZ ifjúsági szakmai programjaiban az Országos Polgárőr Ifjúsági Tagozat ajánlásai alapján. A járási koordinátor mellett dolgoznak a feladatkörrel érintett vármegyei alelnök, illetve a vármegyei elnök közvetlen irányítása alatt.

Az ifjúsági referensekkel szemben támasztott elvárások:

- polgárörszakmai ismeretek;
- pedagógiai ismeretek;
- az iskolarendszer működésének ismerete;
- jó kommunikációs készség annak érdekében, hogy meg tudják szólítani a fiatalokat;
- jó szervezőkészség a programok megtartásához.

Katasztrófavédelmi feladatokat érintő képzés

A polgárörshöz kiegészítő, de nem elhanyagolható feladata a katasztrófákra történő felkészülés, a katasztrófák elleni védekezés és a helyreállítás, újjáépítés feladataiban, valamint a polgári védelmi szervezetek tevékenységében történő közreműködés. Az ezekhez szükséges speciális ismeretek erre irányuló képzések során szerzhetők meg.

Ennek érdekében született az OPSZ Katasztrófavédelmi Edukációs programja, amelynek témái:

- felkészítés a lakosságot és a környezetet érintő katasztrófák megelőzésére, illetve a védekezés során végrehajtandó feladatok tekintetében;
- felkészítés a lakosság tájékoztatásában történő közreműködésre;
- felkészítés a katasztrófaveszély felismerésére;
- felkészítés a katasztrófavédelem feladatrendszeréhez kapcsolódó digitális platformok alkalmazására;

- felkészítés a katasztrófák elleni védekezés rendszereivel, szabályaival és gyakorlati megoldásaival kapcsolatban;
- felkészítés a katasztrófamegelőzés, a védekezés és a helyreállítás feladatrendszerével összefüggésben.

A polgárőrség részéről megvalósuló szakszerű és hatékony segítségnyújtás módszerei és lehetőségei, ugyanígy az együttműködés területei, szintjei (települési, járási, megyei, régiós, országos), a polgárőrök közreműködése elemi csapás, viharkár, természeti és ipari katasztrófa bekövetkezése esetén, a kapcsolattartás, a kommunikáció rendszeres témája az oktatásoknak.

Drónképzés

A polgárőrség az elmúlt években egyre többször használ drónokat. A katasztrófavédelmi feladatok, a határszolgálatok, a bűn- és baleset-megelőzési tevékenység során is segítséget nyújthatnak ezek az eszközök. Mindezek indokoltá teszik a drónhasználattal kapcsolatos képzések rendszeres szervezését.

A drónok használata során sok összetevőre kell figyelmet fordítani, amelyeket a képzések részévé kell tenni. A drónok alkalmazásának jogi háttere, az új szabályok megismerése és értelmezése, emellett az üzemeltetés elmélete és gyakorlata fontos tananyaga a képzéseknek. Az elméleti képzéseket, amelyek témái között szerepel – egyebek mellett – légi forgalmi alapismeret, navigáció, aerodinamika, meteorológia, repülésbiztonság, kiegészíti a szimulációs oktatás és gyakorlati képzés. Azok a polgárőrök, akik az elméleti, szimulátoros és gyakorlati képzést követően sikeres vizsgákat tesznek, pilóta nélküli légi jármű-kezelő alaptanfolyam elvégzését igazoló tanúsítványt kapnak az A1-A3 és A2 kategóriákra, amelyet a közlekedési hatóság állít ki.

Határőrizeti képzés

A fokozódó migrációs válsághelyzet jelentősen kihatott a polgárőrség feladataira. A helyi bűnmegelőzési feladatok ellátásában kiemelt jelentőségű lett a schengeni határszakaszon megjelenő migráció elleni polgárőr-tevékenység erősítése.

Ennek érdekében az OPSZ elnöke 2022-ben külön képzési programot adott ki, amely egy alkalommal 4 óra oktatás keretében valósult meg, két nagy témakörben:

- határvédelmi polgárőr szakmai ismeretek,
- illegális migráns személyek észlelése esetén követendő polgárőri feladatok.

A különleges határvédelmi szolgálat zökkenőmentes ellátására operatív törzs jött létre, amelynek fő feladata a szolgálat megszervezése, a polgárőrök felkészítése, a rendőri szervekkel szükséges koordináció és egyeztetés lefolytatása, a fegyelme-

zett, szakszerű szolgálat biztosítása volt. Az operatív törzs magas szintű vezetői munkát végzett, amely döntően megalapozta az eredményes határszolgálatot.⁶

Jelentős számban teljesítettek határszolgálatot az ország számos területén működő polgárőrszervezetek; feladatuk a migráció következtében elkövethető bűncselekmények megelőzése, az illegális határátlépők felderítése, követése, feltartóztatása és jelzése a figyelő- és járőrszolgálat mellett, illetve annak teljesítése során.

A polgárőrtörvény 2023-as módosítása nyomán a polgárőrség alapfeladatává vált az államhatár védelmében és az illegális migráció megakadályozásában való közreműködés, amire a polgárőrök képzésében is reagálni kellett.

A határőrizetben folyamatosan részt vevő polgárőrök szakmai felkészítését a schengeni külső vagy belső határszakasszal érintett vármegyéknel a Határvédelmi Polgárőr Tagozat szervezésében, a tagozat elnöke által jóváhagyott képzési terv alapján, a képzési programban meghatározottak és az elvárt kompetenciák érvényesülésével hajtják végre. Egyéb illegális migrációs irányokban tevékenykedő vármegyei szövetségeknél az illegális migráció elleni polgárőrfeladatot várhatóan ellátókat a képzési program és az elvárt kompetenciák elérésével a vármegyei polgárőrszervezetek saját képzési programjukba beépítve teszik oktatás tárgyává.

Adatvédelmi oktatás

Jogrendszerünk szigorúan veszi az adatvédelem jogintézményét, és határozottan megtorolja az ezzel kapcsolatos jogsértéseket. A polgárőrség sem élvez kivételt az adatvédelmi szabályok követése alól. E szabályozási tárgykört érintő, egyre szaporodó és szigorodó jogi normákra tekintettel elengedhetetlen, hogy az OPSZ munkaszervezete és az elnökség tagjai, ugyanígy a tagszervezetek vezetői és alapszinten a polgárőrök is adat- és információbiztonsági képzésben részesüljenek. Ebben is segítséget nyújt az e-learning-rendszer, adatvédelmi oktatási anyag is elérhető az online tudástárban.

Polgárőr lovasképzések

A polgárőrtörvény, valamint az OPSZ hatályos Szolgálati Szabályzatának pontjai értelmében lovas járőrszolgálatot csak az Országos Polgárőr Szövetség Lovas Tagozatának szervezésében lefolytatott oktatást eredményesen elvégző polgárőr láthat el. Értelemszerűen speciális tudást, gyakorlatot, így különleges felkészítést igényel a lovas polgárőri lét és egy lovas szolgálat, így a képzéseknek ilyen irányúaknak kell lenniük.

Az OPSZ Lovas Tagozata által kidolgozott és a Szolgálati Szabályzatban rögzített rendszerben a portyaszolgálatra épülő, egyre nagyobb követelményeket támasztó

⁶ Túrós 2023.

szintekkel lehetővé vált, hogy a lovas polgárőrök különböző szintű vizsgákkal különböző fokozatokat érjenek el, amelyek más és más feladatra teszik őket alkalmassá a szolgálatteljesítésük során. Ezek:

- Portyaszolgálat: járőrszolgálat csak külterületen, üdülőövezetekben járőrvezető vagy portyavezető lovas irányítása alatt.
- Járőrvezető I.: járőrvezetőként szolgálat külterületen, járőrszolgálat belterületen, rendezvények biztosítása és határszolgálati feladatok ellátása, a portyacsoporthoz vezetése, felügyelete.
- Járőrvezető II.: járőrszolgálat nagyvárosi forgalomban is, kiemelt rendezvények biztosítása és más speciális feladatok ellátása.

Lovas polgárőr portyaszolgálatot az OPSZ Lovas Tagozata által elektronikusan rendelkezésre bocsátott tananyagból eredményes tesztlapot írt polgárőr adhat, aki megfelelő tereplovassal rendelkezik. Az újonnan belépő lovasnak és lovának a portyaszolgálatra alkalmassá tevő gyakorlati tudásszintjét az adott tagszervezeti polgárőr-egyesület járőrvezető polgárőr lovasai ellenőrzik és véleményezik, ők foglalnak állást, hogy a belépni kívánó személy megfelelő gyakorlati jártassággal rendelkezik-e.

Lovas járőrvezető I. szolgálatot az OPSZ Lovas Tagozata által szervezett elméleti oktatáson részt vett és ott három eredményes tesztlapot írt polgárőr adhat, aki egyúttal az OPSZ Lovas Tagozata által elfogadott szintfelmérő versenyeken az alapkülső feladatgyűjteményből összeállított pályát 50% feletti eredménnyel értékelhető szinten teljesíti, továbbá részt vett a lovas tagozat által szervezett felkészítő edzéseken, igazoltan, legalább kétszer alkalommal.

A lovas járőrvezető II. szolgálatellátás feltétele a Lovas Tagozat által szervezett elméleti és gyakorlati továbbképzésen történő részvétel és ott eredményes elméleti szintfelmérő teljesítése, valamint a középfokú feladatgyűjteményből összeállított pályát a Lovas Tagozat által elfogadott rendezvényen 70% feletti eredménnyel.

Kutyás és állatvédelmi képzések

Az OPSZ Szolgálati Szabályzata értelmében a 2017. évtől kutyás szolgálat csak a Szolgálati Szabályzatban meghatározott minősítéssel rendelkező kutyavezető és kutya láthat el közterületi szolgálatot.

Cél lett a magyar kutyafajták kihasználásának elősegítése, továbbá speciális kereső kutyák képzése és a polgárőrségbe integrálása külső speciális kutyaikolák és kutyás csoportok segítségével.

Az Országos Polgárőr Szövetség 2023-ban létrehozta a Kutyás Szolgálati és Állatvédelmi Tagozatot, amelynek alapvető célja – az OPSZ iránymutatásai alapján – a polgárőrség kutyás képességének megőrzése és fejlesztése, továbbá az állatvédelmi tevékenység erősítése, támogatása, a szakszerű, kutyával végrehajtott szolgálatok

támogatása, a polgárőrség rendvédelmi, közigazgatási és civil szervezetekkel való kapcsolatának és elismertségének fokozása, valamint a lakosság szubjektív biztonságérzetének növelése érdekében.

A szolgálatra beosztott polgárőr:

- bűnmegelőzési,
- a rendőrség felkérése alapján eltűnt személy kutatási, mentési,
- terápiás célból erősíthető meg kutyával.

A polgárőrség kötelékében kutyavezetőként, kutyával megerősített szolgálatot az a polgárőr láthat el:

- aki tagja az OPSZ Kutyás Szolgálati és Állatvédelmi Tagozatának, amely az OPSZ Lovas és Kutyás Tagozatának jogutódja, és
- szakmai felkészültségéről az OPSZ Kutyás Szolgálati és Állatvédelmi Tagozat tagjaként a tagozat oktatási rendszerében eredményesen számot ad.

Alapvetőkké váltak a kutyás szolgálati és állatvédelmi elméleti és gyakorlati felkészítő képzések, tréningek. Olyan speciális felkészültség megszerzését teszik lehetővé, amelyek a kutyás szolgálatellátáshoz szükségesek a polgárőri tevékenység során.

Képzések tervezése

Az Országos Polgárőr Szövetség elnöksége minden év elején elfogadja az OPSZ éves képzési tervét, amelyet az országos rendőrfőkapitány hagy jóvá.⁷ A képzési terv tartalmazza az oktatások szintjei, területei szerinti csoportosításban az év folyamán sorra kerülő képzéseket, azok indokát, jellegét, jogalapját, az anyag mellékletében pedig az ütemezéseket időpontok és helyszínek megjelölésével. Az éves képzési terv összeállításáért az OPSZ általános és oktatási elnökhelyettese felelős.

Az elfogadott és jóváhagyott képzési terv alapján a polgárőr-egyesületek összesített oktatási igényeit a szövetségek oktatási referensei a rendőr-főkapitányság (rendőrségi tanintézetek) részére negyedéves bontásban, a megelőző hónap 15-éig – a képzési létszám, helyszín, idő és tematika meghatározásával – egyeztetés céljából megküldik.

A képzések személyi és tárgyi feltételeinek biztosítása az ORFK és az OPSZ, a rendőr-főkapitányságok és a polgárőr-szövetségek által kötött együttműködési megállapodásokban foglaltak szerint történik.

A polgárőrök képzésében közreműködők tapasztalatait az adott év december 15-éig összegzik, értékelik, a következő év képzési feladataira vonatkozó javaslatokkal az OPSZ elnöksége részére felterjesztik.

⁷ Lásd: <https://opsz.hu/wp-content/uploads/dokumentumok/OPSZ-2024-evi-kepzesi-terv.pdf>

Koordinatív szereplők a polgárőrség oktatási rendszerében

Az OPSZ területi szövetségi szinteken oktatási referenci hálózatot hozott létre. Az oktatási referensek feladata a képzések koordinálása, szervezése. Az oktatási referens sok esetben mint multiplikátor helyezkedik el a szövetség szervezetében. Fontos feladata az oktatásfejlesztés, az ezzel kapcsolatos igények felmérése, e témákban történő egyeztetés, valamint folyamatos kapcsolattartás az oktatási elnökhelytessel. Feladata ezenkívül az online képzési lehetőségek megismertetése a szervezeti vezetőkkel.

Összegzés

Ma a polgárőrség a rendőrség stratégiai partnereként az ország közbiztonságának egyik letéteményese – ahogy Túrós András, az OPSZ elnöke fogalmaz egy vele készült interjúban –, civil pillére.⁸ Szerepe meghatározó a közrend, a közbiztonság megteremtésére és fenntartására irányuló rendvédelmi feladatellátásban. A polgárőrszervezetek léte a településeken alapvető, a lakosság többsége elismeréssel szól a polgárőrök tevékenységéről, kifejezik együttműködési és segítő szándékukat a közrend, a közbiztonság erősítése érdekében aktívan tevékenykedő szervezetek iránt.

A polgárőrszervezetek hatékony működése, a színvonalas, a több irányból érkező igényeknek megfelelni tudó polgárőri szolgálatellátás elképzelhetetlen jól felkészített, megfelelő szakmai tudással, a polgárőri szolgálatellátásra vonatkozó ismeretekkel rendelkező polgárőrök nélkül. A polgárőrség egyes feladataihoz, szolgálati formákhoz, műveletekhez speciális ismeretek szükségesek. Mindezek megszerzése érdekében elengedhetetlen a polgárőrség jól működő oktatási rendszere, amelynek legfontosabb elemeit a tanulmány bemutatja. A felkészült polgárőrök hatékony, a rendőrség és a társszervek munkáját segítő szolgálatellátása záloga az ország közrendjének, az állampolgárok szubjektív biztonságérzetének.

A polgárőrség összetett oktatási rendszerével, a képzések sokszínűségével kapcsolatban számos kérdéstről lehetne még szólni, lehetne még különböző területeket bekapcsolni; jelen tanulmány az oktatási rendszer legfőbb összetevőinek, jelentőségének átlátásában segít.

Felhasznált irodalom

- BACSÁRDI József – CHRISTIÁN László (2018): *Önkormányzati rendészet*. Budapest: Dialóg Campus.
 Online: https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/12630/Web_PDF_onkormanyzati_rendeszet.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- CHRISTIÁN László (2015): *Alapismereti jegyzet ifjú polgárőröknek*. OPSZ. Online: https://opsz.hu/wp-content/uploads/polgaror-segedanyagok/alapismereti_jegyzet_ifju_polgaroroknek.pdf

⁸ LIPPAI-KARDOS 2021.

- CHRISTIÁN László (2020): A helyi önkormányzatok felelőssége a települések közbiztonságának megteremtésében. *Magyar Rendészet*, 20(3), 55–78. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.4>
- CHRISTIÁN László – KARDOS Pál (2019): Sokszínű polgárőrség: New Yorktól az NKE egyetemi polgárőrségig. *Magyar Rendészet*, 19(4), 33–51. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.4.2>
- LIPPAI Zsolt – KARDOS Pál (2021): Bűnmegelőzés és hazafiság: Interjú Túrós András ny. r. altábornaggyal, az Országos Polgárőr Szövetség elnökével. *Magyar Rendészet*, 21(4), 29–35. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2021.4.1>
- SZÉCSI György – MÁNDI Tibor (2012): *Polgárőr alapismereti szakmai jegyzet*. OPSZ. Online: https://opsz.hu/wp-content/uploads/polgaror-segedanyagok/poszakjegyzenyomdai-pdf_20130129185044_59.pdf
- TÚRÓS András (2023): Polgárőrség a 21. század harmadik évtizedében Önvédelmi csoportoktól a profi határvédelemig. *Belügyi Szemle*, 71(6), 1073–1083. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.6.8>

Jogi források

2011. évi CLXV. törvény a polgárőrségről és a polgárőri tevékenység szabályairól
9/2012. (III. 12.) BM rendelet a polgárőrök szakmai ismereteinek bővítésében való közreműködés rendőrségi feladatairól

ABSTRACT

The Education System of the Auxiliary Police

Pál KARDOS

This study gives a detailed presentation of the education and training courses that form the basis for the effective and high-quality performance of the duties of the Auxiliary Police, which contribute to the establishment and maintenance of public order and public safety, with a description of the levels and areas of training, and the organisational units and external bodies involved in the performance of educational tasks. The author of the study, as a practising law enforcement officer and as a practising vigilante leader, summarises the educational activities of the vigilante service, highlighting the most important training courses and their elements, and their importance. The training courses are organised and grouped, from basic skills training to the Auxiliary Police Academy, and broken down by area in accordance with the annual training plan of the OPSZ. In order to contribute effectively and lawfully to the establishment and maintenance of public safety, the author draws attention to the importance of having a professionally trained workforce, highlighting the importance of having the professional skills needed to provide services both independently and in conjunction with a partner organisation. The author of the study wishes to contribute to the comprehensive scientific research and mapping of the operation of the vigilante service, recognising that the subject of the research is the prevention of crime, civilian involvement in maintaining public order and public safety, and therefore law enforcement cooperation, which is a constantly topical issue, since in the current circumstances the role of the vigilante service is an indispensable aid to the police.

Keywords: auxiliary police, auxiliary police officer, public order, public safety, crime prevention, training, education, plan, knowledge, preparedness, exam

Folyamatmenedzsment a fizikai biztonság területén

TAKÁCS Soma¹ - TÓTH Attila²

A publikáció célja a magánbiztonsági piac szereplőinek körében alkalmazható folyamatmenedzsment-tevékenység eredményességfokozó hatásainak és a szervezeti szintű folyamatmenedzsment-rendszerbe történő integrációjának ismertetése. A kutatásban bemutatjuk a feltárt szakmai logikai összefüggéseket, illetve azok megjelenését a tevékenységben. A szervezetek stratégiai szintű döntéshozatala során könnyen a feledés homályába kerülhet a szervezeti stratégiába ágyazott fizikai biztonság létrehozása, üzemeltetése és fejlesztése. A vállalatok számára elengedhetetlen kritérium, hogy felismerjék a fizikai biztonság stratégiai szintű jelentőségét, és ennek megfelelően helyezték előtérbe annak integrálását a szervezeti struktúrába. A stratégia magában foglalja a fizikai biztonsági célok és irányelvek meghatározását, valamint ezen irányelvek és szakmai logikák szerint a felelős személyek kinevezését az eljárás végrehajtására és felügyeletére. A folyamatmenedzsment-rendszer alkalmazása jobb átláthatóságot, rendezettséget, ezáltal hatékonyabb működést eredményez a szakmai területek és a szervezet számára. Emellett a folyamatok integrációja lehetőséget biztosít a folyamatos ellenőrzés és az ellenőrzés során feltárt eltérések vizsgálatát követő fejlesztések kivitelezésére, amellyel biztosítja a szervezet rugalmasságát a piaci viszonyokhoz való alkalmazkodáshoz.

Ezek teljesüléséhez elengedhetetlen a fizikai biztonsági folyamatok integrálása a szervezeti szintű folyamatmenedzsmentbe, amely egyszerre elérhetővé teszi a tevékenység hatékony felügyeletének és irányításának lehetőségét is. Az integrált megközelítés hozzájárul a szervezet hosszú távú eredményes működtetéséhez és piaci versenyképességének fenntartásához.

Kulcsszavak: *folyamatmenedzsment, fizikai biztonság, kockázatkezelés, stratégia, mesterséges intelligencia*

A fizikai biztonság és a folyamatmenedzsment kapcsolata

A fizikai biztonság szakmai területének irányítására kiválasztott vezető meghatározza a fizikai biztonság stratégiai szintűvé tételének esélyét, ezért a szakmai szempontok értékelése mellett kimondottan fontos a stratégiai megközelítés kritériumkövetelményeinek elemzése. Ahhoz, hogy a fizikai biztonság feladatainak

¹ Hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, e-mail: takacsoma13@gmail.com

² Tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, e-mail: toth.attila@uni-nke.hu

tervezése a szervezet stratégiai szintjén történhessen, elengedhetetlen a folyamatmenedzsment-rendszer integrálása a fizikai biztonság tevékenységi rendszerébe. Az integrálásához szükség van a terület szakmai irányításának felismerésére és elhatározására, egy jól működő folyamatszémleletű rendszer kialakítására, valamint a technológiai fejlődés fontosságának felismerésére, ügymenetekbe integrálására és napi szintű alkalmazására.

A folyamatmenedzsment logikája szerint az alapelemek megléte nélkülözhetetlen a folyamatmenedzsment-rendszer kiépítése során:

- dokumentálás;
- mérhetővé tétel/mérhetőség (kvalitatív és kvantitatív módszerek);
- szabályozás;
- menedzselés;
- fejlesztés.³

Az integráció megvalósítása érdekében kiemelt szerepet kap a szakmai terület vezetése, ugyanis a folyamatszémleletű munkatevékenységek kidolgozásához magas szintű menedzsment, illetve az ehhez kapcsolódó gazdasági, pénzügyi, valamint döntéshozói szemléletmódra van szükség. A tapasztalat, az említett szemléletmód és az ahhoz tartozó ismeretanyag megléte a szakmai terület vezetői felelősségi körébe tartozó kérdéskör, amelyek hiányában a hatékony integráció és ennek következményeképp a fizikai biztonság stratégiai szintre emelése sem valósulhat meg.

A fizikai biztonság a szervezetek életében nem az azonnali és közvetlen értékteremtésben, hanem a fő folyamatok támogatásában rejlik. Jogosan merülhet fel a kérdés, hogy a fizikai biztonság hogyan tudja támogatni a szervezetek fő- és kulcsfolyamatait úgy, hogy eközben közvetlen módon értéket nem teremt?

A fizikai biztonság két alapvető célja a személyi, valamint a vagyonsbiztonság garantálása, amely alatt a természetes személyek élet- és balesetvédelmét, illetve a materiális (például készpénz, előállított termék) és immateriális (például adat- vagyon, know-how és a termelési folyamatok működésfolytonossága) javak garanciáját kell érteni.⁴

A humán faktort érintő kockázatok elleni védekezés alkotóelemei például az alapvető szabályozási rendszerek (rezszimintézkedések), valamint az azt kielégítő műszaki megoldások, amelyekkel a védelem olyan mértékű kockázatcsökkenést eredményez, amely tovább már nem, vagy csak aránytalan erőforrás-befektetéssel csökkenthető, és az a szervezet számára elfogadható mértékű kockázati besorolási osztályba kerül.

A tárgyi eszközök és az infrastrukturális javak védelme a fizikai biztonság kiemelt jelentőségű területe, amelyet a magyar jogrendszer „vagyonvédelem”⁵ név

³ Lásd Kvalikon, www.kvalikon.hu/folyamatmenedzsment/rendszer-kialakitas.php

⁴ SZABÓ 2017.

⁵ 2005. évi CXXXIII. törvény a személy- és vagyónvédelmi, valamint magánnyomozói tevékenység szabályairól törvényben alkalmazott kifejezés.

alatt aposztrófál. Egy szervezet eszközeinek és infrastrukturális javainak védelme elengedhetetlen folyamat a szervezet működésfolytonossága szempontjából. A fizikai biztonság ugyan nem közvetlenül, de stratégiaileg is értékelhető módon hozzájárul a szervezet értékékezéséhez az intézkedések és az egyéb biztonsági rendszerek által megelőzött veszteségek és a működési folyamatok hatékony végrehajtása révén.

A digitalizáció korában az információs rendszerekkel kapcsolatos incidensek a legjelentősebb reputációs kockázati források közé tartoznak a szervezetekre nézve, ugyanis a kiszivárgott adatok jelentős piaci versenyhátrányt okozhatnak az információbiztonságra nem kellő hangsúlyt fektető vállalat számára. Napjainkban a védendő materiális értékek egyre inkább kiegészülnek kevésbé kézzelfogható, igen nagy értéket képviselő információval, adattal is.⁶ Az „információs rendszerek”⁷ és a tárolt adatok védelmének biztosítása szintén a fizikai biztonsági folyamatok kivitelezésével és üzemeltetésével érhető el. A jelenlegi piaci álláspont alapján a megrendelők körében is széles körben elterjedt az információbiztonsági tanúsítványok igénye. A megszerzett tanúsítványok adnak biztosítékot a megrendelő számára, hogy a szabványok által támasztott követelményrendszernek, jó gyakorlatoknak a szerződni kívánt partner megfelel. A szakmai területen kialakított folyamatszemplélet azért is kimondottan fontos, mert a szabványok, valamint a szabvány előírásainak ellenőrzése és a tanúsítás megszerzése érdekében szükséges auditok is a folyamatszemplélet elvét követik, annak számos előnyével. A 20. század végén és a 21. század elején végbemenő „technológiai ipari forradalom” következtében az információbiztonság hamar kiemelt szempont lett a komplex fizikai biztonsági rendszerek kialakítása során is, hiszen az információkhoz, adatokhoz történő fizikai hozzáférések kockázatait szervezeti szinten szükséges kezelni. Továbbá a fizikai biztonsági folyamatok körébe tartozó biztonságtechnikai eszközök (például videómegfigyelő, behatolásjelző, beléptetőrendszerek) műszaki kivitelezésüknél fogva szintén érintettek az információbiztonsági kockázatok által. A gyártás, fejlesztés közben, valamint a fizikai telepítés során figyelembe kell venni a vonatkozó követelményrendszereket, szabványokat (ISO 27001,⁸ NIST 800-53,⁹ ISO/IEC 27005,¹⁰ ISO 9001,¹¹ EN 14450,¹² MSZ EN 1143¹³). Az adatbiztonság feltételeinek biztosítása pontosan az információs rendszerek ugrásszerű növekedése és a szervezetet nagymértékben befolyásoló hatása miatt az értékteremtő képességhez közvetlen módon kapcsolódik.

⁶ TÓTH 2018.

⁷ 2013. évi L. törvény az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról.

⁸ MSZ ISO/IEC 27001 Információbiztonsági irányítási rendszerek című szabvány.

⁹ NIST SP 800-53 Security and Privacy Controls for Information Systems and Organizations című szabvány.

¹⁰ ISO/IEC 27005 Information Technology – Security Techniques – Information Security Risk Management című szabvány.

¹¹ MSZ EN ISO 9001 Minőségirányítási rendszerek című szabvány.

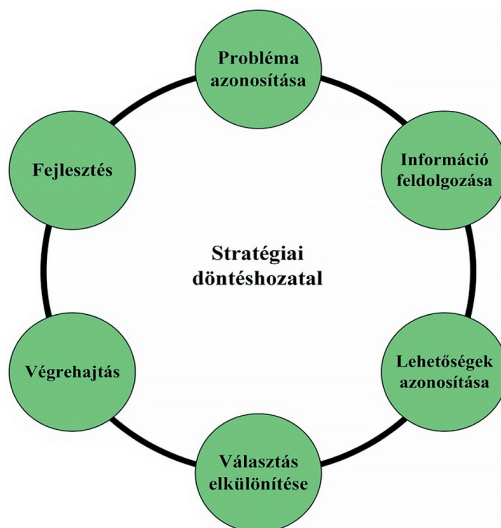
¹² EN 14450 Secure Storage Units című szabvány.

¹³ MSZ EN 1143 Biztonságos értéktárolók című szabvány.

Összefoglalva: a szervezet fizikai biztonsággal kapcsolatos tevékenysége közvetlen módon ugyan nem teremt értéket, azonban a kritikus erőforrások védelmével, a veszteségek minimalizálásával, valamint a fő folyamatok közvetett támogatásával nagymértékben hozzájárul a szervezet valódi értékteremtő tevékenységéhez, amely szempontot figyelembe véve kijelenthető, hogy a fizikai biztonság tervezését, szervezését stratégiai szinten szükséges kezelni a szervezet eredményességének hosszú távú fenntartása érdekében.

Stratégiai döntéshozatal

A stratégiai döntések kihatásai, következményei jelentősen befolyásolják az adott szervezet eredményességét és célkitűzéseinek teljesülését. Az adott szervezeti stratégiák kialakítását, végrehajtását számtalan, a visszacsatolást és a szervezeti tanulást biztosító megoldás támogatja vagy támogathatja, a döntés pillanata azonban minden esetben humán tényezőhöz kötött. A stratégia kidolgozása és végrehajtása során az emberi tényező (például kreativitás, tapasztalatok) egyelőre nélkülözhetetlen elemeknek tekinthetők. A folyamat során a technológiai fejlődésnek köszönhetően bizonyos megoldások (például döntéstámogató szoftverek) nagy mennyiségű adatbázisból épített és folyamatosan tanuló algoritmusai jelentős segítséget nyújthatnak döntéshozatalkor, ugyanakkor a végső döntés továbbra is vezetői beavatkozást igényel, már csak a felelősségi viszonyok miatt is, hiszen a jogrendszer jelenleg nincsen felkészülve az automatizált döntéshozatal felelősségi kérdésköreinek megállapítására.

1. ábra: Stratégiai döntéshozatal

Forrás: a szerzők szerkesztése

A stratégiai menedzsment során a döntéshozatal személyi tényezőjének említése kapcsán szükséges megvizsgálni a stratégiai döntések jellemzőit, amelyek egyértelműen definiálják, hogy miért van szükség a döntés meghozatalakor a szoftverek adatelemzési képességeire és a kreativitás ötvözésére.

A stratégiai döntések jellemzői:

- jövőre vonatkozó – információigénnyel rendelkező szituációk (többféle lehetséges kimenet);
- minden esetben bizonytalan adatokra és információkra kell alapozni őket (magas kockázati szint);
- a stratégiai döntések során több célt figyelembe vevő döntést kell hozni (gazdasági és gazdaságon kívüli egyéb célokat is mérlegelni kell);
- bizonyos esetekben a piaci környezethez való gyors alkalmazkodás érdekében a stratégiai szintű döntéseket is hasonló gyorsasággal kell meghozni, a piac változását követve (például Covid-járvány, amely során azonos időben több stratégiai döntést kellett meghoznia a vállalatok menedzsmentjének).

A stratégiai döntés jellemzőinek felsorolását követően egyértelműsíthető, hogy maga a döntéshozatali folyamat információhiányos állapotban, több célt figyelembe vevő és szolgáló döntés meghozatalára irányul. A szervezet nézőpontjából a stratégiai jelentőségű döntések magas kockázati besorolással rendelkeznek, hiszen közvetlenül befolyásolják a szervezet által kitűzött teljesítési célokat, valamint a gazdaságossági mutatókat.

A stratégiai döntés folyamata során alkalmazható, a körülményeket széles spektrumban figyelembe vevő elemzési technika a PEST(EL)-elemzés, SWOT-elemzés, Pareto-elemzés vagy a dominanciamódszer.

Folyamatmenedzsment alkalmazása a stratégiai szint esetében

A folyamatmenedzsment átható stratégiai alkalmazása lehetőséget ad a vállalatok számára, hogy hatékony módon tervezzék, hajtsák végre és értékeljék az előzetes célkitűzéseik eléréséhez szükséges intézkedéseket. A folyamatmenedzsment alkalmazása segít a vállalatoknak egyértelműsíteni stratégiai célkitűzéseiket, valamint a folyamatok állandósult elemzése és fejlesztése segít e célok elérésében. A célok eléréséhez nagymértékben hozzájárul az elemzés során a felesleges erőforrásokat felemésztő folyamatok kiszűrése és azok átdolgozása vagy megszüntetése, hogy az erőforrások allokációja hatékony módon történhessen. Az elemző tevékenység következtében a folyamatok kritikus pontjai könnyen azonosíthatóvá válnak, amelyek a kockázatmenedzsment során felhasználhatók a folyamatok értékelési keretrendszerében, segítségükkel lehetséges a stratégiai tervezés hatékonyságának javítása. A folyamatmenedzsment támogatja a stratégiai döntések végrehajtását, hogy pontosan meghatározza, hogyan kell azokat az értékteremtő üzleti folyama-

tokba integrálni. A folyamatirányítási eszközök segítenek a stratégiai teljesítmények mérésében és azok egyedi értékelésében. A teljesítménymérés során a folyamatok kontrollpontjaiba integrált KPI-k¹⁴ számszerűen is képesek jól kifejezni a teljesítményszintet, ezzel támogatva a stratégiai célkitűzések elérését. A folyamatszemelelet lehetőséget biztosít az állandósult preventív szervezeti tanulásra és fejlődésre, hiszen a vállalatok a saját értékelési rendszerük szerint a folyamatokon keresztül értékelhetik és javíthatják teljesítményüket. Szponzorálja a vállalatokat a stratégiai célok meghatározásában, a közvetlen értékteremtő és az értékteremtést támogató folyamatok optimalizálásában, és a folyamatos fejlesztéssel kiegészítve hozzájárul a vállalat hosszú távú sikeréhez. A folyamatmenedzsment stratégiai folyamatokba való integrálásával hatékonyabb vállalati működés mellett a szervezetek felkészülhetnek és gyorsabban adaptálódhatnak a változó piaci körülményekhez.

Folyamatmenedzsment

A folyamat értelmezésének nehézsége, hogy ahány szakmai terület létezik, annyi fogalmi meghatározás van. A magánbiztonsági piacot tekintve elmondható, hogy a folyamat szó használata esetén a gazdasági, pénzügyi definícióra kell gondolni. A folyamat fogalmi értelmezéséhez az alkotóelemeit, tulajdonságait, funkcióit kell következetesen megvizsgálni: „a folyamat egy vagy több tevékenység, amely értéket növel úgy, hogy egy bemenetkészletet átalakít kimenetek készletévé (javakká vagy szolgáltatásokká) egy más személy (a vevő, felhasználó) számára, emberek, módszerek és eszközök kombinációjával.”¹⁵

A folyamat lényegi eleme, hogy értéket teremt, amiről akkor lehet beszélni, ha a kimenet értéke nagyobb, mint a bemenet értéke. Egyértelműen megállapítható, hogy a magasabb értéket, amelyet az output (kimenet) képvisel, a folyamat részeként kezelt eszközök, eljárások megfelelő alkalmazásával, az input (bemenet) átalakításával érte el. A folyamat célja nem más, mint az értékteremtés az adott személy/folyamat számára az output oldalon.

Folyamatokat felépítő egységek:

- input és output (be- és kimenet);
- tevékenység;
- információ;
- végrehajtásért/végrehajtatásért felelős megjelölése (személy/szervezeti egység);
- folyamatot szabályozó logikailag összeállított szabályozás/leírás.

¹⁴ KPI: Key Performance Indicator, kulcsteljesítmény-mutató.

¹⁵ TENNER – DE TORO 1998.

A folyamatok kialakításának módszere

A folyamat kialakításához pontosan meg kell ismerni a környezeti sajátosságokat, amelyek alapján megalkotható és szervezeti struktúrába illeszthető a folyamat. A folyamatok kialakításának legegyszerűbb formája a szakmai szervezeti egység adatszolgáltatásával történik, amely információk tudatában a folyamat kialakítása, leírása megvalósítható, majd ezt követően összehangolják a szervezet belső szabályozásával és beépítik a cégstruktúrába, hogy az adott output-ot a megfelelő helyen és időben szolgáltatssa a cél elérése érdekében. A fizikai biztonsági szakterület egyik fő célja a szervezeten belüli, illetve azokat érintő felelőségek tisztázása (felelőség meghatározása, felelőség megállapítása), felelőségi körök kezelése és alkalmazása (élőerős őrzés; biztonságtechnikai rendszer alkalmazásának módszertanai). A magánbiztonság- és a folyamatmenedzsment-szemléletmód között vont párhuzam tanulmányozásának következtében világossá válhat, hogy a folyamatszempléletnek szintén kritériumkövetelménye a tevékenységet végző személyek felelőségi köreinek tisztázottsága (egymástól egyértelműen elkülönülő felelőségi körök).

A felelősségyszempléletű folyamatmenedzsment kialakításához megfelelő módszert biztosíthat a kriminálisztika hét alapkérdésének logikája, ahol a válaszok tudatában – amelyek alapján mindig felelőségeket, tényeket állapítunk meg – egyértelműen kialakíthatók és szervezeti struktúrába integrálhatók a folyamatok.¹⁶

KI/MI? – felelőségi, hatás- és jogkörök egyértelmű azonosítása és definiálása.

KIT/MIT? – azonosított és egyértelműen meghatározott keretek közötti be- és kimenetek.

KIVEL/MIVEL? – szükséges erőforrások azonosítása.

MIKOR? – időgazdálkodás, időmenedzsment, szükséges idő azonosítása.

HOL? – a folyamat területi hatálya, kiterjedésének leírása.

HOGYAN? – az eljárások definiálása, fő-, illetve részfolyamatok pontosítása.

MIÉRT? – elérendő cél megjelölése, minőségpolitika.

A válaszok alapján összeállítható egy jól strukturált folyamatleírás, amely nélkülözhetetlen a szervezet hatékony szabályozási rendszerének kiegészítéséhez. A folyamatleírásokat alapvetően szervezeti egység szinten kell kialakítani, környezettől függően különböző mértékben kell összehangolni a szervezet célkitűzéseinek elérése érdekében. A folyamatleírások esetében említhető a rendkívül népszerű, William Edwards Deming amerikai nemzetiségű közgazdász által megalkotott PDCA-ciklus, amely a folyamatok esetében is rendkívül hangsúlyos elem. (P = Plan, folyamatvezetés; D = Do, folyamat bevezetése és alkalmazása; C = Check, folyamatos ellenőrzés előre meghatározott kontrollpontok alapján; A = Act, az ellenőrzés során feltárt eltérések kezelése, kijavítása, egyben az ellenőrzés során feltárt információk értékelése).

¹⁶ FENYVESI 2013: 343.

A folyamatleírásban meghatározott kontrollpontok alapján az egyik fő cél a munkahatékonyság növelése mellett a folyamat kvantitatív és kvalitatív mérhetősége, amit figyelembe véve konkrét adatokkal támogatható a döntéshozatal a szervezet esetében. A folyamatleírás akkor tekintendő definiáltnak, ha meghatároztuk a kezdő- és végpontját, a folytatott tevékenységeket, a döntési pontokat és a döntéshozók személyét, a tevékenység felelősét, résztvevőit, szükséges be- és kimeneteket, valamint az információszolgáltatási kötelezettségeket.

Folyamatok csoportosítása

A folyamatok csoportosítását leggyakrabban a szervezetben elfoglalt hely és funkció, továbbá a szervezet tevékenysége determinálja.

Elsődleges folyamatok vagy fő folyamatok

Azon tevékenységek, amelyek stratégiaileg kiemelt szerepet töltenek be a szervezet esetében, az értékteremtési lánc szerves részét képezik és/vagy közvetlen kapcsolatban állnak a kimenetek megteremtésében (például termelési folyamatok).

Irányítási folyamatok

Azon folyamatok, amelyek a szervezet és a szervezetben lévő folyamatok összehangolásához, irányításához, szervezéséhez szükségesek (például irányítási rendszerhez kapcsolódó vállalatirányítási folyamatok).

Támogató/mellékfolyamatok

Azon folyamatok, amelyek az elsődleges folyamatok zavartalan működését és az ahhoz nélkülözhetetlen feltételeket biztosítják (például fizikai biztonsági folyamatok).

A folyamatszemplélet és folyamatalapú szabályozás esetén a folyamatleírások és a folyamatábrák (*flow-chart*) alapján a szervezeti egységek munkavállalói átláthatják a munkafolyamatok részleteit, és a folyamatleírások közötti összefüggések értelmezését követően megérthetik a szervezet működését, és a szervezeten belüli munkájuk által előállított outputot, amely közvetlen vagy közvetett módon hozzájárul a szervezet üzleti eredményét biztosító tevékenységhez.¹⁷

¹⁷ AMBRUS-LENGYEL 2011.

„Ahhoz, hogy e folyamatokat valóban irányítani, sőt fejleszteni lehessen, valamilyen módon strukturálnunk és értelmeznünk, vagyis megragadhatóvá, kommunikálhatóvá, nyomon követhetővé kell tennünk őket. Arra van szükség, hogy a szervezet folyamatait előzetesen rendszerezni tudjuk: a gyakorlatban ez a működési folyamatok hierarchiájának meghatározását jelenti.”¹⁸

A „folyamathierarchia” kialakítását és a különböző hierarchikus szintek szükségességét teljes mértékben a környezet, azaz a szervezet berendezkedése, tevékenysége, mérete határozza meg.¹⁹

A folyamathierarchia általánosnak tekinthető kategorizálási rendszere a következő: mozdulat – munkafázis – tevékenység – részfolyamat – folyamat – folyamatköteg.²⁰

A folyamathierarchia alapján a kulcsfolyamat az, amely közvetlenül az értékremszítéshez, a szervezet fő folyamataihoz kapcsolódó tevékenységet tartalmaz, vagy amely stratégiaileg indokolt és annak minősítenek (például egy biztonságtechnikai eszközök fejlesztő, gyártó cég nyomtatott áramkörököt tartalmazó eszközeinek minőségellenőrzése az összeszerelést követően).

Kockázatmenedzsment

A fizikai biztonsági tevékenységekben a kockázat fogalma központi szerepet kap, és a vállalat tevékenységi körétől függően közvetlen vagy közvetett veszélyt jelentő fogalmi elemként határozható meg.

A számos kockázatot definiáló fogalom közül a magánbiztonsági szektor rendvédelmi eredetét figyelembe véve a kockázat az alábbiak szerint írható le: „A kockázat fogalma alatt egyszerűsített formában a bizonytalan események negatív hatásait érthetjük.”²¹ Az egyszerűsített fogalom azonban nem képes lefedni a kockázat teljes értékű jelentését, ezért a tények pontos ismeretéhez szükséges a kockázat fogalmának bővebb feltárása.

A szervezet szemszögéből nézve kockázatoknak tekintjük „azon potenciálisan bekövetkező külső és belső eseményeket, zavarokat, amelyek következtében veszélybe kerül a vevői- és/ vagy ügyféligények kielégítése, vagy bármely érintett biztonsága”.²² Eszerint a kockázat a vállalat tevékenységét tekintve közvetlen vagy közvetett módon veszélyeztető jellegű, hiszen a fogalomból kiderül, hogy a vállalat által nyújtott szolgáltatás/tevékenység bekövetkezésének zavarára utal, és részben vagy akár teljesen megghiúsulhat az adott szolgáltatásra/tevékenységre vállalt szerződéses formájú kötelezettség. Értelemszerűen a szerződéses megállapodás megszegése egy szervezet éle-

¹⁸ VARGA-POLYÁK 2014.

¹⁹ KISS 1987.

²⁰ BERNÁTH 2021.

²¹ MICHELBERGER 2024.

²² MICHELBERGER-HORVÁTH 2017.

tében elkerülendő, ugyanis az közvetlen módon veszteséget termelő tényező. A veszteség egy szinttel enyhébb megnyilvánulási formája lehet a kötbér-kötelezettség, de az adott zavar és nem a szerződéses SLA-ban (Service Level Agreement – szolgáltatás-szint-megállapodás) megjelölt minőségi követelményrendszernek megfelelő teljesítés a szerződéses viszony felbontását is eredményezheti.

A kockázat fogalmáról az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról szóló 2013. évi L. törvény (Ibtv.), 1. § 28. pontja²³ is rendelkezik, és alapvetően az információs rendszerek vonatkozásában tekinthető mérvadónak. Ugyanakkor a kockázatot mint fogalmat az azt felépítő részegységeken keresztül magyarázza, miszerint a kockázat „a fenyegetettség mértéke, amely egy fenyegetés bekövetkezése gyakoriságának (bekövetkezési valószínűségének) és az ez által okozott kár nagyságának a függvénye”.

Ezek alapján kijelenthető, hogy a kockázatot leíró fogalmak alapvetően negatív jelentéstartalommal rendelkeznek, azonban a kockázat közgazdaságtani megközelítésű fogalomrendszere – amely mind a verseny-, mind pedig a közzférában elfogadott – külön említést tesz a pozitív hatású kockázatokról is.²⁴ A könnyebb megértés érdekében pozitív kockázat lehet például: belépés egy új piaci környezetbe, hiszen a vállalat számára az új piac számos előre nem látható akadályt képezhet, ugyanakkor az akadályokra való előzetes felkészülés, valamint az adott piaci helyzethez való alkalmazkodás következtében a vállalat számára profitnövekedés képében, pozitív eredményt idézhet elő, ami koherens a szervezet előzetes célkitűzésével. A COSO (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission – A Treadway Bizottság Szponzoráló Szervezeteinek Bizottsága) modell ugyanúgy megkülönböztet negatív és pozitív behatásokat, azonban a pozitívat lehetőségnek (*opportunity*), a negatívát pedig kockázatnak (*risk*) nevezi. Azonban míg a COSO célja leginkább a belső ellenőrzés és a vállalati kormányzat minőségi fejlesztése, addig az ISO 31000 kockázatkezelési keretrendszer egy általános nemzetközi szabvány a kockázatkezelésre és bármilyen típusú szervezet esetében alkalmazható, a földrajzi elhelyezkedéstől és az iparágtól függetlenül. Az ISO 31000 szabvány kockázatkezelési modellje jóval szélesebb körben alkalmazható, köszönhetően annak, hogy a kockázatkezelésre vonatkozó általános irányelveket határoz meg az alkalmazó szervezet számára a COSO-modell öt fix komponensével szemben, amelyek megkerülhetetlen részegységként nagyban függenek a szervezet tulajdonságaitól és körülményeitől (például a szervezet célkitűzései, követelményei, iparág, lefedett piac stb.).²⁵

Összefoglalva: a kockázat nem csak és kizárólag negatív hatással rendelkező „tisza kockázatként” definiálható, ettől elkülönülve megállapítható az üzleti célokot egyaránt eredményező kockázat, amelyet együttes néven pozitív hatású kockázatnak nevezünk.²⁶

²³ 2013. évi L. törvény az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról.

²⁴ Pénzügyminisztérium 2021.

²⁵ Lásd: www.coso.org/

²⁶ HORVÁTH–SZLÁVIK 2011.

A menedzsment fogalmához igazodva a kockázatmenedzsment (azonosítás, értékelés, kezelés, ellenőrzés) több tevékenység összehangolásával, szervezésével és azok irányításával, a vállalat érdekében megegyező irányba mutató tevékenység optimalizálásával foglalkozik. Eszerint a „kockázatmenedzsment a vezetési elvek, tapasztalatok és eljárások rendszeres alkalmazása a kockázatok azonosítására, megfigyelésére, elemzésére, felmérésére és csökkentésére.”²⁷ A kockázatmenedzsment a feltételezett kockázatok szisztematikus és tervezhető menedzselésére épül, eredményének kiértékelését követően a vállalat a folyamatait kockázatarányos módon hozhatja létre, fejlesztheti, esetlegesen további rész- vagy alfolyamatokra bonthatja, vagy éppen megszüntetheti a meghatározott kockázati szintet meghaladó besorolással rendelkező folyamatot.

Kockázatkezelés

A kockázatkezelés az aktív kockázatok elleni támogató tevékenységet jelenti, amellyel a kockázatok szintje mérsékelhető, csökkenthető vagy teljes mértékben megszüntethető.

Kockázatkezelési módszerek

Kockázat elfogadása

Az adott kockázati elem elfogadása akkor történik, ha annak kockázata nem, vagy csak a szervezet számára aránytalan költség felhasználása esetén csökkenthető.

Kockázatminimalizálás

A leggyakoribb kockázatkezelési módszer, amely során a szervezetek kockázatkezelési stratégiájuk szerint konkrét intézkedéseket teljesítenek, amelyekkel a kockázati hatás csökkenthető, vagy akár teljes mértékben megszüntethető.

Kockázátátruházás/-áthárítás/-megosztás

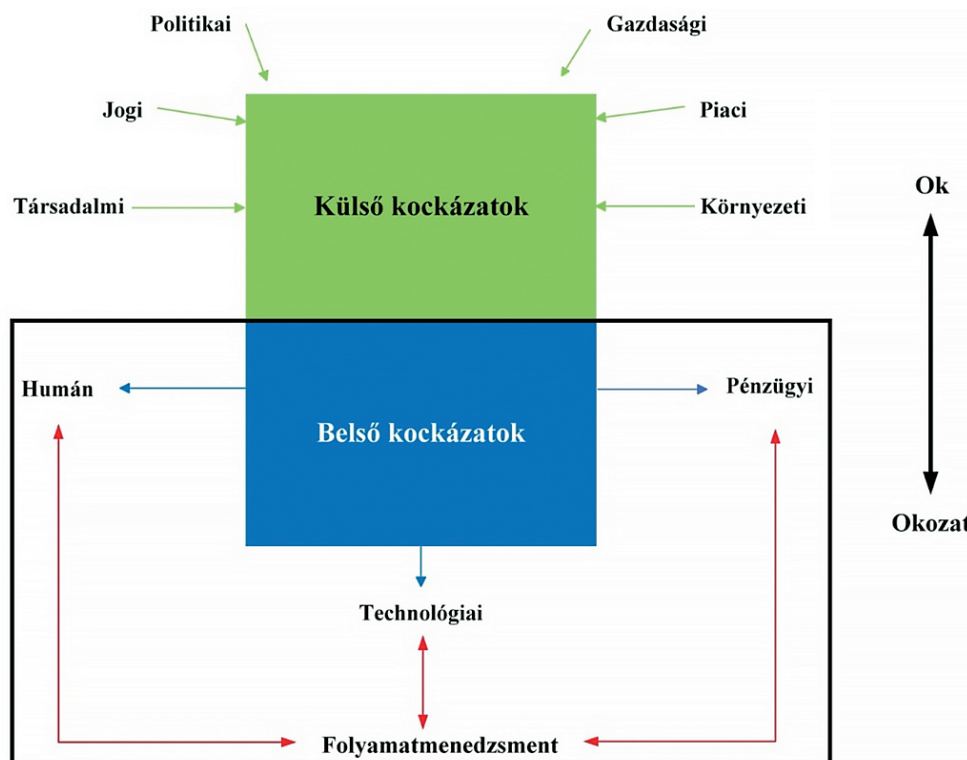
A szervezet az azonosított kockázatot átruházza egy másik félre (például biztosítási szerződés megkötése esetén a biztosító társaságra).

²⁷ LÁSZLÓ 2014.

Kockázatok csoportosítása

Kockázat eredete szerint: külső, belső.

Kockázat fajtája szerint: pénzügyi, humán, technológiai, stratégiai, környezeti, jogi, politikai, piaci, társadalmi.

2. ábra: Kockázatok csoportosítása

Forrás: a szerzők szerkesztése

Javaslatok

Az első és egyben az egyik legfontosabb a folyamatmenedzsment-szemléletben megalkotott fizikai biztonsági szakterületet komplex módon átfogó szabályozási rendszer kialakítása, ami lehetővé teszi a rugalmas és gyors alkalmazkodást a változó követelményrendszerekhez. A hatékonyság nagy mértékű növeléséhez a biztonsági szakterületnek is rugalmasan kell alkalmazkodnia oly módon, hogy a vállalati normáknak megfelelő védelmi szint ne csökkenjen a rugalmasság megteremtése érdekében. A rugalmasság irányába való elmozdulásnak is van maximumértéke, amely

összefügg a kockázatelemzési, kockázatmenedzsment-tevékenységgel, hiszen a kockázati érték növekedése nélkül kell elérni ezt az állapotot. A szabályozási rendszert tekintve a folyamatmenedzsmentet leginkább támogató szabályozási rendszer a szakmai szempontrendszer állító fizikai biztonsági szabályozás, amely a vállalat zavarmentes állapotának megteremtéséhez szükséges, és a biztonsági szakterület által folytatott fő tevékenységeket szabályozza, azonban a konkrét követelmény-rendszereket, sztemderdeket a szabályozástól független módon, eljárásrendek formájában adják ki. Az eljárásrendekkel szabályozva elérhetjük, hogy a biztonsági szabályozás is folyamatszinten „gondolkodjon”, és a tevékenységekre speciális rendszabályokat határozzon meg, ugyanakkor ezt a szabályozási rendszert gyorsan lehet adaptálni a magasabb szintű szabályozáshoz vagy éppen a piaci trendekhez.

A biztonságtechnikai rendszerek alkalmazása során keletkezett adatok rendszer-szintű kezelése és integrációja a kapcsolódó folyamatokba. Példaként egy ipari létesítmény (például termelőüzem) áruszállítási folyamataival történő információmegosztás folyamata áll. Az áru be- és kiáramlása során a beléptetőrendszeren hasznos információk keletkezhetnek a rakodást végző szakterület számára, hiszen amíg a teherforgalmi beléptetés zajlik, addig a beléptetőrendszer automatizált módon megküldött adatok alapján előkészítheti az adott árut a berakodásra és az elszállításra. Az egymással logikai összefüggésben lévő folyamatok összekapcsolásával a telephelyen lévő teherforgalom feltorlódása csökkenthető, és a telephely kihasználtsága jól optimalizálható. A be- és kilépés között eltelt idő pedig KPI-ként szolgálhat a folyamatban részt vevők számára.

A folyamatokkal kapcsolatos tevékenység során az egyik legegyszerűbb, négylépéses, folyamatosan ismétlődő menedzsmentmódszer a PDCA-ciklus alkalmazása. A folyamatok körülmények tervezési szakasza rendkívül fontos, hogy a tevékenység a lehető leghatékonyabban érje el a kitűzött célt a minőségi szint csökkenése, azaz a kockázati szint növekedése nélkül (például kevesebb erőforrás felhasználásával hajtják végre az adott tevékenységet – automatizálás, digitalizáció a folyamat végrehajtásában). Az ellenőrzés szakaszában a tervezés és a megvalósítás közötti eltérések felderítésén van a hangsúly, hogy az eltérések száma csökkenjen, valamint e szakasznak köszönhetően lehetséges a folyamat fejlesztése, ugyanis az ellenőrzés során feltárt hibákra új megoldásokat kell kidolgozni és bevezetni az adott folyamat hatékonyságának maximalizálására. A beavatkozás szakasza már az ellenőrzést követő aktív tevékenység a folyamat megváltoztatására, illetve az abban lévő eltérések minőségi javítására.

A folyamatmenedzsment alkalmazásával kapcsolatos szakterületi oktatási rendszer kidolgozása, valamint annak felülvizsgálata. A piaci versenyelőny megtartása érdekében kiemelt szempont az oktatás folyamatossága és időszakos ismétlése, valamint továbbfejlesztése. Az oktatási rendszer kialakítása során fontos tényező a szervezet hierarchikus szétválasztása és a tananyag szervezeti hierarchiában elfoglalt hely szerinti oktatása (stratégiai, taktikai és operatív szintek). A célorientált szakmai oktatási rendszer kidolgozásához célszerű a képzést követő vizsgakötele-

zettség előírása, továbbá az időszakos vizsgák egyéni értékelési rendszerbe integrálása a vizsga eredményével arányos módon.

Folyamatirányítási, vállalatirányítási rendszerek bevezetése és implementálása az adott vállalati környezetbe. A vállalatirányítási rendszerek nagymértékben hozzájárulnak a szakmai területek, illetve a menedzsmenttevékenység támogatásához, hiszen átfogóan elemzik a szervezet tevékenységeit, és az előre meghatározott ellenőrzési folyamatok mentén állandó, valós idejű monitorozással olyan információt, kulcsfontosságú teljesítménymutatókat képesek szolgáltatni, amelyek alapján a döntéshozatal időtakarékosabbá válhat. A vállalatirányítási rendszerek integrációjához és az abba történő hatékony információbecsátoláshoz szükséges a folyamat alapú gondolkodásmód, hiszen a megfelelő mérőszámokat és adatokat a rendszer csak úgy tudja feldolgozni, ha azok értelmezhető tevékenységek eredményeképp születtek és számszerűsítve kerültek az adatbázisba. A betáplálás alatt természetesen a legtöbb esetben automatizált folyamatot kell érteni, amelyet a rendszer szintén automatizált módon kezel, és teszi azt értelmezhető eredménytermékké a menedzsment számára.

Az automatizált munkafolyamatokat támogató szemléletmódban informatikai irányú fejlesztések és az elektronikus nyilvántartások bevezetésének és üzemeltetésének, valamint további fejlesztésének elősegítése. A folyamatmenedzsment-elveket figyelembe véve az informatikai fejlesztések tekintetében az időtényező játszik kulcsszerepet, ugyanis amennyiben a közvetlen értéket nem teremtő melléktevékenységekre (például mentett fájlok felkutatása, manuális rendszerezés) fordított idő csökkenthető, úgy a szervezet szemszögéből a legértékesebb erőforrás szabadítható fel és csoportosítható át más területekre, mint például a kutatás-fejlesztés, optimalizálás vagy az ellenőrzés. Az erőforrás-allokációt tekintve az időmenedzsment, valamint az időhatékonyság az egyik legjelentősebb erővel bíró tényező, amelynek hasznosítása a magánbiztonsági szektor szolgáltatásalapú piacán rendkívüli előnyt jelenthet a piaci versenyben. Az egyes tevékenységekre fordított részidő csökkentése mellett az informatikai irányú fejlesztések a menedzsmentfunkciók egyik részhalmozát, az ellenőrzést képesek nagymértékben támogatni. Az egyes rendszerek működéséhez az egyértelműen deklarált kontrollpontok szerinti információval szolgáló bemenetek felhasználhatók lesznek a kitűzött cél eléréséhez.

Mesterséges intelligencia folyamatokba történő integrálása, hiszen a jelenleg úttörőnek számító technológiai trend adta lehetőségek felfedezése és alkalmazása rendkívül fontos a piaci versenyelőny elérése és megtartása céljából. A mesterséges intelligencia alapjaiban fogja reformálni a piaci körülményeket, technológiai versenyre sarkallva ezzel a szervezeteket. A jelenlegi folyamatok átdolgozása borítékolható, ha a mesterséges intelligencia széleskörűen elterjed a magánbiztonsági szektorban, hiszen az jelentős felelősség- és szerepkörbéli átrendeződést tartogat. A lehetőségek kapcsán fontos, hogy a piacon érdekelt szereplők mihamarabb reagáljanak és előkészítsék a folyamataikat a technológia adta lehetőségek befogadására és mindennapi alkalmazására. A technológia lehetőséget ad a magánbiztonsági szektornak arra, hogy ne csupán felzárkóztassa magát a szervezeti hierarchiában

magasabban szereplő egyéb szervezeti egységekhez, hanem a helyzet kihasználásával az újonnan kialakuló elvárásoknak más szervezeti egységekkel együtt, közös egységként feleljenek meg.

Fontos, hogy az eddigi lemaradás és technológia pótlására ne használjunk túl sok erőforrást, hiszen az eltereli a fókusz az igazán jelentős fejlődési lehetőségekről (mesterséges intelligencia), aminek következtében a fejlődés elmaradhat az adottságok alapján lehetséges mértéktől.

Felhasznált irodalom

- AMBRUS Tibor – LENGYEL László (2011): *Humán controlling eszközök a gyakorlatban*. Budapest: Wolters Kluwer.
- BERNÁTH Lajos (2021): Folyamatmenedzsment. *Tudományos és Műszaki Tájékoztató*, 68(1), 1–11. Online: <https://journals.bme.hu/tmt/article/view/36312>
- FENYVESI Csaba (2013): A kriminalisztika alapkérdései. In *Tanulmányok „A változó rendészet aktuális kihívásai” című tudományos konferenciáról*. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, 341–349. Online: <https://pecshor.hu/periodika/XIV/fenyvesics.pdf>
- HORVÁTH Zsolt – SZLÁVIK Péter (2011): Vállalati integrált kockázatkezelés II. *Minőség és Megbízhatóság*, 45(4), 219–226.
- KISS Imre (1987): *Az informatika alapjai*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Kvalikon Vezetési Tanácsadó és Rendszerfejlesztő Kft. Online: www.kvalikon.hu/folyamatmenedzsment/rendszer-kialakitasi.php
- LÁSZLÓ Gábor (2014): *Kockázatértékelés, kockázatmenedzsment*. Budapest: NKE. Online: <https://oszkdk.oszk.hu/DRJ/13248>
- MICHELBERGER Pál (2024): *Fejezetek a vállalati biztonságmenedzsmentből: Információ-, folyamat- és vállalatbiztonság*. Budapest: Akadémiai. Online: <https://doi.org/10.1556/9789634549376>
- MICHELBERGER Pál – HORVÁTH Zsolt (2017): Biztonságorientált folyamatmenedzsment. *International Journal of Engineering and Management Sciences*, 2(4), 344–364. Online: <https://doi.org/10.21791/IJEMS.2017.4.28>.
- Pénzügyminisztérium (2021): *Kézikönyv a köztulajdonban álló gazdasági társaságok részére a belső kontrollrendszer kialakításához és működtetéséhez*. Budapest: Pénzügyminisztérium. Online: https://allamhaztartas.kormany.hu/download/8/f9/b2000/Gtbr_kezikonyv_2021.pdf
- SZABÓ Gergely (2017): Mit értünk know-how alatt? *Kocsis és Szabó Ügyvédi Iroda*. Online: <https://kocsisszabougved.hu/mit-ertunk-know-alatt/>
- TENNER, Arthur R. – DE TORO, Irving J. (1998): *BPR. Vállalati folyamatok újraformálása*. Budapest: Műszaki Könyvkiadó.
- TÓTH Gábor (2016): *Tudásanyag: A folyamatok kialakítása és újjászervezése*. Online: https://multibrige.hu/multibrige/cikk/a_folyamatok_kialakitasa_es_ujjaszervezese/
- TÓTH Levente (2018): A komplex objektumvédelem kihívásai napjainkban. *Bolyai Szemle*, 27(1), 35–44. Online: https://szakmaikamara.hu/files/images/Orszagos/Szakmai_Kollegium/publikaciok/Bolyai_Szemle_2018_01_toth-levente.pdf
- VARGA-POLYÁK Csilla (2014): *Közigazgatási szervek működési folyamatai*. Budapest: NKE. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/10538>

ABSTRACT

Process Management in the Field of Physical Security

Soma TAKÁCS - Attila TÓTH

The aim of the publication is to present the effectiveness of process management activities among private security market players and their integration into the organisational level process management system. The research will present the professional logics identified and their manifestation in the activity. It is easy for the creation, operation and development of physical security embedded in organisational strategy to be forgotten in strategic decision-making in organisations. It is essential for companies to recognise the importance of physical security at strategic level and to prioritise its integration into the organisational structure accordingly. The strategy includes the definition of physical security objectives and policies, and the appointment of responsible persons to implement and supervise the process in accordance with these policies and professional logics. The application of a process management system will lead to better transparency, orderliness and thus more efficient operations for the professional areas and the organisation. In addition, the integration of processes allows for continuous monitoring and improvements following the examination of discrepancies detected during the audit, thus ensuring the flexibility of the organisation to adapt to market conditions.

To meet these requirements, it is essential to integrate physical security processes into organisational-level process management, which also enables effective monitoring and management of the activity. An integrated approach contributes significantly to the long-term effective operation of the organisation and to maintaining its competitiveness in the market.

Keywords: *process management, physical security, risk management, strategy, artificial intelligence*

Az állami rendvédelmi, valamint a magánbiztonsági szereplők intézkedéskultúra-váltásának együttműködési és képzési lehetőségei

TRAPP László¹

A 21. század egyik nagy kihívása a nemzetbiztonsági tényezők garantálásán túl a napi közbiztonság magas szintű szavatolása, aminek megteremtéséhez újszerű és hatékony, ugyanakkor jogállami keretek között értelmezett tevékenységre van szükség. Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája előírja azokat a törekvéseket, amelyek az intézkedéskultúra-váltást segítik elő, amely magában foglalja a közrend, közbiztonság megteremtéséért felelősök együttműködésének létjogosultságát is.

Tanulmányomban elemzem az állami rendvédelmi, valamint a magánbiztonsági szereplők intézkedési kötelezettségét, valamint eszközrendszerét. Feltárom a hiányosságokból eredő különbségeket, amelyek közvetlen hatást gyakorolnak a társadalom által elvárt közbiztonság megteremtésére. Megvizsgálom azokat a normákat és irányelveket, amelyek szabályozzák a Magyarországon fellelhető kényszerítő eszközök alkalmazásának lehetőségeit.

A vizsgálat fő célja, hogy átfogó képet adjon az állami rendvédelem és a magánbiztonság jogi szabályozása, illetve eszközrendszere közötti különbségekről; fókuszban az előírányozott intézkedéskultúra-váltás megteremtésének elősegítése áll.

Kulcsszavak: megváltozott biztonsági környezet, intézkedéskultúra-váltás, eszközrendszer, magánszektor jelenléte, egységes képzési tematika

Bevezetés

A Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról szóló 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat IX. fejezetének 150. pontja² meghatározza azokat a célokat, amelyek egyértelműen a közbiztonság társadalmilag elvárt szintjének garantálását helyezik fókuszba, amiből fakadóan intézkedéskultúra-váltás indokolt. Magyarország köz-

¹ Doktori hallgató, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, e-mail: trappaszlo79@gmail.com

² Lásd: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A20H1163.KOR&txtreferer=00000001.txt>

rendjének és közbiztonságának fenntartásáért a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény (Hszt.) hatálya alá tartozó szervek felelősek, aminek középpontjában elsődlegesen a rendőrség áll, amelynek alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság és az államhatár rendjének védelme, de látnak el rendészeti feladatokat többek közt a Magyar Honvédség humánerőforrás-bázisa, valamint a magánszektor egyes szereplői is. A megváltozott biztonsági környezet gyökereiben változtatta meg az ezzel kapcsolatos feladatrendszert, illetve a képzési és felkészülési metódusokat. Ebben a tanulmányban az állami rendészeti szereplők, valamint a magánbiztonság intézkedéskultúra-váltásának együttműködési és képzési lehetőségeit vizsgálom a Nemzeti Biztonsági Stratégia 150. pontja megfelelésségének érdekében.

Napjainkban elengedhetetlen a magánbiztonsági szektor jelenléte, kiegészülő szerepkörrel, mind a személyvédelmi, mind pedig a létesítményvédelmi szegmens tekintetében. Ez a terület egyre nagyobb teret hódít: a felgyorsult világunk okozta újabb kihívások, fenyegetettségek, valamint a növekvő igények kielégítése kapcsán a prevenció hatékonyságának növelése érdekében szükségszerű a kiegészülő szerepkört betöltő magánszektor bevonása. Az állami rendvédelem nem összekeverendő a magánbiztonsági szférával, mert jogok és kötelezettségek tekintetében jelentős eltérések tapasztalhatók, mégis egyfajta párhuzamot kell vonni a két elkülönült szekció között, s szükségszerű közös alapokra helyezni bizonyos képzési és alkalmazott modulokat. Egy, a magánszférában létesítmény- vagy személyvédelmi feladatokat ellátó egyén számára is elengedhetetlenek ezek az ismeretek a hatásköréből adódó jogszerű és szakszerű intézkedések foganatosításához, csakúgy, mint egy esetleges rendőri intézkedés során, amelybe bekapcsolódva az erőfölény, illetve az eredmény biztosítása érdekében az intézkedést kezdeményezőkkel azonos intézkedési kultúrával kell rendelkeznie. Mindkét fél egységes taktikai alapokra helyezett képzettségével elkerülhető annak veszélye, hogy kudarcba fulladjon egy megkezdett intézkedés. Egyes kényszerítő eszközök vonatkozásában természetesen nem lehet általánosan állást foglalni a két elkülönült szférát illetően, amely adódik részben a külön jogi szabályozás anomáliájából, illetve a rendszeresített kényszerítő eszközök különbségéből, esetleges hiányosságából is. A magánbiztonsági szektor személyi állományára vetített szakmai felkészültség közmegítélése nem minden esetben pozitív. Következhet mindez azon esetpéldákból, amelyek kapcsán akár az intézkedést kezdeményező elvárható fizikai erőnlét hiánya, valamint a rendszeresített kényszerítő eszközök (a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól szóló 2005. évi CXXXIII. törvény hatálya alá eső személyek esetében támadást elhárító eszköz) szakszerűtlen alkalmazása során mutatkozik meg. A magánbiztonsági szegmens főként személyvédelmi, objektumőri és vagyonvédelmi feladatokat lát el, aminek keretében nem ritkán az ország működése szempontjából kiemelkedően fontos objektumok őrzését is végzik. Ugyan jogok és kötelezettségek szempontjából a hivatásos rend-

védelmi szférához viszonyítva korlátozottak a lehetőségeik, elengedhetetlen a szakmai felkészültség és hogy professzionális képzést kaphassanak.

Módszertan

Tanulmányomban elsősorban szekunder kutatást alkalmaztam, amely során a témában fellelhető dokumentumokat, tanulmányokat, kiképzési anyagokat, valamint a vonatkozó jogszabályokat használtam fel.

Az állami rendvédelmi szervek és a magánbiztonság szereplői

A rendvédelem a társadalom biztonságának szavatolására létrehozott szekció, amely az állam által biztosított jogok gyakorlásával biztosítja a közrend fenntartását. Alanyait a Hszt. hatálya alatt felsorolt szereplők alkotják. A rendvédelmi szervek a közrend és a közbiztonság védelmének érdekében létrehozott szervezetek együttese, amelyek az állam közigazgatási belső védelmi ágazataihoz tartozó céltudatos tevékenységet végeznek szigorú jogi szabályozás mentén. Tevékenységük az általános rendfenntartásra, általános biztonság és közrend fenntartására, illetve a szellemi és anyagi javak megővésére irányuló feladatkörökből épül fel, ami közvetve vagy közvetlenül kihat a társadalmi lét biztonságon alapuló területeire és a közösségi érdekérvényesítésre. Az állami rendvédelmi szereplők különbségei leginkább a hatáskörökből adódó feladatellátásaikban mutatkoznak meg: a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv, a terrorizmust elhárító szerv, az idegenrendészeti szerv, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, a büntetés-végrehajtási szervezet, az Országgyűlési Őrség, valamint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok.³ Külön jogállással ugyanakkor például a Nemzeti Adó- és Vámhivatal személyi állománya is lát el rendészeti feladatokat, bár államigazgatási szervként funkcionál, központi hivatalként működő központi költségvetési szerv.

A magánbiztonság szereplői

Magyarországon a magánbiztonság alanyainak körét a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól szóló 2005. évi CXXXIII. törvény (Szvmt. tv.) 1. §-ában felsorolt szereplők, valamint tevékenységek alkotják. A magánbiztonsági piac kialakulása a rendszerváltozásra vezethető vissza, amikor a piacgazdasági viszonyok és a vállalkozások szabadsága mindezt lehetővé tették.⁴

³ 2015. évi XLII. törvény 1. § (1) bekezdés – A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról, lásd: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500042.tv>

⁴ CHRISTIÁN 2014a: 58.

Mindennek eredményeképpen létszámbeli növekedés volt tapasztalható az elmúlt években, aminek oka volt még továbbá a privatizáció, illetve az állami feladatok kiszervezése; a magánbiztonság szereplői leginkább azokon a területeken látnak el feladatokat, ahol nem feltétlenül indokolt az állami szervek jelenléte.⁵ Nemzetközi kitekintés is igazolja, hogy a terrorizmus elleni küzdelem kapcsán nagyban felértékelődött a magánbiztonság szerepe. Mára külföldön már olyan területeken is bevonják a magánbiztonságot, mint például a nemzetbiztonsági tevékenység háttértámogatása, ami korábban elképzelhetetlen lett volna.⁶ Elmondható, hogy napjainkban a gazdasági, társadalmi, tulajdoni viszonyok, valamint a megváltozott vagyoni körülmények kapcsán a korábbinál kiemelkedőbb szerephez jut a magánbiztonság. Következtetesként megállapíthatjuk, hogy bővül a klasszikusnak tekinthető magántulajdonok, közterek rendjét őrző szolgáltatások formája és köre, mivel azok folyamatosan gyarapodnak. A biztonság állapota feltételezi a rendfenntartás működőképes szervezeti rendszerét, amelynek szavatolása a társadalom és a közhatalmi szervezetek együttműködése, a veszélyeztető fenyegetések megelőzésén, megszakításán, elhárításán alapuló kollektív tevékenység eredménye.⁷ Az ember, a közösség és a társadalom részéről a biztonság elengedhetetlen igény, amelynek megóvását, fenntartását a rendvédelmi szervektől, valamint a magánbiztonság szereplőitől várja el.

A biztonságszolgáltatás egyre meghatározóbb résztvevője a magánbiztonság. A felsorolt megállapításokat alátámasztja a fentiekben taglalt egyes államok esetében tapasztalható bizonyos háttértevékenységi feladatok kiszervezése is a rendvédelmi szervek fenntartása mellett. A szolgáltatás színvonala ezáltal nem csökken, ugyanakkor megoszlanak a terhek. Napjainkban a növekvő fenyegetettség hatására mind az állampolgárok, mind pedig a vállalkozások aspektusában egyre inkább prioritást élveznek a javak, személyek, vagyontárgyak, valamint az adatok védelmére, megóvására tett intézkedések. Tekintettel a magántulajdonosok igényeire, a jogszabályok által meghatározott keretek között idővel az állami szereplők mellett párhuzamosan megjelennek a magánbiztonsági vállalkozások által nyújtott szolgáltatások is, amelyek igénybevételét a növekvő magántulajdonok száma is indokolja. A magánbiztonsági tevékenységet végző gazdasági társaságok számára ugyanakkor elengedhetetlen, hogy energiát fektessenek a munkaerő képzésébe, a vállalkozói etika megtartásába, valamint törekedniük kell a rendészeti szervekkel való együttműködésre a közbiztonság javítása érdekében. A magánszektor által nyújtott szolgáltatások piaci alapon megszervezett védelmi szolgáltatásainak jellemzője, hogy azok elsődlegesen preventív jellegűek, s még csak megközelítőleg sem vették át a rendvé-

⁵ CHRISTIÁN 2015.

⁶ CHRISTIÁN 2015.

⁷ LIPPAI 2021: 151.

delmi szervek által ellátott feladatokat. Ennek alapján az állampolgárok által kifejtett védekezés elsődleges célja a bűnmegelőzés és nem a bűnüldözés.⁸

Az állami rendvédelmi szervek és a magánbiztonság intézkedési kötelezettsége, valamint eszközszerese

Az állami rendvédelmi szervek esetében a rendőrséget mint állami szervet fókuszba helyezve az intézkedési kötelezettségről megállapítható, hogy a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) 13. § (1) bekezdés szabályozása szerint:

„A rendőr jogkörében eljárva köteles intézkedni vagy intézkedést kezdeményezni, ha a közbiztonságot, a közrendet vagy az államhatár rendjét sértő vagy veszélyeztető tény, körülményt vagy cselekményt észlel, illetve ilyet a tudomására hoznak. Ez a kötelezettség a rendőrt halaszthatatlan esetben szolgálaton kívül is terheli, feltéve, hogy az intézkedés szükségességének időpontjában intézkedésre alkalmas állapotban van.”

A magánbiztonsági szektort az eszközszerese és jogi felhatalmazása alapján három fő csoportra oszthatjuk:

1. a 2005. évi CXXXIII. törvény személyi hatálya alá eső személyek;
2. a 2012. évi CXX. törvény (Rfesz. tv.) hatálya alá eső személyek (egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek);
3. a 1997. évi CLIX. törvény (Fbő. tv.) hatálya alá eső személyek (fegyveres biztonsági őrök, természetvédelmi és mezei őrszolgálatok).

Az Szvmt. tv. személyi hatálya alá eső személyek a teljesség igénye nélkül a vagyonőr, biztonsági őr, testőr. A rendelkezést megvizsgálva megállapíthatjuk, hogy intézkedési kötelezettséggel ugyan nem, de jogosultsággal vannak felruházva, s a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól szóló 2005. évi CXXXIII. tv. 27. § (2) bekezdés értelmében:

„A személy- és vagyonőr jogosult a bűncselekmény és a szabálysértés elkövetésén tetten ért személyt a cselekmény abbahagyására felszólítani, a cselekmény folytatását megakadályozni, az elkövetőt elfogni és a birtokában lévő, bűncselekményből vagy szabálysértésből származó vagy annak elkövetéséhez használt dolgot, illetve támadásra alkalmas eszközt elvenni.”

⁸ CHRISTIÁN 2014b: 24.

Kötelezettsége viszont a továbbiakban kimerül abban is, hogy a fentiek megvalósulása esetén köteles értesíteni az illetékes rendőrhatóságot, valamint az elfogott személyt átadni.

Az Rfesz. tv. személyi hatálya alá eső személyek a teljesség igénye nélkül többek közt a természetvédelmi őr, a hegyőr, a közterület-felügyelő, a mezőőr. A törvény által felruházott jogok és kötelezettségek vonatkozásában az intézkedési kötelezettség annyiban módosul a hatálya alá tartozó személyeket illetően az Rtv. szabályozásához viszonyítva, hogy az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról szóló 2012. évi CXX. tv. 11. § (1) bekezdése szerint:

„A rendészeti feladatokat ellátó személy köteles intézkedni vagy intézkedést kezdeményezni, ha illetékességi területén, a törvényben meghatározott feladatai ellátása során jogszabálysértő tény, tevékenységet, mulasztást észlel vagy olyan tény, tevékenységet, mulasztást hoznak tudomására, amely törvényben meghatározott feladatai ellátásával összefüggő ügyben beavatkozást tesz szükségessé.”

A létfontosságú rendszerek és létesítmények körét, valamint az annak védelmében részt vevő FBŐ-szervet Magyarországon a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény felhatalmazása alapján jelölik ki. Az FBŐ a személy- és vagyonőrökhez képest lényegesen magasabb szintű intézkedési jogkörrel, illetve rendszeresített kényszerítő eszközök alkalmazási lehetőségével rendelkező szerv.⁹ Az Fbő. tv. személyi hatálya alá eső személyek elsődlegesen a fegyveres biztonsági őrök, ugyanakkor a törvény említést tesz továbbá a természetvédelmi őrszolgálatról, a mezei őrszolgálatról, valamint a hegyőrré vonatkozó kényszerítő eszközök használatának szabályairól. A törvény elsősorban e szereplők intézkedési jogosultságait, valamint az általuk alkalmazható kényszerítő eszközöket és a használatukra vonatkozó szabályozókat foglalja magába. A fegyveres biztonsági őrök az e törvény 10. § (11) bekezdésének rendelkezései alapján jogosultak és kötelesek intézkedés foganatosítására, valamint kényszerítő eszközök alkalmazására, a további szereplők pedig az e törvényben meghatározottak szerint jogosultak és kötelesek az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról szóló törvényben meghatározott intézkedések és kényszerítő eszközök alkalmazására.

⁹ LIPPAI 2021: 156.

Eszközrendszer az állami rendvédelemben az Rtv. VI. fejezet 47–56. §-ában foglaltak alapján

- a) testi kényszer;
- b) bilincs;
- c) vegyi eszköz, elektromos sokkoló eszköz, rendőrbot, kardlap, illetőleg más eszköz alkalmazása;
- d) szolgálati kutya alkalmazása;
- e) útzár, megállásra kényszerítés;
- f) lőfegyverhasználat.

A testi kényszer

A társadalom egyértelmű elvárása a rendvédelmi szférában pozíciót betöltő, vagy akár a magánszférában személy-, illetőleg objektumvédelmi feladatokat ellátóval szemben, hogy az átlagosnál fittebb, erősebb és képzetesebb legyen. Amennyiben az szükségszerű, az arányosság elveit követve, testi erejét alkalmazva fékezze meg a társadalomra veszélyes személyeket, és járjon el olyan szakértő módjára, hogy az eredmény biztosítása mellett még nekik se okozzon felesleges sérüléseket. Feladatai ellátása során fel kell vállalnia a testi épségét veszélyeztető konfliktusok kezelésének kockázatát, miközben jogszerű és szakszerű módon kell eljárnia. A testi kényszer fogalommeghatározása nem összekeverendő az önvédelemmel. Amíg az önvédelem kifejezés legitimitása abban nyilvánul meg, hogy az kizárólag az intézkedő személlyel szemben tanúsított aktív fizikai erőlkifejtéssel járó támadás jogszerű leküzdésére szolgál, a testi kényszer az intézkedés eredményességének kikényszerítése céljából, az ellenszegülés megtörésére, cselekvésre vagy cselekvés abbahagyására irányuló testi erővel kifejtett kényszerítés. A testi kényszer továbbá olyan jogi tartalmakat is hordoz magában, amelyben utal a jogszerűség, szakszerűség, biztonságosság, arányosság, eredményesség, objektivitás, illetőleg a differenciálhatóság követelmények kérdéseire is.

A bilincs kényszerítő eszköz

A bilincs alkalmazása során megkülönböztethetünk együttműködő, valamint nem együttműködő magatartást tanúsító intézkedés alá vont személyeket. Mint minden egyes szegmensében az intézkedésnek, itt is fontos szerepet tölt be a megfelelő kommunikáció alkalmazása. Amennyiben kommunikációval kialakul egyfajta „hatósági jelleg”, úgy a bilincs kényszerítő eszköz alkalmazásánál is feltételezhető az együttműködő magatartás tanúsítása az érintett személy részéről. Vannak ellenben esetpéldák, hogy csak a bilincselési folyamat valamely szakaszában tanúsít valaki ellen-

szegülő magatartást, ami betudható részben a bilincs mint eszköz látványának, vagy esetleg a további jogkövetkezmények vélt vagy valós felmérésének. Együttműködő fél esetén kontrollfogások kialakításából (aminek alkalmazásával már megvalósul egyfajta testi kényszer) alkalmazhatók különböző bilincselési módszerek, amelyek megválasztását az intézkedési helyzet alakítja ki. Az intézkedés alá vont személy figyelmét, amennyiben a késedelem nem jár veszéllyel, fel kell hívni az eszközhasználatra, valamint hogy mindezt a törvény által felruházott jogánál fogva alkalmazza vele szemben az intézkedő. Nem együttműködő fél esetén a bilincs kényszerítő eszköz használatát minden esetben közvetlen a testi kényszer előzi meg, majd egy rögzített pozíció kialakítása után van lehetőség a személyi szabadság korlátozására, illetve az erre alkalmas rendszeresített eszköz szakszerű használatára.

A vegyi eszköz

A vegyi eszköz alapvető ismérve, hogy biztonságos távolság megtartása mellett alkalmazható, valamint a benne található vegyület hatóanyag-tartalma alapján fejti ki irritáló hatását. Az irritáció főként az emberi szervezet nyálkahártyájára és a légutjaira terjed ki. Magyarországon főként a paprikaspray különböző típusai terjedtek el, amelyek a kapszaicinnak köszönhetően fejtenek ki irritáló hatást. Kiválóan alkalmas eszközként szolgálhatnak tömegkezelési célokra, valamint az arányosság elveinek betartása mellett az ellenszegülés megtörésére, amennyiben a testi kényszer alkalmazására a késedelem veszélyessége következtében már nincs lehetőség, illetve az intézkedő félnek nem áll módjában kitérni a támadás vélhető síkjából. Vegyi eszköz alkalmazásánál megemlítendő, hogy a felkenődést követően párolog, így hatásmechanizmusa, valamint a szervezetre gyakorolt hatása annak összetételétől, hatóanyag-tartalmától függ.

Az elektromos sokkoló eszköz (vezetett elektromos fegyverek)

Olyan hordozható kényszerítő eszköz, amely elektromos feszültség generálása és közvetítése útján idéz elő időleges mozgásképtelen állapotot; alkalmazható biztonságos távolság megtartása mellett (lásd Taser – vezetett elektromos fegyver), vagy anélkül. A vezetett elektromos fegyverek előnyei közt a teljesség igénye nélkül megemlíthetjük, hogy a kézi sokkolóhoz képest nagyobb a hatótávolság, a célzóna az egész testre kiterjed, és rendelkezik lézeres célmegjelöléssel.

Rendőrbot, kardlap

Kifejtett hatásmechanizmusát tekintve egy, az ütés erejét, hatását jelentősen növelő eszköz, amelynek alkalmazására mások életét, testi épségét veszélyeztető tényező elhárítására, továbbá a vagyonbiztonságot közvetlenül veszélyeztető támadás, illetve egy fennálló jogszerű intézkedés megtörése okán kerülhet sor.

Más eszköz alkalmazása

A jogalkotó lehetőséget nyújt ezek hiányában a törvényben foglaltak biztosítása érdekében más e célra alkalmas eszköz használatára is.

Szolgálati kutya alkalmazása

- pórázon vagy anélkül, szájkosárral ellátott szolgálati kutyát alkalmazhat kényszerítő eszközként, amennyiben a testi kényszer feltételei fennállnak;
- szájkosár nélküli, pórázon vezetett szolgálati kutyát alkalmazhat a jogellenesen összegyűlt tömeggel szemben, ha az enyhébb kényszerítő eszközzel nem osztható szét, valamint a közbiztonságot súlyosan veszélyeztető csoportosulás szétoszlataása érdekében, illetve az intézkedéssel szembeni tetteles ellenállás leküzdéséhez;
- póráz és szájkosár nélküli szolgálati kutyát alkalmazhat
 - a) súlyos sérüléssel fenyegető támadás elhárítására;
 - b) súlyos bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható személy elfogására;
 - c) a személye ellen intézett támadás vagy az életét, testi épségét közvetlenül fenyegető magatartás elhárítására.

Útzár telepítése, megállásra kényszerítés

A rendőrség hatáskörébe tartozó kényszerítő eszköz, amelyet a bűncselekmény elkövetőjének elfogása céljából telepíthet. Ezek lehetnek áthaladást torlaszszerűen vagy más módon lassító járművek, akadályozó építmények, technikai berendezések, vagy a közlekedés biztonságának figyelembevételével bármely más eszköz, amellyel az intézkedés foganatosítása előtt menekülő személyek feltartóztatása, elfogása biztosítható. Telepítése során veszélyforrásként mutatkozik az előre be nem látható balesetek előidézésének lehetősége, valamint felvetődnek az irreleváns személyekkel szembeni alkalmazása jogi normáinak kérdései is.

Lőfegyverhasználat

A legmagasabb szintű kényszerítő eszköz a lőfegyverhasználat, tekintettel arra, hogy az az élet kioltására alkalmas. Alkalmazásának feltételeit szigorú jogi normák határozzák meg, s a szolgálati feladatok ellátásához előírt képzési modulokon kell eredményes vizsgát tenni.

„Magyarország 2012. január 1. óta hatályos Alaptörvénye a Szabadság és felelősség című fejezetben az alapvető emberi jogok között említi az élethez, a személyi szabadsághoz, emberi méltósághoz fűződő jogokat, amelyek az alkotmány szerint mindenkit egyformán illetnek meg. Ezen jogoktól senkit nem lehet önkényesen megfosztani, azonban a rendőri fegyverhasználat korlátozhatja ezeket a felsorolt alapjogokat, elsősorban az élethez való jog érvényesülését. A vonatkozó hazai gyakorlatban – a törvényhez kötöttség alapelve szerint – csak a rendőrségi törvényben meghatározott esetekben és módokon van lehetőség a fegyverhasználatra, amely alapvető emberi jogokat korlátozhat.”¹⁰

Eszközrendszer a magánbiztonságban

A magyarországi jogi normáknak megfelelően a testi kényszer alkalmazásán túl a kényszerítő eszközök vonatkozásában az Szvmt. tv. -ben meghatározott magánbiztonsági szereplőknek a gumibot, az őrkutya, a vegyi eszköz, egyes esetekben pedig lőfegyver áll rendelkezésükre.

Az Rfesz. tv., valamint az Fbő. tv. hatálya alá tartozó személyek esetében az eszközbeli spektrum kibővített, és a fentiekén túl megjelenik a szolgálati kutya, valamint a bilincs kényszerítő eszköz alkalmazásának lehetősége is, amelyek módszertani alkalmazási feltételei párhuzamban állnak az állami rendvédelmi szereplőkével.

Az intézkedéskultúra-váltás időszerűsége

Az intézkedéskultúra-váltás időszerűsége a megváltozott biztonsági környezet, valamint a növekvő igények és kihívások aspektusaiban mutatkozik meg.

Ahhoz, hogy hatékonyan együtt tudjon működni minden olyan szerv vagy szervezet, amely a közrendet és a közbiztonságot hivatott megteremteni, valamint fenntartani, azonos intézkedési kultúrával kell hogy rendelkezzen a hatályos jogszabályokban foglaltak érvényesítése érdekében. Az előzőekben említett résztvevőknek a biztonság megteremtésében betöltött kiegészülő szerepét, együttműködését

¹⁰ LOMNICZI 2023.

Christián László foglalta egységes keretszerkezetbe a komplementer rendészeti szereplők megnevezésével. Ezek a középpontban található rendőrségre hagyományosan rakódó, kiegészítő, de nem csekélyebb szereppel bíró rendvédelmi szervek: önkormányzati rendészet, magánbiztonság, valamint a civil bűnmegelőzés.¹¹

A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2021. évi CXL. törvény (Hv. tv.) 1. § (2) bekezdése szerint:

„Magyarország a honvédelmi és szövetségi katonai képességének fenntartásában és fejlesztésében a saját erejére, így nemzetgazdaságának erőforrásaira, a Magyar Honvédség (a továbbiakban: Honvédség) felkészültségére és elszántságára, a rendvédelmi szervek, a nemzetbiztonsági szolgálatok és más szervek közreműködésére, állampolgárainak a haza védelme iránti hazafias elkötelezettségére és áldozatkészségére, továbbá a szövetséges államok és fegyveres erők együttműködésére és segítségnyújtására épít.”

A Magyar Honvédség szerepkörét és feladatát a megváltozott biztonsági környezet gyökeresen átalakította az elmúlt nyolc évben a közbiztonság fenntartása kapcsán. A migrációs nyomás, a pandémia okozta többletfeladatok, s nem utolsósorban a szomszédos országban kialakult konfliktus új alapokra helyezte a haderő szerepét, valamint feladatainak ellátását. Korábban a honvédség személyi állománya főként katasztrófahelyzetekben való kárfelszámolás okán került kapcsolatba a polgári társadalommal, napjainkban azonban ez szinte mindennapos a jelenlétfokozó járóőrözés, a pandémia okozta komplex védekezés kapcsán betöltött kórházi feladatok támogatása, illetve az állam határainak védelme során. A tapasztalható haderőfejlesztés részeként kiemelt figyelmet kapott a képzés, valamint a meglévő képességek fejlesztése is, aminek fontos része a civil személyekkel történő érintkezés, valamint a velük szembeni intézkedések foganatosítására történő felkészítés.

A Magyar Honvédség specifikusan rendészeti feladatokat ellátó szerve a Katonai Rendészet, amelynek alapfeladata a katonai rend és fegyelem megtartása, és a Hv. tv. 83. § (1) g) pontja szerint személyi szabadságot korlátozó és nem korlátozó intézkedéseket tehet, kényszerítő eszközt alkalmazhat. A pandémia okozta járványhelyzetben ugyanakkor már nemcsak a Magyar Honvédség Katonai Rendészeti szervét vonták be a kórházfeladatok támogatásának ellátására, hanem fegyvernemektől függetlenül a honvédség humánereforrás-bázisának meghatározó hányadát is. Feladatukat civil, polgári környezetben hajtották végre, a feladatra történő felkészítéseik során szakítani kellett a hagyományos értelemben vett katonai kiképzési doktrínákkal, s a rendészeti szervek által alkalmazott képzési tematikákban foglalt végrehajtási metódusok voltak az irányadók. Ahogyan a Hv. tv. is fogalmaz, Magyarországnak a honvédelmi és szövetségi katonai képessége fenntartásában és fejlesztésében a saját erején túl a rendvédelmi szervek, a nemzetbiztonsági szolgálatok

¹¹ CHRISTIÁN–ROTTLER 2019: 91.

és más szervek közreműködése, továbbá az állampolgárok a haza védelme iránti hazafias elkötelezettsége és áldozatkészsége nélkülözhetetlen, így következtetésképpen a biztonság megteremtése is kooperatív és kollektív feladat.

A fentiekén túl a Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájáról szóló 1393/2021. (VI. 24.) Korm. határozat is megköveteli a haderő képességeinek fejlesztése mellett az országvédelemben érintett szervezetek közötti szoros együttműködést.

Megállapítható, hogy a magánbiztonság, valamint a rendészet szorosan kapcsolódnak egymáshoz a közrend és a közbiztonság fenntartásának érdekében, továbbá az sem elhanyagolható tény, hogy a magánbiztonság szereplőinek jelentős része rendelkezik valamiféle rendvédelmi tapasztalattal. Az állami, valamint a magánbiztonsági szegmens között ettől függetlenül éles különbségek, illetve feszültségek rajzolódnak ki, amelyek adódhatnak példaként a rendészeti ismeretek vagy a kommunikáció hiányából, továbbá az egymás tiszteletének hiányából, s nem utolsósorban a rendelkezésre álló eszközök különbözőségéből. A tapasztalható feszültség hátterében az érdekek differenciája, illetve az eltérő értékrendszer húzódik meg, ami globális formában az együttműködés hangoztatása mellett kényes és érzékeny viszonyrendszer kialakulásával jellemezhető a köz- és a magánbiztonság szereplői között. A felgyorsult, illetve a kiszámíthatatlan környezet intenzív fejlődésre kényszerítette a magánbiztonsági szektort, valamint a fentiek aspektusának tükrében a piac egyre nagyobb igényt tart a felkészült, jól képzett szakemberekre. Egy 2012-ben végzett amerikai kutatás rávilágított a magánbiztonságot Magyarországon is érintő hiányosságokra: kevés munkavállaló rendelkezik kielégítő, alapos felkészültséggel, valamint a továbbképzések, a szakmai fejlődés lehetőségei korlátozottak a szektorban szerepet betöltők számára. Az állam és a társadalom elvárása is a magasán kvalifikált magánbiztonság, amely az állami rendvédelmi szereplők mellett vagy azzal párhuzamosan szavatolja a közbiztonság megteremtését.¹²

Egységes képzési tematika

Az intézkedéskultúra-váltás egyik legfontosabb pillére a képzési rendszer megreformálása, valamint egységesítése. Gyakorló szakemberként megállapítom, hogy az állami rendvédelmi szervek esetében az évek alatt ugyan kialakult már egy képzési kultúra, ugyanakkor az nem mondható konzisztensnek. Igaz, az eredmény szinte minden esetben biztosítható a tematikák alkalmazása során, de maguk a műveleti sorrendiségek vagy egyes eljárási módok tekintetében mutatkoznak különbségek. Az egységesítést azért is tartom indokoltnak, mert a fentiekből fakadóan egy, az intézkedésben társszereplő jelenléte akadályozó tényezőként is releváns lehetőséget hordoz magában, amely a szükséges erőfőlények szavatolását is veszélyeztetheti. Tény, hogy akár a rendészeti szervek, akár a magánbiztonság szereplői eltérő hatás-

¹² CHRISTIÁN 2015.

körrel rendelkeznek, ellenben maga az intézkedési jogkör kialakítása, valamint egy esetleges ellenszegülő magatartás megtörése, s ennek eredményeként bekövetkezett kontaktreagálás alkalmazásában teljes átfedés jelenik meg. A kényszerítő eszközök legszélesebb alkalmazási spektrumával Magyarországon a rendőrség rendelkezik, amelyek a teljesség igénye nélkül az egyéb rendészeti feladatokat ellátó szerveknél is fellelhetők.

A magánbiztonság Szvmt. tv. hatálya alá eső szereplőiről megállapítható, hogy a bilincs kényszerítő eszköz alkalmazási lehetőségeiről, valamint annak feltételeiről a hatályos jogszabály nem rendelkezik. Tekintettel arra, hogy a jogellenes cselekményt elkövető személy visszatartására joga és egyben kötelezettsége van, nem áll módjában olyan eszközt alkalmazni, amely a személyi szabadságot rendeltetésszerűen korlátozni alkalmas. A Magyar Honvédség esetében megállapítható, hogy rendelkezik olyan nemzetközi környezetben megszerzett (rendfenntartó) tapasztalatokkal, amelyek képzési tematikákban való megjelenése és integrálása a Magyarországon hatályos jogszabályok figyelembevételével szintén az egységesítés, valamint a közös feladatok ellátásának elősegítése érdekében indokolt. A növekvő igényekre, valamint az újonnan megjelenő kihívásokra abban az esetben van lehetősége a közrend, közbiztonság megteremtéséért és fenntartásáért felelős szervezeteknek, személyeknek a társadalmi elvárásnak is megfelelően reagálni, ha a képzési modulok egységes alapokra helyezése fókuszba kerül. A magánszektornak, különösen az Szvmt. tv. hatálya alá eső személyek tekintetében, korlátozottak a lehetőségei, tekintettel arra, hogy az állami rendészeti szervek zárt világot alkotnak, ezért a személyi állomány fejlődése is keretek közé szorított. Természetesen ahhoz, hogy a magánszektor is lépést tudjon tartani e kihívásokkal, kiválasztási rendszerét indokolt megreformálni, tekintettel arra, hogy szereplői sajnos gyakran nem felelnek meg az egyéb szerveknél előírt fizikai követelményeknek. Magyarországon csekély a száma azoknak a vállalkozásoknak, amelyek rendelkeznek az oktatáshoz szükséges jogosítványokkal, valamint olyan képzett, szakértői apparátussal, amely a magánszektor létszámbeli lefedettsége tükrében elősegíthetné és felgyorsítaná a fejlődési ütemet. Ahhoz, hogy a képzések egységesítése megvalósulhasson elsődlegesen elméleti síkon, a doktrínák összehangolását szükséges kezdeményezni, s kiemelt hangsúlyt kell fordítani a közös gyakorlati felkészítésekre.

Összegzés

A megváltozott biztonsági környezet hatásaival kapcsolatban mind az állami rendészeti, mind pedig a magánbiztonsági szereplők esetében az eddigiekhez képest kiemelt figyelmet kap az intézkedéskultúra-váltás időszerűsége. Az állami szférában mindez az együttműködések, valamint az egységesítést, a magánbiztonság tekintetében pedig a fejlődési lehetőséget rejti magában. A 21. század egyik nagy kihívása a nemzetbiztonsági tényezők garantálásán túl a napi közbiztonság magas szintű

szavatolása, aminek a megteremtéséhez újszerű és hatékony, ugyanakkor jogállami keretek között értelmezett tevékenységre van szükség. A jogokat és kötelezettségeket illetően ugyan éles elhatárolódások tapasztalhatók a két terület között, de tekintettel arra, hogy a magánvagyon védelmére szakosodott biztonsági társaságok feladataik ellátása során ugyanazon konfliktushelyzetekkel és veszélyekkel kell hogy szembenézzenek, mint az állami rendvédelmi szereplők, a jövőbeni reformok egyik fő pillére lehet a két szféra egységes alapokra helyezett képzési rendszere, valamint eszközbeli egyenlősége. Igaz, ehhez új törvényi szabályozásra, valamint a vagyongvédelmi dolgozók többletjogosultsággal való felruházására van szükség, ami emelné a szakma színvonalát is.

Felhasznált irodalom

- CHRISTIÁN László szerk. (2014a): *A magánbiztonság elméleti alapjai*. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem. Online: <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/100410/526.pdf?sequence=1>
- CHRISTIÁN László (2014b): A magánbiztonság megközelítésének egyes aspektusai. *Pro Publico Bono*, 4, 21–30. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/14379>
- CHRISTIÁN László (2015): A magánbiztonság aktuális nemzetközi trendjei, rövid hazai helyzetértékeléssel. In GAÁL Gyula – HAUZINGER Zoltán (szerk.): *Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport – Magyar Rendészettudományi Társaság, 57–63. Online: <https://real.mtak.hu/117125/>
- CHRISTIÁN László – ROTTLER Violetta (2019): A biztonság megteremtésének új megközelítése: komplementer rendészet. In Ladislav, Igenyes – Dávid, Varhol (szerk.): *Trendy rozvoja súkromnej bezpečnosti v krajinách V4*. Pozsony, 90–98. Online: <https://real.mtak.hu/119394/1/Abiztonsagmegteremtesenekujmegkozelitesekomplementerrendeszet.pdf>
- LIPPAI Zsolt (2021): Az elmosódó határvonalak margójára. *Szakmai Szemle* 19(1), 150–165. Online: <http://real.mtak.hu/id/eprint/124448>
- LOMNICZI Zoltán (2023): A rendőrök fegyverhasználatának jogi aspektusai – fókuszban az Egyesült Államok. *Alaptörvényblog.hu*, 2023. január 13. Online: https://alaptorvenyblog.hu/a_rendorok_fegyverhasznalatanak_jogi_aspektusai_fokuszban_az_egyesult_allamok.html

Jogi források

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
1997. évi CLIX. törvény a fegyveres biztonsági őrségről, a természetvédelmi és a mezei őrszolgálatról
2005. évi CXXXIII. törvény a személy- és vagyongvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól
2012. évi CXX. törvény az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról
2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról
2021. évi CXL. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről
- 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

ABSTRACT

Cooperation and Training Opportunities for the Change of Action Culture of State Law Enforcement and Private Security Actors

László TRAPP

One of the great challenges of the 21st century, in addition to guaranteeing national security factors, is the high-level guarantee of daily public safety, which requires innovative and efficient activities interpreted within the framework of the rule of law. The National Security Strategy of Hungary foresees the efforts that promote the change in the culture of action, which also includes the cooperation of those authorised to create public order and public security.

In my study, I analyse the obligation to take measures and the system of tools of state law enforcement and private security actors. I reveal the differences resulting from shortcomings, which have a direct impact on the creation of the public safety expected by society. I will look into those standards and guidelines that regulate the possibilities of using coercive instruments found in Hungary.

The main goal of the investigation is to provide a comprehensive picture of the legal regulation and instrument system of state private security, the focus of which is to facilitate the culture change of the intended measures.

Keywords: *changed safety community, change in policy culture, tool system, presence of the private sector, unified training theme*

Az Eurodac adatainak egyfajta elemzése

RITECZ György¹

Az Európai Unió menekültügyi rendszerének, vagyis a dublini egyezményben foglaltak hatékony működtetésének technikai hátterét kívánja biztosítani az Eurodac, amely nemcsak a menedékkérők, hanem az irreguláris migránsok és az illegálisan tartózkodók ujjnyomatának összevetésére is szolgál. A szerző elemzi az Eurodac statisztikai adatait mind a három kategóriát érintően a tömeges illegális migrációs hullámtól kezdve (amióta nyilvánosak a statisztikai adatok) a Covid-19 utáni időszakig. Nemcsak a fő tendenciákat mutatja be, hanem érzékelteti, hogy egyes időszakokban, a menekültügyi eljárásokban és az illegális migrációban az egyes tagállamok érintettsége hogyan változott, illetve a migrációs útvonalak szerepe miként módosult az adatok fényében. A tanulmány célja, hogy az Eurodac várható átalakítása előtt felmérje az eddigi tanulságokat, és előremutató ajánlásokat fogalmazzon meg. Éppen ennek érdekében az Eurodac statisztikai adatait összeveti és elemzi az Eurostat és a Frontex kapcsolódó adataival, illetve néhány tagállam releváns hivatalos statisztikáival is. A vizsgálatok és a kutatás eredménye rávilágít, hogy az uniós és a tagállami statisztikák egyes kategóriái, illetve azok értelmezése nem ritkán diszharmonikusak, számos anomáliát generálnak. A tanulmány érzékelteti, hogy az Eurodac tervezett fejlesztése csak részben visz előre.

Kulcsszavak: illegális migráció, irreguláris migráns, menekült, Eurodac, statisztika

Bevezetés

Már 20 éve csatlakoztunk az Európai Unióhoz, és már húszéves a Magyar Rendészettudományi Társaság is, ez idő alatt lényegében egy új generáció nőtt fel, eközben a biztonságról² és a rendről, rendészetről való gondolkodás is jelentősen megváltozott.³ Többek között a migráció előlépett az egyik legnagyobb veszélyé⁴ – legalábbis Európa egyes országaiban. Ezt támasztja alá az is, hogy a 2024-es európai parlamenti választások egyik meghatározó témája is a migráció,⁵ pontosabban az illegális migráció és az Európában menedéket keresők. Csakhogy a politikai szinten, illetve a mé-

¹ Ny. r. ezredes, címzetes egyetemi docens, Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: Ritecz.Gyorgy@uni-nke.hu

² GAZDAG-TÁLAS 2008; GAZDAG-REMEK 2018; FINSZTER 2023.

³ LIPPAI-SALLAI 2022; MÁTYÁS-SALLAI 2023.

⁴ 41/2016. (III. 9.) Korm. rendelet.

⁵ KRASZTEV-LEONARD 2024; The Economist 2023.

diában a migráció és egyes „szegmensei”-nek fogalmi differenciálása, elkülönítése nemigen jellemző, pedig ezek tartalma és az érintettek jogai (és kötelezettségei), motivációi, jellemzői, a társadalomra gyakorolt hatásai igencsak eltérőek, ezt tudományos publikációkban pontosan rögzítik is.⁶ Az Európába irányuló menedékkérők kontrollálásának elősegítése érdekében létrehozott Eurodac⁷ is lényegében már két és fél évtizedes,⁸ éppen ezért tervezett némi átalakítása és bővítése,⁹ így nemcsak aktuális, de talán célszerű is a hivatalosan publikált statisztikáinak vizsgálata.¹⁰ Az Eurodac statisztikai adatai a nyilvánosság számára 2015-től érhetőek el. Ez is azt jelzi, hogy a menekültekkel kapcsolatos információs igény, illetve a gondolkodásmód e témakörben az elmúlt évtizedben jelentősen megváltozott.

Az Eurodac köztudottan a tagállamokban a menedékkérelmet benyújtók ujjnyomatának levételére és összehasonlítására szolgál annak érdekében (nagyon leegyszerűsített megfogalmazásban), hogy el lehessen dönteni, melyik tagállam járhat el, ha bármelyik tagállamban egy harmadik országbeli állampolgár, illetve hontalan személy nemzetközi védelem iránti kérelmet nyújt be. Ezeket a személyeket hívjuk leegyszerűsítve „menedékkérőnek”. Annak érdekében, hogy ne lehessen visszaélni a menedékkérelmel, csak egyszer lehet ilyen eljárást lefolytatni, és minden tagország az illetékes ország hatóságának döntéséhez igazodik.¹¹ Kevésbé ismert, hogy nemcsak a menedéket kérők, de a külső határokat jogellenesen átlépők¹² ujjnyomatát is kötelesek rögzíteni az illetékes hatóságok. Az egyszerűség kedvéért, illetve a tudományos szakszerűség érdekében ezeket a személyeket a továbbiakban nevezzük „irreguláris migránsnak”.¹³ Szintén kevésbé közkeletű, hogy a tagállamok területén jogszerűtlenül tartózkodó harmadik országbeli állampolgárok, illetve hontalanok felfedése esetén szintén le kell venni az ujjnyomatokat, és ellenőrizni kell a rendszerben,¹⁴ ezt a személyi kört célszerű „illegálisan tartózkodóknak” nevezni.

A rendszerbe felvitt adatok elemzésekor első érdekesség, hogy nem a 2015-ös menedékkérők száma (789 872 fő) a legmagasabb, amikor ténylegesen jelentkezett Európában a tömeges illegális migrációs hullám, hanem a 2016-os (1 018 074 fő). Ennek egyszerű a magyarázata, mivel 2015 második felében a tömegesen jelentkező menedékkérelmek elbírálásával, adminisztrálásával a hatóságok nehezen birkóztak meg, így az adatok rögzítésének jó része átcúszott a következő évre. Ez igazán egy országban jelentkezett, ahol lényegében a menedékre vágyók összpontosultak, vagyis Németországban. Itt több mint 200 ezer kérelmező regisztrációja 2016-ban realizálódott, annak ellenére, hogy 2015-ben érkeztek az országba.

⁶ HAUTZINGER–HEGEDÜS–KLENNER 2014; HAUTZINGER 2016; RITECZ–SALLAI 2016; HAUTZINGER 2023.

⁷ European Dactyloscopy – a dublini egyezmény hatékony alkalmazása érdekében az ujjlenyomatok összehasonlítására irányuló rendszer az Eurodac.

⁸ 2725/2000/EK rend., 603/2013/EU rend.

⁹ Az Európai Unió Tanácsa 2023.

¹⁰ Eurodac (2015–2022).

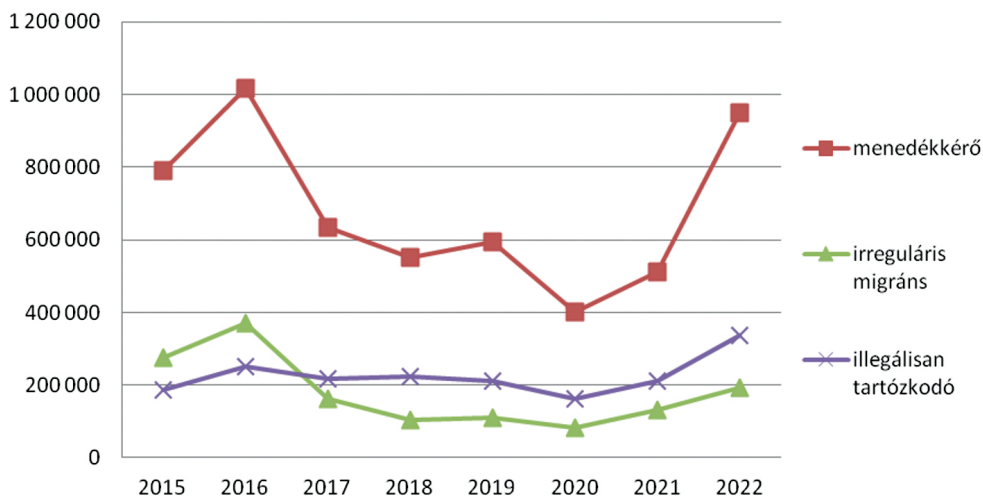
¹¹ 603/2013/EU rend. 1. cikk.

¹² 603/2013/EU rend. III. fejezet.

¹³ RITECZ–SALLAI 2016: 18–19.

¹⁴ 603/2013/EU rend. IV. fejezet.

A feltöltött adatok

1. ábra: Eurodacba feltöltött adatok

Forrás: a szerző szerkesztése Eurodac (2015–2022) alapján

A tömeges illegális migrációs hullámot követően visszaesett a regisztrált menekülők száma és beállni látszott a 600 ezres éves szintre, amelyet lényegében a 2020-as Covid-19 miatti lezárások csökkentettek mintegy harmadával. 2021-ben viszont már ismét visszaemelkedett a félmillió szintre, majd 2022-ben drasztikusan megnőtt és elérte a tömeges illegális migrációs hullám szintjét (950 768 fő). Ennek okait, hátterét talán jobban megérthetjük majd a részletek vizsgálata során.¹⁵ De előbb nézzük a másik két kategóriát, a regisztrált irreguláris migránsok és az illegálisan tartózkodók számának alakulását!

Szemet szűrő módon alacsony a 2015-ben a rendszerben rögzített irreguláris migránsok száma (274 936 fő), miközben szinte köztudott, hogy 1,8 millió főt¹⁶ tett ki a tömeges illegális migrációban részt vettek és regisztráltak száma. Az, hogy az ismert irreguláris migránsok csak 15,04%-ának az ujjnyomata került az Eurodac-rendszerbe, köszönhető a rendszer „kezdeti gyermekbetegségeinek”, illetve az említett adminisztratív leterheltségnek is. Az említett csúszás eredményezhette, hogy ebben a kategóriában mintegy 100 ezer fővel többet regisztráltak 2016-ban (370 418 fő), mint 2015-ben. 2017-ben már fele ennyit sem (160 816 fő), majd a 100 ezres szintet éppen meghaladóan stabilizálódni látszott a regisztrált irreguláris migránsok száma. A Covid-19 ebben a kategóriában jóval kisebb visszaesést eredményezett, viszont az ezt követő emelkedés sem volt olyan látványos (lásd az 1. ábrát), mint

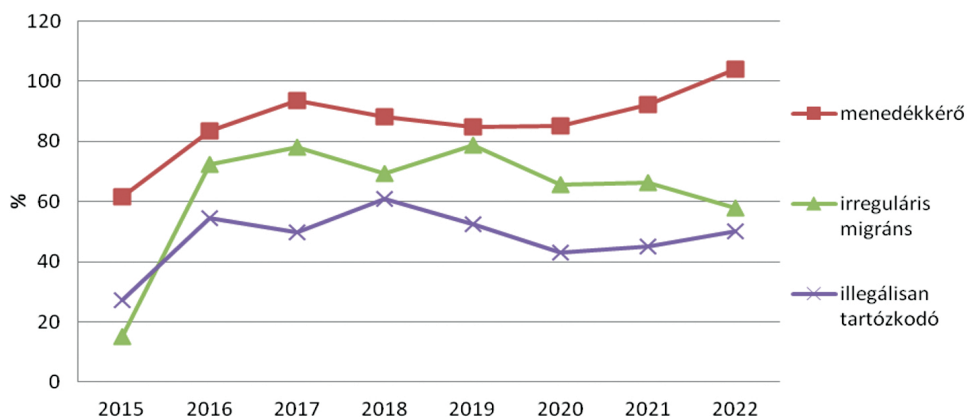
¹⁵ RITECZ 2023a.

¹⁶ Frontex (2015–2023).

a menedékkérők esetében, de így is 2022-ben már közel 200 ezer irreguláris migránst regisztráltak.

Az Eurodacban regisztrált illegálisan tartózkodók száma sokkalta egyenletesebb képet mutat, mint a két másik vizsgált csoport. Évente 190 és 250 ezer között mozgott azon illegálisan tartózkodók száma, akiket felfedtek és az ujjnyomatukat ellenőrizték a rendszerben. Csak ellenőrizték, illetve összevetették a menedékkérőkével, ugyanis az illegálisan tartózkodók ujjnyomatát nem tárolják el a rendszerben, és nem lehet összevetni más rendszerekben tárolt adatokkal sem. Sőt az illegálisan tartózkodók adatait az irreguláris migránsokéval sem lehet összevetni,¹⁷ vagyis a hatóságok lehetőségei korlátozottak abban, hogy kiszűrjék azokat, akik illegálisan lépik át a külső határt és/vagy illegálisan tartózkodnak a tagállamok területén, és adott esetben (lényegében) a menedékkérellemmel legalizálták a tartózkodásukat, mondhatnánk, visszaélnék a menedékjoggal. Ezt támasztja alá a 603/2013/EU rendelet 16. cikk (1) pontja is, mivel az irreguláris migránsok adatait is maximum 18 hónapig tárolhatják, ennek letele után automatikusan törli azokat a rendszer.

Arányok

2. ábra: Eurodac-arányok

Forrás: a szerző szerkesztése Eurodac (2015–2022), Eurostat 2023 és Frontex (2015–2023) alapján

Amennyiben az Eurodac statisztikai adatait¹⁸ összevetjük az Eurostat¹⁹ menekültügyi adataival és a Frontex adataival,²⁰ érdekes képet kapunk (2. ábra). Vagyis, hogy

¹⁷ 603/2013/EU rend. 17. cikk (3).

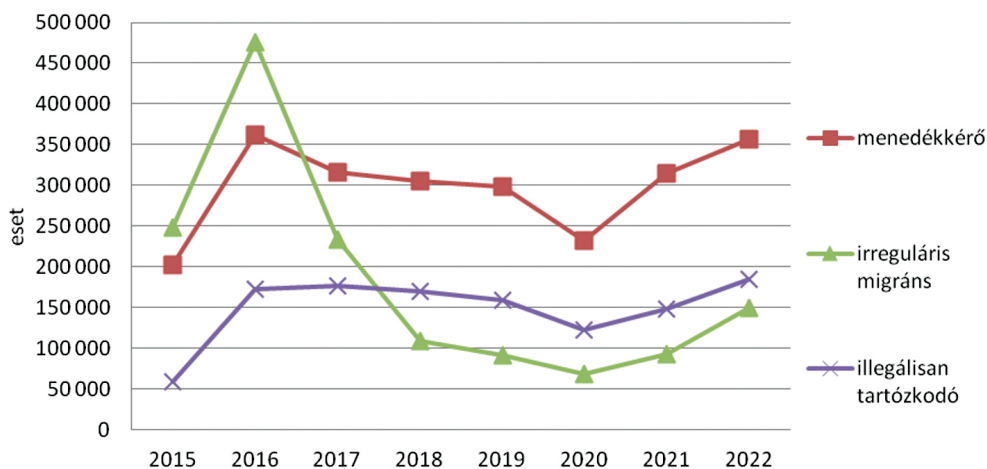
¹⁸ Eurodac (2015–2022).

¹⁹ Eurostat 2023.

²⁰ Frontex (2015–2023).

az ismertté vált menedékkérők, illetve a felfedett jogellenesen belépők és illegálisan tartózkodók közül mennyi személynek az adatait (többek között az ujjnyomatát) vették össze az Eurodac-rendszerben. A menedékkérők esetében már 2015-ben több mint a felének (61,58%) az adatait bevitték a rendszerbe, és ez a mutató a következő években még javult is, így 2017-től gyakorlatilag a kérelmezők 90%-ának ujjnyomatát a tagállamok hatóságai betáplálták a rendszerbe, illetve ellenőrizték ott. Sőt a 2022-es statisztikai adat némileg abszurd eredményt (104,05%) mutat, ami vélhetően a már említett évek közötti átcsúszásból eredhet. A másik két kategória adatai már nem ennyire kedvezőek. Mint már említettük, az ismertté vált irreguláris migránsoknak mindössze a 15,04%-ának adatait táplálták a rendszerbe a tagállamok 2015-ben. Igaz, a következő évben már jóval hatékonyabbak voltak, így 2016-ban 72,47%-ot értek el, sőt 2017–2019 között 78% körüli arányban vitték be a hatóságok az irreguláris migránsok adatait. Vizuálisan is érzékelhető (2. ábra), hogy 2020-tól kedvezőtlen tendencia alakult ki, és a felfedett irreguláris migránsok egyre kisebb részének adatai kerültek a rendszerbe, 2022-ben már csak 57,95%. Az illegálisan tartózkodók, pontosabban az ismertté vált illegálisan tartózkodók adatainak összevetése a rendszerben lévő adatokkal még kevésbé látszik hatékonynak. A kezdeti egynegyed arányról (27,06%) igaz, hogy felemelkedett a feles értékre, de a legjobb évben (2018, 61,04%) sem érte el a kétharmadot, és tartósan inkább az mondható el, hogy a felfedett illegálisan tartózkodók közül csak minden másodiknak az adatait vetik össze az Eurodac-rendszerben.

Találatok

3. ábra: Eurodac-találatok

Forrás: a szerző szerkesztése Eurodac 2015–2022 alapján

A nyilvános statisztikai adatok alapján érdekes jellemzőket mutatnak azok az adatok is, amelyek azt jelzik, hogy a menedékkérelmet benyújtók adatainak felvitelekor milyen találatokat hoz felszínre a rendszer. Vagyis, hogy az adott személy már korábban nyújtott-e be menedékkérelmet, és regisztrálták-e valamely tagállamban, illetve az Eurodac-rendszerben is regisztráltak mint irreguláris migránst, avagy a felfedett illegálisan tartózkodóról kiderült, hogy már nyújtott be menedékkérelmet valamelyik államban, és ezt a rendszerben is rögzítették. Érdekes, hogy a vizsgált időszakban azzal együtt is, hogy az EU tagállamaiban a menedékkérelmet benyújtók évente elég nagy szórást mutatnak, és évente 600 ezer és 1,2 millió között alakult ez az érték, az újrapróbálkozások száma lényegében 300 ezer körüli értéket mutat (pontosabban a 250–350 ezres sávban változik). Vagyis a menekültügyi eljárásba kerülők negyede-fele is próbálkozhatott újabb eljárás kezdeményezésével. Az elmúlt évek adatai alapján az látszik, hogy az ismételt menedékkérelmekre vállalkozók egyre kevésbé mobilak, ugyanis míg 2016-ban az ismételt kérelem benyújtásának helye „csak” 15%-ban volt abban az országban, ahol már korábban is benyújtották, ez az érték folyamatosan emelkedett, így 2021–22-ben már az újonnan kérelmezők közel harmada (32,3–30,1%) ugyanabban az államban kívánta benyújtani a kérelmét.

A tömeges illegális migrációs hullám és az azt közvetlenül követő extrém adaktól eltekintve azt mondhatjuk, hogy évente 100 ezer körül van azoknak a száma, akiket elfogtak és regisztráltak jogtalan külső határátlépés miatt, és mégis megpróbáltak menedékkérelmet benyújtásával. Tekintettel arra, hogy az Eurodacban az irreguláris migránsok adatait maximum 18 hónapig tárolhatják, az illegális határátlépésen rajtakapott személyeknek (már akit regisztrálnak így) csak másfél évet kell kihúzniuk valahogy a tagállamok területén, és akkor már előzmények nélkülként értelmezhetők a rendszer szempontjából. Az is érzékelhető az adatokból, hogy a 2020 utáni adat- (találat-) növekedés (ebben a kategóriában) jelentősen elmarad mind a menedékkérők, mind a felfedett irreguláris migránsok számának növekedésétől, ami visszavezethető a már említett, egyre alacsonyabb arányú adatbevitelre, mondhatnánk a hatóságok jogkövető magatartása, hatékonysága egyre gyengébb ezen a téren. Az irreguláris migránsok esetében a lokalizáció gyorsabb volt, mint a menedékkérők esetében, egyben erősebb is, mivel már 2017-ben e találatok fele abban az országban történt, ahol illegálisan átlépték a schengeni külső határt. Másrészt is lehet ezen adatokat értelmezni, ami pedig a régi határőr-tapasztalatot erősíti, vagyis azt, hogy az elfogott irreguláris migránsok jó része (jelen adatok szerint közel kétharmada – 57–59%), menedékkérelmet nyújtott be.

A felfedett illegálisan tartózkodók találati adatai sokkal kiegyensúlyozottabbak, lényegében (a 2015-ös évtől eltekintve) évente 150–170 olyan személyt fedtek fel a tagállamok hatóságai, akik illegálisan tartózkodnak, és már legalább egyszer benyújtottak menedékkérelmet (és regisztráltak ezt az Eurodacban). Ami azt is jelenti, hogy a felfedett illegálisan tartózkodók jelentős többsége (mintegy háromnegyede) esetében már folytattak menekültügyi eljárást, de valamilyen okból nem kaphatták meg a menekült- (vagy más kedvezményes, például átmeneti oltalomra vonatkozó,

vagyis befogadott vagy menedékes) státuszt, de mégsem hagyták el a tagállamok területét. Az illegálisan tartózkodókat érintően a lokalizációs adatok és arányok kevésbé magasak és viszonylag stabilak, vagyis a tagállamok területén intenzívebben mozognak a másik két kategóriához képest – tehetik ezt, a schengeni belső határokon alapvetően nincs ellenőrzés –, vagyis „csak” a negyedüket (25–29%) fedték fel ott (abban az országban) illegális tartózkodóként, mint ahol a menedékkérelmüket egyszer már benyújtották.

Ez volt az összesített adatok értékelése, de nézzük meg a részleteket, vagyis az egyes tagállami adatokat, vagy legalábbis a legjellemzőbbeket, mert nemcsak megerősítést nyerhetünk az eddigi ismereteinkről, de jó néhány új, érdekes vetületet is találhatunk!

A menedékkérők néhány tagállami adata

Mint láttuk (2. ábra), a menedékkérők vonatkozásában az Eurodacba felvitt adatok már a kezdetek óta magas arányt mutattak, ebből is következik, hogy a tagállami megosztás lényegében korrelál az Eurostat újonnan benyújtott menedékkérelmi adataival. Ezt jól jelzi, hogy az Eurodac menedékkérőinek közel fele Németországban kezdeményezte a menekültügyi eljárást. Ez főleg a tömeges illegális migrációs időszakban volt jellemző (2015-ben 40,5%, 2016-ban 53,3%, ez 542 563 főt jelentett). Ez az arány folyamatosan, lényegében egyenletesen csökkent a covidos évig, vagyis 2020-ig, amikor „csak” az Eurodacba felvitt menedékkérők 18,7%-át regisztrálták Németországban.²¹ Aztán megint növekedett a németországi bevételek száma és így az aránya is, míg 2022-ben már ismét 29,2%-ot tett ki. Érdekes, hogy az Eurostat menekültügyi adatainál a német arányokban nincs ekkora hullámváz a 2018–22-es időszakban, szinte egyenletes 24–27%-os arányt tettek ki a német adatok.

Az adatok alapján a második legjelentősebb befogadó ország – térségünkben ezt talán kevésbé vesszük figyelembe – Franciaország. A franciáknál benyújtott kérelmek időben azért némileg eltolódtak, mert a tömeges illegális migráció időszakában, vagyis 2015-ben (4,0% ez 31 708 fő) és 2016-ban az arányuk (7,5%) még csekélynek volt nevezhető, majd folyamatosan emelkedett, és 2018-ban az összes kérelem 21,5%-át a franciák regisztrálták az Eurodacban. Majd 2021-ig alapjában stagnált az arányuk 18–20% között, de 2022-ben visszaesett 13,0%-ra. Lényegében tehát látható, hogy a németeknél regisztrált menekültkérelmi arány 2017-től való csökkenése összefügg a francia adatok arányának növekedésével, vagyis a migrációs (menekült-) útvonalak időszakos változásával. Ehhez látnunk kell azt is, hogy Franciaország külső határai a reptereken kívül a tengeri határok, amelyek viszont olyan távol vannak a kibocsátó és tranzitországoktól, hogy nem igazán jellemző a direkt tengeri érkezés, sokkal inkább a más tagállamból való átjutás. A csupasz

²¹ FÓRIZS 2023.

statisztikai adatok is erre utalnak, amikor látjuk, hogy az Olaszországban bevitt eurodacos menedékkérői adatok 2015-ben „csak” 6,5%-ot tettek ki, ami szinte évenkénti duplázódással érte el 2017-ben a 21,3%-ot. Ez 2017-ben 135 146 főt jelentett Olaszországban és 2018-ban már a franciáknál 118 785 főt. Ezután viszont jelentős visszaesés következett, 2018-ban kevesebb mint a felére (53 443 fő) esett az olaszok által Eurodacban regisztrált menedékkérők száma és aránya (9,7%). Az olasz arány 2020-ig csökkent a 6,4%-os szintig, majd az utolsó két adattal rendelkező évben már 10% körüli értéket (10,8% és 9,6%) mutattak az itt bevitt adatok.

A franciákhoz nemcsak az olaszokon, hanem a spanyolokon keresztül is érkeznek a menedékkérők (az adatok is ezt jelzik). A tömeges illegális migrációs hullám lényegében a balkáni útvonalon folyt, így elkerülte mind az Appennini-félszigetet, mind az Ibériai-félszigetet. Ezt mutatja, hogy 2015–2016-ban a Spanyolországban Eurodacba bevitt menedékkérelmi adatok nem érték el még az összes kérelmi adat 1%-át sem. Viszont folyamatosan emelkedő arányt jeleztek 2017-ben (3,1%), majd évente lényegében duplázódással 2019-ben már 14,5%, a csúcs (ami a többi államban inkább csökkenés volt) 2020-ban 17,3%, ami 69 517 főt jelentett, ez háromszorosa volt az akkori olasz adatoknak, és majdnem elérte a német adatok szintjét is. Vagyis amikor a balkáni útvonal kevésbé volt aktív, és a közép-mediterrán térségben is visszaesett a mozgás, akkor a nyugat-mediterránon érkeztek jelentősebb menekülő csoportok. Viszont az utolsó két vizsgált évben már a spanyol adatok is inkább a 10%-os szintet jelezték.

A tagállamok többségében az egyes évek adatai az összes menedékkérelmi adatnak az 1%-át sem érték el, de azért van néhány ország, amelynek adatait, arányait érdemes megemlíteni. Az említett befogadó országokon kívül még közismerten kedvelt célország az Egyesült Királyság is, amely érdekes módon az Eurostat-adatok szerint és az Eurodac adatai szerint sem annyira a menedékkérők célpontja, vélhetően nagyobb számban és arányban a legális migránsok célállomása. Ezt jelzi, hogy a két rendszerben regisztráltak évente 3–8%-át tették ki a briteknél bevitt adatok. Ez lényegében stabilan 30-40 ezer kérelmet jelentett egy-egy évben, és az emelkedő arány inkább a német arány csökkenésének volt köszönhető. Itt kell megjegyezni, hogy a brexit óta, vagyis 2021-től az EU rendszerei már nem tartják nyilván az Egyesült Királyság jelzett adatait.

Érdekességként érdemes megemlíteni, hogy köztudott a skandinávok befogadó szerepe. Ez meg is mutatkozik a 2015-ös adatokban; abban az évben az Eurodacban regisztrált menedékkérők 12,7%-át a svédek, 3,2%-át a finnek és 2,9%-át a norvégok vitték a rendszerbe. Ami már kevésbé közismert, hogy az ezt követő években a finnek és norvégok által regisztrált kérelmek az 1%-ot sem érték el, de még a svédek is „csak” a kérelmek 2-3%-át mondhatták „magukénak”. Sőt 2019-től folyamatosan csökkent a svédek aránya is, és így 2022-ben már 1,7%-nál tartottak, ami 16 005 főt jelentett. Tehát a közhiedelemmel ellentétben a menedékkérőknek csak kisebb része jut el Skandináviába. Ugyancsak a közvélekedésnek némileg ellentmondanak azok a számok, amelyek azt mutatják, hogy az ismertekkel szemben Hollandia

és Belgium nagyobb arányban fogad be menekülőket. Az adatok szerint stabilan évente 3–5%-át fogadja be és regisztrálja e két állam, külön-külön, vagyis mindkét állam külön-külön évente 20-30 ezer embernek nyújt menedéket. Hazánk adatait is meg kell említeni, különösen a 2015-öst: az összes Eurodacba regisztrált menedékkérelem 7,6%-a. Bár érdekes, hogy ez 59 976 regisztrációt jelentett, miközben az Eurostat szerint 177 135 kérelmet rögzítettek a magyar hatóságok. Ezt az anomáliát csak erősíti, hogy hazánkban ezután jogi és adminisztratív módszerekkel gyakorlatilag ellehetetlenült a menedékkérelem benyújtása, ezt jelzik az Eurodac-adatok is, amelyben az arányunk a nullához konvergál. Szomszédunk, Ausztria adatai, illetve arányai is érdekes képet mutatnak. Tekintettel arra, hogy a tömeges illegális migrációs hullám útvonalának egyik meghatározó állama volt, érthető, hogy 2015-ben 5%-ot, míg 2016-ban 3%-ot tett ki az általuk Eurodacba regisztrált menedékkérők aránya. Az ezt követő négy évben csak az összes regisztrált 2–3%-át rögzítették a „sógorok”. Viszont 2021-ben már 6,7%-ot, 2022-ben pedig már 11%-ot jelzett az általuk rögzített menekülők aránya. Ami – figyelembe véve az illegális migrációs útvonalakat – azt jelzi, hogy a balkáni útvonal Magyarországon átmenő ágán felerősödött a mozgás, amit a magyar adatok ilyen formán nem érzékeltetnek, mert torzít a statisztikai rendszerünk. 2022-ben az osztrákok 104 582 menekültet regisztráltak az Eurodacban, míg Magyarország 2 468 főt. Sőt, tovább torzít, hogy az Eurostat és az OIF adatai szerint hazánkban csak 45 fő kért menekültstátuszt, vélhetően a közel két és fél ezres adat az ukrán menekülők egy részének rögzítéséből eredeztethető, bár ez is nagyságrendileg eltér a ténylegestől, mert 29 847 fő²² esetében adott hazánk menedékes státuszt. Tehát a fogalmak (kategóriák) és a számok is keveredtek. Ez is azt mutatja, hogy egyes országok statisztikai rendszerei – így hazánké is – nem egészen az objektív valóságot érzékeltetik.

Végül, de nem utolsósorban meg kell említenünk Görögország adatait, arányait; Görögország nemcsak a balkáni útvonal kapuja, de a tömeges illegális migrációs hullám egyik meghatározó állomása is volt. 2015-ben a regisztrált menedékkérelmeknek csak 0,7%-át tették ki a hellének által felvitt adatok. Ez nemcsak arra utal, hogy a tömeges illegális migráció során szinte akadálytalanul jutottak át az országon, hanem arra is, hogy azoknak, akiket elfogtak és menedékkérelmet nyújtottak be, csak kis részét rögzítették a görög hatóságok az Eurodac-rendszerbe. A számok alapján az Eurostat 13 205 Görögországba benyújtott menedékkérelmet jelez, míg az Eurodacban 5 564 főt mutat, vagyis 42,1%-át vitték csak fel a rendszerbe. Az EU nyomásának és a Frontex támogatásának köszönhetően ez az arány folyamatosan növekedett, így vélhetően nemcsak a mozgás növekedésének (ebben az időben – 2016–2020 – éppen csökkenő tendencia volt a menekültek mozgásában EU-szinten, de a görögöknél egyre több menedékkérelmet nyújtottak be), hanem inkább a hatékonyság növekedésének köszönhető, hogy 2019-re már az összes Eurodacba benyújtott menedékkérelem 9,8%-át a görögök rögzítették. Erre utal, hogy az eurostatos

²² Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Statisztika.

adatok 75-76%-át felvitték az Eurodacba a görögök 2019–20-ban. Az Eurostat adatai szerint 2019-ben 77 275 menedékkérelmet nyújtottak be Görögországban.

Az irreguláris migránsok néhány tagállami adata

Az irreguláris migránsok adatainak elemzését érdemes a görögöknél kezdeni. Annál is inkább, mert 2015-ben az összes Eurodacba felvitt irreguláris migráns 64,3%-át (176 832 főt) a görög hatóságok regisztrálták. Ezt követően nemcsak az abszolút számok, de az arányok is csökkentek Görögországban. Így a regisztrált irreguláris migránsok adatainak a 45%-át vitték a rendszerbe 2016-ban, 2017-ben pedig már „csak” 17,2%-át. Majd ismét emelkedtek a görög arányok, 2018-ban 37,4%, 2019-ben pedig 51,1%-ot tett ki az általuk felvitt adatok aránya. A Covid-19 első éve (2020) jelentős visszaesést eredményezett, 16,1%, sőt, 2021-ben már a 10%-ot sem érte el (9,1%) a görög adatok aránya, és 2022-ben is alig emelkedett (12,5%) a Görögországban Eurodacban regisztrált irreguláris migránsok aránya. Ez az adatsor jól mutatja a balkáni útvonal fontosságát, mivel az Európai Unióba, pontosabban valamelyik tagállamába irányuló illegális migrációnak időszakonként több mint a fele ezen az útvonalon közelíti meg az elérni kívánt célszámot.

Meg kell említeni, hogy értelemszerűen az irreguláris migránsok felfedése, regisztrálása alapvetően a külső (szárazföldi) határokkal rendelkező országokban realizálódhat, és mint tudjuk, a reptereken, fizikai okokból is, minimálisra tehető az illegális határátlépés lehetősége; a tengeri határok tekintetében – lényegében a földrajzi adottságokból eredően – Görögországon (a görögök szárazföldi és tengeri [szigetek] határszakai változó intenzitással aktívak, így jelen esetben együtt elemezzük őket) kívül csak két ország, Olaszország és Spanyolország jön számításba. Ezt jól tükrözik az adatok is. 2015-ben (ahogy már jeleztük, a tömeges illegális migrációnak nem ez volt a fő iránya, útvonala) az olasz hatóságok az irreguláris migránsok Eurodacba regisztrált adatainak 11,2%-át vitték be, de 2016-ban már ugyanannyit, mint a görögök (45,6%, 169 069 fő). Sőt, a tömeges jelleg visszaesésével és a balkáni útvonal „népszerűségének” csökkenésével 2017-ben az Eurodacba regisztrált összes irreguláris migráns 72%-át Olaszországban rögzítették. Ez 115 835 főt jelent és jól érzékelteti, hogy az abszolút számok csökkenése mellett az arányok növekedhetnek is, ha más viszonylatokban, útvonalon az illegális migrációs mozgás csökken. 2018-ban és 2019-ben jelentős visszaesés történt a közép-mediterrán térségben, így ezekben az években az irreguláris migránsok 22,7 és 10,2%-át regisztrálták az olasz hatóságok. 2020-tól pedig már megint az EU felé irányuló illegális migráció közel felét (40–51%) Itáliában rögzítették. Tehát az utóbbi időben (e számok alapján) az irreguláris migránsok leginkább Olaszországon keresztül igyekeznek eljutni a célszámok valamelyikébe.

A spanyol adatok jól érzékeltetik a balkáni és a közép-mediterrán útvonal szerepének változását, illetve hogy adott időszakban milyen volumenű mozgás volt

ezeiken. A fentiekből eredeztethetően 2015–16-ban relatíve minimális a Spanyolországban Eurodacba regisztrált irreguláris migránsok aránya (1,2–1,5%). Dinamikus emelkedés érzékelhető (2017-ben 6,8%, 2018-ban 30,7%), majd némi stagnálás után 2022-ben visszaesés (15,4%).

A schengeni külső határokkal rendelkező országok közül néhány még megemlíthető, így a sziget volta miatt tengeri (repteret nem számítva) külső határokkal rendelkező Málta, amely gyakorlatilag a közép-mediterrán útvonalon helyezkedik el, és korábban, főleg a 2000-es évek első évtizedében nagy publicitást kaptak az oda érkező menekülők,²³ pedig számuk töredéke volt más tagállamokhoz képest. 2011–13 között évente kétezer körül alakult az oda érkező menedékkérők száma, az összes EU-s kérelmező 0,5–0,6%-át téve ki.²⁴ Az Eurodacba felvitt irreguláris migránsok száma is minimális volt, egyedül 2019–20-ban emelkedett ki (3,1 és 2,7%-kal), ami 2-3 ezres nagyságrendet takart. Azóta is 0,3% körül alakul az arányuk. Érdeemes megemlíteni Bulgáriát: az EU-nak tagja, de nem teljes jogú Schengen-tag, viszont közvetlenül határos Görögországgal és Törökországgal is, amelyek a balkáni illegális migrációs útvonal kulcsállamai. Ezzel együtt a tömeges illegális migráció (2015) időszakában is az összes irreguláris migráns mindössze 1,2%-át regisztrálták Bulgáriában, és azóta sem érte el az 1%-ot az arányuk, még a balkáni útvonal 2022-es aktivizálódása során is csak 0,7%-ot regisztráltak ők. A szomszédja, Románia, hasonló szituációban van, vagyis tagja az EU-nak és hivatalosan Schengennek is, de nem teljes jogú tagja, vagyis a velük közös tagállami határ „ideiglenes” külső határnak minősül. Vélhetően ez a minősítés, illetve a Duna mint akadályozó tényező, illetve a rajta való korlátozott átjutási lehetőségek, amelyek ideális helyek az illegális migráció korlátozására, ellenőrzésére eredményezik azt, hogy kevésbé választják ezt az útvonalat az irreguláris migránsok. A románok által bevitt adatok az 1%-ot sem érték el az értékelt időszakban, kivéve az utolsó két évet (2021-ben 1,4%, 2022-ben 2,1%), ami inkább abból adódik, hogy jó néhányan a magyar–szerb határon felállított Ideiglenes Biztonsági Határzárát (IBH) megkerülve, Szerbiából Románián keresztül igyekeznek Magyarország érintésével továbbjutni Nyugat-Európába. Eközben viszont a román szervek a szerb oldalon (illegálisan) belépők, illetve a Magyarország irányába illegálisan kilépni szándékozók jó részét elfogják és regisztrálják is az Eurodac-rendszerben (2022-ben 3 996 főt).

Nemcsak az előbb említett érintettség okán, de vizsgálni célszerű Magyarország irreguláris migráns-adatait is. Köztudott a 2015-beni szerepünk és a jelentkező feladatok nagyságrendje, ezt tükrözi az is, hogy ebben az évben az Eurodacba felvitt irreguláris migráns-adatak 21,3%-át a magyar hatóságok regisztrálták. Bár itt érdekesség, hogy ez abszolút számokban 58 539 fő adatait jelenti, miközben az Országos Rendőr-főkapitányság (2015) adatai szerint abban az évben 414 237 illegális határátlépést (hivatalos magyar megnevezés: THS, tiltott határátlépés és kísérlete szabálysértés) fedtek fel a magyar szervek. De ez még a legkisebb eltérés, mivel a ké-

²³ National Geographic 2005.

²⁴ Eurostat 2023.

sőbbi években a magyar arány jelentősen csökkent, 2017-ben már az 1%-ot sem érte el (0,8%), majd a következő években ez 0,1–0,2%-ra redukálódott. Ez nemcsak az abszolút számok csökkenésének, vagyis a balkáni útvonal aktivitásának visszaesésében keresendő, hanem valami más oka is lehet.

1. táblázat: Magyar irreguláris migrációs adatok

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Eurodac irreguláris migráns	58 539	15 412	1 219	256	148	128	105	116
THS	413 043	19 069	2 766	1 436	1 779	3 081	3 252	2 153
THS %	14,17	80,82	44,07	17,83	8,32	4,15	3,23	5,39
átkísérés		8 464	9 066	4 285	12 918	29 600	72 785	158 563
átkísérés %		182,1	13,4	6,0	1,1	0,4	0,1	0,1

Forrás: a szerző szerkesztése Eurodac (2015–2022) és ORFK (2015–2022) alapján

Az elemzés segítése érdekében összevettem az Eurodacba a magyar hatóságok által felvitt adatokat az ORFK határrendészeti helyzetképeivel.²⁵ Igyekeztem megkérni a magyarázatot, hogy mely az ORFK által rögzített kategória adatai felelhetnek meg az eurodacos értékeknek. Az 1. táblázatból az derül ki, hogy a nagyságrendek és a tendenciák igencsak eltérőek. 2015-ben igen bonyolult volt a helyzet a határrendészetben, így bizonyos mértékig érthető, hogy az elfogott irreguláris migránsoknak (THS) mintegy hetedétől vettek ujjnyomatot, a görög és a horvát kollégák már úgyis regisztrálták őket – volt a magyarázat. 2016-ban már sokkal kedvezőbbek az eredmények, arányok, a vélhető 19 ezres nagyságrendű THS-ből 15 ezernél is több bekerült az Eurodac-rendszerbe (80,82%). Viszont ebben az évben²⁶ bevezették az úgynevezett „átkísérést” (hivatalos megnevezéssel: 8 km-es sávban feltartóztatott és átkísért személyek), ami gyakorlatilag azt jelentette, hogy az illegális határlépésen rajtakapott személyeket a szerb határszakaszon az IBH kerítéséhez kísérték és átküldték, vagyis nem állították elő semmilyen hivatalos helyiségbe, és nem történt ujjnyomatvétele, sőt még az adatok felvétele sem, csak azt adták meg, hogy hány fő volt, és jó esetben megkérdezték, hogy mely országból jöttek, és ez kerülhetett a statisztikákba. Innentől viszont az Eurodacba felvitt adatok szinte teljesen elszakadnak a határrendészet által regisztrált adatoktól. Itt most azt nem is részletezzük, hogy az ORFK statisztikai rendszerében több, egymásnak ellentmondó illegális migrációs adatsort használnak.²⁷ Az átkísértektől fizikailag is nehéz lenne

²⁵ ORFK (2015–2022).

²⁶ 2016. évi XCIV. tv. 3. §.

²⁷ RITECZ 2023b.

ujjnyomatot venni, mivel nem kerülnek a határrendészeti kirendeltségre, vagy más hivatalos helyiségbe (az 2008/115 EK irányelv 2. cikkely alapján ebben az esetben nem is kell alkalmazni), de a THS-ek vonatkozásában ez a lehetőség már fennállna. Fogalmilag a THS fedi le az Eurodac irreguláris migráns kategóriáját, ha ezt nézzük, akkor az elfogottak 3–5%-ától vettek csak ujjnyomatot és küldték a rendszerbe. Érdeklődésekre az ORFK Rendészeti Elemző-Értékelő Osztály sem tudta megmondani, hogy milyen statisztikák és hogyan kerülnek az Eurodacba.

Nemcsak a hazai adatokkal vannak gondok. A már említett és részben elemzett Németország irreguláris migrációs adatai is elgondolkodtatóak. Mint tudjuk, Németországnak külső határa alapvetően a nemzetközi repterein, illetve az Északi-, illetve a Balti-tengeren van, de itt nem igazán jellemző az illegális határátlépés. Ezzel együtt az Eurodacba rögzített adatok szerint az összes irreguláris migráns közel 1%-át a német szervek viszik a rendszerbe, ez évente 1-2 ezer fő adatait jelenti. Sőt a német belügyminisztérium (BM) hivatalos kiadványa szerint²⁸ a vizsgált időszakban évente 30–220 ezer fő illegális határátlépőt (Feststellungen von unerlaubt eingereisten ausländischen Personen an bundesdeutschen Grenzen / [Land-, Seegrenzen und Flughäfen] fedtek fel, 2022-ben például 91 986 főt. Ami még kacifántosabbá teszi a helyzetet, hogy eközben a Frontex nyilvántartása szerint²⁹ 2015-ben egyáltalán nem regisztráltak német felfedést, miközben a német BM szerint abban az évben 217 237-et rögzítettek. A Frontex szerint 2016-ban 6 483, míg 2017-ben 4 500 irreguláris migránsról tudtak, akiket a németek fogtak el, miközben a BM adatai ebben az időben 111 843, illetve 50 154 főről tesznek említést. Ezekben az években az Eurodacban a németek során 703 és 1543 fő szerepel. Tehát teljes a káosz, mind a nagyságrend, mind a tendencia teljesen eltérő. Nem is beszélve arról, hogy a Frontex nyilvántartása szerint 2018-tól egyáltalán nem szerepel német irreguláris migráns-felfedés, míg a német BM jelentős adatokat jelez, és az Eurodac továbbra is 1-2 ezres irreguláris migráns adatának németországi rögzítését mutatja.

Tekintettel arra, hogy lassan elérem a tanulmány terjedelmi korlátait, nem folytatom az elemzést, pedig feldolgoztam a felfedett illegális tartózkodás országok szerinti adatait is, ahogy a már összesítésben említett találatok országok közötti megoszlását is. Azért meg kell említeni egy irracionális jelenséget a menedékkérők vonatkozásában is. Ugyanis a statisztikai kimutatás az egyes években kimutatja azt is, hogy a találat (már nyújtott be menedékkérelmet, amelyet regisztráltak, és a kérelmező ujjnyomata is bekerült a rendszerbe) ugyanabban az országban történő újabb kérelmet jelent, vagy a korábbi kérelmet más tagállamban adták be és regisztrálták. Sok esetben jellemző és értelemszerű, hogy menedékkérelmem elbírálására váró személy, ha nem tud továbbhaladni, ismételten beadja ugyanabban az országban a kérelmét, hátha sikerrel jár. Ezt mutatja, hogy például a Görögországban jelzett menedékkérelmi találatok 83,2%-a helyi (hazai) volt 2015-ben és 2020–2022 között is

²⁸ BAMF 2024: 178.

²⁹ Frontex 2015–2023.

72–91% között alakult. A kedvelt célországban, Németországban is érthető, hogy az ismételten próbálkozó kérelmezők jó része ebben az országban adta be a kérelmét; ezt mutatják a 2015-ös és a 2020–2022-es évek 20–30%-os helyi arányai is. De értelmetlen módon 2016–2019-ben „0”, azaz nulla volt azoknak a száma, akik Németországban ismét próbálkoztak volna menedékkérelmet beadni azok közül, akik már Németországban kérvényezték, pedig például 2016-ban a németek 148 443 találatot rögzítettek, de ezek (e szerint) mind más országban beadott kérelemre vonatkoztak. Azt hiszem, ennyi illusztráció elégséges, hogy érzékeljük, az EU és tagállamai menekült és irreguláris migrációs, fogalmi, szabályozási és statisztikai rendszereiben jócskán található anomália. Lehetséges, hogy van olyan, aki értelmes, tudományos magyarázatot tud adni az említett anomáliák feloldására, de eddig én ilyent nem találtam. Szívesen olvasnék olyan elemzést, amely feloldja ezen ellentmondásokat. Azért is, mert megítélésem szerint a tudomány csak úgy haladhat előre, ha ismereteinket megosztjuk egymással és ütköztetjük, az információk, a tudásunk kiegészítik egymást (mint a puzzle elemei), a megerősített ismeretek tovább élnek, míg a megcáfoltak feledésbe merülnek.

Befejezés

A fentiekén túl meg kell említeni, hogy az Eurodac tervezett továbbfejlesztése³⁰ jó irányokat is mutat. Úgymint: az időbeni korlát (18 hónap) az irreguláris migránsok adatainak tárolására megszűnik, és az illegálisan tartózkodók adataival együtt, a menedékkérők adatainak tárolhatóságának időtartamáig, vagyis tíz évig tárolhatják az adatokat. Ezáltal a visszakereshetőség lehetősége nő, illetve a menedékszabályok kijátszási lehetőségei csökkennek, sőt a bünyügyi nyomozás során is lehet ezen adatbázisokban keresni, így mind az illegális migrációhoz köthető, mind a szervezett bűnözéssel kapcsolatos bűnüldözés lehetőségei növekednek. A rendszer újabb adatkörökkel, kategóriákkal is bővül, ugyanis nemcsak a menekültkérelmet benyújtók adatait, hanem már az úgynevezett ideiglenes védelmet élvezőket (befogadott, menedékes) és azok adatait is rögzíteni kell, akiket kutatási-mentési műveleteket követően szállítottak partra. Az adatok köre is bővül, mert további biometrikus adatokat, arcképmást is rögzíteni kell, illetve már nem 14 év lesz az alsó korhatár, hanem a 6 év felettiak adatait kell rögzíteni.

Kérdés az, hogy valóban az adatok körének bővítésére van-e szükség, nem inkább az adatok pontosságának növelésére-e, az egységes fogalomértelmezésre, használatra, és hogy az elfogottak (kérelmet benyújtók) mindegyikéről, vagy legalább mind nagyobb hányadukról, kerüljenek be az adatok a rendszerbe? Ugyanis amennyiben nem az objektív (valósághoz közeli) számok, adatok, információk alapján hoznak döntéseket, tesznek intézkedéseket a rendészeti szervek, a döntés-előkészítők, nem is be-

³⁰ Az Európai Unió Tanácsa 2023.

szélve a politikusokról (vagyis a jogalkalmazók és jogalkotók), akkor felmerül a kérdés, hogy a döntéseink, intézkedéseink mennyire lehetnek eredményesek, hatékonyak? Ebben az esetben mennyire lehetünk biztonságban, milyen rendről beszélhetünk?

Felhasznált irodalom

- Az Európai Unió Tanácsa (2023): *A Tanács és az Európai Parlament áttörést ért el az uniós menekültügyi és migrációs rendszer reformjában*. Sajtóközlemény. Online: www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2023/12/20/the-council-and-the-european-parliament-reach-breakthrough-in-reform-of-eu-asylum-and-migration-system/
- BAMF (2024): *Migrationsbericht 2022*. Online: www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/Migrationsberichte/migrationsbericht-2022.html?nn=282388
- Economist (2023): How to Detoxify the Politics of Migration. *The Economist*, 2023. december 20. Online: <https://bit.ly/4cvGRPE>
- Eurodac (2015–2022): Annual Report. European Union Agency for the Operational Management of Large-Scale IT Systems in the Area of Freedom, Security and Justice. Online: <https://www.eulisa.europa.eu/our-publications/reports>
- Eurostat (2023): *Asylum and First Time Asylum Applicants by Citizenship, Age and Sex – Annual Aggregated Data*. Online: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_asyapptza/default/table?lang=en
- GAZDAG Ferenc – REMEK Éva (2018): *A biztonsági tanulmányok alapjai*. Budapest: Dialóg Campus. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/12604>
- GAZDAG Ferenc – TÁLAS Péter (2008): A biztonság fogalmának hatáiról. *Nemzet és Biztonság*, 1(1), 3–9. Online: www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/gazdag_ferenc__talas_peter-a_biztonsag_fogalmanak_hatarairol.pdf
- FINSZTER Géza (2023): A vállalható és a nem vállalható biztonság. In GAÁL Gyula –HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *A biztonság védelme a rendészetben*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, 5–16. Online: https://pecshor.hu/periodika/XXV/Finszter_Geza.pdf
- FÓRIZS Sándor (2023): Migránsok, menedékkérők a 2021. évi német rendőrségi bűnügyi statisztikában. *Magyar Rendészet*, 23(3), 89–99. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2023.3.5>
- Frontex (2015–2023): *Risk Analysis for ...* Online: www.frontex.europa.eu
- HAUTZINGER Zoltán (2016): *Idegen a büntetőjogban*. Pécs: AndAnn.
- HAUTZINGER Zoltán (2023): Idegenrendészet a büntető igazságszolgáltatásban. *Belügyi Szemle*, 71(3), 375–393. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.3.2>
- HAUTZINGER Zoltán – HEGEDŰS Judit – KLENNER Zoltán (2014): *A migráció elmélete*. Budapest: NKE RTK. Online: https://real.mtak.hu/16634/1/real_16634.pdf
- KRASTEV, Ivan – LEONARD, Mark (2024): Which ‘Crisis Tribe’ Do You Belong To? These Five Factions Will Define Europe in 2024. *The Guardian*, 2024. január 22. Online: www.theguardian.com/commentisfree/2024/jan/22/crisis-tribe-europe-2024-european-elections
- LIPPAI Zsolt – SALLAI János (2022): Helyet kér a rendészettudomány. *Belügyi Szemle*, 70(9), 1829–1852. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.9.6>
- MÁTYÁS Szabolcs – SALLAI János (2023): A rendészettudomány XXI. századi kihívásai, lehetséges válaszai. *Einnováció*, 1(1), 44–57. Online: https://hmei.hu/wp-content/uploads/2023/02/Einnovacio_1.-evf.-1.-szam_2023.pdf
- National Geographic (2005): Málta megtelt. *National Geographic*, 2005. október 25. Online: https://ng.24.hu/kultura/2005/10/25/malta_megtelt/
- ORFK (2015–2022): *Határrendészeti Helyzetkép*. Online: www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/statistikak/hatarrendeszet

- Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Statisztika. Online: http://oif.gov.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu
- RITECZ György (2023a): Irregularis migrációval kapcsolatos adatok és a biztonság. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *A biztonság védelme a rendészetben*. Pécs: MHTT Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 219–226. Online: https://pecshor.hu/periodika/XXV/Ritecz_Gyorgy.pdf
- RITECZ György (2023b): A kerítés a megoldás? *Szakmai Szemle*, (4), 63–74.
- RITECZ György – SALLAI János (2016): *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei 2.0*. Budapest: Hanns Seidel Alapítvány.

Jogi források

2016. évi XCIV. (2016. június 27.) törvény a határon lefolytatott menekültügyi eljárás széles körben való alkalmazhatóságának megvalósításához szükséges törvények módosításáról 41/2016. (III. 9.) Korm. rendelet a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet Magyarország egész területére történő elrendeléséről, valamint a válsághelyzet elrendelésével, fennállításával és megszüntetésével összefüggő szabályokról
- A Tanács 2725/2000/EK rendelete (2000. december 11.) a dublini egyezmény hatékony alkalmazása érdekében az ujjlenyomatok összehasonlítására irányuló Eurodac létrehozásáról
- Az Európai Parlament és a Tanács 1077/2011/EU rendelete (2011. október 25.) a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség nagyméretű IT-rendszereinek üzemeltetési igazgatását végző európai ügynökség létrehozásáról
- Az Európai Parlament és a Tanács 603/2013/EU rendelete (2013. június 26.) a harmadik országbeli állampolgár vagy hontalan személy által a tagállamok egyikében benyújtott nemzetközi védelem iránti kérelem megvizsgálásáért felelős tagállam meghatározására vonatkozó feltételek és eljárási szabályok megállapításáról szóló 604/2013/EU rendelet hatékony alkalmazása érdekében az ujjlenyomatok összehasonlítását szolgáló Eurodac létrehozásáról, továbbá a tagállamok bűnüldöző hatóságai és az Europol által az Eurodac-adatokkal való, bűnüldözési célú összehasonlítások kérelmezéséről, valamint a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség nagyméretű IT-rendszereinek üzemeltetési igazgatását végző ügynökség létrehozásáról szóló 1077/2011/EU rendelet módosításáról
- Az Európai Parlament és a Tanács 2008/115/EK irányelve (2008. december 16.) a harmadik országok illegálisan tartózkodó állampolgárainak visszatérésével kapcsolatban a tagállamokban használt közös normákról és eljárásokról

ABSTRACT

A Kind of Analysis of Eurodac Data

György RITECZ

Eurodac aims to ensure the technical background of the European Union's asylum system, i.e. the effective operation of the provisions of the Dublin Convention, which is used to compare the fingerprints not only of asylum-seekers but also of irregular migrants and illegal staying. The author analyses Eurodac's statistical data regarding the border category from the wave of mass illegal migration (since the statistical data have been made public) to the post-Covid-19 period. Not only are the main trends presented, but also how the involvement

of individual member states in asylum procedures and illegal migration changed in certain periods and how the role of migration routes changed in the light of the data. The purpose of the study is to assess the lessons learned so far and formulate recommendations for the future before the expected restructuring of Eurodac. Precisely for this purpose, the statistical data of Eurodac is compared and analysed with the related data of Eurostat and Frontex, as well as with the relevant official statistics of some member states. The results of the investigations and research reveal that certain categories of EU and member state statistics and their interpretation are often disharmonious and generate numerous anomalies. The study shows that the planned development of Eurodac is only partially moving forward.

Keywords: *illegal migration, irregular migrant, refugee, Eurodac, statistics*

Kihívások és megoldások a pénzügyőrszakma-történet oktatása során

BIRÓCZKY-SZABÓ Andrea¹ - CZENE-POLGÁR Viktória²

A pénzügyőri identitás kialakításának elválaszthatatlan része a szakmai múlt alapos megismerése. Ugyanakkor fontos, hogy ezt az ismeretanyagot a Z generációs pénzügyőrhallgatók számára befogadható módon, kreatív, a hagyományos oktatási módszereket kiegészítő csatornákon keresztül közvetítsük.

A tanulmány célja egy, a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kara Vám- és Pénzügyőri Tanszékének első évfolyamos hallgatói számára szervezett - a szakmatörténeti kurzusukat kiegészítő, annak keretén belül megvalósított -, új oktatás-módszertani megoldás, a „szakmatörténeti kalandtúra” bemutatása, eredményeinek elemzése.

A kutatási célkitűzés elérése érdekében a szakmatörténeti kurzusok lezárásakor a résztvevők körében kérdőíves felmérést végeztünk azt vizsgálva, hogy alkalmas-e és milyen mértékben a kalandtúra - a rendészeti oktatásban hangsúlyozottan fontos - értékek elérésére, így például a pénzügyőrhagyományok és az elődszervezetek történetének megismertetésére. Vizsgáltuk továbbá, hogy a program során alkalmazott módszerek mennyire voltak célravezetőek, a hallgatók innovatívnak, a megszerzett tudást hasznosíthatónak értékelték-e. A kérdőívet a kurzus valamennyi résztvevője (N = 41) megkapta, és 33 fő (80,4%) töltötte ki.

Az eredmények is azt mutatják, hogy a szakmatörténet oktatása egy jól megválasztott komplex módszerrel sikeresebbé és hatékonyabbá válhat. Segít a hivatástudat megalapozásában és erősítésében. Ilyen módszer lehet az NKE Intézményfejlesztési Tervében prioritásként kezelt Kreatív Tanulási Programmal összhangban lévő, immár 5 éve szervezett és második alkalommal saját kérdőív által értékelt kalandtúra is.

Kulcsszavak: *innováció, pénzügyőrszakma-történet, módszertan, kompetencia, Z generáció*

¹ Tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszék, e-mail: szabo.andrea@uni-nke.hu

² Adjunktus, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszék, e-mail: czene-polgar.viktoria@uni-nke.hu

Bevezetés

A szakmatörténet oktatásának célja a szakmai műveltség emelésén túl egyfajta identitás- és hivatástudat kialakítása. A pénzügyőri szakmatörténet főként az 1867-től napjainkig tartó időszakra fókuszálva – de a középkorig visszautaló kitekintést adva – dolgozza fel a magyar pénzügyőrség és vámőrség történetét, érintve az adóztatás évszázadokra visszanyúló hagyományait is.

A szakmatörténet oktatása és annak fontossága az egyes hivatásrendeknél megkérdőjelezhetetlen, az identitás fejlődésében/erősítésében és akár a motiváció kialakulásánál is kiemelkedő szerepe van a szakmai múlt megismerésének. A hivatásrend kifejezés alatt nemcsak az egyenruhás szervezeteket értjük, hanem valamennyi szakmát, amelyet a hivatáskutatások hivatásnak tekintenek, a hivatásokra jellemző közös jegyek alapján, így a papi, orvosi, jogászi, tanári hivatásokat is. A közös jegyek/jellemzők, így a szaktudás, szakmai szervezetbe tömörülés, sajátos erkölcsi-etikai normarendszer és a társadalom szolgálata, Magasvári kutatása alapján a pénzügyőri hivatás esetében is markánsan megtalálhatóak.³ Annak érdekében, hogy a Z generáció pénzügyőreit bevezessük a szakmatörténet rejtelmeibe és számukra befogadhatóvá tegyük az ismeretanyagot, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) Rendészettudományi Karának Vám- és Pénzügyőri Tanszéke a kurzusok (Vám- és pénzügyőri szakmatörténet és Adó- és pénzügyi nyomozói szakmatörténet) végeztével egy úgynevezett szakmatörténeti kalandtúra tervét dolgozta ki és vezette be 2018-ban. Az elképzelés jelentőségét csak megerősítette az NKE Intézményfejlesztési Tervében (2020–2025) megjelenő Kreatív Tanulási Program (*NKE Intézményfejlesztési Terv 2020*) és a 2021-ben elnyert Innovatív Tanszék különdíj, amely esetében a tanszék által benyújtott pályázati anyagnak meghatározó eleme volt a kalandtúra bemutatása.

A szerzők meggyőződése, hogy egy hivatás mélyreható ismeretéhez szorosan kapcsolódik az adott szakma történetének ismerete, amely túlmutatva az általános műveltség gyarapításának célján, hozzájárul a pénzügyőri identitás kialakításához, fejleszti az elemzési készségeket, így segíti a szakmai életben való boldogulást is. Ennek megfelelően a szakmatörténeti tantárgy fókuszában is a múlttól való tudás mellett, a közösséghez tartozás szerepének és lehetőségeinek megértetése áll.

A Rendészettudományi Karon más tanszékek is foglalkoznak szakmatörténeti kérdésekkel, azok népszerűsítésével, így például a rendészettudomány vagy az államhatárok és a rendészeti szervek történetével.⁴ A hivatásrendi kutatások egyik fontos szempontja a szakmatörténet és részterületeinek – így például szervezet- és jogállástörténet, személyzeti kérdések vagy az egyenruha és a rang vagy rendfokozat evolúciójának – feltárása.⁵

³ MAGASVÁRI 2020: 184–211; MAGASVÁRI 2022.

⁴ KOVÁCS 2022.

⁵ KISS 1996; KÖPF 2003; PARÁDI 2018; ERDŐS 2017; ERDŐS 2021; KOVÁCSICS 2000; BALASKA–KISS 2007; CZENE-POLGÁR 2020; MAGASVÁRI 2020; MAGASVÁRI 2022; SZABÓ 2017a; SZABÓ 2017b; TURI 2021.

A szakmatörténeti kalandtúra

Egyetértve Kojanitz megállapításával, az egyetemen megszerzett tudás legértékesebb részét a *magasabb szintű gondolkodási képességek* jelentik, mivel csak ezek által valósulhat meg a megszerzett ismeretek rugalmas adaptálása.⁶ A történelmi gondolkodás is a magasabb szintű gondolkodási képességek közé sorolható, amely révén egy személy képes a megszerzett ismeretek rugalmas átvételére és befogadására.⁷ Azért tartjuk fontosnak az általános műveltség körébe tartozó tudás közvetítését és az úgynevezett történelmi gondolkodás fejlesztését, mert az általa adott értelmezési keretek és elemzési szempontok nemcsak a múlt, hanem a jelen viszonyainak megértéséhez is segítséget nyújthatnak.⁸

E szempont középpontba helyezésével, 2018 óta évente szervezünk szakmatörténeti kirándulást a hallgatók számára, amely egyben csapatépítő program is, ugyanakkor illeszkedik az egyetemi tananyaghoz, hiszen a szakmatörténeti tantárgy mellett az adóztatás tantárgy keretében is foglalkozunk vám-, jövedék- és adózástörténettel. A program megszervezésekor a hallgatók kíváncsiságára építünk, amely Leszek Kołakowski lengyel filozófus és eszmetörténész szerint „semmi másra vissza nem vezethető ösztön”.⁹

A program szervezésekor két további szempontot is figyelembe kell vennünk. Elsőként azt, hogy a pénzügyőrtisztjelöltek Z generációs fiatalok – őket digitális bennszülöttekként is aposztrofálhatjuk –,¹⁰ akikkel szemben a régen bevált sablonok, egykori módszerek érvényüket veszítik. Az órai ismeretátadás hagyományos módszerei – a szóbeli közlések, a többszöri ismétlés – kevésbé, vagy csak a megfelelő mennyiségű és minőségű előzetes ismerettel bíró, ideális szociokulturális háttérrel rendelkező, motivált tanulók esetében hoznak eredményt.¹¹ Ugyanakkor ennek a generációnak a tagjai gyorsan alkalmazkodnak az informatikai kihívásokhoz, bátran használják az IKT-eszközöket,¹² gondolkodásukat a tömegmédiá jelentősen befolyásolja.¹³

Mindezek alapján elmondható, hogy új megközelítésű, a Z generációra jellemző habitus figyelembevételével kialakítandó oktatásmódszertanra van szükség – a magukkal hozott tudást az oktatás szolgálatába állítva –, amely segíti őket, hogy gördülékenyen léphessenek a munkaerőpiacra. Egy, a 21. századi pedagógia elemeinek meghatározásával foglalkozó kutatás hat alapvető képességet azonosít, amelyek fejlesztése szükséges ahhoz, hogy a hallgatók sikeres munkavállalókká váljanak:

⁶ KOJANITZ 2014.

⁷ MEZŐ 2023: 48.

⁸ KOJANITZ 2014.

⁹ KOLAKOWSKI 1998: 49.

¹⁰ A digitális bennszülött fogalmát először Marc Prensky írta le 2001-ben. A meghatározás a már teljes egészében digitálisan szocializálódott nemzedékre utal. PRENSKY 2001.

¹¹ HEGEDŰS 2020.

¹² BUDA 2017: 14–15.

¹³ JANCsÁK et al. 2021: 3–15.

a tudásépítés, az együttműködés, az önszabályozás, az innováció, a kommunikáció, a valós problémák megoldása és az IKT-eszközök használata.¹⁴ A szakmatörténeti kalandtúra szervezésekor ezekre fókuszálunk.

A másik figyelembe veendő szempont, hogy a hallgatónk a rendészeti felsőoktatás szereplője, ami nemcsak témájában, de az elvárások tekintetében is rendkívül speciális. A „jó hallgató” ismérvei között itt olyan elvárások szerepelnek, mint amilyen a fegyelmezett, normakövető, hivatásos léthez kötődő gondolkodásmóddal rendelkező, alkalmazkodó, együttműködő, jellemzői továbbá a pontosság és a hivatástudat.¹⁵

A kérdés komplexitását pedig tovább árnyalja az a tény, hogy a 2020-as koronavírus-járvány átformálta a Z generáció társas kapcsolatait. S jöllehet, hogy ez a nemzedék különböző alkalmazásokat és felületeket használ közösségi terei kialakításakor, a szerzők meggyőződése, hogy ennek a korosztálynak a korábbiakhoz hasonló módon megvan az igénye a személyes kapcsolatépítésre. Mindez átrendezte az oktatásmódszertan alapvetéseit, s az új élethelyzet teremtette kihívások paradigmaváltást eredményeztek a felsőoktatásban is. Mind fontosabbá váltak az olyan megközelítési módok, mint a hallgatóközpontú tanulás, az IKT-technológiák kiaknázása.

Vagyis az oktatás olyan újonnan felmerülő problémákkal szembesül, amire újszerűen kell reagálni. Ennek egyik útja a tanulás játékosítása lehet.¹⁶ A gamifikáció (játékosítás) legfőbb célja egy feladat izgalmasabbá, szórakoztatóbbá tétele – legyen szó rejtvényfejtő, társas-, számítógépes, sport- vagy akár más játékok bevonásáról –, a diákok aktivitásának, motiváltságának fokozása.¹⁷ A szakmatörténeti kalandtúra lebonyolítása során felhasználjuk ezeket az elemeket is. A történelmi tények, helyszínek megismerése, események feldolgozása pedig lehetőséget ad olyan fontos kompetenciák megszerzéséhez, mint a többféle forrásból származó információk összegyűjtése, az információk megbízhatóságának és hitelességének ellenőrzése, az adatok sokrétű elemzése és összevetése. Fejlődhetnek továbbá olyan képességek, mint a komplex helyzetértékelés, a folyamatokban szerepet játszó tényezők áttekintése, jelentőségének megítélése, a döntési alternatívák lehetséges következményeinek felmérése, a múlt és a jelen viszonyai közötti összefüggések megértése.¹⁸

A szakmatörténeti kalandtúra nem az órán tanultak reprodukcióját várja, ott nem az oktató által közölt ismeretek megértése a feladat, hanem a résztvevők nyitottságára, kreativitására épít, a kombinatív gondolkodás széles körű alkalmazását feltételezi, így a kompetenciaalapú fejlesztés egyik lehetséges elemévé válik. A képességfejlesztő feladatok sora a hallgatóktól nem valamilyen korábban megismert jelenség vagy szabály alkalmazását várja el begyakorlás céljából, hanem az ismeretfeldolgozó és készségfejlesztő elem szervesen összekapcsolódik bennük, és megol-

¹⁴ SHEAR-GALLAGHER-PATEL 2011: 13.

¹⁵ ERDŐS-MAGASVÁRI-SZABÓ 2019: 89–102; ERDŐS-MAGASVÁRI-SZABÓ 2020; HEGEDŰS 2019.

¹⁶ BESENYEI 2016; DUCHON 2021.

¹⁷ KÖREI-SZILÁGYI 2020.

¹⁸ KOJANITZ 2014.

dásuk valamilyen alkalmazásszintű intellektuális mozzanatot igényel, kiegészülve a feltehetően sikeres megoldással járó emocionális többlettel. Az információk megszerzésében és feldolgozásában fontos szerepet játszik az aktív hallgatói részvétel. Ennek nyomán a képességfejlesztő feladatok alapvetően nem egy megismert rutin begyakorlását szolgálják, hanem egy új ismeretelem vagy összefüggés felismerését teszik lehetővé.¹⁹ Mindennek azért van kiemelt szerepe, mert ezen aktív tevékenységben – többek között a csoportos feladatmegoldásokban – rejlő lehetőségek felhasználása nélkül nem valósítható meg a modern gazdaság és társadalom elvárásainak megfelelő személyiségfejlesztés.²⁰

Hallgatóink a kiránduláson kurzusonként vagy a létszámról tekintettel további csoportokra bontva (maximum 10-12 fő), önállóan vesznek részt. A tematikus út során egy közös téma mentén, különböző helyszíneken található látványosságokat ismerhetnek meg. A program a Ludovika Campus területéről indul, ahol a kurzusvezetők látják el az egyes csapatokat instrukciókkal, illetve itt kapják meg az első feladatot is, amelyet megoldva jutnak el az első helyszínre. A tanszék oktatói végig figyelemmel kísérik a kirándulást, mivel a csapatoknak minden állomásról be kell jelentkezniük – a helyszínen készült fotóval kell igazolniuk, hogy teljesítették a feladatot –, csak ezt követően kapják meg a soron következő feladványt. Az egyes helyszínekre való eljutást többek között a szakmai tudásukra épülő keresztrejtvényekkel, irodalmi részletekkel, korabeli jogszabályi szöveggel, képekkel vagy korabeli újságcikkekkel segítjük.

A kirándulás kiemelt célja a pénzügyőri hagyományok felelevenítése, ápolása, az ehhez szükséges szakmai tájékozottság elmélyítése. Miközben a hallgatók megismerhetik kulturális örökségünk szellemi és tárgyi javait, a szakmatörténeti kirándulással fejleszthetjük olyan személyes kompetenciáikat mint a kreativitás, önfejlesztő képesség, valamint a kognitív kompetenciákat, mint kombinatív, logikai, rendszerező, ismeretszerző, alkotóképesség, problémamegoldó, összefüggést kezelő képesség. Célunk továbbá a közösségfejlesztés, az interaktivitás és a tevékenység-alapú szórakozva művelődés, tanulás támogatása.

A kirándulás állandó helyszínei közé tartozik 2018 óta a Pénzügyőr- és Adózástörténeti Múzeum (PAM) (Munkácsy u. 19/B.), ahol a hallgatók nemcsak a Munkácsy utcai Schiffer-villa szecessziós épületét barangolhatják be, de egyúttal a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) muzeológusainak szakavatott irányításával kaphatnak képet a NAV, illetve elődszervezetei történetéről, bepillantást nyerhetnek a magyar adózás történetébe, valamint megismerhetik a múltbeli és jelenkori pénzügyi intézményeket is.

2023-tól ez a helyszín egészült ki további három olyan szintérrel, ahol szakértő kollégák (pénzügyőrök, muzeológusok, könyvtárosok) bevonásával történhet az ismerkedés. Így a PAM mellett a pénzügyőrképzés lassan évszázados ikonikus helyéül

¹⁹ KAPOSÍ 2017.

²⁰ KAPOSÍ 2020.

szolgált Pénzügyőr Iskola²¹ (Harmat u. 202.), a Pénzügyminisztérium Könyvtára (PM Könyvtár) (József nádor tér 2–4.) és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Irányításának Könyvtára (KI Könyvtár) (Széchenyi u. 2.) is bekerült a túra kiemelt szinterei közé.

A kutatás célja és módszertana

A kérdőíves felmérést a 2021/22-es és a 2022/23-as tanév lezárását követően vettük fel az érintett kurzusok hallgatóival. Az elsődleges kutatásunk arra irányult, vajon alkalmas-e és milyen mértékben a szakmatörténeti kurzus és a keretei között szervezett kalandtúra olyan – a rendészeti oktatásban hangsúlyozottan fontos – kompetenciák fejlesztésére, mint a hallgatók közötti együttműködés, a kritikus gondolkodás, a problémakezelés vagy az empátia. Ezt egészítettük ki a második vizsgálat során olyan felvetésekkel, amelyek megalapozták a jelen tanulmány elkészítését. Ebben a kutatásban már nemcsak a *Neveléstudomány* című folyóiratban megjelent írásunkban kifejtett gondolatok igazolását kerestük,²² de további választ vártunk arra, hogy mennyire tartották informatívnak a hallgatók az egyes helyszíneket, mennyire értékelték a megszerzett tudást hasznosíthatónak, és milyen módon gondolják azt alkalmazni a későbbiekben (szakdolgozat, évfolyamdolgozat, TDK-dolgozat). Vizsgáltuk továbbá, hogy milyen mértékben ítélték alkalmasnak az adott helyszínt a pénzügyőri hagyományok, az adózás történetének és az elődszervezetek történetének megismerésére.

A kérdőív összeállításakor a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Kreatív Tanulás Programja egyik pilotkurzusának (a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Virtuális Vám- és Bűnügyi Igazgatósága; NAV VBI) tudományos módszertanon alapuló vizsgálatához összeállított kérdőívet vettük alapul.²³ A vizsgálat célkitűzéseiben szereplő kutatói kérdésekre pedig kvantitatív módszer alkalmazásával igyekeztünk választ adni.

A kérdőíveket önkéntesen, önállóan, a válaszadók anonimitásának megőrzésével töltötték ki. A kérdőívet a kurzus valamennyi résztvevője (N = 41) megkapta, és 33 fő (80,4%) ki is töltötte, minden esetben értékelhető válaszokat adva. A kurzusok hallgatói közt csaknem fele-fele arányban képviseltették magukat a férfiak (51,5%) és a nők (48,4%). Az összbenyomással kapcsolatos állításokat és a képzésfejlesztési céldimenzióhoz rendelt két-három állítást a hallgatók ötfokú Likert-skálán értékelték (1 = egyáltalán nem ért vele egyet; 5 = teljes mértékben egyetért vele).

²¹ Mai néven: NAV Képzési, Egészségügyi és Kulturális Intézet Pénzügyőr Képzési Főosztály.

²² CZENE-POLGÁR – SZABÓ 2023.

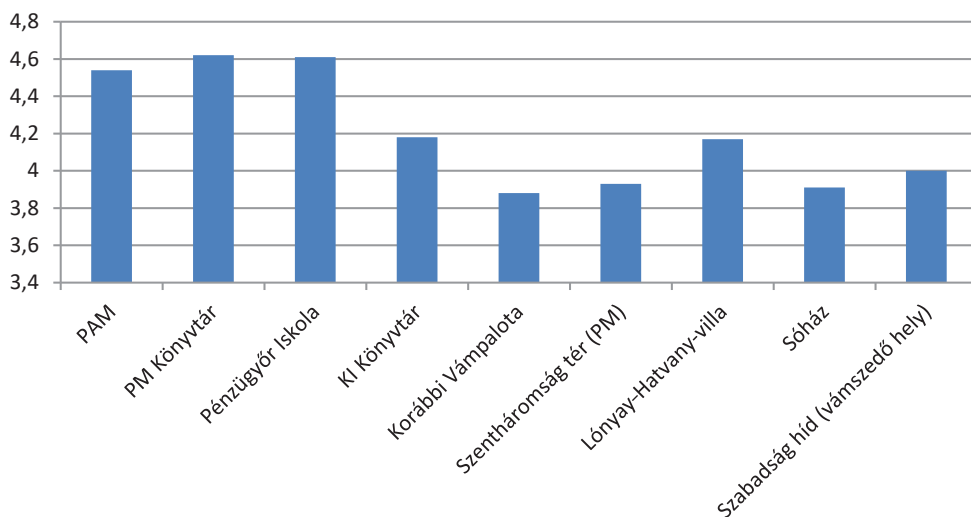
²³ CHRISTIÁN–ERDŐS–MAGASVÁRI 2021.

A kérdőíves vizsgálat eredményei

Az alapkérdéseket követően – nem, életkor, szakirány – arra irányult a szerzők érdeklődése, hogy a túra résztvevői hogyan értékelték az egyes helyszíneket, figyelemmel arra is, hogy nem mindenki látogatta végig ugyanazon épületeket: összesen három helyszín – a Pénzügyőr- és Adózástörténeti Múzeum, a Pénzügyminisztérium Könyvtára és a NAV Központi Irányításának Könyvtára – került be valamennyi útvonaltervbe. Ezért a kérdőív kitöltésekor a hallgatóknak lehetősége volt a „nem jártam ott” válasz megjelölésére.

A szerzők valamennyi érintett helyszín esetében megkérdezték, hogy mennyire tartották informatívnak azt a véleményezőök. Az 5 fokozatú Likert-skálán az 1-es a legkevésbé volt informatív, az 5-ös a leginformatívabb minősítést jelenti. Ez alapján a hallgatói válaszok 3,88 és 4,62 között szóródtak, valamennyi helyszínt jóval a középérték fölé helyezve. A legmagasabb átlagértéket a PAM, a PM Könyvtár, a Pénzügyőr Iskola és a KI Könyvtára kapták, ezzel is igazolva, hogy a szakértők bevonása, az épület belső hangulatának megtapasztalása, kézzelfoghatóvá tétele nagyban emeli a megszerzett információ értékét

Kérem, értékelje, hogy melyik helyszínt mennyire tartja informatívnak

1. ábra: A szakmatörténethez kapcsolható épületek informativitása

Forrás: a szerzők szerkesztése

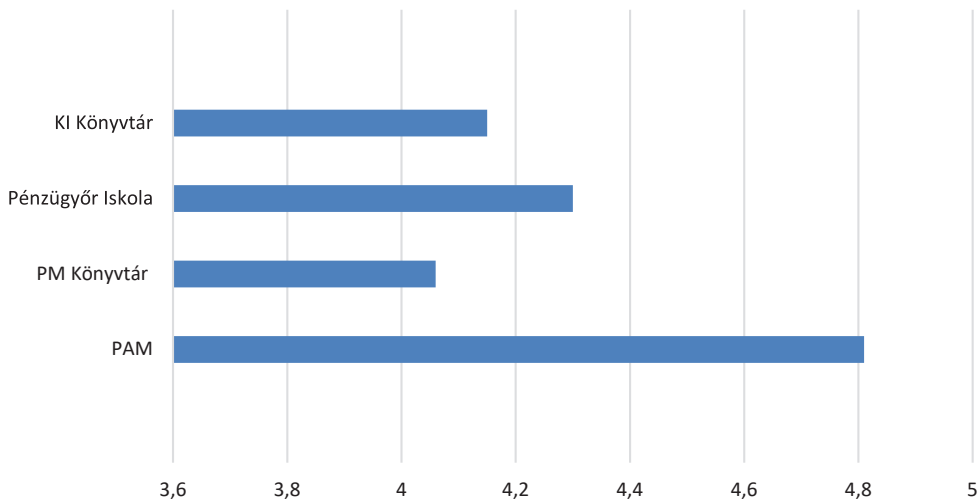
A következő kérdések és állítások már csak a korábban említett – és a hallgatók által is a leginformatívabbnak minősített – négy épülethez/helyszínhez kapcsolódtak.

A szerzőket érdekelte, hogy az egyes helyszíneken megszerzett tudást mennyire tudja beépíteni a jövőbeni egyetemi feladataiba a hallgató, így a szakdolgozat, évfolyamdolgozat vagy akár egy TDK-dolgozat készítése során.

A hallgatók által adott válaszok mindegyik esetben nagyon magas értéket (4,19–4,56) mutatnak, tehát a hallgatók kifejezetten hasznosíthatónak minősítették a kapott információkat, jól beépíthetőnek az újonnan megszerzett tudást. Ezen utóbbi elemre, vagyis, hogy milyen módon tudja hasznosítani a megszerzett tudást, a szabadszöveges kifejtésben kiemelték, hogy szakdolgozat és tudományos diákkori dolgozat készítése során forrásként, szakmai háttérként szolgálhat. Mélyebb tudást szereztek a NAV szervezetéről, és az ehhez kapcsolódó kérdésekre megalapozottabb választ tudnak adni. Kiemelték, hogy több helyszínen is megtalálhatóak olyan írott anyagok, amelyeket a későbbiekben tudnak majd hasznosítani a tanulmányaik során. A könyvtárak esetében az írásos forrásokat, míg a múzeumban a vizuális forrásokat, tárgyi emlékeket emelték ki. Hangsúlyozták a múzeumpedagógiai módszerek pozitív eredményeit és a kollégák segítőkészségét.

A szerzők azon állítása esetében, hogy az adott helyszín alkalmas a pénzügyőrhagyományok megismerésére, az átlagértékek 4,06 és 4,81 között mozogtak, a legmagasabb értéket a PAM kapta, majd a Pénzügyőr Iskola, őket követte a KI és a PM Könyvtára (2. ábra).

Mennyire alkalmas a pénzügyőrhagyományok megismerésére?

2. ábra: A pénzügyőrhagyományok megismerésének legfontosabb helyszínei

Forrás: a szerzők szerkesztése

Az alábbi állítások esetében, így

- az adott helyszín bepillantást ad az elődszervezetek történetébe, azaz a Vám- és Pénzügyőrség és az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal történetébe (átlagérték 4,26 és 4,69 között);
- az adott helyszínek bepillantást adnak a magyar adózás történetébe (átlagérték 3,84 és 4,54 között);
- az adott helyszín alkalmas a pénzügyőri hagyományok ápolásához szükséges szakmai tájékozottság elmélyítésére (átlagérték 4,21 és 4,75 között);
- az adott helyszín megismerteti a kulturális örökségünk szellemi és tárgyi javait (átlagérték 4,06 és 4,81 között);
- az egyes átlagértékek mellett az is megállapítható, hogy a kiemelt négy helyszín közül a PAM kapta a legmagasabb értéket. Ezek a válaszok is megerősítik, hogy a személyes kapcsolat, a múzeumpedagógiai eszköztár nagy mértékben hozzájárul a tudás elmélyítéséhez. A PAM esetében emellett a kiállítás összetettsége, sokszínűsége, a különböző történelmi korokat lefedő tartalma is magyarázat a kiemelkedő értékelésre.

A szerzők azon kérdésére, hogy milyen eszközök, megoldások segítségével tennék jobbá a résztvevők a szakmatörténeti kalandtúrát, ők a *rejtélyesebb* helyszíni leírásokat emelték ki, illetve a helyszínek sorrendjét kifogásolták, azaz időnként azt tapasztalták, hogy a kirándulás útvonala során kétszer érintettek egy helyszínt – aminek kizárólag szervezéstechnikai okai voltak. Az itt megjelenő vélemények is igazolják a generáció elvárásait az új képzési, oktatásmódszertani technikák alkalmazása iránt.

A kalandtúra legemlékezetesebb mozzanataként, amennyiben az érintett helyszíneket vizsgáljuk, a Pénzügyminisztériumot, a Pénzügyőr Iskolát és a múzeumot említették a legtöbben. Ha a fejlesztendő kompetenciákat vizsgáljuk, akkor az együttműködés – közös utazás, a főváros közös felfedezése, a beszélgetések és egymás megismerése, a csapathangulat – és a problémamegoldás – a rejtvények megfejtése, feladatok teljesítése – fontosságát emelték ki.

Természetesen arra is kíváncsiak voltunk, hogy mi volt, ami a legkevésbé tetszett a tisztjelölteknek, azaz mi okozta a legnagyobb nehézséget. Kritikaként jegyezték meg a hosszú szövegeket, amelyek alapján nem mindig volt felismerhető az épület. Szintén felmerült a számukra nem értelmezhető sorrendiség, amelynek, ahogy korábban már jeleztük, szervezéstechnikai okai voltak, azaz a három – valamennyi csapat számára kötelezően beiktatott – helyszín esetében el kellett kerülni a csoportok feltorlódását. Ehhez kapcsolódik a sok utazás és gyaloglás okozta nehézség, amelyet a jövőben lehet finomítani. Többen kifogásolták a kedvezőtlen időjárást, amelyre sajnos a szervezőknek nincs ráhatása.

Összegzés

A Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának adó- és pénzügyi nyomozó, valamint vám- és pénzügyőri szakirányos hallgatói a képzésük során olyan komplex feladatrendszerrel szembesülnek, amelynek egyaránt része az oktatás (az általános értelmiségi felkészítés és a szakmai ismeretek elsajátítása), a nevelés (mint a tisztjelöltek hivatásrendi felkészítésének egyik eszköze), a gyakorlat-orientált képzés és a kiképzés.²⁴

Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a hallgatók Z generációs fiatalok, akik ösztönösen használják a technológia kínálta lehetőségeket, rendkívül gyorsan elérik a számukra szükséges információkat, a digitális világban való jártaságuk és az őket érő számtalan inger révén a rugalmasságuk és a problémamegoldó, továbbá a multitasking képességük kiemelendő.²⁵ A kommunikációs szokások megváltozása miatt a hallgatók mindennapi életének, társas kapcsolatainak egy jelentős része is áttevődött az online világba, s a digitális felületeken keresztül alakítják szociális kapcsolataik jó részét, ugyanakkor a szemtől szembeni, személyes kommunikáció is fontos számukra, ahogy alapvető értékeikhez a személyes kapcsolatok, a közösséghez tartozás is hozzátartozik.²⁶

Mindezek mellett a digitális technológiák rohamos fejlődése az oktatás színterét és módszertanát is megváltoztatta, így a megváltozott igények figyelembevételével kell a hallgatók számára hatékony módon, használható tudást közvetíteni.

A fentieket a kérdőíves kutatás eredményei is alátámasztani látszanak, azaz a hallgatók értékelik a kreatív, innovatív oktatásmódszertani megoldásokat, ugyanakkor a tudásátadás hagyományos, személyes kapcsolatokon nyugvó, a valós térbe helyezett formái is jelentősek számukra. Világosan látják azokat a kompetencia-területeket, ahol ezek a kurzusok erősítik őket, így az együttműködés, együtt gondolkodás, egymás iránti empátia, szakmai fejlődés igénye, kritikai gondolkodás, problémamegoldás.

Egy olyan hagyományos értékeket közvetítő tantárgy, mint a szakmatörténet oktatása is csak egy jól megválasztott komplex módszerrel tud sikeres és hatékony lenni. Ennek segítségével viszont nemcsak lexikális tudást ad, hanem segít a hivatásrendi hovatartozás megalapozásában és erősítésében.

Felhasznált irodalom

- BALASKA Andrea – KISS Attila szerk (2007): *A 140 éves Vám- és Pénzügyőrség emlékalbuma 1867–2007*. Budapest: VIVA Média Holding.
- BESZENYEI Lajos (2016): A generáció váltás forradalma. *Opus et Educatio*, 3(4), 371–378. Online: <https://doi.org/10.3311/ope.19>

²⁴ CHRISTIÁN-HAUTZINGER-KOVÁCS 2021.

²⁵ PÁLFFY 2021.

²⁶ FERINCZ 2013.

- BUDA András (2017): *IKT és oktatás. Együtt vagy egymás mellett?* Szeged: Belvedere Meridionale. Online: <https://doi.org/10.14232/belvbbook.2017.58528>
- CHRISTIÁN László – ERDŐS Ákos – MAGASVÁRI Adrienn (2021): Képzési innováció a magyar rendészeti felsőoktatásban. In CZENE-POLGÁR Viktória et al. (szerk.): *„Tradíció, tudomány, minőség” – 30 éves a Vám- és Pénzügyőri Tanszék*. Budapest: MRTT Vám- és Pénzügyőri Tagozat, 62–77. Online: <https://doi.org/10.37372/mrttvpt.2021.2.2>
- CHRISTIÁN László – HAUTZINGER Zoltán – KOVÁCS Gábor (2021): A magyar rendészeti felsőoktatás jelene és jövője. *Magyar Rendészet*, 21(ksz), 53–72. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2021.1.ksz.4>
- CZENE-POLGÁR Viktória (2020): A pénzügyőrség szerepe a gazdasági bűncselekmények felderítésében 1945–56 között. *Magyar Rendészet*, 20(1), 13–21. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.1.1>
- CZENE-POLGÁR Viktória – SZABÓ Andrea (2023): Innováció a pénzügyőri szakmatörténet oktatásban. *Neveléstudomány: Oktatás – Kutatás – Innováció*, 11(2), 44–54. Online: <https://doi.org/10.21549/NTNY.41.2023.2.4>
- DUCHON Jenő (2021): Tanulási stílus és játékos típus összevetése felnőtteknél, az oktatási folyamat játékosítása céljából. In CSABA Zágon – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSZKY Ágnes (szerk.): *Tehetség, szorgalom, hivatás*. Budapest: MRTT Vám- és Pénzügyőri Tagozat, 223–236. Online: <https://doi.org/10.37372/mrttvpt.2021.1.15>
- ERDŐS Ákos (2017): Szemelvények a Békés megyei vámőrök és pénzügyőrök életéből: a nagy háborúktól a rendszerváltásig. In CZENE-POLGÁR Viktória – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSZKY Ágnes (szerk.): *Mérföldkövek az adó- és vámigazgatás történetéből: Válogatott tanulmányok az évfordulók tükrében*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat, 8–33. Online: <http://real.mtak.hu/id/eprint/117087>
- ERDŐS Ákos (2021): „Ecce Homo!” – Munkácsy a magyar vám- és pénzügyőrök történetében. In CZENE-POLGÁR Viktória – SZABÓ Andrea – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSZKY Ágnes (szerk.): *A „főnánctudomány” művelői: Szent Mátétól Berg Ottóig*. Pécs: Kronosz, 99–122.
- ERDŐS Ákos – MAGASVÁRI Adrienn – SZABÓ Andrea (2019): Új generáció a rendészeti felsőoktatásban. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán. (szerk.): *Gondolatok a rendészettudományról. Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának tizenötödik évfordulója alkalmából*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság, 89–102. Online: <https://real.mtak.hu/93732/1/MRTT15.pdf>
- ERDŐS Ákos – MAGASVÁRI Adrienn – SZABÓ Andrea (2020): Professional Career Choice and Career Startin Regards to the Expectations of Hungarian Law Enforcement Higher Education and of the Law Enforcement Organs. *Internal Security*, 12(2), 301–312. Online: <https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.6702>
- FERINCZ Adrienn (2013): Az új generáció elvárásai a munkahelyekkel szemben. In KARLOVITZ János Tibor (szerk.): *Ekonomické štúdie – Teória a Prax = Gazdasági tanulmányok: elmélet és gyakorlat*. Komarno: International Research Institute, 220–228. Online: www.irisro.org/gazdasagtan2013januar/G322FerinczAdrienn.pdf
- HEGEDŰS Judit (2019): Szemléletformálás a rendészeti képzésben. HEGEDŰS Judit (szerk.): *A magatartástudomány helye és szerepe a rendészeti képzésben*. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 5–18. Online: <https://bit.ly/3WbUaPr>
- HEGEDŰS Judit (2020): Rendészeti felsőoktatásban tanuló hallgatók tanulási szemléletmódjának alakulása. In HEGEDŰS Judit (szerk.): *Magatartástudományi kutatások a rendészeti képzés megújítása érdekében*. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 51–64. Online: <https://nke.repo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/15805/Magatartastudomanyi%20kutatások.pdf?sequence=1>
- JANCSÁK Csaba et al. (2021): A gyakorlaton alapuló kutatási tényektől a kutatási tényeken alapuló gyakorlatig – elbeszélő történelem a történelemoktatásban. *Iskolakultúra*, 31(11–12), 3–15. Online: <https://doi.org/10.14232/ISKKULT.2021.11-12.3>

- KAPOSI József (2017): A történelmi gondolkodás és a képességfejlesztő feladatok. *Történelemtanítás*, 8(1–2). Online: www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2017/10/kaposi-jozsef-a-tortenelemi-gondolkodas-es-a-kepesssegfejleszto-feladatok-08-01-03/
- KAPOSI József (2020): A hazai történelemoktatás dilemmái. In FISCHERNÉ Dárdai Ágnes – KAPOSI József – KATONA András (szerk.): *A TÖRTÉNELEMTANÍTÁS a történelemtanításért*. Budapest: Magyar Történelmi Társulat, 109–129. Online: <https://doi.org/10.15170/MTT.2020>
- KISS István Géza (1996): *A magyar királyi vámórség története*. Budapest: VIVA Média.
- KOJANITZ László (2014): A történelmi gondolkodás fejlesztésének irányzatai. In CSÓKA-JAKSA Helga – SCHMELTZER-POHÁNKA Éva – SZEBBERÉNYI Gábor (szerk.): *Pedagógia, oktatás, könyvtár*. Pécs: Pécsi Egyetemi Könyvtár, 189–202. Online: <https://bit.ly/3Y1wjDc>
- KOLAKOWSKI, Leszek (1998): *Kis előadások nagy kérdésekről*. Budapest: Európa.
- KOVÁCS Tamás (2022): Társadalomtudományok helye és szerepe a modern rendészeti felsőoktatásban. *Belügyi Szemle*, 70(10), 2061–2076. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.10.8>
- KOVÁCSICS Iván szerk. (2000): *Emlékkönyv a Vám- és Pénzügyőrség történetéről 1867–2000*. Budapest: VIVA Média Holding.
- KÖPF László (2003): *Fejezetek a magyar vámigazgatás és pénzügyőrség történetéből*. Budapest: Tipico Design.
- KÖREI Attila – SZILÁGYI Szilvia (2020): Didaktikai játékok integrálásának lehetőségei a felsőoktatásban. *Multidiszciplináris Tudományok*, 10(3), 223–224. Online: <https://doi.org/10.35925/j.multi.2020.3.27>
- MAGASVÁRI Adrienn (2020): Hivatása: pénzügyőr. In CSABA Zágon – SZABÓ Andrea (szerk.): *Közös kihívások – egykor és most*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat, 184–211. Online: <https://doi.org/10.37372/mrttpvt.2020.1.10>
- MAGASVÁRI Adrienn (2022): *A pénzügyőri szolgálat empirikus vizsgálata az utánpótlás- és hivatáskutatások tükrében*. PhD-disszertáció. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola. Online: <https://doi.org/10.17625/NKE.2022.037>
- MEZŐ Katalin (2023): A történelem tanításának módszerei tanulásban akadályozott tanulókat (is) nevelő iskolákban. *Lélektan és hadviselés*, 5(2), 43–59. Online: <https://doi.org/10.35404/LH.2023.2.43>
- PÁLFFY Zsuzsanna (2021): A Z generáció motiválása és megtartása a munkahelyeken. In MAKKOS Anikó – KECSKÉS Petra – KÖVECSESNÉ GÖSI Viktória (szerk.): *„Kizökkent világ” Szokatlan és különleges élethelyzetek: a nem-konvencionális, nem „normális”, nem kiszámítható jelenségek korszaka? XXIV. Apáczai-napok Tudományos Konferencia tanulmánykötete*. Győr: Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar, 116–124. Online: https://lib.sze.hu/images/Apaczai/kiadv%C3%A1ny/2020/03_04.pdf
- PARÁDI József (2018): A dualizmus kori Magyar Királyi Pénzügyőrség határőrizeti szolgálata. In PARÁDI József (szerk.): *Emlékkönyv Öry Károly születésének 85. évfordulója tiszteletére*. Budapest: Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság, 89–118. Online: <https://doi.org/10.31626/HU-EISSN2530094X.VITOM.89-118.p>
- PRENSKY, Marc (2001): Digital Natives, Digital Immigrants. Part 1. *On the Horizon*, 9(5), 1–6. Online: <https://doi.org/10.1108/10748120110424816>
- SHEAR, Linda – GALLAGHER, Larry, – PATEL, Deepa (2011): *Innovative Teaching and Learning Research. 2011 Findings and Implications*. SRI International. Online: www.european-agency.org/sites/default/files/itlresearch2011findings.pdf
- SZABÓ Andrea (2017a): A Magyar Királyi Pénzügyőrség rangrendszere 1867–1947. *Rendvédelem-történelmi Füzetek*, 27(54), 107–126. Online: <https://doi.org/10.31627/RTF.XXVI-I.2017.54N.107-126P>
- SZABÓ Andrea (2017b): A pénzügyi igazgatás szervezeti keretei egykor és most a rendészeti feladatok tükrében. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Szent Lászlótól a modernkori magyar rendészettudományig*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 351–356. Online: http://pecshor.hu/periodika/XIX/szabo_andrea.pdf

TURI Zsolt (2021): Bittermann Béla, a Magyar Királyi Pénzügyőrségi Múzeum alapítója. In CZENE-POLGÁR Viktória – SZABÓ Andrea – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY Ágnes (szerk.): A „fináncztudomány” művelői: Szent Mátétól Berg Ottóig. Pécs: Kronosz, 171–201.

Internetes hivatkozás

A biztos jövő egyeteme 2020–2025. A Nemzeti Közzolgálati Egyetem Intézményfejlesztési Terve (2020).
Online: www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/intezmenyfejlesztesi-terv-2020-2025.pdf

ABSTRACT

Challenges and Solutions in Teaching the History of Finance Guard

Andrea BIRÓCZKY-SZABÓ – Viktória CZENE-POLGÁR

An inseparable part of developing a financial guard identity is a thorough knowledge of your professional past. At the same time, it is important to convey this knowledge in a way that is acceptable to Gen Z finance guard students, through creative channels that complement traditional educational methods.

The aim of the study is to present and analyse the results of a new educational methodological solution, the „professional history adventure tour”, organised for first-year students of the Department of Customs and Finance Guard of the Faculty of Law Enforcement of the National University of Public Service, which complements and is implemented within the framework of their professional history course.

To achieve this research objective, at the conclusion of the professional history course, a questionnaire was prepared among participants, examining whether and to what extent the adventurous tour is suitable for achieving values that are emphasized in law enforcement education, such as presenting the traditions of the financial officer and the history of his predecessors. We examined the effectiveness of the methods used throughout the program, whether students rate them as innovative, and whether the knowledge gained is useful. The questionnaire was sent to all course participants of course (N = 41), 80.4% of whom completed it (N = 33).

Teaching professional history with a well-chosen complex method can be successful and effective. It helps to develop and strengthen professionalism. Such a method can also be an adventurous tour corresponding to the Creative Learning Program, which is considered a priority in the NKE Institutional Development Plan, which has been organised for 5 years and is evaluated for the second time in its own questionnaire.

Keywords: *innovation, history of finance guard, methodology, competence, Generation Z*

Trust in the Police and Willingness to Report Crimes: Who Researched the Nexus, When and with What Result?

Mónika FÜSTÖS¹

For many years criminology has assumed that the more victims trust the police, the more they will be willing to report crimes. Yet, the relationship between trust in the police and victims' willingness to report has rarely been considered empirically. In the last few years, however, the topic has been attracting more and more attention worldwide. This study reviews the articles published on this topic in English so far and examines them from the perspective of scientific metrics, including the numerical distribution of the correlation. Using the search function of Web of Science, a total of 41 articles were found published between 1975 and 2020 that studied the relationship between the two concepts. Analysing these, it has emerged that research interest in the subject has increased over the past five years, primarily in criminology, but also in the fields of law and social sciences. The results also show that most research comes from economically more developed regions, mainly Anglo-Saxon areas. The main finding of this article is that the research results are inconsistent. Although most research confirms the relationship between trust in the police and willingness to report crimes, there are many studies that contradict this. Furthermore, the controversial results do not seem to correlate with the level of economic development, nor with when the research was published. Therefore, the relationship between trust in the police and the willingness to report crimes should also be researched using qualitative methods in order to gain a deeper understanding of this complex topic, and questionnaires should be designed specifically for this purpose.

Keywords: police, trust, willingness to report, research, science metrics

Introduction

Criminologists have long been concerned with the reasons why some victims report crimes and others choose not to report them to the police when a crime is committed against them.² This knowledge is important not only from a theoretical, but also from a practical point of view that determines the functioning of the police.

¹ PhD student, Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, e-mail: moni.fustos@gmail.com

² BLOCK 1974; SKOGAN 1976; SKOGAN 1984.

On a theoretical level, it is important, because we do not know the full reality of crime until we know about the cases that remain in latency, and on a practical level, it is important for the day-to-day operation of the police to know the reasons that play a role in the decision not to report, because the work of the police can be adapted accordingly. Some of these important reasons have been clearly identified from victimology, such as insurance as a strong incentive for property crime, but there is also a strong significant correlation with, for example, the seriousness of the crime as perceived by the victim; the more serious the crime against him or her, the more likely he or she is to report it.³ For a long time, the criminological literature also has taken for granted the link between trust in the police and the willingness to report crimes,⁴ but previously only sporadic empirical research has been conducted on the relationship.⁵

However, over the last five to ten years, a growing amount of research has been published examining this topic.⁶ The purpose of this paper is to systematically review the research on this topic in English; highlighting (1) who, when and where conducted research on the nexus between reporting crimes and trust in the police and examining (2) what are the results of this research, ergo is there a nexus between the two phenomena.

Methodology

In order to ensure that the research results were processed systematically, I followed a rigorous methodology in collecting the articles. For this purpose, I used the Web of Sciences (WoS) search engine. The WoS is a subscription-based website that provides access to several databases offering research articles in various scientific fields. The site is excellent for searching and measuring citations and publications. The site works in a similar way to Google Scholar, but allows for a more systematic search (e.g. more filtering options) and, importantly, its database contains only peer-reviewed works. For the literature review, I searched English-language studies published between 1975 and 2020, using the subject as the search scope. This means that the search engine searched not only the titles of the individual articles, but the entire content of the articles for the search words and phrases I specified.

³ SKOGAN 1984.

⁴ KÄÄRIÄINEN-SIRÉN 2011.

⁵ FISHMAN 1979; BENNETT-WIEGAND 1994; SUNSHINE-TYLER 2003; GOUDRIAAN et al. 2004; GOUDRIAAN et al. 2006; DAVIS-HENDRICKS 2007; TYLER-FAGAN 2008; TANKEBE 2009; SLOCUM et al. 2010; TYLER et al. 2010.

⁶ KÄÄRIÄINEN-SIRÉN 2011; MURPHY-CHERNEY 2011; KOHEL et al. 2011; SEMUKHINA 2014; MURPHY-BARKWORTH 2014; SARGEANT et al. 2014; TSUSHIMA-HAMAI 2015; KRUGER et al. 2016; TANKEBE et al. 2016; VAN DAMME - PAUWELS 2016; KARAKUS 2017; KHONDAKER et al. 2017; MURPHY et al. 2017; SLOCUM 2018; WIEDLITZKA et al. 2018; BOATENG 2018; MURPHY-MAZEROLLE 2018; GRIFFITHS 2018; ELNTIB et al. 2018; ÖZAŞÇILAR et al. 2019; SUN et al. 2018; KWAK et al. 2019; RENGIFO et al. 2019; TANKEBE 2019; MURPHY et al. 2019; MURPHY et al. 2020; PÖSCH et al. 2021; LI et al. 2020; LEE-CHO 2021; LEE AND CHO 2020; JACKSON et al. 2021.

During the research, I used quantitative methods to investigate the following variables: year of publication, location of research, most published authors, publishing journals, and field of study. With these data, we can get a general idea of the basic trends and the state of the art of science metrics in the relationship between the two concepts. Furthermore, the main research focus was to determine the nature of the correlation between willingness to report and trust in the police, i.e. to examine the content of the research articles and then to present the numerical distribution of the correlations.

The search words

One important step in defining the methodological framework was to identify relevant search terms and phrases. It was not sufficient to use the most frequent terms, for example, when searching for the terms trust in police and willingness to report together (using the AND command), the WoS search engine returned only two results.⁷ The most frequently used synonyms, terms and concepts in the English literature for trust in police are: trust in police; confidence in police; victims' perceptions of police performance; procedural justice; procedural fairness; instrumental justice; instrumental fairness; effectiveness; victim satisfaction; attitudes toward the police; attitude towards law enforcement. The most common terms used for the term willingness to report or related terms used instead are: unreported crimes; crime reporting; notification; willingness to report; cooperation with the police.

These terms represent a total of 55 search combinations using the AND command, so a search would look like this: “trust in police” AND “unreported crimes”. Some of the search terms (procedural justice, effectiveness, cooperation with the police) proved to be very successful, i.e. many hits were obtained using them, while some proved to be completely redundant (unreported crimes, instrumental justice; instrumental fairness, attitude towards law enforcement), not resulting any hits in any combination.

Categorisation

After systematically processing all the combinations, the WoS search engine returned more than a hundred research articles. The collection ended in December 2020, so articles published later on the topic were not included in the analysis. There were some articles that were immediately excluded on the basis of their topic, i.e. they were not relevant to the research, but there were also some that seemed to touch on the topics but did not investigate the relationship between the two concepts, and some articles

⁷ MURPHY–MAZEROLLE 2018; SULKOWSKI 2011.

that touched on the relationship between the two concepts but were not based on their own research, but referred to other research. Having selected articles relevant and not relevant to the research based on these criteria, 41 studies were included in the category of articles to be analysed.

Concepts

In the research articles examined, the authors use different concepts. The basic difference between *willingness to cooperate* and *willingness to report* is that the former is a broader concept; it includes reporting a crime by telephone, giving information to the police, or being asked by the police to cooperate, to help the police.⁸ The researchers use the concepts in a mixed way: the concept of willingness to cooperate was used more than willingness to report in the research studies.

Trusting someone means believing that they will act in good faith towards us and that they are competent to do what we entrust them with.⁹ Hardin's definition is important, because it shows that trust has two dimensions: good faith (*procedural* or *procedural trust*) and competence (*instrumental* or *outcome-based trust*). *Trust in the police* is therefore an indicator of the effectiveness of the police, and assumes, based on experience and information about the force, how fairly (procedural justice) they would act towards it. In addition to effectiveness and procedural fairness, *police legitimacy* also includes lawfulness and distributive fairness.¹⁰

Legitimacy was examined in nine cases, trust in nine cases, and one or both of its components (efficiency; procedural justice) in nine cases, while the remaining research articles examine the image of the police or attitudes towards the police, which are related concepts to trust and therefore included in the relevant articles for this research.

Results

The research provides useful information in three areas: firstly, it reveals patterns that can be used to infer the place of the research topic in academic life; secondly, it shows when and where the topic has received attention; and thirdly, it provides insights into the research findings on the nexus between trust in the police and the willingness to report. By comparing these with the temporal and regional distributions, we can also find out whether the individual variables influence the correlation results.

⁸ SARGEANT et al. 2014.

⁹ HARDIN 2006: 54.

¹⁰ BOTTOMS-TANKEBE 2012.

Lessons from science metrics

I will first discuss and illustrate the observations relevant to the scientific metrics of the research.

The WoS assigns each article to a discipline. This shows that the nexus between trust in police and the willingness to report a crime is mainly dealt within the field of criminology. Law, sociology and psychology are also prominent among the disciplines concerned (Figure 1).

Which field of science researches the nexus?

■ Criminology ■ Law □ Family Studies ■ Psychology ■ Sociology

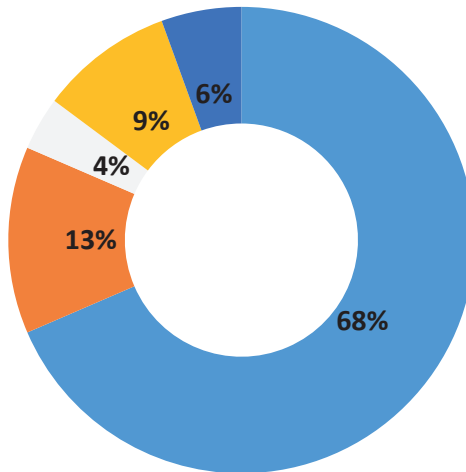

Figure 1: Visualisation of the disciplinary distribution

Source: compiled by the author

When examining the journals, it is also clear that the study on the nexus between trust in the police and the willingness to report is primarily of interest to criminology journals. In addition, journals with a legal and law enforcement interest publish several articles on this topic (Figure 2).

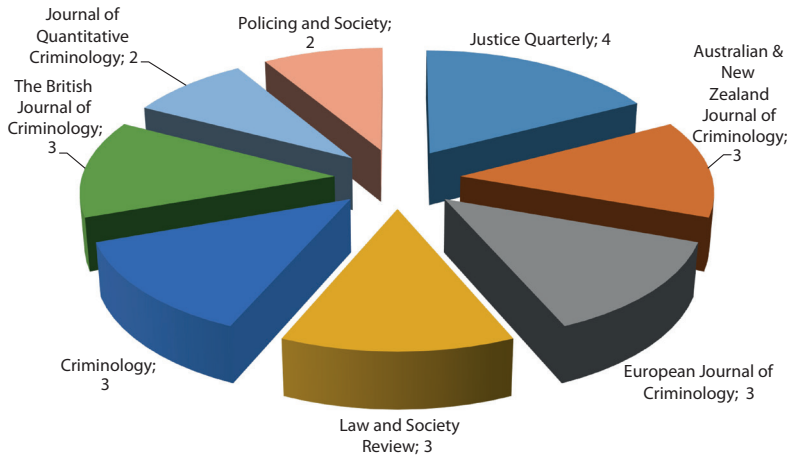

Figure 2: Journals with at least two articles on the topic

Source: compiled by the author

Of all the authors who have researched correlation, Murphy, who is based in Australia, has published the most studies, often co-authoring with Cherney, the second most published author. Tyler, a respected and highly cited author on the topic of trust in the police, has also devoted much attention to correlation research. With the exception of one study in Nigeria, Tankebe's work in Ghana is credited with bringing correlation research to Africa, and he has often compared data collected in Ghana with data from other countries. Slocum and Wu have also published three and three papers. Another ten authors (Goudriaan, Nieuwbeerta, Mazerolle, Sun, Lee, Jackson, Cho, Bradford, Madon, and Pósch) have published two papers (Figure 3).

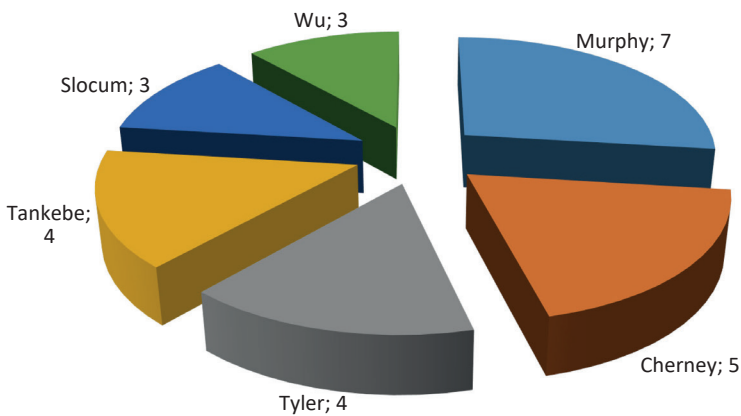

Figure 3: Authors who have published at least three articles

Source: compiled by the author

Citation

According to the Web of Science database, the 41 studies were cited by a total of 2,071 articles, with a total of 3,408 citations, and 2,037 articles without self-citations, with a total of 3,253 citations. This shows that despite the relative paucity of empirical research, there is considerable interest in the topic. The Hirsch index of the collection is 18, i.e. a total of 18 articles analysed with at least 18 citations.

One of the most prominent and widely cited authors in the literature on trust in the police is Tyler. Table 3 shows that his studies are highly cited. In addition to Tyler, several of the authors mentioned above who have published several times on the subject (Tankebe, Murphy, Cherney) have also achieved significant citations.

Table 1: Authors of articles with more than 100 citations

Authors	Number of citations received for the most cited article
Sunshine and Tyler	1228
Tyler	305
Tankebe	229
Tyler, Schulhofer and Huq	173
Goudriaan, Wittebrood and Nieuwbeerta	132
Murphy and Cherney	119
Kochel, Parks, Mastrofski	108

Source: compiled by the author

The following graph (Figure 4) shows the annual distribution of citations. The graph shows that the interest in the topic is increasing year by year (the 2021 citations only show the results of the first quarter of the year for the time being).

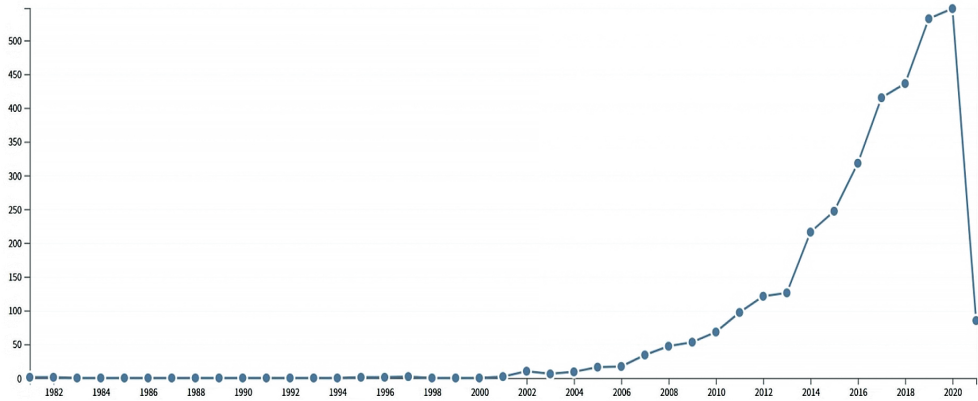

Figure 4: Citation by year

Source: compiled by the author

The next chapter will show that the number of publications themselves is increasing year on year. This, of course, has an impact on the increase in citations, but it is also a good example of the increase in interest in the subject.

General trends in the research area

Little empirical research on the relationship between trust in the police and the willingness to report was conducted until the 2000s. Figure 5 shows that after 2003, there was a publication on the topic almost every year, but interest in the topic has jumped significantly in the last five years. The trend line in the figure clearly shows that the scientific interest in the subject is intensifying.

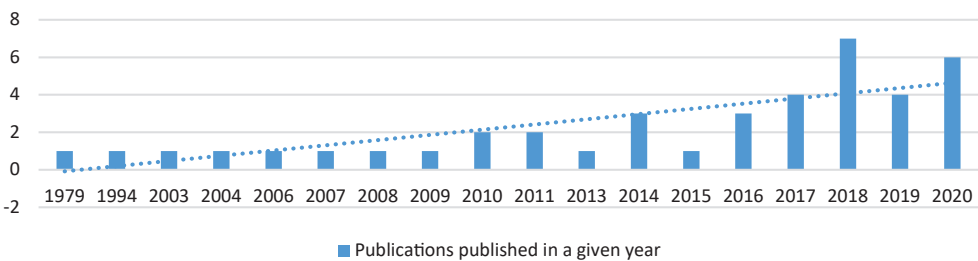

Figure 5: Number of publications by year of publication

Source: compiled by the author

The research also revealed the continents and regions (developed/developing),¹¹ where research on the relationship between the two phenomena is taking place. North America has the most intense interest in the subject. In Asia, research on the correlation is concentrated in the Far East (Japan, China, and South Korea). In Europe, half of the research has been carried out in Anglo-Saxon countries (England, Scotland) and the rest in the Benelux countries. In Australia, there is also considerable interest in the subject, but most of the research is published by the same authors (Murphy, Cherney). The situation is similar in Africa, where four of the five studies were published by Tankebe, so that data are in fact mainly available for Ghana. Research in Central and South America has been sporadic. In international research, researchers have looked at data from the UN's International Crime Victim Survey.

Numerical distribution of correlation

Summarising the research, there seems to be a strong predominance of results that demonstrate a positive relationship between the concepts. In total, 24 studies reached this conclusion, and there were a further six studies that partially confirmed the relationship (either efficiency and procedural justice caused a difference, or there was a difference between groups (majority, minority) in comparative analyses, and there was also research that compared several types of offences and there was a difference between them). In contrast, 11 studies were included in the sample that demonstrated that there was no relationship between the two concepts or that the relationship was not significant. A further four studies were also found in which the non-significant relationship was only a partial result. In addition, there are two studies in the sample, which, although partial results, conclude that there is a negative relationship between the two concepts, i.e. the more an individual trusts the police, the less likely he or she is to report the crime. These two sub-results, although surprising, are not relevant in the light of the other results and common sense, so we can conclude that there is unlikely to be a negative relationship between the two concepts, but that there is probably some methodological reason for the discrepancy.

¹¹ I have categorised research in each country into developed and developing. The developing countries include Ghana, Nigeria, Trinidad and Tobago and Belize; the developed countries include the USA, Australia, Scotland, England, Belgium, the Netherlands, Finland, Russia, Turkey, Israel, China, Japan, South Korea, and Israel.

■ Correlation exists (positive) ■ Correlation exists (negative) □ Mixed results ■ No significant correlation

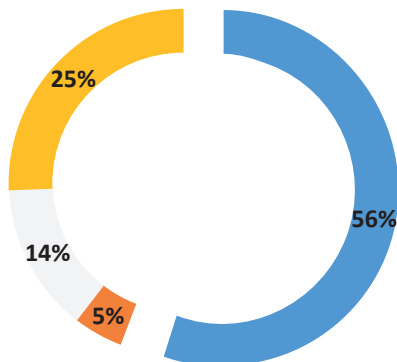

Figure 6: Percentage distribution of research results

Source: compiled by the author

However, the question of whether there is any link between trust in the police and the willingness to report seems relevant in the light of the results. More than double (24) the number of studies in the sample demonstrates a link, which is a considerable strength of conviction, but the 11 studies that refute the existence of a link cannot be ignored.

On the one hand, the discrepancy in results points to the need for further research and, on the other hand, it would be worthwhile to look at existing research to find the reasons for the discrepancies. However, a detailed methodological review of the 41 articles analysed is beyond the scope of this research.

Connection in time and space

In the early years of research on trust in the police and the willingness to report, there are no clear trends: there are results that show correlation between the concepts, some does not, and also there are mixed results in the early years. By the mixed results, I mean that some research looks at, for example, procedural and instrumental trust separately, or compares majority and minority societies, or looks at and compares crime types. Those studies in which one dimension shows a correlation and the other does not are classified as mixed results.

The last five years have, therefore, seen the emergence of a real interest in the subject, and as Figure 7 shows, a growing number of studies showing a purely positive correlation have appeared. Since it can be assumed that the authors of the later published articles are familiar with the earlier literature, it can be assumed that the research methodology has also evolved over the years, and thus we can presumably gain a more precise understanding of the relationship between the two concepts.

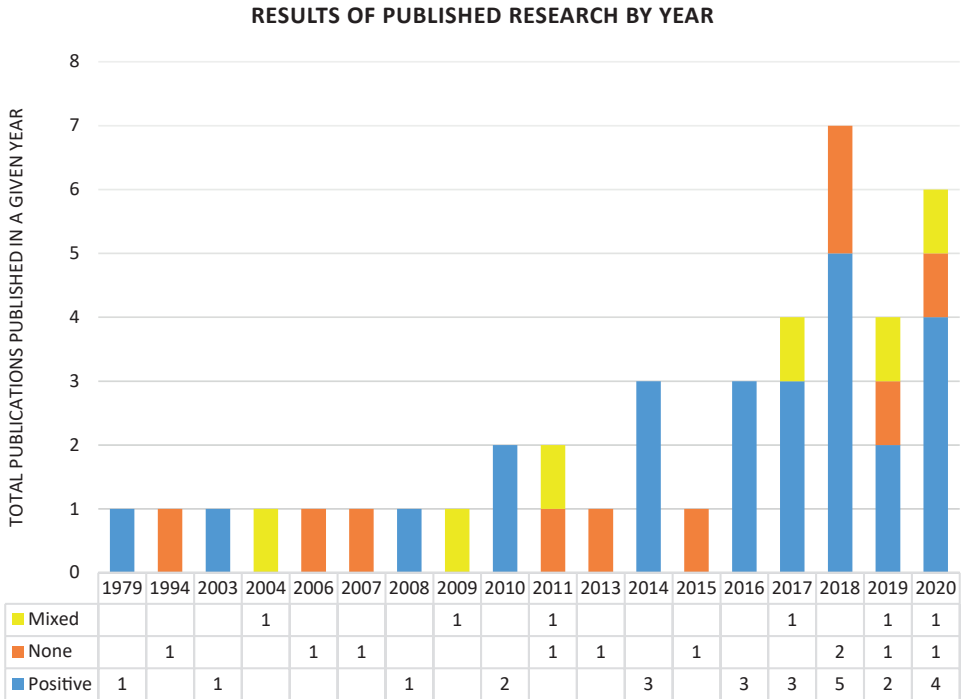

Figure 7: Research results by year

Source: compiled by the author

In the course of the research I also carried out a regional study. This revealed the continents where the research topic receives significant attention. The strongest interest in the topic is to be found in the Anglo-Saxon regions. It also showed that developed countries are more intensively involved than developing countries. The question was raised whether this (developed/developing) has any relevance for the results.

Results from research in developed and developing countries

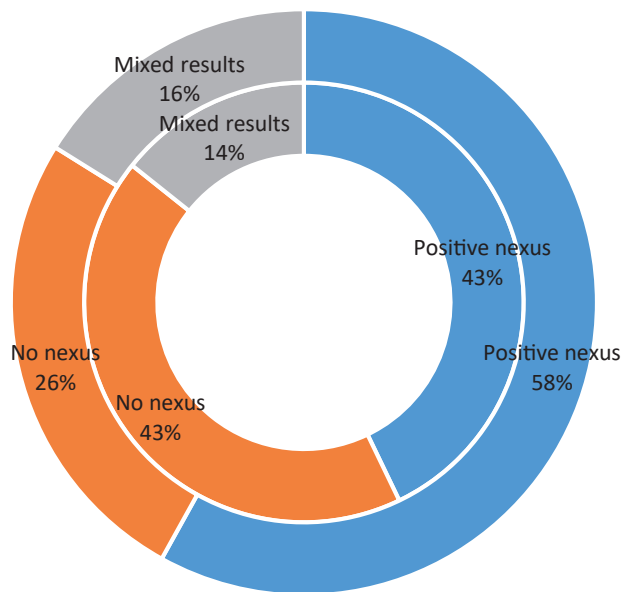

Figure 8: Percentage of research results published in developing countries shown in the inner circle and in developed countries shown in the outer circle

Source: compiled by the author

When comparing research results from developed and developing countries, we find that a more significant difference can be found in those studies where researchers did not find a link between the two concepts. However, it is neither worth, nor possible to draw any far-reaching conclusions from this due to the low number of items. The sample includes a total of seven studies from developing countries, which is not sufficient to identify clear trends.

Conclusion

In conclusion, it is essential to highlight the importance of methodological supervision, further research and data collection in this area. However, in addition to these, a few other aspects are worth examining: firstly, when looking at differences in research findings, it can be of great importance, which research uses which concept, whether they examine phenomena in a narrower or broader sense, whether they separate, for example, procedural justice from efficiency. Some research has conceptualised and operationalised the concepts in detail, but there have been others where this is less clear from the methodology. It may also be questionable how respondents interpreted the questions. Given the complexity of both concepts, this may be of

particular relevance. For example, it is not sufficient to examine trust in the police with just one or two questions, as is done, for example, by one of the largest data collections, the International Crime Victim Survey. Of course, the main aim of this survey is not to investigate the relationship, which is why only few questions focus on trust in the police. There is, however, a questionnaire that goes into depth on the issue of trust (European Social Survey), but that database does not include data on victimisation and reporting. Again, this is not the purpose of the questionnaire. However, using the two types of questionnaires, an excellent questionnaire could be constructed in order to investigate the relationship between two complex concepts. Ideally, once such a questionnaire has been constructed and standardised, data could be collected in several countries, even on a regular basis, in order to allow longitudinal studies.

During this research, it also revealed that, in addition to improving the databases, other research methods may also be worth involving. Currently only quantitative methods are applied to examine the nexus, however, qualitative methods would might be worth to apply.

Beyond the strict methodological issues, there are several other factors that influence the results. For example, when types of crimes are examined separately, it also causes significant differences in the results. It also showed that attitudes and decision-making mechanisms can differ between majority and minority societies, for example, in the case of immigrants, fear of deportation can be an important factor.¹² In addition, it should be taken into account that each case is an individual decision, which may be influenced by many other aspects and factors, such as the seriousness of the crime, the identity of the perpetrator, his/her relationship with the victim, the existence of insurance, the victim's intention, etc. In order to gain a clearer understanding of these aspects, qualitative research on the subject would also be needed, which could lead to more precise questionnaires.

References

- SLOCUM, Ann L. – TAYLOR, Terrance J. – BRICK, Bradley T. – ESBENSEN, Finn-Aage (2010): Neighborhood Structural Characteristics, Individual-level Attitudes, and Youths' Crime Reporting Intentions. *Criminology*, 48(4), 1063–1100. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2010.00212.x>
- BENNETT, Richard R. – WIEGAND, R. Bruce (1994): Observations on Crime Reporting in a Developing Nation. *Criminology*, 32(1), 135–148. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1994.tb01149.x>
- BLOCK, Richard (1974): Why Notify the Police: The Victim's Decision to Notify the Police of an Assault. *Criminology: An Interdisciplinary Journal*, 11(4), 555–569. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1974.tb00614.x>

¹² MESSING et al. 2015.

- BOATENG, Francis D. (2018): Crime Reporting Behavior: Do Attitudes Toward the Police Matter? *Journal of Interpersonal Violence*, 33(18), 2891–2916. Online: <https://doi.org/10.1177/0886260516632356>
- BOTTOMS, A. – TANKEBE, Justice (2012): Beyond Procedural Justice: A Dialogic Approach to Legitimacy in Criminal Justice. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 102(1), 119–170. Online: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198701996.003.0001>
- CULOTTA, Katherine A. (2015): Why Victims Hate to Report: Factors Affecting Victim Reporting in Hate Crime Cases in Chicago. *Kriminologija & Socijalna Integracija*, 13(2), 15–27.
- DAVIS, Robert C. – HENDRICKS, Nicole J. (2007): Immigrants and Law Enforcement: A Comparison of Native Born and Foreign-Born Americans' Opinions of the Police. *International Review of Victimology*, 14(1), 81–94. Online: <https://doi.org/10.1177/026975800701400105>
- ELNTIB, Stamatis – NASS, Zainab S. – IOANNOU, Maria – RYAN, Saskia – CHRISTIANSEN, Paul (2018): Is the Public Willing to Help the Nigerian Police During the Boko Haram Crisis? A Look at Moderating Factors *Journal of Police and Criminal Psychology*, 33(1), 55–62. Online: <https://doi.org/10.1007/s11896-017-9234-0>
- FISHMAN, Gideon (1979): Patterns of Victimization and Notification. *The British Journal of Criminology*, 19(2), 146–157. Online: <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjc.a046979>
- GOUDRIAAN, Heike – LYNCH, James P. – NIEUWBEERTA, Paul (2004): Reporting to the Police in Western Nations: A Theoretical Analysis of the Effects of Social Context. *Justice Quarterly*, 21(4), 933–969. Online: <https://doi.org/10.1080/07418820400096041>
- GOUDRIAAN, Heike – WITTEBROOD, Karin – NIEUWBEERTA, Paul (2006): Neighbourhood Characteristics and Reporting Crime. *The British Journal of Criminology*, 46(4), 719–742. Online: <https://doi.org/10.1093/bjc/azi096>
- GRIFFITHS, Clare E. (2018): The Disjuncture between Confidence and Cooperation: Police Contact amongst Polish Migrants and Established Residents. *European Journal of Criminology*, 15(2), 197–216. Online: <https://doi.org/10.1177/1477370817712962>
- HARDIN, Russell (2006): *Trust*. Cambridge: Polity.
- HICKMAN, Laura J. – SIMPSON, Sally S. (2003): Fair Treatment or Preferred Outcome? The Impact of Police Behavior on Victim Reports of Domestic Violence Incidents. *Law and Society Review*, 37(3), 607–634. Online: <https://doi.org/10.1111/1540-5893.3703005>
- JACKSON, Jonathan – BRUNTON-SMITH, Ian – BRADFORD, Ben – OLIVEIRA, Thiago R. – PÓSCH, Krisztián – STURGIS, Patrick (2021): Police Legitimacy and the Norm to Cooperate: Using a Mixed Effects Location-Scale Model to Estimate the Strength of Social Norms at a Small Spatial Scale. *Journal of Quantitative Criminology*, 37, 547–572. Online: <https://doi.org/10.1007/s10940-020-09467-5>
- KÄÄRIÄINEN, Juha – SIRÉN, Reino (2011): Trust in the Police, Generalized Trust and Reporting Crime. *Journal of Criminology*, 8(1), 65–81. Online: <https://doi.org/10.1177/1477370810376562>
- KARAKUS, Onder (2017): Instrumental and Normative Pathways to Legitimacy and Public Cooperation with the Police in Turkey: Considering Perceived Neighborhood Characteristics and Local Government Performance. *Justice Quarterly*, 34(1), 25–54. Online: <https://doi.org/10.1080/07418825.2015.1095346>
- KHONDAKER, Mahfuzul I. – WU, Yuning – LAMBERT, Eric G. (2017): Bangladeshi Immigrants' Willingness to Report Crime in New York City. *Policing and Society*, 27(2), 188–204. Online: <https://doi.org/10.1080/10439463.2015.1040795>
- KOCHEL, Tammy R. – PARKS, Roger – MASTROFSKI, Stephen D. (2011): Examining Police Effectiveness as a Precursor to Legitimacy and Cooperation with Police. *Justice Quarterly*, 30(5), 895–925. Online: <https://doi.org/10.1080/07418825.2011.633544>
- KRUGER, Daniel J. – CRICLOW, Vaughn J. – MCGARRELL, Edmund – HOLLIS, Meghan – JEFFERSON, Briana M. – REISCHL, Thomas M. – ZIMMERMAN, Marc A. (2016): Perceptions of Procedural Justice Mediate the Relationship Between Local Violent Crime Density and Crime Reporting Intentions. *Journal of Community Psychology*, 44(6), 807–812. Online: <https://doi.org/10.1002/jcop.21797>

- KWAK, Hyounggon – DIERENFELDT, Rick – MCNEELEY, Susan (2019): The Code of the Street and Cooperation with the Police: Do Codes of Violence, Procedural Injustice, and Police Ineffectiveness Discourage Reporting Violent Victimization to the Police? *Journal of Criminal Justice*, 60, 25–34. Online: <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2018.11.001>
- LEE, Yung H. – CHO, Sujung (2020): The Significance of Instrumental Pathways to Legitimacy and Public Support for Policing in South Korea: Is the Role of Procedural Fairness Too Small? *Crime, Law and Social Change*, 73(5), 575–603. Online: <https://doi.org/10.1007/s10611-019-09876-z>
- LEE, Yung H. – CHO, Sujung (2021): Assessing a Multidimensional Model of Police Legitimacy in South Korea with Latent Class Analysis. *Journal of Crime and Justice*, 353–374. Online: <https://doi.org/10.1080/0735648X.2020.1773897>
- LI, Feng – SUN, Ivan Y. – WU, Yuning – LIU, Siyu (2021): The Mediating Roles of Law Legitimacy and Police Legitimacy in Predicting Cooperation with Police in China. *Journal of Criminology*, 54(2), 201–219. Online: <https://doi.org/10.1177/0004865820965641>
- MESSING, Jill T. – BECERRA, David – WARD-LASHER, Allison – ANDROFF, David K. (2015): Latinas' Perceptions of Law Enforcement: Fear of Deportation, Crime Reporting, and Trust in the System. *Affilia*, 30(3), 328–340. Online: DOI: <https://doi.org/10.1177/0886109915576520>
- MURPHY, Kristina – BARKWORTH, Julie (2014): Victim Willingness to Report Crime to Police: Does Procedural Justice or Outcome Matter Most? *Victims & Offenders*, 9(2), 178–204. Online: <https://doi.org/10.1080/15564886.2013.872744>
- MURPHY, Kristina – CHERNEY, Adrian (2011): Fostering Cooperation with the Police: How Do Ethnic Minorities in Australia Respond to Procedural Justice-Based Policing? *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 44(2), 235–257. Online: <https://doi.org/10.1177/0004865811405260>
- MURPHY, Kristina – CHERNEY, Adrian – TESTON, Marcus (2019): Promoting Muslims' Willingness to Report Terror Threats to Police: Testing Competing Theories of Procedural Justice. *Justice Quarterly*, 36(4), 594–619. Online: <https://doi.org/10.1080/07418825.2018.1437210>
- MURPHY, Kristina – MADON, Natasha S. – CHERNEY, Adrian (2017): Promoting Muslims' cooperation with Police in Counter-Terrorism: The Interaction between Procedural Justice, Police Legitimacy and Law Legitimacy. *Policing: An International Journal*, 40(3), 544–559. Online: <https://doi.org/10.1108/PIJPSM-05-2016-0069>
- MURPHY, Kristina – MADON, Natasha S. – CHERNEY, Adrian (2020): Reporting Threats of Terrorism: Stigmatisation, Procedural Justice and Policing Muslims in Australia. *Policing and Society*, 30(4), 361–377. Online: <https://doi.org/10.1080/10439463.2018.1551393>
- MURPHY, Kristina – MAZEROLLE, Lorraine (2018): Policing Immigrants: Using a Randomized Control Trial of Procedural Justice Policing to Promote Trust and Cooperation. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 51(1), 3–22. Online: <https://doi.org/10.1177/0004865816673691>
- ÖZAŞÇILAR, Mine – NARLI, Nilüfer – ÖZTÜRK, Osman (2019): Crime Reporting Behavior Among Syrian Immigrants in Istanbul. *Crime & Delinquency*, 65(14), 1997–2018. Online: <https://doi.org/10.1177/0011128718807157>
- PÓSCH, Krisztián – JACKSON, Jonathan – BRADFORD, Ben – MACQUEEN, Sarah (2021): “Truly Free Consent”? Clarifying the Nature of Police Legitimacy using Causal Mediation Analysis. *Journal of Experimental Criminology*, 17, 563–595. Online: <https://doi.org/10.1007/s11292-020-09426-x>
- RENGIFO, Andres F. – SLOCUM, Lee Ann – CHILLAR, Vijay (2019): From Impressions to Intentions: Direct and Indirect Effects of Police Contact on Willingness to Report Crimes to Law Enforcement. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 56(3), 412–450. Online: <https://doi.org/10.1177/0022427818817338>
- SARGEANT, Elise – MURPHY, Kristina – CHERNEY, Adrian (2014): Ethnicity, Trust and Cooperation with Police: Testing the Dominance of the Process-Based Model. *European Journal of Criminology*, 11(4), 500–524. Online: <https://doi.org/10.1177/1477370813511386>

- SEMUKHINA, Olga (2014): Unreported Crimes, Public Dissatisfaction of Police, and Observed Police Misconduct in the Volgograd Region, Russia: A Research Note. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 38(4), 305–325. Online: <https://doi.org/10.1080/01924036.2013.872690>
- SKOGAN, Wesley G. (1976): Citizen Reporting of Crime – Some National Panel Data. *Criminology*, 13(4), 535–549. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1976.tb00685.x>
- SKOGAN, Wesley G. (1984): Reporting Crimes to the Police: The Status of World Research. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 21(2), 113–137. Online: <https://doi.org/10.1177/0022427884021002003>
- SLOCUM, L. A. (2018): The Effect of Prior Police Contact on Victimization Reporting: Results from the Police-Public Contact and National Crime Victimization Surveys. *Journal of Quantitative Criminology*, 34(2), 535–589. Online: <https://doi.org/10.1007/s10940-017-9345-x>
- SULKOWSKI, M. L. (2011): An Investigation of Students' Willingness to Report Threats of Violence in Campus Communities. *Psychology of Violence*, 1(1), 53–65. Online: <https://doi.org/10.1037/a0021592>
- SUN, I. Y. – LI, L. – WU, Y. – HU, R. (2018): Police Legitimacy and Citizen Cooperation in China: Testing an Alternative Model. *Asian Journal of Criminology*, 13(4), 275–291. Online: <https://doi.org/10.1007/s11417-018-9270-4>
- SUNSHINE, Jason – TYLER, Tom R. (2003): The Role of Procedural Justice and Legitimacy in Shaping Public Support for Policing. *Society Review*, 37(3), 513–548. Online: <https://doi.org/10.1111/1540-5893.3703002>
- TANKEBE, Justice (2009): Public Cooperation with the Police in Ghana: Does Procedural Fairness Matter? *Criminology*, 47(4), 1265–1293. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2009.00175.x>
- TANKEBE, Justice (2019): Cooperation With the Police Against Corruption: Exploring the Roles of Legitimacy, Deterrence and Collective Action Theories. *The British Journal of Criminology*, 59(6), 1390–1410. Online: <https://doi.org/10.1093/bjc/azz030>
- TANKEBE, Justice – REISIG, M. D. – WANG, X. (2016): A Multidimensional Model of Police Legitimacy: A Cross-Cultural Assessment. *Law and Human Behavior*, 40(1), 11–22. Online: <https://doi.org/10.1037/lhb0000153>
- TSUSHIMA, Masahiro – HAMAI, Koichi (2015): Public Cooperation With the Police in Japan: Testing the Legitimacy Model. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 31(2), 212–228. Online: <https://doi.org/10.1177/1043986214568836>
- TYLER, Tom R. (2001): Public Trust and Confidence in Legal Authorities: What Do Majority and Minority Group Members Want from the Law and Legal Institutions? *Behavioral Sciences & the Law*, 19(2), 215–235. Online: <https://doi.org/10.1002/bsl.438>
- TYLER, Tom R. – FAGAN, Jeffery (2008): Legitimacy and Cooperation: Why Do People Help the Police Fight Crime in Their Communities. *Ohio State Journal of Criminal Law*, 6, 231–275.
- TYLER, Tom R. – SCHULHOFER, Stephen – HUQ, Aziz Z. (2010): Legitimacy and Deterrence Effects in Counterterrorism Policing: A Study of Muslim Americans. *Law & Society Review*, 44(2), 365–402. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1540-5893.2010.00405.x>
- VAN DAMME, Anjuli – PAUWELS, Lieven (2016): Why are Young Adults Willing to Cooperate with the Police and Comply with Traffic Laws? Examining the Role of Attitudes towards the Police and Law, Perceived Deterrence and Personal Morality. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 46, 103–116. Online: <https://doi.org/10.1016/j.ijlcrj.2016.04.002>
- WIEDLITZKA, Susann – MAZEROLLE, Lorraine – FAY-RAMIREZ, Suzanna – MILES-JOHNSON, Toby (2018): Perceptions of Police Legitimacy and Citizen Decisions to Report Hate Crime Incidents in Australia. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 7(2), 91–106. Online: <https://doi.org/10.5204/ijcjsd.v7i2.489>

Annex

Table summarising the results

Who?	What concept?	When?	Where?	How?	Result
FISHMAN	willingness to report; attitudes toward the police	1979	Israel	477 questionnaires	no significant correlation
BENNETT–WIEGAND	willingness to report; attitudes toward the police	1994	Belize City	532 questionnaires	no significant correlation
KÄÄRIÄINEN–SIRÉN	willingness to cooperate; trust in police	2011	international and Finland	ESS, ICVS, Finnish Crime Victims Survey: 10907 questionnaires	no significant correlation
GOUDRIAAN et al.	willingness to report; trust in the effectiveness of police	2006	Netherlands	Police Population Monitor, Residential Environment Data Base, Residential Needs Survey	no significant correlation
GOUDRIAAN et al.	willingness to report; effectiveness of the police	2004	international	ICVS	crimes against persons: not significant; against wealth: significant relationship
TYLER–FAGAN	willingness to cooperate; legitimacy of the police	2008	New York	First wave: 1653 questionnaires; second wave: 830 questionnaires	significant correlation
WIEDLITZKA et al.	willingness to cooperate; legitimacy of the police	2018	Australia	4258 questionnaires	significant correlation
SEMUKHINA	willingness to report; satisfaction with the police	2014	Volgograd	1332 questionnaires	significant correlation
MURPHY–BARKWORTH	willingness to report; trust in police	2014	Australia	1204 questionnaires	significant correlation
BOATENG	willingness to report; trust in police	2018	Ghana	493 questionnaires	significant correlation
KRUGER et al.	willingness to report; trust in police	2016	Flint, Genesee County, MI	The 2011 wave of national, representative, demographic data collection	significant correlation
MURPHY–MAZEROLLE	willingness to report; trust in police	2018	Brisbane, Australia	60 trial	no significant correlation

Who?	What concept?	When?	Where?	How?	Result
SARGEANT et al.	willingness to cooperate; trust in police	2014	Brisbane and Melbourne, Australia	Australian Community Capacity Study 3. wave	significant correlation
TSUSHIMA-HAMAI	willingness to cooperate; trust in police	2015	Japan	Japanese victim survey (2011), 1251 questionnaires	no significant correlation
GRIFFITHS	willingness to cooperate; trust in police	2018	Crewe, England	172 + 78 questionnaires	no significant correlation
JACKSON et al.	willingness to cooperate; trust in police	2021	England	Opinion Research Services (2018)	significant correlation
SLOCUM et al.	willingness to report; attitudes toward the police	2010	USA	1354 student (National Evaluation of the Teens, Crime, and the Community/Community Works)	significant correlation
DAVIS-HENDRICKS	willingness to cooperate; attitudes toward the police	2007	Seattle, Washington	400 questionnaires	no significant correlation
ELNTIB et al.	willingness to cooperate; effectiveness	2018	Nigeria	200 questionnaires	significant correlation
KARAKUS	willingness to cooperate; effectiveness and procedural	2017	Istanbul	1800 questionnaires	effectiveness: no significant correlation; procedural trust: significant correlation
KHONDAKER et al.	willingness to report; satisfaction with the police	2017	New York	202 questionnaires	significant correlation
KWAK et al.	willingness to report; effectiveness and procedural	2019	Seattle	Seattle Neighborhoods and Crime Survey; 687 questionnaires (victims)	effectiveness significant correlation only with one minority; procedural: significant correlation
KOCHEL	willingness to report; effectiveness and procedural	2011	Trinidad and Tobago	280 questionnaires (victims)	no significant correlation
LEE-CHO	willingness to cooperate; effectiveness and procedural	2019	South-Korea	South-Korean Adults (2007) 1018 questionnaires	no significant correlation
LEE-CHO	willingness to report; legitimacy of the police	2021	South-Korea	South-Korean Adults (2007) 1018 questionnaires	significant correlation

Who?	What concept?	When?	Where?	How?	Result
LI et al.	willingness to cooperate; effectiveness and procedural	2020	Shanghai	A Survey of Shanghai Residents' Legal Perceptions and Behavior": 1125 questionnaires	procedural no significant correlation, effectiveness significant correlation
MURPHY-CHERNEY	willingness to cooperate; procedural	2011	Australia	1204 questionnaires	significant correlation in majority; no significant correlation in minority
MURPHY et al.	willingness to cooperate; legitimacy of the police and procedural	2017	Australia	"Being Muslim in Australia Survey": 800 questionnaires	significant correlation
ÖZAŞÇILAR et al.	willingness to report, satisfaction with the police	2019	Istanbul	380 questionnaires	significant correlation
PÖSCH et al.	willingness to cooperate; procedural	2021	Scotland	Scottish Community Engagement Trial, 510 questionnaires	significant correlation
RENGIFO et al.	willingness to report; legitimacy of the police and effectiveness	2019	New York	508 questionnaires	significant correlation
SLOCUM	willingness to report; procedural	2018	USA	longitudinal analysis Police Public Contact Surveys (2002, 2008, 2011) combined with the National Crime Victimization Survey (2002–2014) 43 thousand households and 80 thousand individuals	significant correlation
SUN et al.	willingness to cooperate; legitimacy of the police	2018	China	1000 questionnaires	significant correlation
SUNSHINE-TYLER	willingness to cooperate; legitimacy of the police	2003	New York	586 + 1653 questionnaires	significant correlation

Who?	What concept?	When?	Where?	How?	Result
TANKEBE	willingness to cooperate; effectiveness and procedural	2009	Ghana	374 questionnaires	effectiveness significant correlation; procedural negative correlation
TANKEBE et al.	willingness to cooperate; legitimacy of the police	2016	Ghana, USA	516 + 444 questionnaires	significant correlation
TANKEBE	report corruption, legitimacy of the police	2019	Ghana	530 questionnaires	no significant correlation
TYLER et al.	willingness to cooperate, procedural	2010	New York		significant correlation
VAN DAMME – PAUWELS	willingness to cooperate; effectiveness and procedural	2016	Gent, Belgium	1659 questionnaires	significant correlation

Az első magyar nyelvű önvédelmi könyv

Sok-Natzs: Önvédelem (1906)

MÁCSÁR Gábor¹

Úgy gondoltuk, már nem találni újdonságot a múltban született magyar nyelvű, önvédelemmel kapcsolatos magyar monográfiák terén. A Magyar Rendőrségi Sportalmanach² 2018-as könyvtári anyaggyűjtő kutatása során azonban rátaláltunk egy igazi gyöngyszemre, a tanulmányunkban részletesen ismertetendő Sok-Natzs: Önvédelem³ című kiskönyvére, amelyet részben már bemutattunk a 2021-ben megjelent nagymonográfiában.

Áttanulmányoztuk az első szakirodalmat, majd empirikus módon elemeztük azt, továbbá feltártuk a mű gyakorlati hasznait, praktikumait. Megállapítottuk a szerző kilétét, és bemutattuk életeseeményeit.⁴ Végül összegeztük munkájának céljait, és levontuk következtetéseinket.

Jelenleg ez a legkorábbi fellelt kiskönyv a személyes védelemről, vagyis fizikai önvédelemről. A Monori Sportklub kiadványa három kiadást élt meg. A monográfia nem tartalmaz oldalszámozást és irodalomjegyzéket. Fellelhetők benne többek között bothasználati tanácsok, jiu-jitsu-, judofogások, az ökölvívó mozgásforma és más korhű érdekességek, praktikus önvédelmi módok és azok vizuális, rajzos bemutatása. Unikális értékei között említhető meg a medvetámadások kivédésének módszere, illetve a postagalambbal küldött üzenet mint a levéltitok biztos megőrzésének módja. További érdekesség, hogy egy rendőri múltú, egykor a Ludovikán tanult személy jegyezte le és adta közre a könyvecskét. Az író eredeti neve: Sztankó Sándor.

A könyv végén arra is ad útmutatást a szerző, hogy melyek a legegészségesebb sportmozgásformák, és ezek mi miatt tekinthetők egészségmegőrzőnek, vagyis testnevelési összefüggéseket is tárgyal. Konklúzióként és in-telemként felhívja a figyelmet, hogy nagyszerű a tudás, de semmiképp sem szabad visszaélni az önvédelmi ismeretekkel. Összegezve elmondhatjuk, hogy több szempontból különleges műre bukkan-tunk.

Kulcsszavak: önvédelem, rendőrség, jiu-jitsu, ökölvívás, bothasználát

¹ Dr. PhD r. alezredes, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság, Budapest; önvédelmi szakértő, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Sporttudományi Intézet Karate Szakadózó Képzés, Eger, e-mail: macsarekszer@gmail.com

² MÁCSÁR 2021a: 6.

³ SOK-NATZS (1906): *Önvédelem*. „Monori Sport Club”.

⁴ HALÁSZ 2022: 4.

Bevezető

Először fedjük fel a mű alkotójának személyét és kötődését a témához! Sztankó Sándor 1872-ben Nagykárolyban született, és 1922-ben halt meg. 1891-ben a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia (latinus nevén: *Ludoviceum*) tanulója volt, majd titkosrendőr lett. Detektívként dolgozott, és a munka mellett rendszeresen sportolt, majd 1903-ban hivatali segédtsztté léptették elő. Hosszú éveken keresztül Halász Zsigmond volt az edzője, aki birkózást, ökölvívást és vívást oktatott. Sztankó Sándor gyakran bíraskodott vívóversenyeken edzőjével, akivel ökölvívó bemutatókat is tartottak Budapesten, mivel a bokszt még nem volt elterjedt sport. Évek óta készült megjelentetni önvédelmi könyvét, amelyet 1905-ben kezdett el írni és 1906-ban fejezett be. Önvédelmi monográfiájának első megjelenésekor is tartottak egy ökölvívó bemutatót japán vendégeik tiszteletére. Nem tisztázott, de a vendégek egyike lehetett Sasaki Kichisaburo, aki akkor épp Budapesten tartózkodott. Könyve megjelenésekor Monoron lakott, ahol postagalambokkal foglalkozott.⁵ Kiváló sportember és jó szervező volt. A könyv három kiadást élt meg, sőt, az első kiadás mintegy 5000 példánya a nyomdából való kikerülés előtt elfogyott. Szerzőségének másik bizonyítéka, hogy Niederbach Emil 1931-es *Judo* című írásának irodalomjegyzékében, zárójelben szerepel Sztankó Sándor neve.⁶

Anyag és módszer

A kutatás nem erre a műre irányult. Anyagot gyűjtöttünk számos könyvtárban 2015 és 2019 között a *Magyar Rendőr Sportalmanach* című nagymonográfiához. A kézirat 2019-ben elkészült, majd 2021-ben sikerült kiadni a több mint 100 év magyar rendőri sport történetét összefoglaló művet. A kutatás során minden, a rendőri sportemlékezettel kapcsolatba hozható írásművet megpróbáltunk áttanulmányozni. Ebbe a munkába könyvek, folyóiratok, időszaki és rendszeresen megjelenő újságok, szakcikkék, versenyeredmények és fotóanyagok gyűjtése tartozott. Az összegyűjtött információk között találtuk meg Sok-Natzs (Sztankó Sándor) 1906-os *Önvédelem*⁷ című alkotását. Bár néhány fontos adatot már a *Magyar Rendőr Sportalmanach* oldalain is megjelenítettünk, és említést tettünk egy karate szakcikkben a műről,⁸ úgy éreztük, hogy érdemes egy önálló sportszakmai elemzést, összegző cikket alkotni a fellelt források alapján. Módszerként empirikus úton áttanulmányoztuk a könyvet, megvizsgáltuk annak tartalmi elemeit, arányait, ábráit, önvédelmi módszertani szempontból elemeztük, áttekintettük a könyv szakmai kivitelezési összetevőit, majd összegeztük és rendszerbe szedve lejegyeztük észrevételeinket.

⁵ MÁCSÁR 2021a: 271–272.

⁶ NIEDERBACH 1931.

⁷ SOK-NATZS 1906.

⁸ MÁCSÁR 2021b: 86.

Könyvismertető, eredmények

A fűzött, kis alakú könyv borítója minden kétséget kizáróan modern, a kornak megfelelő publikáció volt. A címdali borítón egyedi keretbe foglalva középen helyezkedik el egy kalapos úrhölgy egy úr fölé magasodva, akin csuklófeszítést hajt végre. A férfi hátradőlve helyezkedik el, kalapja épp leesik a fejéről. A két emberalak fölött szerepel az író neve, majd az ÖNVÉDELEM szó. Akkoriban a szerzők már figyeltek a jogvédelemre is, így a borító tetején aláhúzva, kiemelten szerepel a „Minden jog fentartva.” (sic) mondat. Az önvédelmi akciókép alatt feltüntették, hogy I. kiadás, és hogy mi a kiadás éve, majd a kiadó Monori Sport Club neve látható, legalul pedig a könyv ára, 3 korona 50 fillér. A kemény fedeles borító komolyabbá teszi a mára muzeálissá vált kézikönyvet, amely 2018-ra erősen megbarnult.

A könyv 80 számozatlan oldalt tartalmaz. Nemcsak az oldalszámok hiányoznak az első kiadás példányaiból, de tartalomjegyzék és irodalomjegyzék sincs a műhöz. A tartalomjegyzék hiányának oka bizonyosan a kézikönyv rövidege volt. Az irodalomjegyzék kihagyása a hazai szakanyagok hiányával, valamint a külföldi irodalom elérésének nehézségeivel magyarázható. Illetve valószínű, hogy a szerző a gyakorlatból merítve ihletet, saját jegyzetei alapján készítette a kézikönyvet.

Az előszót 1906 februárjában Halász Zsiga írta, Sztankó Sándor mestere, aki elősorban ökölvívó-bemutatókat tartott akkoriban. Megemlíti gróf Esterházy Miksát (szerzői neve: Viator), aki többek között a magyar atlétika megteremtője volt. Említi közös ismerősüket, Zsingor Miskát, aki bemutatta neki a grófot és azt, hogy Zsiga Esterházy Miksa gróf által juthatott ki ökölvívást tanulni Angliába „*Self Defence or the Art of Boxing*” (Önvédelem vagy ökölvívás általi védelem). Ez érdekes adalék lehet az ökölvívás hazai történetéhez. „1879. július 26-án érkezett meg Londonba, ahol a szabadságharc nagynevű emigránsaival, Dióssy Márton és Duka Tivadar”⁹ urakkal találkozott.

Hazánkban ekkor még a bicskakorszak és a fokosvirtus élt. Halász Zsiga az előszóban azt írja, hogy Sztankó Sándor munkája az önvédelem korabeli, modern megközelítését képviseli, továbbá a mű különböző küzdősportokból ötvözött ismeretanyagát méltatja. Ez a megközelítés manapság is jellemzi a legmodernebb és leghatékonyabb önvédelmi módszerek oktatását, továbbá azok alkalmazását. Szót ejt az egyéni bátorságról és férfiaságról, ami megfakulni, halványulni látszott. A könyvnek „[az öldöklő fegyverek millióinak nyomasztó hatása alatt bilincsbe vert egyéni bátorság felébresztése]”,¹⁰ tehát a férfibátorság és a félelem nélküli élet újjáélesztése volt a célja. Az ajánló rendkívüli büszkeséggel méltatta az alkotást, nem minden ok nélkül.

Az I. részben szó esik a férfiak lovagiasságáról. A szerző úgy ítéli meg, hogy az, aki a társaságában lévő nőt nem tudja megvédeni, nem nevezhető férfinak.¹¹

⁹ SOK-NATZS 1906: 2.

¹⁰ SOK-NATZS 1906: 1–4.

¹¹ SOK-NATZS 1906: 7.

Ebben a fejezetben ír arról is, hogy az ember gyengébb fizikumra nem lehet oka annak, hogy legyőzzék, vagyis hogy ne tudja magát megvédeni valaki a nála erősebtől, ha rendelkezik a megfelelő technikai és taktikai tudással. Ez ma is a legmarkánsabb összetevője a küzdőművészetek által elsajátítható tudásnak. Az ökölharcnak a franciák által alkalmazott, lábak használatával kiegészített küzdelmi módját is említi. Kiemeli az ököl használatát és a pofonütés szerepét az önvédelemben. Megemlíti a fogások és ütések demoralizáló, lefegyverző hatását, amely nélkülözi a súlyosabb sérüléseket. Itt írja le azt is, hogy a súlyosabb sérülések esetén túlléptük a „jogos önvédelem” határát, vagyis már akkor is ismert volt ez a fogalom. Ír továbbá az ütések hatásmechanizmusáról és a mozgások fizikai törvényszerűségeiről. A bot használatának hajdú mestereit és azok tudományát is taglalja. Lejegyezte a japánok ügyességét, és a Kano-féle rendszert mint „dzsiudzsitsut” említi. Egy-két elemét is beemelte a könyvébe, amely technikákat korábban egy tengerész barátjától sajátította el.

A II. szöveges rész¹² a végtagok használatát részletezi, elég nagy pontossággal jegyezve le, annak hatásmechanizmusát is ismerteti. A hatékony találati felületekről is említést tesz, nem nélkülözve a lágy és izommal borított részekre, továbbá a csontos, kemény felületekre végrehajtott támadások közvetlen hatásait. Itt találjuk mindazon technikákat, amelyek önvédelmi értékét is közreadja a szerző. Sorrendben: kézélütés, lökések, fogások, karok kifordítása, nyakfogás, gégefogás, lábak használata és néhány kitűnő ökölcsapás. Összességében pontos, jól követhető, érthető leírást nyújt olvasója számára.

A III. rész tartalmazza az előzőekben megfogalmazott és lejegyzett technikák (15 db) ábráit, amelyek a II. és IV. részben található szöveges leírásokat kiegészítve jól értelmezhetővé teszik azok jelentéstartalmát.¹³ Bár a vonalas, kézzel rajzolt ábrák kezdetlegeseek, többnyire jól bemutatják a lényeges fogásokat és mozdulatokat. A képek méretének nyomdai megjelenítésében eltérés látható. Az illusztrációk készítőjének személye valószínűleg maga Sztankó Sándor volt, de elképzelhető, hogy rajzai két forrásból származtak. Minden egyes oldalon egy rajz látható, vagyis nincsenek több mozdulatot is ábrázoló képsorok. A későbbiekben a könyvek képes ábrázolásai több ábrán keresztül szemléltetik a mozdulatokat a kiinduló és a véghelyzet között a jobb megértés érdekében.

A IV. részben olyan egyes praktikumokat közöl a szerző, amelyek ismerete segíti a személyes biztonság szélesebb érthetőségét, hiszen előtte nem volt elérhető magyar nyelvű oktatói anyag ezen a területen.¹⁴

Ebben a részben jelenik meg a megelőzés és elkerülés területe is. Szó esik a szem védelméről, és arról, hogy az erős fény a támadó ellen is fordítható. Az önvédelem további elméleti ismereteit is tartalmazza a IV. rész. Itt olyan ötleteket találunk Sztankó felsorolásai között, amelyek még több mint 100 év távlatából is megállják

¹² SOK-NATZS 1906: 15–26.

¹³ SOK-NATZS 1906: 27–54.

¹⁴ SOK-NATZS 1906: 55–77.

a helyüket. Ír a rendszeres gyakorlás jelentőségéről, az önvédelmi eszközök és a pusztakezes védekezés szempontjáról egyaránt. Hangsúlyozza: „[...] napi ¼ óra gyakorlat 2 hét alatt csoda ügyessé tesz.”¹⁵ Itt jegyzi le a megvadult ló megfékezésének módját, illetve a feltűnés nélküli kísérés taktikáját. A kísért személy szökésének megakadályozására is praktikus gyakorlati tanáccsal szolgál: „[...] vegye el tőle a nadrágszíjját, vágja el a gatyamadzagot, s szedje le a nadrágról a gombokat; sem ellenkezni, sem el futni nem fog öntől.”¹⁶

A kutyatámadás ellen is ad formulát, ahogy a kutya kiképzésére is tanácsot. Ebben az utolsó részben mérsékelt mozgásra inti az olvasót, ahogyan figyelmeztet is a megerőltető, túlzásokkal terhelt gyakorlatok veszélyeire. Végezetül pedig felhívja a figyelmet, hogy „a gazdagság, a szépség, az ész és az erő szóval a hatalom csak addig szép míg vissza nem élnek vele”.¹⁷ Mindezekből egyértelmű, hogy műve kompakt alkotás és minden szempontból újszerű munka volt.

Következtetések

Sztankó Sándor könyve egyedi alkotásként sokrétű ismeretet tartalmaz az önvédelemről. A témakört igen változatos megközelítésben, rendszerezetten felépítve interpretálja a szerző. Külön öröm számomra, hogy a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémián végzett, majd rendőr kötődésű szerző alkotásáról beszélhetünk. A rendőrségi kötődést erősíti meg maga a szerző is, amikor a szövegben leírja a 2315 sz. rendőri elvezető fogást,¹⁸ és ezt a 14. ábrán is megjeleníti egy szép kis iniciálé képében.¹⁹ Érdekesség, hogy a medvetámadások kivédésével kapcsolatos tájékoztatást is tartalmazott az írás. A mobiltelefonok világából visszatekintve szürreálisnak tűnik, hogy száz évvel ezelőtt postagalambbal küldték a leveleket az emberek. Az akkor teljesen új információkat tartalmazó összefoglaló nagyszerű tartalmi elemei a rajzos ábrákkal ellátott képmagyarázatok is. A kiváló címválasztás teljes összhangban áll a kismonográfia tartalmával. A könyv részfejezeteinek tagoltsága jó, az információk arányai és tartalmi elemei újszerűek. Értelmezhetősége és újdonságtartalma miatt nagyon hamar gazdára találtak a praktikus méretű kézikönyvek. Az információk pedagógiai szempontú feldolgozásában megjelenik a szemléltetés, a magyarázat, a fokozatosság, az önvédelem témakörére jellemző rendszeresség és módszertan. Arra is gondot fordított az alkotó, hogy azok, akik tanulásra adják a fejüket, gyakoroljanak az eszközökkel is, és figyeljenek a mértékletes mozgásra és az egészségmegőrzésre. Nem hagyta ki az elkerülés és a megelőzés fontosságát sem. Rendőri és önvédelmi szakértői szemmel nézve számos helyen megjelenik a szerző rendőri indíttatása

¹⁵ SOK-NATZS 1906: 60.

¹⁶ SOK-NATZS 1906: 61.

¹⁷ SOK-NATZS 1906: 77.

¹⁸ SOK-NATZS 1906: 71.

¹⁹ SOK-NATZS 1906: 51.

és szakmai kötődése. A legfigyelemreméltóbb szóhasználat, amely már több mint száz éve él a szakmában, a „túllépte a jogos önvédelem határát” kifejezés, illetve igencsak előremutatóak a kísérés témakörében lejegyzett tanácsai.

Az 1. ábrán a belső borítót és a 14. ábrán látható 2315 sz. korabeli rajzot láthatjuk, rajta rendőri elvezető fogással. A kézikönyv megadta az alapokat a mindennapokban felmerülő fizikai veszélyhelyzetekre, ugyanakkor nélkülözötte a verbális támogatást. Mivel praktikus tanácsokat és technikákat nyújtott az önálló védekezés megvalósításához, javította az egyének önbizalmát és felkészültségét a veszélyhelyzetek kezelésére, továbbá a személyes biztonságérzetre is hatott. Ez közvetett hatással volt a társadalom tagjainak komfortérzetére és jóllétének támogatására.

14. ábra.

Az első magyar nyelvű Önvédelem könyvborítója és illusztrációja

1. ábra: A belső borító és a 14. ábra 2315. sz. korabeli rajza

Forrás: a szerző felvétele

Végezetül elmondhatjuk, hogy Sok-Natzs, azaz Sztankó Sándor 1906-os *Önvédelem* című könyve az első magyar nyelven megjelent, rendőrséghez köthető önvédelmi témájú mű.

Magam mint „shotokan karate” küzdőművészetet gyakorló, örömmel dolgoztam fel ezt az egyik kedvelt témámban született muzeális értékű művet. Bízom benne, hogy ezután jó néhányan kézbe veszik. Nemcsak sportolóknak ajánlom, hanem mindenkinek, aki szereti a régi könyveket és érdeklődik a sportpedagógia, sporttörténelem iránt.

Felhasznált irodalom

- HALÁSZ József Attila (2022): *A japán harcművészetek magyarországi kezdetei 1900–1950. Életrajzok, újságcikkek, szöveggyűjtemény.* Egy Csepp Alapítvány.
- MÁCSÁR Gábor (2021a): *Magyar Rendőr Sportalmanach.* Budapest: Defence For Life Képzési Kft.
- MÁCSÁR Gábor (2021b): A magyar karate meghonosodása. *Az Eszterházy Károly Egyetem tudományos közleményei. Tanulmányok a sporttudomány köréből = Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae Sectio Sport*, 50, 68–88. Online: <https://doi.org/10.33040/ActaUnivEszterhazy-Sport.2022.50.69>
- NIEDERBACH Emil (1931): *Testgyakorlás és tudomány.* Budapest: szerzői kiadás.
- SOK-NATZS (1906): *Önvédelem.* „Monori Sport Club”.

ABSTRACT

The First Self-Defence Book in Hungarian

Sok-Natzs (1906): *Self-Defence*

Gábor MÁCSÁR

We thought that there was nothing new to be found in the monographs on self-defence from the past. However, during our library research in the Hungarian Police Sports Almanac in 2018, we found a real treasure, the small book Sok Natzs: Self-defence,²⁰ which is described in detail in our study and which was partly described in the large monograph published in 2021.

We have reviewed and empirically analysed the initial literature and explored the practical benefits and practicalities of his work. We have identified the author and presented his life events.²¹ Finally, we have summarised its aims and drawn conclusions.

It is currently the earliest Hungarian small book on personal protection, i.e. physical self-defence. The publication of the Monor Sports Club has gone through three editions. The monograph does not include page numbering and a bibliography. It includes, among other things, advice on the use of the stick, jiu-jitsu, judo, boxing and other contemporary forms of movement, practical methods of self-defence and their visual and illustrated presentation. Among its unique values are the method of warding off bear attacks and the safekeeping of messages sent by postal seal and letters. Another interesting fact is that it was written down and published by a person with a police background who studied at the Ludovika. The writer's original name was Sándor Sztankó, whose identity has been established and some details of his biography are given in our interpretation.

At the end of the book, the author also provides guidance on which are the healthiest forms of sporting activity and why they can be considered health-promoting, meaning that there are also physical education implications. In conclusion and as an admonition, he points out that knowledge is great, but it should never be abused. In conclusion, we have found a unique work in many respects.

Keywords: *self-defence, police, jiu-jitsu, boxing, stick using*

²⁰ SOK-NATZS 1906.

²¹ HALÁSZ 2022: 4.

Gyanús eltűnések és halálesetek - titkos információgyűjtés és egyéb hatósági intézkedések

Dr. Unger Jenő két nyomozati munkáról szóló írásának ismertetése

SIDLÓ Mariann¹

Az emberi élet a legnagyobb érték, ezért a rendőrség legfontosabb feladatai közé tartozik az eltűnések és a gyanús elhalálozások vizsgálata.

A tanulmány célja feltárni az erre vonatkozó elfeledett szakmai anyagokat, ezen belül dr. Unger Jenő írásait, akinek a '30-as években megjelent szakmai publikációi szolgálnak cikkemhez forrásanyagként. Unger Jenő tapasztalt rendőrként és oktatóként a tudós alaposságával járja körül az ilyen eseteket. Alesetekre lebontott részletes útmutatást ad a nyomozó hatóságok számára, hogyan járjanak el az ilyen kényes ügyekben. Tanulmányait a megtörtént esetek leírása teszi színessé és tanulságossá.

Mind az Eltűntek nyomozása, mind Az ölési szándék leplezése című munkájában lényeges elem a titkos információgyűjtés, amelyet a nyomozás során puhatolódzásként és megfigyelésként hajtanak végre. Az eltűnések esetében az okok felderítése választ adhat arra a kérdésre, hogy hová távozhatott az, aki eltűnt, ami a szükséges intézkedésekre is kihatással van. Haláleseteknél pedig azt lényeges megvizsgálni, hogy állhatott-e valaki érdekében az elhalálozás. A halál oka lehet természetesnek látszó és természetellenes, de balesetnek tűnő egyaránt.

A legsúlyosabb bűneset az emberölés, ezért aki ilyet követ el, azt gyakran leplezni igyekeznek. De egy jó rendőrnek mindig gyanakodnia kell, ezért szükséges megvizsgálnia minden erre okot adó körülményt. Mivel olyan eseteket is vizsgálni kell, amelyekről később mégis kiderül, hogy nem történt bűncselekmény, vagy az eltűntek is előkerülhetnek, esetleg maguk is lehetnek tettesek, ezért a nyomozás során körültekintően, részben a titkos információgyűjtés módszereivel kell eljárni.

Kulcsszavak: eltűnések, halálesetek, titkos információgyűjtés, puhatolódzás, nyomozás

¹ Óraadó tanár, Sola Scriptura Teológiai Főiskola Biblia és Művészetek Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: sidloster@gmail.com

Bevezető gondolatok

A nyomozói hivatás együtt jár a gyanakvással – és okkal. Nem minden meggyilkolton látszik külsérelmi nyom, nem minden eltűntet fenyegettek meg nyíltan, mások előtt. Nem sokkal Unger Jenő itt ismertető írásai megszületése előtt, 1929-ben derült fény egy döbbenetes gyilkosságsorozatra, ami nemcsak az egész országot, de talán a világot is megrázta. A Tiszazugban történt esetek évtizedeken keresztül zajlottak, kiterjedt elkövetői hálózattal. Hatásuk irodalmi feldolgozásokban is lecsapódott, általában véve az elkövető asszonyok „kikapósságát” és pénzéhségét kiemelve, de a jelenség valódi mélységeibe már nem feltétlen belemenne, mert annak kiterjedtsége már a hatóságoknak is sok volt. Így végül a nyomozásokat a további felbukkanó esetek felderítése nélkül zárták le. Nemcsak férjek, hanem általában véve feleslegesnek ítélt eltartottak voltak az áldozatok, így sokadiknak született gyerekek, idős és beteg szülők, súlyosan beteg rokonok.² Az ügy Unger Jenőt is foglalkoztatta, hiszen utalást is tesz rá *Az ölési szándék leplezése* című munkájában.³ Rendőrként fontosnak ítélte meg, hogy minden eltűnési és elhalálozási esetet gyanakvással fogadjon a hatóság, főképp, ha valakinek érdeke is fűződhetett a történetekhez. És hogy volt-e ilyen érdek, azt titkos információgyűjtéssel lehetett kideríteni.

Unger Jenő 1937-es cikkeinek írásakor a vidéki főkapitányság budapesti hivatalában másodfokú büntető rendőrbíróként dolgozott, rendőrfogalmazói fokozatban.⁴ Emellett az egrri jogakadémián mint az első magyar kriminalisztikai tanszék vezetője tanított.⁵

1. kép: Unger Jenő

Forrás: családi archívum

² GUNST 1985.

³ UNGER 1937b.

⁴ Unger Jenő dr.-t a vidéki főkapitánysághoz hívták be szolgálatra. 1935.

⁵ Dr Unger Jenő miskolci rendőrfogalmazót az egrri jogakadémián a kriminalisztika, a tudományos nyomozás-tan és a rendőrbíráskodási jog magántanárává nevezték ki. A kiváló fiatal tudós kapta meg a kriminalisztika első főiskolai tanszékét Magyarországon. 1935.

Az eltűnéseket és gyanús elhalálozásokat egy-egy tanulmányában vizsgálta. Mindkettőben lényeges elem a titkos információgyűjtés. Titkos módon információt a rendőrség és csendőrség puhatolás és megfigyelés útján szerzett. Ennek oka az olyan kényes ügyekben való nyomozás, mint az eltűnés, vagy egy ember természetesnek látszó, de bizonyos körülmények miatt mégis gyanúra okot adó halála. Ezekben az esetekben a nyomozó hatóság emberei az amúgy is lelki megrázkódtatáson átesett családtagoknak nem tetézhetik az aggodalmait vagy fájdalmukat oly ijesztőnek tűnő feltételezéssel, hogy talán bűntény történt, vagy mi több, nyílt gyanúsítással. Hiszen ezeket a feltételezéseket legtöbbször a későbbi nyomozás tisztázza, vagy időközben egy eltűnés magától is megoldódhat. Amennyiben viszont tényleg bűncselekmény történt, a tettes figyelmét idő előtt szükségtelenül hívnák fel az ellene zajló nyomozásra, így akár értékes bizonyítékok is megsemmisülhetnének. De az elbizakodott tettes hibázása is kivártható, miközben megfigyelik. A felsoroltak miatt indokolt óvatosan körüljárni az ügyeket.

Gyanús eltűnések

Unger Jenő: „Eltűntek nyomozása” című a *Csendőrségi Lapokban* 1937-ben megjelent írásában⁶ az eltűnési eseteket és nyomozásukat elemzi. Szerencsére az eltűnt(nek hitt) emberek legnagyobb része hamar előkerül,⁷ de ha ez rövid időn belül mégsem történik meg, annak is jele lehet, hogy baleset, de akár bűncselekmény is történhetett.

2. kép: A *Csendőrségi Lapok* fejléce

Forrás: <https://epa.oszk.hu/03000/03096/00932/pdf/>

Az eltűntek keresése a közigazgatási eljárások körébe tartozott, amennyiben azonban bűncselekmény gyanúja merült fel, már bünygyi eljárás keretében nyomoztak. A cikk szerzője szerint minden eltűnési ügyben feltételezni kell, hogy bűncselek-

⁶ UNGER 1937a.

⁷ Minden gyermekeltűnést a legjobb azonnal bejelenteni a rendőrkapitányságon. 1931.

mény történt, ezért érdemes nyomozást indítani. „A nyomozásnak természetesen amolyan puhatóldzás jellegűnek kell lennie, amely elsősorban az eltűnés okának s körülményeinek tapintatos kutatásából álljon. Az eltűnés okának megállapítása sokszor már is a kezünkbe adja a helyzet kulcsát, ezért itt is előbb az eltűnés okait célszerű megtárgyalnunk.”⁸ Ezek az okok lehetnek az eltűnt személyiségéből, körülményeiből eredő vagy ezeken kívül álló okok.

Személyiségből eredő eltűnési okok

- „1. Csavargó, nyughatatlan természet
2. Kalandvágyás, utazási hajlam (idegenlégióba jutás, kincskeresés)
3. Összeférhetlenség
4. Az öngyilkosság lehetőségének különféle okai: (szerelmi bánat, anyagi összeomlás, egyéb csapás, öngyilkossági hajlam már esetleg előzőleg is megkísérelt öngyilkossággal, gyógyíthatatlan betegség, különféle lelki megrázkódtatások, vagy testi fájdalmak stb.)
5. Elme gyengeség vagy elmebaj
6. Olyan betegség, amellyel valahol váratlan rosszullet, avagy halál járhat
7. Gyermekeknél, vakoknál vagy egyéb testi hibában és fogyatékoságban szenvedőknél, járatlan helyeken járóknál vagy ilyen helyhez kötött foglalkozásúknál – az eltűnés lehetősége.”⁹

Ezek sorba vétele után kifejti, hogy az egyes eltűnéstípusok esetében milyen intézkedések szükségesek.

A körözésben fel kell tüntetni a valószínűsíthető vagy megállapított okot. Az 1., 3., 4., 5. és 6. pontok alatt felsorolt esetekben (csavargó természet, összeférhetlenség, elmebaj, rosszullettel vagy halállal járó betegség) a körözésnek általános jelleget táncsol, kivéve azt az esetet, ha az eltűntről feltehető, hogy valamely meghatározott helyre távozott. Ebben az esetben ennek a helynek az illetékes nyomozó hatóságát értesíteni szükséges. Az eltűnés többi, itt felsorolt esetében már egyéb feladatai is lehetnek a hatóságoknak. „Így például második pont alatt felsorolt kalandvágyás, utazási hajlam esetében azt is kutatás tárgyává kell tenni, hogy nem forog-e fent kivándorlásra csábítás”,¹⁰ esetleg az idegenlégió vagy politikai szervezetek ügynökei által. (Például az eredeti tanulmány megírásakor zajló spanyol polgárháborúval kapcsolatban.) De ide tartozik a nők elcsábítása, kerítés kül- vagy belföldre, az eltűnt nők esetleges hiúsága, hiszékenysége, züllöttségre való hajlama vagy más tulajdonságai kihasználásával. Ha a fenti okok körvonalazódnak, a szerző nagyon fontosnak

⁸ UNGER 1937a.

⁹ UNGER 1937a.

¹⁰ UNGER 1937a.

tartja a politikai nyomozó hatóságok vagy „határszéli hatóságok” időbeni értesítését. „A 4. pontban szereplő öngyilkosság gyanúja esetén mindazokat a lépéseket meg kell tenni, amelyek az öngyilkosság véghezvitelének megakadályozását célozzák: ezek az intézkedések akár helyben (szállodák, megszálló helyek kiértésítése stb.), akár más hatóságok sürgős és azonnali értesítésével történhetnek úgy, ahogy azt a körülmények éppen szükségessé teszik.”¹¹ A 6. pont (olyan betegség, amellyel valahol váratlan rosszullet avagy halál járhat) esetében is lehetnek az egyszerű körözésen túl is feladatai a hatóságoknak. Ide sorolja a nem eltévedt gyermekeket, akiket lehet, hogy elraboltak, és veszélyben lehet ezáltal az egészségük. Ennek több lehetséges okát sorolja fel. Magyarországon már akkor ritkaságnak számított, amiről Romániából még néhány évvel ezelőttről is volt példa, hogy gyermekeket nyomorékká tettek koldulás céljából, vagy mutatványosnak rabolták el őket. Egy ilyen esetet említ például a *Kis Ujság* 1928-ból, amikor cirkuszos vándorcigányok raboltak el Pesterzsébetről egy kilencéves gyereket. A fiú szerepe a társulatnál az akkori jövőmondás egy formája volt: egy papagájjal planétás kártyákat húzott ki a közönség részére, de koldulásra is rákényszerítették. A társulat egy tagja egyéb mutatványosságra akarta fogni, a gyerek ekkor szökött meg.¹² Az ilyen regényes eseteknél, amelyet már a hivatkozott újságcikk is ritkának mond, gyakoribb volt a családi állás megváltoztatására a szülők vitája miatt irányuló szándék. Guttmann Gyurikát elvált szülei kétszer is elrabolták egymástól.¹³ Ezekén túl történhetett még kéjgyilkosság is. A gyermekrablásoknál az eltűntek tapasztalatlansága és védekezésre képtelensége mint belső ok szerepel. Végül a hetedik pont esetében, amikor feltételezhető, hogy az eltűnt eltévedt, amit rövidlátás vagy csökkent hallóképesség is okozhat, haladéktalan intézkedéseket javasol. Hiszen ilyen esetekben számos veszély leselkedhet rájuk, mint például szakadékok, ingoványok, hógörgeteg, megfagyás, jégzajlás vagy akár vadállatok. Ebben az esetben a felkutatáson túl az esetleges segítségnyújtás megszervezése is lényeges.

Mivel a különböző okok különböző intézkedéseket indokolhatnak, ezért nagyon fontos, hogy a rendőr a puhatolózás által a lehetőségekhez képest megállapítsa, hogy mi vezethetett az eltűnéshez. Ami pedig a bűnügyi vonatkozásokat illeti, a belső okok kapcsolatban állhatnak külső okokkal is, ezzel is indokolja a szerző a csoportosítás által a rendszerbe foglalást, mert így könnyebb a feladatokat is meghatározni. „A puhatolódzó vagy nyomozó csendőr, ha tudja azt, hogy az eltűnés okát magában az eltűntben,¹⁴ a környezetében és körülményeiben s végül ezeken kívül álló okokban kell keresnie, a munkájában is rendszert tarthat, beoszthatja a reá háruló feladatok egymásutánját és semmi esetre sem fog kapkodó munkát végezni.”¹⁵

¹¹ UNGER 1937a.

¹² Pesterzsébeti kisfiút raboltak a cigányok. 1928.

¹³ KATONA 1925.

¹⁴ Revideált szó, mert eltűnést ír a folyóirat, de a korábban leírtak alapján egyértelmű, hogy első okként az eltűnt, annak személyisége a meghatározó, és nem az eltűnés maga.

¹⁵ UNGER 1937a.

Az eltűnt körülményeiből keletkezett és a rajta, valamint környezetén kívül eső eltűnési okok

Unger Jenő a második két főbb csoportot, tehát az eltűnt körülményeiből keletkezett és a rajta, valamint környezetén kívül eső eltűnési okforrásokat együtt tárgyalja, mert ezek inkább utalnak a bűnügyi nyomozás szükségességére. Mindezekből kiemelten foglalkozik a közvetlen körülményekhez tartozó egyik fontos okkal. És ez éppen az, hogy „nem az eltűnt esett bűncselekménynek áldozatául, hanem ellenkezőleg: ő követett el bűncselekményt! Sajnos erre a lehetőségre gondolnak legkevesebben s amikor már rágondolnak, bizony elkétek vele, mert az illető már heted-hét országon túl jár.”¹⁶ Ezzel a lehetőséggel számolni kell, kivéve, ha teljesen egyértelmű más ok játszott közre. „Foglalkozásunk követeli azt, hogy gyanakodjunk. Ha valaki eltűnt, ne mulasszunk el kapcsolatot keresni a személye s az eltűnés időpontjában felfedezett vagy elkövetett valamely olyan bűncselekmény között, amellyel az eltűnt személye, esetleg bármi vonatkozásban is összefüggést mutathat.”¹⁷ Előfordulhat, hogy a bűncselekmény csak az eltűnés után derül ki, például sikkasztás vagy rejtett gyilkosság esetében. Ha az eltűntre idegen értékek kezelése volt bízva, vagy bármi más módon lehetősége volt bűncselekmény elkövetésére, „ha ennek még gyanúja sem forog fent az eltűnés időpontjában, iparkodjunk máris bizalmas módon ily irányban puhatólni, sokszor váratlan és meglepő adatokra fogunk bukkanni”.¹⁸

Itt, egy akkor széles körben ismert esetet említve példaként, csak a monogramjával utal Z. J. diósgyőri bankigazgatóra. A korabeli újságokban az alábbi esetet találtam: 1936. január 8-án, egy szerdai napon eltűnt Záhony János 38 éves bankigazgató, aki hétfőn a feleségétől és két gyermekétől azzal búcsúzott el, hogy Budapestre utazik hivatalos ügyben. „Szerdán kellett volna hazaérkeznie, helyette azonban egy levél jött, amelyben bejelenti, hogy ne várják haza, mert öngyilkos lesz.”¹⁹ Záhony ekkor már évek óta vezette a Mektár (Magyar Országos Központi Takarékpénztár) újdiósgyőri fiókját, ahol az eset után azonnal rovincsolást csináltak, de mindent a legnagyobb rendben találtak. Ez még rejtélyesebbé tette az első napokban eltűnését. Viszont a későbbi nyomozás kiderítette, hogy számos magánszemélyt és közületet becsapva, azoknak hamis nyugtákat adva, jelentős összegeket tett zsebre. A legszomorúbb az ügyben, hogy éppen azokat csapta be leginkább, akik a legközelebb álltak hozzá. A legfőbb károsult a vasgyári evangélikus nőegylet volt, amelynek pénztárosa éppen a saját felesége volt. Az evangélikus egyház nem tett feljelentést. Közeli barátja, Diósgyőr főjegyzője, Fekete Gyula a saját zsebéből állta azt a kárt, ami a hamis nyugták miatt a községet érte. Ő viszont tett feljelentést, ahogyan sok más károsult is. Egyébként az is vita tárgyát képezte, hogy tulajdonképp kit csapott be az eltett pénzeszegekkel, mert a miskolci Mektár igazgató állította azt,

¹⁶ UNGER 1937a.

¹⁷ UNGER 1937a.

¹⁸ UNGER 1937a.

¹⁹ Eltűnt és bejelentette öngyilkosságát egy diósgyőri bankigazgató. 1936.

hogy a nyugták hamisak, és így a befizetőket érte a kár, míg a nyugta- és takarékönyv-tulajdonosok szerint az azokon lévő aláírás cégszerű, szabályos, így érvényes volt, és a pénztár volt a károsult.²⁰ Az okozott kár mintegy ötvenezer pengőre rúgott. A történetek azért is voltak mindenki számára meglepőek, mert Záhony népszerű ember volt, sok barátal, a szebbik nemnek is nagy hódolója volt. Mint később kiderült, nem is kifejezetten nyereségvágyból sikkasztott, a pénzt leginkább szerencsétlen befektetései veszteségeire költötte, részben pedig művészi ambícióinak kiélésére (drága utakat finanszírozott énekesi fellépések céljából). Ezért is, sokan, akiket becsapott, nem tettek feljelentést, sőt voltak barátai, akik a hiányok fedezetére még az eset kipattanása után is saját pénzüket ajánlották fel.²¹

Unger Jenő javasolja a fordított irányban való okkeresést is, tudniillik, ha bűncselekmény történt egy adott hatósági területen vagy a szomszéd területeken, akkor elő kell keresni, hogy kik tűntek el az adott területről abban az időben. Amennyiben egy szomszéd területen történt a bűncselekmény, meg kell vizsgálni, hogy volt-e kapcsolata az eltűntnek az elkövetési hellyel. Ezek lehetnek munkába járás, helyismeret, rokoni vagy ismerősi szál, ott élő haragos, egyéb érdek vagy ok. És ezt is meg lehet fordítani, tehát ha a bűncselekmény a saját hatósági területünkön történt, körül lehet nézni a szomszédos területek eltűntjei között. „A gyakorlatomból állítom, hogy sokszor kinyomozhatatlannak látszó tetteseket sikerült ily módon kézre keríteni.”²²

A közvetlen körülményekhez számító eltűnési okok közé tartozik az eltűnt környezete. Előfordulhat, hogy valaki a munkanélkülisége vagy káros szenvedélyei miatti állandó korholás, a házastárs féltékenykedése, családi viszálykodás vagy az anyagi körülmények nyomasztó súlya miatt önként távozik, de lehetnek olyan okok is, amelyek „már sokkal komolyabb feltevésnek, sőt gyanúnak adhatnak tápot”.²³ Ilyen, ha az eltűnt öregségénél, „betegségénél vagy egyéb tehetetlenségénél és keresetképtelenségénél fogva terhére volt környezetének”.²⁴ Ilyen esetekben mindig alapos utánajárás szükséges. „Előfordult már az, hogy a járni nem tudó nyomorékot jelentették be eltűntnek. Ez esetben kézenfekvő volt a bűncselekmény s a nyomozó hatóságok rögtön tisztában voltak feladatuk jelentőségével.”²⁵ De vannak ennél sokkal bonyolultabb esetek, amelyeknél „*célszerű a környezet viszonyainak kutatásával egyidejűleg már az olyan irányú nyomozás bevezetése is, amely az eltűnés közvetlen körülményeit iparkodik felfedni: tehát a távozás pontos idejét, irányát, a távozás alkalmával a magatartást, az esetleges visszahagyott üzenetet, levelet, ennek valódiságát, azon személyek kilétét, akik utoljára látták az eltűntet*”.²⁶ Különösen fontos ilyenkor a környezettől és másoktól kapott adatok egybevetése,

²⁰ 1927. óta szélhámuskodott Záhony. 1936.

²¹ Záhony János tündöklése és bukása. 1936.

²² UNGER 1937a.

²³ UNGER 1937a.

²⁴ UNGER 1937a.

²⁵ UNGER 1937a.

²⁶ UNGER 1937a.

az esetleges eltérésekre való felfigyelés. Lényeges tényező, hogy ki, mikor és hol látta utoljára az eltűntet, ez a hely veszélyes volt-e. Sokan titkolnak dolgokat, de nem feltétlen azért, mert kapcsolatuk lenne bármiféle bűncselekménnyel, hanem mert nem akarnak rossz színben feltűnni (családi botrányok, káros szenvedélyek, anyagi nehézségek). „Hát bizony nyitott szem kell a nyomozáshoz és legfőképpen az életnek nagyon nagy ismerete!”²⁷ De a lélektani feladatok mellett a tárgyi bizonyítékokra is nagy súlyt kell fektetni. „Itt aztán annyi mindenféle lehetőség van a frissen felmosott padlótól az eltűnéskor viseltnek bejelentett ruhának a szekrényben felleléséig, hogy ezeket már nem is részletezem, csak utalok az emberélet elleni bűncselekményeknél szokásos gyakorlatra.”²⁸

És mindez már átvezet arra a kérdésre, hogy az eltűnt halála érdekében állhatt-e valakinek. Ilyen érdeket jelenthet: örökség, a végrendelet megváltoztatni akarása, életbiztosítás. Az eltűnt környezetéhez való viszonyát, az életében közrejátszó indulatokat és érzelmeket is számításba kell venni. Kutatni kell, hogy harag, bosszú, felháborodás, féltékenység és szerelmi élet okot adhatott-e bűncselekményre. Ezek a körülmények az eltűnt környezetén kívülről is származhatnak.

Ha sem az eltűntből, sem környezetéből önmagában okot levezetni nem lehet, még mindig maradnak lehetőségek. Vannak vegyesen előforduló okok, például a rövidlátó (belső ok) turista szakadékba zuhan (a szerencsétlenség külső ok).

Két család gyűlölködése vezetett az 1929-es csányi tragédiához. Az eltűnt kilencéves Dudás Béla holtteste hatnapi keresés után a kútból került elő. Mint kiderült, egy haragos család egyik tagja volt a gyilkosa, aki a gyermeket a mezőre kicsalta, s ott őt doronggal fejbe vágva ölte meg, s helyben el is ásta egy bokor aljában. De ezt a helyet az elkövető apja nem találta megfelelőnek, onnan kiásta a fiú holttestét és beledobta abba a kútba, amelyből egyébként százhusz ember ivott, mivel a kutat korábban már átvizsgálták. Így, ebben az esetben a két, egy fedél alatt lakó család gyűlölködése mint külső ok szerepel, és a kis Béla hiszékenysége, védtelensége mint belső ok. A tettes kilétének felderítését megkönnyítette, hogy a gyilkos Balázs Ferenc többször is fenyegetőzött a gyermek megölésével: „Megálljatok, nem nevelitek fel, mert agyonütöm a fiatokat!”²⁹

A vegyesen előforduló eltűnési okokon túl lehetnek okok, amelyek az eltűntön és közvetlen környezetén kívül esnek. Unger Jenő ide sorolja a rejtve maradt öngyilkosságot, a balesetet és bűntényt. Ezen esetekben nem marad más, mint az eltűnt nyomon követése addig az időpontig és helyig, amíg már több adat nem található. „Tehát az ú.n. adatkimerítés szabályához kell folyamodnunk a szokásos körözesen felül. Az adatok összessége, s főképp az utolsó időpontra vonatkozó adatok fogják megszabni azokat a feltevéseket, amelyeken a nyomozásnak tovább kell mozognia.”³⁰

²⁷ UNGER 1937a.

²⁸ UNGER 1937a.

²⁹ Kegyetlen gyermekgyilkosság Csány községben két család gyűlölködése miatt. 1929.

³⁰ UNGER 1937a.

Egy eltűnt gazda példáján szemlélteti nagy általánosságban a tennivalókat. „Egy gazda a szomszéd községek valamelyikében vásáron volt, hol tehenét eladta. Az így szerzett pénzzel útközben hazafelé korcsmába tért be, hol társaságba keveredve, a pénz egy részét elmulatta. Ittasan távozott. Társaságának tagjai, egy óra múlva távoztak. A gazda nem ért haza, azóta nyoma veszett. Falujáig a Tisza partján kellett hazajutnia.”³¹

Ez esetben három feltevés lehetséges:

- a) Ittasan a Tiszába zuhant – véletlen baleset.
- b) Öngyilkosság a pénz elmulatása miatt.
- c) Rablás és gyilkosság a megmaradt pénz megszerzése miatt.

Hogy milyen irányba kell elindulnia a nyomozásnak, azt meghatározhatja a holttestnek a Tiszából való előkerülése, a kocsmai társaság későbbi viselkedése, esetleges költsége, vagy más személyek későbbi útmutatása, besúgás vagy egy névtelen levél. Az eltűnés megoldódásáig számos feladat jár a nyomozással.

Már a közelgő háború előszelét jelentette, hogy a Berlin–Budapest-gyorsvonatról eltűnt két japán tiszt. A két civil ruhás férfi Szobra már nem érkezett meg, bőröndjeik viszont ott árválkodtak a vonatfülkében. Az ezekben talált iratokból egyértelművé vált kilétük. A közvélemény a szovjet titkosszolgálatot gyanította az eset mögött.³² Mint később kiderült, a csehszlovák hatóságok a várakozó vonatról a valószínűleg vásárolni leszállt utasokat letartóztatták, majd a nagy sajtóvisszhang miatt, őket pár napon belül szabadon engedték.³³

Unger Jenő még felhívja a figyelmet arra, hogyha az eltűnés nem oldódna is meg, akkor sem szabad elfelejteni az ügyet. Rendszeresen össze kell vetni későbbi bűncselekmények tetteivel és áldozataival a meg nem oldott eltűnési esetek eltűntjeinek személyleírását, és a nyomozást, megfigyelést sem kell feladni.

Végül kifejti, hogy mégis, a legtöbb eltűnés egyáltalán nem olyan súlyos, mint azt az ijedt családtagok a rendőrségre rohanva átélik. Férjek kocsmában felejtik magukat, gyermekek játékba merülnek vagy kirándulás után késve érkeznek haza. Üzleti utak maradnak el megbetegedések miatt, albérlők utaznak el pár napra, nem szólva főbérlőjüknek. Akkoriban a munkakeresés nehezkesebb volt, utazgatással járt, ezért előfordulhatott, hogy nem tudtak a munkakeresők magukról egy ideig hírt adni.

„Az eltűnések lélektanához tartozik a zsarolási, ijesztgetési vagy valaminek ki-kényszerítése célzatával történt eltűnés, ez meg főképp női szokás házasság kiero-szakolására, a férjtől valamely kívánság kikényszerítésére, a gyöngébb idegzetű hoz-zátartozóknak valamely okból való megijesztése végett.”³⁴ Ezekon kívül előfordulhat még félelemből és szégyenből való elbujdosás, mely leginkább gyermekekre jellemző.

³¹ UNGER 1937a.

³² A gyorsvonatról eltűnt két japán tiszt. 1937.

³³ A japán vezérkari tiszteteket szabadon bocsátották a csehek. 1937.

³⁴ UNGER 1937a.

Ha gyanús a haláleset

Unger Jenő második munkája *Az ölési szándék leplezése* címet viseli.³⁵ A puhatolózásnak és megfigyelésnek a leplezett gyilkosságoknál is kiemelt szerepe van.

„A titkolt, tudomásra nem jutott bűncselekmények felfedése is feladata a nyomozó szerveknek. Nehéz itt elválasztani a megelőző, megfigyelő közbiztonsági feladatot a szigorú értelembbe vett nyomozási feladattól. Ugyanis a megelőző, megfigyelő (preventív) közbiztonsági szolgálat éppen azon a ponton végződik, ahol a nyomozás legkitoltabb feladata kezdődik: felfigyelni minden olyan megnyilvánulásra, amelyből bűncselekményre lehet következtetni.

Ebből az okfejtésből az egyik legérdekesebb nyomozási kötelesség tűnik ki: ha a bűncselekménynek a legkisebb lehetősége is forog fenn, puhatolódni olyan gyanúokok után, amelyek eldönthetik azt, hogy van-e tényleg nyomozási feladat, azaz van-e olyan komoly gyanúok, amely bűncselekményre utal.

Nagy fontossága van a gyanús jelenségek megfigyelésének és felfedésének a leg súlyosabb bűncselekmények: az ember élete elleni bűnesetek tekintetében. Ez magától értetődik. Ugyanis, ha van valami nagyon titkolni való, az elsősorban az ilyen fajtájú bűncselekmény, részint az előre látható büntetés nagyságánál fogva, részint pedig azon rendszerint nagy érdeknél fogva, amely indokolta a tettes részéről valaki életének kioltását. Meggyőződésem, hogy főleg azokban az államokban, amelyekben kezdetleges a nyomozó hatóságok kiépítettsége, sok és sok emberélet esik áldozatul bűncselekménynek, anélkül, hogy valaha is kiderülne, hogy egyáltalában bűncselekmény történt.”³⁶

Az eltitkolt szándékkal elkövetett életellenes cselekményeknél a halál oka kétféle lehet: természetesnek látszó vagy rendellenes, de nem gyilkosságnak tűnő. A természetesnek látszókat a legnehezebb felfedni, hiszen természetes halálesetként jegyzik be őket az anyakönyvbe, így a hatóságoknak tudomására sem jutnak.

Természetesnek látszó halálokok

Újszülöttek, csecsemők gyanús halála

A természetes halálnak látszó gyilkosságok sértettjei többnyire a legkiszolgáltatottabb, védekezésre képtelenek, akiknek legnagyobb csoportját akkoriban az újszülöttek képezték. Nekem is feltűnt családfakutatás során lapozgatott egy, a polgári anyakönyvezés bevezetése előtti anyakönyvben például, hogy milyen sok egynapos

³⁵ UNGER 1937b.

³⁶ UNGER 1937b.

újszülött halálát jegyezték be. A halált előidézni szándékos tettekkel vagy szintén szándékos mulasztással is lehet. Az ok lehetett a szegény a házasságon kívül születés miatt. És valóban, az egynaposan elhunyt újszülöttek legnagyobb részénél ott állt a megjegyzés, hogy „törvénytelen”. Ugyanis az 1895. X. 1. előtt vezetett anyakönyvekben³⁷ volt egy rubrika, amelyben fel kellett tüntetni, hogy törvényes vagy törvénytelen a született gyermek (és a születés mellett a halált is sokszor ugyanazon az anyakönyvi [dupla] oldalon jegyezték). A szegényt szintén okozhatta a házasságon belül, de nem a férjtől származó gyermek. De ezeken kívül is számtalan ok lehetséges, anyagi jellegűek (nehéz anyagi helyzet vagy öröklés), a családi helyzetből adódóak (békétlenség a gyermek miatt, mostohatestvérek), illetve az anya személyiségéből származó okok, ami lehet az is, ha az anya nem akarja magát lekötni egy gyerek mellett. A gyermek halálát pedig szándékos mulasztással előidézni számos módon lehetett úgy, hogy még a boncolásnál sem feltétlen derült ki, hogy mi történt. Ilyen mulasztásos gyilkosságok: a köldökzsinór el nem kötése folytán beálló elvérzés, a gyermek arcon fekvő helyzetben való hagyása, vagy a torokban lévő nyálkának a ki nem takarítása miatt beálló fulladás, de okozhatta az újszülöttek halálát éhhalál vagy kihülés is. Utóbbi még közepes szobahőmérsékleten hagyott újszülött be nem takarásával is beállhat, amit akkor még boncolással sem tudtak megállapítani. Ilyen esetekben a bíróság csak a nyomozati megállapításokra volt utalva. A fenti esetekben természetesen nemcsak az anya lehet a tettes vagy társtettes, hanem a baba, az orvos vagy más személy is. Itt említ olyan esetet is, hogy az apa bérelte fel a bábát, mert nem akart tartásdíjat fizetni. Unger Jenő szerint újszülött gyermek megölésének gyanúja esetén rendkívül óvatosan és körültekintő módon kell eljárni, mert természetes módon is meghalhat a gyermek.

„Ha gyanússá válik a halvaszületés, elsősorban azt kell kutatni, hogy volt-e ok az újszülött megölésére és kinek állt ez érdekében. Azután magát a születés körülményeit és lefolyását kell nyomozat tárgyává tenni, volt-e a születéshez megfelelő előkészület, volt-e a szülésnél segédlet, akik a szülésnél jelen voltak, mit tapasztaltak. Nagyon fontos a szülést megelőző időben történetek felderítése, így pl. az anya nem titkolta-e a terhességét?”³⁸

Itt említi, hogy egy anya beismerését úgy sikerült kicsikarnia, hogy szembesítette azzal a ténnyel, hogy semmiféle babaholmit nem vásárolt. De nemcsak újszülötteket öltek meg, hanem csecsemőket, kisgyermeket is, például hiányos táplálás által.

A múlt századelő Magyarországon elsősorban olyan helyeken, ahol nagy volt a nyomor (napszámosok, földmunkások körében), vagy ahol dívott a kapzsiság, a szerencsétlen gyermekeket kvártélyra adva, gyakorta előfordult, hogy megbízták a kvártélyost, tegye el láb alól a kicsiket. S ő tudta, hogyan táplálja a gyermekeket,

³⁷ VÉGH 2020.

³⁸ UNGER 1937b.

hogy azok a másvilágra kerüljenek. Ez nem feltétlen jelentette azt, hogy hiányosan etetett, túltáplálással, rendszertelen étkeztetéssel vagy az életkornak nem megfelelő ételek adásával is elérte célját. Unger Jenő leír egy olyan ügyet, hogy a boncolás során kolbászdarabokat találtak a csecsemő beleiben. Ezekben az esetekben, hogy a gyanút elhárítsák magukról, az elkövetők orvoshoz viszik a már válságos állapotban lévő csecsemőt, de már azon ilyenkor a gondos orvosi kezelés dacára sem lehet segíteni.

De sajnos számtalan egyéb módon is meg lehet ölni egy gyermeket, például szándékos megfázítással, hogy a tüdőgyulladásba vagy más súlyos betegségbe hal bele.

Az egyikzés áldozata lehetett az a kölkedi csecsemő, akit 1928-ban anyja nem szoptatott, csak tejbe áztatott zsemelével etetett, sőt, hideg vízben fürösztött. A kis Tibor a bántalmazások és elhanyagolás következtében egy hónaposan szenderült a másvilágra. Halálának gyanús körülményeit keresztanyja jelentette a hatóságoknak. Ahogy az a nyomozás során feltárult, a kisfiú már a harmadik gyanús körülmények közt elhunyt gyermeke volt a Kovács házaspárnak. Az indítók az lehetett, hogy egyetlen nevelt gyermekükre hagyják teljes vagyoniukat.³⁹

Kortól független áldozatok

Nemcsak gyermekeket, de felnőtteket is megölhetnek úgy, hogy elküldik olyan helyre, ahol fertőzés kering, szándékosan összezárják fertőző beteggel, sőt, egyesesen fertőző baktériumokat juttatnak a szervezetükbe. Ilyen esetekre is többféle példát említ Unger Jenő.

Tanulmánya megírásával egy időben ítélték el Horváth János kónyi vendéglőst és bűntársát, Navratil Józsefet. Horváth el akart válni ötvennégy éves feleségétől, de az asszony erre nem volt hajlandó, mert szerette őt. A vendéglős barátjának panaszkodott feleségével való rossz viszonyára, és mérget kért tőle, hogy így szabaduljon meg az asszonytól. Navratil tüdőgümőkórt okozó baktériumokat (Koch-bacilust) szerzett Horváth kérésére, s az utóbbi karácsony napján a baktériumokat egy aszpirines fiolából felesége kávéjába öntötte. Az addig makkegészséges nő kórházba került. Egy feljelentés révén megindult a nyomozás, és kiderült, hogy mi okozta betegségét, ennek ellenére nem vallott férje ellen, bár a vendéglős az eljárás során mindent beismert.⁴⁰

„Ezeknél az eseteknél természetesen annak a megállapítása, hogy a tettes cselekménye és a bekövetkezett eredmény között megvan-e az okozati összefüggés, tisztán orvosszakértői feladat, a nyomozás adatai azonban az orvosszakértőt nagyban támogatják munkájában.”⁴¹

³⁹ Az egyhónapos Kovács Tibor halálának rejtélyes körülményei. 1928.

⁴⁰ UNGER 1937b. Tuberkulózis-bacillussal mérgezte meg feleségét egy györmeyei vendéglős. 1936.

⁴¹ UNGER 1937b.

„Talán a legnehezebb nyomozási feladat azoknál az eseteknél jelentkezik, ahol már amúgy is adva vannak olyan körülmények, amelyeknek felhasználása emberhálát okozhat anélkül, hogy annak nyoma lenne.”⁴² Ennek áldozatai első körben a környezetükre terhet jelentő súlyos betegek. Unger Jenő saját gyakorlatából említ egy ilyen esetet: „a feljelentést egy férj tette, aki feleségétől elköltözve, súlyos szívbeteg anyjához ment lakni; a feleség egy reggelen megjelent az anyósa lakásán és botrányt csapott, bár a szóváltás hevében a férj többször figyelmeztette, hogy az eset az anyja életébe kerülhet. A feleség közben baltát is felkapott, amire az anyós összeesett és rögtön meghalt.”⁴³

A gondozásra szorulókból gyakran lesznek áldozatok, amennyiben elhanyagolják őket, ami szándékos is lehet. De siettetetik vagy akár elő is idézhetik halálukat.

Természetellenes vagy rendellenes elhalálozások, amelyeknél az ölés ténye rejtett:

1. gondatlanságból elkövetett cselekménynek való beállítás;
2. természetes halál vagy véletlen baleset látszatának keltése;
3. öngyilkosságnak való beállítás.

Gondatlanságból elkövetett cselekménynek való beállítás

Ezt az alpontot *A gondatlanságból elkövetett bűncselekmények nyomozása*⁴⁴ című cikke egy részletében vizsgálja.

„Minden gondatlannak látszó bűncselekménynél a nyomozást végző csendőr sohase feledkezzék meg arról a lehetőségről, hogy a tettes a gondatlanságnak csak a látszatát keltette, a gondatlanságba burkolta bele az egyébként szándékos bűncselekményt, hogy cselekménye enyhébb büntetőjogi beszámítás alá kerüljön.”⁴⁵

A természetes halál látszatának keltése erő- vagy vegyi behatásra

Az, hogy erőbehatással történt a halál okozása, még nem jelenti feltétlen azt, hogy bármi nyoma marad. Az egyik leggyakoribb ilyen, ha valakit párnával fojtanak meg. Vagy az ujjszülött orrának befogása, mintha a szülés komplikációi (farfekvés, burokban születés, köldökzsinór rátekeredése) miatt halt volna meg. Lehet ilyen a tüdővérzéses mellbeütése, vagy a szervi szívbajos szíven ütése is. Vékony tűszerű

⁴² UNGER 1937b.

⁴³ UNGER 1937b.

⁴⁴ UNGER 1936.

⁴⁵ UNGER 1936.

dolgokkal is okoztak sokan másoknak halált, ami legtöbbször rejtve maradt, mert csak az alapos boncolás tárhatta fel, ami akkor következett be, ha nem rögtön halt meg az áldozat.

A mérgekkel való emberölésnek két fő altípusa van. Az egyik, amely rögtön öl, a másikat hosszan adagolják, betegség látszatát keltve.

„Ahol minden előző betegség nélkül gyanús körülmények közt áll be a halál, vagy maga a betegség nem természetes halált sejtet, mindig célszerű felfigyelni s az irányban puhatólódzni, hogy nem állt-e valakinek érdekében az elhaltat láb alól eltenni. Igaz, hogy a gyanú öl, ép ezért e kérdést rendkívül óvatossággal kell kezelni.”⁴⁶

Mérgezéses esetekben az akkori orvosi ismeretek alapján a boncolás során nem mindegyiket tudták a harmincas években kimutatni. Felhívja a figyelmet a tünetek feljegyzésére, a vegyi vizsgálat céljaira szánt nyomok, anyagok, részek begyűjtésére, különösképp a vizeletminta eltevésére, mert ez – ahogy mondja – kimaradt a tankönyvekből a hányadék, kivérzés és székletminta eltevése mellett. Fontosnak tartja az azonnali házkutatás lefolytatását és a mérgegyanús anyagok lefoglalását. „Pl. orvosságok, főzetek, növényi alkatrészek vagy a háznál tartott növények (maszlagos redőszirm, nadragulya, bűdös bürök, őszi kikerics, a hunyorfajták, leanderlevelek stb.)”.⁴⁷ A korabeli boncolások során az áramütés okozta halált sem minden esetben tudták kimutatni.

A fentebb felsorolt maszlagos redőszirmot ma leginkább csattanó maszlagként ismerjük. E növény porával mérgezte meg három és fél éves unokaöccsét 1924-ben Bőbék Pál Piskón; a mérget túrós rétesre szórta, így szabadulva meg a gyermektől. Tettében nagyanyja és bátyja – a gyermek apja – is segítségére voltak, úgy találták, nyolc hold földjük nem tud annyi családtagot eltartani, mint ahányan voltak.⁴⁸

⁴⁶ UNGER 1937b.

⁴⁷ UNGER 1937b.

⁴⁸ Gyermekgyilkosság maszlagos redőszirmmal. 1925.

3. kép: *Datura Stramonium*, csattanó maszlag (a növény minden része mérgező, különösen a magja)

Forrás: STEPHENSON–CHURCHILL 1836

Nyilvánvaló a természetellenes halál, de balesetnek látszik

Unger Jenő kiemeli a vízi hullák vizsgálatának fontosságát, amely által a halál oka megállapítható. Itt is lényeges az eltűnés körülményeinek vizsgálata, és hogy kinek az érdekében állhatott esetleg az elhunyt halála, akinek tárgyait, öltözetét is át kell vizsgálni.

A balesetek látszatának keltése gyakori hegytetőről, szikláról való letaszítás vagy gyors közlekedési eszközök elé/alá lökés által.

A Bécshez közeli Helenental kirándulóhelyen 1927 márciusának elején kirándulás közben lezuhant egy szikláról egy asszony, aki ennek következményeként kómába került. A nyomozás során kiderült, hogy amikor elindultak kirándulni, a férj azt találta mondani a szomszédoknak, hogyha nem jönnének vissza a túráról, a lakás a berendezéssel együtt a rokonait illeti. Majd szaporodtak a gyanús részletek. A férjnek, Höllerer Alajosnak, szeretője volt, és el akart válni. Néhány hónappal a kirándulás előtt életbiztosítást kötött a feleségére. A férj a kihallgatások során kitartóan tagadott, majd

önellentmondásba keveredett, s végül a vizsgálóbírónak bevallotta, hogy ő taszította le feleségét a szikláról.⁴⁹

Bizonyos esetekben már nem élő embert dobnak le a magaslatról vagy vetnek vonat elé, esetleg tűzbe, hogy a korábbi gyilkosság nyomát elfedjék. Ezekben az esetekben általában a helyszín és az áldozat személyi viszonyainak alapos vizsgálata vezethet eredményre, mert szemtanúk ritkán vannak.

Egy ilyen esetet vázol az *Aradi Közlöny* 1932-ből: Belgrád közelében, egy vasútállomásnál a síneken holtan találták Pesovics Milikan földmérnököt. Először véletlen szerencsétlenségként könyvelték el az esetet, amíg nem érkezett több névtelen feljelentés. Mint kiderült, a mérnök egy Risztics nevű tanítónő lakásán töltötte élete utolsó éjszakáját. A nő egy tizenöt tagú bandát bérelt fel a férfi megölésére, akik először leütötték, eszméletlen állapotban a tanítónő lakására vitték, ott megfojtották, majd a közeli vasútállomásnál a sínekre helyezték holttestét.⁵⁰

„A véletlen által okozott baleset képébe vannak burkolva az olyan ölések, amelyek valamely szerkezet, készülék avagy helyzet beállításának vagy pedig megrongálásának segítségével hajtatnak végre.”⁵¹ Itt a példák: az autó tengelyének elfűrészélése, ijedős lovak befogatása és megijesztése, tetőzsindely vagy épület falrészeinek lezuhantatása az arra haladó sértett felett, vegyi anyagokkal robbanás előidézése, tűzvész okozása, úttest beszakadása, híd leszakadása.

Öngyilkosságnak való beállítás

Itt két rejtélyesnek tűnő esetet említ. Mind a kettőben felakasztva találták a holttestet, az elsőben még búcsúlevél is volt az elhunyt kézírásával. Ebben az esetben az elkövető azon bukott meg, hogy már hullafoltok voltak a holttest hátán, amiből az következik, hogy a halott egy ideig a hátán feküdt. Pedig a gyilkosnak még arra is gondja volt, hogy belülről zárja be az ajtót, ahonnan ő a padlás gerendái között távozott. A második esetben pedig az volt a furcsa, hogy a meghalt molnár mezítlábas talpa lisztes volt, miközben a holttest egy igencsak sáros kert fájára volt felakasztva.

Összefoglalás

Unger Jenő tanulmányaiban a tudós alaposságával járja körül azokat az okokat, amelyek miatt valakinek az életét vehetik, és bemutatja azokat a módszereket, amelyekkel eléri, hogy az mégsem látszik gyilkosságnak, sőt, esetleg a holttest sincs meg. Mivel ezek a gyilkosságok eltűnésnek, természetes halálnak, balesetnek vagy gondatlanságnak vannak beállítva, ezért minden ilyen, gyanúra okot adó esetet szük-

⁴⁹ Bebiztosította a feleségét és azután letaszította a szikláról. 1927.

⁵⁰ Páratlan kegyetlenséggel gyilkoltak meg egy mérnököt Jugoszláviában. 1932.

⁵¹ UNGER 1937b.

séges a hatóságoknak megvizsgálnia. Ebből adódik, hogy olyan eseteket is vizsgálni kell, amelyekről később mégis kiderül, hogy a halál oka természetes, vagy tényleg baleset történt. Az eltűntek is előkerülhetnek, sőt maguk az eltűntek is lehetnek tettesek. Ezek miatt a nyomozás során óvatosan, részben a titkos információgyűjtés módszereivel kell eljárni, ezt ekkor a rendőrségi és csendőrségi gyakorlatban puhatolódzásnak nevezték. Mivel az eseteket Unger Jenő aletekre lebontva nagy részletességgel tárgyalja, és a nyomozás eredményességének eléréséhez más módszerek is szükségesek, ezeket is mindig megemlíti, ahol szerepük van. Eltűnésnél a körözési irat megfelelő megfogalmazását, egyéb hatóságok értesítését, meglévő holttest esetében a boncolást, mérgezésnél az azonnali házkutatást (tárgyi bizonyítékok beszerzését), elég összegyűlt adat esetén a kihallgatást stb. A puhatolódzás legfőbb szerepe tehát az esetleges okok, érdekek, lehetőségek, kapcsolatok, módszerek feltárása, mindezek átlátását pedig a csoportosítás elősegíti. A puhatolódzás tehát a kényes ügyekben való nyomozás lényeges eleme.

Felhasznált irodalom

1927. óta szélhámuskodott Záhony. *Felsőmagyarországi Reggeli Hirlap*, 1936. január 17.
- A gyorsvonatról eltűnt két japán tiszt. *Karcagi Napló*, 1937. február 10.
- A japán vezérkari tiszteket szabadon bocsátották a csehek. *Karcagi Napló*, 1937. február 17.
- Az egyhónapos Kovács Tibor halálának rejtélyes körülményei. *Pécsi Napló*, 1928. február 10.
- Bebiztosította a feleségét és azután letaszította a szikláról. *Magyar Hirlap*, 1927. március 11.
- Dr Unger Jenő miskolci rendőrfogalmazót az egri jogakadémián a kriminalisztika, a tudományos nyomozástan és a rendőrbíráskodási jog magántanárává nevezték ki. A kiváló fiatal tudós kapta meg a kriminalisztika első főiskolai tanszékét Magyarországon. *Tolnai Világlapja*, 37(30), 6.
- Eltűnt és bejelentette öngyilkosságát egy diósgyőri bankigazgató. *Nyírvidék – Szabolcsi Hirlap*, 1936. január 10.
- GUNST Péter (1985): Tiszazug 1929 – Meggyilkolt férjek és apák. *História*, 7(2). 25, 34.
- Gyermekgyilkosság maszlagos redősirommal. *Friss Ujság*, 1925. január 10.
- Kegyetlen gyermekgyilkosság Csány községben két család gyűlölködése miatt. *Kis Ujság*, 1929. szeptember 14.
- KATONA Viktor (1925): A kétszer elrabolt Guttmann Gyurika kálváriája. *Esti Kurir*, 1925. május 10.
- Minden gyermekeltűnést a legjobb azonnal bejelenteni a rendőrkapitányságon. *[Miskolci] Reggeli Hirlap*, 1931. július 11.
- Páratlan kegyetlenséggel gyilkoltak meg egy mérnököt Jugoszláviában. *Aradi Közlöny*, 1932. július 21.
- Pesterzsébeti kislány raboltak a cigányok. *Kis Ujság*, 1928. március 24.
- STEPHENSON, John – CHURCHILL, James Morss (1836): *Medical Botany*. London. Online: <https://wellcomecollection.org/works/hrsc7hbu/items?canvas=7>
- Tuberkulózis-bacillussal mérgezte meg feleségét egy győrmegyei vendéglős. *Esti Kurir*, 1936. május 17.
- UNGER Jenő (1936): A gondatlanságból elkövetett bűncselekmények nyomozása. *Csendőrségi lapok*, 26(16), 486–490.
- UNGER Jenő (1937a): Eltűntek nyomozása. *Csendőrségi Lapok*, 27(7), 209–212.
- UNGER Jenő (1937b): Az ölési szándék leplezése. *Csendőrségi Lapok*, 27(1), 2–9.
- Unger Jenő dr.-t a vidéki főkapitánysághoz hívták be szolgálatra. *Felsőmagyarországi Reggeli Hirlap*, 1935. szeptember 22.

VÉGH Ákos László (2020): A polgári anyakönyvvezetés bevezetése. Székesfehérvár: Albaarchivum. Online: <https://albaarchivum.hu/a-polgari-anyakonyvvezetes-bevezetese-1895-x-1/>
Záhony János tündöklése és bukása. *Felsőmagyarországi Reggeli Hirlap*, 1936. január 14. Online: www.rawpixel.com/image/327016/free-illustration-image-flower-snare-vintage-botanical?destination=%2Fimage%2F327016%2Ffree-illustration-image-flower-snare-vintage-botanical

ABSTRACT

Suspicious Disappearances and Deaths – Secret Information Gathering and Other Official Actions

Presentation of Dr. Jenő Unger's Two Articles on Investigative Work

Mariann SIDLÓ

Human life is the greatest asset, so one of the most important tasks of the police is to investigate disappearances and suspicious deaths.

The aim of the study is to explore forgotten professional materials related to this subject, particularly the writings of Dr. Jenő Unger, whose professional publications published in the 30s serve as source material for my article. Dr. Jenő Unger, as an experienced police officer and educator, explores such cases with the thoroughness of a scientist. Broken down by sub-cases, it provides detailed guidance to investigative authorities on how to deal with such sensitive instances. His studies are colourful and instructive by the description of cases that took place. An essential element of both his works, "The Investigation of the Missing" and "The Covering Up the Intent to Kill" is the secret information gathering, which is carried out during the investigation as probing and surveillance. In the case of disappearances, finding the causes of disappearances can answer the question of where the missing person may have gone, which also affects the necessary measures. In the case of deaths, it is important to examine whether the death could have been in someone's interest. The cause of death may appear natural or unnatural, but it can also appear accidental.

The most serious crime is murder, so those who commit it often try to cover it up. But a good police officer should always be suspicious, which is why he needs to investigate all the circumstances that give rise to this. Since cases must also be investigated that later turn out not to have been committed, or the missing persons may also turn up, or they may themselves be the culprits, the investigation must be carried out carefully, partly using methods of secret information gathering.

Keywords: *disappearances, deaths, secret information gathering, probing/soft intelligence, investigation*

Előtanulmányok egy kutatói rendőrkávéházhoz, 1. rész

Egy országos rendészettudományi vizsgálat kutatói reflexióinak elemzése

ANDRÁS Hunor Lehel¹

A szerző doktori tanulmányait a Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskolájában folytatja. Kutatási témája a magyar rendőrség belső és külső kommunikációjának hatékonysága. A hallgató, kutatási terének elkészítésekor, témavezetőjével egyetértésben, nagy hangsúlyt fektetett a kutatómódszertan pontos megválasztására. A rendészettudomány multidiszciplináris voltára tekintettel a vezetéselmélet és a kommunikáció-tudomány területén folytatja kutatását, amelynek során elsőként történeti áttekintést végez a rendészettudomány területén. A második szakaszban fókuszcsoporthoz interjúkat tervez készíteni a Jász-Nagykun-Szolnok és Pest vármegyei rendőr-főkapitányságok rendészeti és bűnügyi vezetőivel, valamint kutatói rendőrkávéház módszerével kvalitatív felmérést a két vármegye rendészeti és bűnügyi szakemberei körében. A harmadik szakaszban kérdőív megkérdezéssel a két vármegye lakosságát vonja be az előző két rész összegzését követő, adekvát kérdéssor összeállításával. Az országosan egyre elterjedtebb Police Café módszeren alapuló párbeszéd-sorozat nemcsak a hétköznapi rendészeti együttműködésben, hanem a rendészettudományi kérdések kutatása terén is mérföldkőnek számíthat. A szerző doktori hallgató társával, Gál Erikával² készített interjút, aki a közelmúltban a kutatói rendőrkávéház módszerével országos kiterjedésű kutatást végzett rendészeti és bűnügyi szakemberek körében. A Rendészettudományi Doktori Iskola keretében folytatott kutatás témája a terrorizmus elhárítása érdekében alkalmazott nyílt rendészeti intézkedések hatásának vizsgálata volt, amelynek megvalósítását a Belügyminisztérium Kutatáskoordinációs Bizottsága, valamint az Országos Rendőr-főkapitányság egyaránt támogatta. A szerző az interjút követően a részt vevő témagazdák tapasztalatait gyűjtötte össze egy fókuszcsoporthoz interjú keretében. Az általuk elmondottakat jelen tanulmányban foglalja össze, illetve a saját kutatásához sorvezetőként használja fel.

Kulcsszavak: rendészettudomány, kutatómódszertan, kommunikáció, kvalitatív kutatás, kutatói rendőrkávéház, Police Café

¹ R. százados, sajtóreferens, Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Rendőr-főkapitányság; doktori hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: AndrasHL@jasz.police.hu

² Rendőr alezredes, tanársegéd, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar, e-mail: gal.erika@uni-nke.hu

Bevezetés

Egy fiatal kutató, aki a rendőrség szervezetét kutatja, nagy fába vágja a fejszét. Az nem jelenthető ki, hogy járatlan útra lép, de mindenképp kihívásokkal kell szembenéznie. A tudomány bármely eszközével igyekszünk is kutatni a szigorúan centralizált, hierarchikus szervezetet, bizonyos szinteken akadályokba ütközünk. A kérdés az, hogy a múltbeli, jelenlegi és elkövetkezendő rendészettudományi kutatások mennyiben tudják elősegíteni/befolyásolni a sok esetben még mindig inkább erőszak-szervezetként definiált szervezet nyitását. A rendőrség kutatására szükség van. „A demokrácia nem létezhet a társadalmi kontroll intézményeinek átláthatósága, társadalmi ellenőrzése nélkül.”³ A tanulmány szerzője a rendőrség belső és külső kommunikációját kutatja, amely területen szintén találkozunk ellentmondásokkal. E kutatási témában a szerző a szakirodalomban megtalálható kvantitatív és kvalitatív módszerek mellett egy, a rendészettudományi kutatásokban szárnyait bontogató módszer, a Police Caféból eredő kutatói rendőrkávéház mellett tette le voksát. „A rendvédelem társadalmi környezettel kialakított kapcsolatainak egyik legfontosabb eszköze a kommunikáció.”⁴

A belső kommunikáción pedig a szolgálati ágak közötti, valamint az irányítók és vezetők, továbbá a vezetők és beosztottak, illetve azok közötti oda-vissza irányuló információáramlást értjük. Minél színvonalasabb a belső kommunikáció, annál professzionálisabb a külső, ami végső soron a rendőrség reputációjának növekedéséhez és még nagyobb elfogadottságához vezet. Tény azonban, hogy kommunikációs zajok „szép számmal” vannak mind a belső, mind a külső oldalon. Az ezekből adódó ellentmondások feloldásához tudatos kommunikációs stratégiára⁵ van szükség. A doktórandsz saját kutatásával ehhez igyekszik hozzájárulni, és adekvát javaslatokat megfogalmazni a stratégiai célok vonatkozásában.

World Café

„A Police Café a World Café közösségfejlesztő módszeren alapul, amely viszonylag fiatal, azonban népszerűsége, elterjedtsége nemcsak magas, hanem világszerte növekvő tendenciát is mutat a szervezetfejlesztéssel foglalkozó szakemberek körében.”⁶

Az 1997-ben kifejlesztett világbrand a <https://theworldcafe.com> oldalon érhető el, ahol a módszer magyar nyelvű leírása is megtalálható. A Juanita Brown és David Isaacs által kifejlesztett közösségfejlesztő modellt bárki szabadon használhatja,

³ KRÉMER 2003: 7.

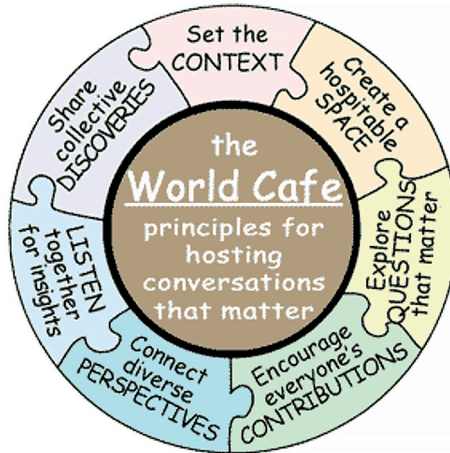
⁴ FINSZTER 2012: 440.

⁵ FINSZTER 2012: 443.

⁶ GAÁL-MOLNÁR 2015: 13; CSERÉP-MOLNÁR 2010.

a feltalálói kizárólag ahhoz ragaszkodnak, hogy az alkalmazók jelöljék meg a pontos forrást. A World Café módszer egyszerű eljárás, azonban komoly protokollal rendelkezik. A nemzetközi hálózat hazai megalapítója Ruzsa Ágota, aki meghonosította a módszert Magyarországon.⁷

A World Café bizonyos alapelvek mentén működik, ezek betartása minden esetben kötelező, csak ez esetben nevezhető így egy rendezvény. Ezek a következők:

1. ábra: A World Café alapelvei

Forrás: <https://policecafe.hu/world-cafe-alapelvek/>

- Alakítsunk ki kellemes, barátságos környezetet!
- Bátorítsunk mindenkit az aktív részvételre!
- Pontosan tisztázzuk a cél(oka)t!
- Koncentráljunk a lényeges kérdésekre!
- Tárjuk fel és tegyük láthatóvá az összefüggéseket és az ellentmondásokat is!
- Figyeljünk oda egymásra, hallgassuk meg a másikat!
- Osszuk meg egymással a gondolatainkat és a felfedezéseinket!⁸

Police Café

A World Caféból kifejlesztett Police Café is egy közösségfejlesztő technika, amely speciálisan a rendőrök és civilek együttműködését fejleszti, erősíti. Ezt nevezzük Rendőrkávéháznak. Hazánkban a Police Café módszert Molnár Katalin, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem docense honosította meg. Habár a módszert 2007-ben is-

⁷ MOLNÁR 2021.

⁸ MOLNÁR 2021: 17.

merte meg, további hét évet kellett várni az első igazi Café megvalósítására, amelyre 2014 nyarán Pécsen került sor. Igaz, hogy a rendezvényt rendőrök szervezik, és a téma a közös biztonság, azonban leszögezhetjük, hogy az asztaloknál mindenki egyenlő fél. Nincsen alá-fölé rendeltség a beszélgető partnerek között. A cél, hogy a rendőrség közelebb kerüljön a civilekhez, és feltárja az őket érintő problémákat, majd azokra megoldási javaslatokat fogalmazzanak meg közösen.

Miként a World Café, a Police Café is vannak alapelvei (2. ábra).

2. ábra: A Police Café alapelvei

Forrás: MOLNÁR 2021: 21.

Kutatói rendőrkávéház

„A Police Café idén tízéves története és 150 epizódja is bizonyítja, hogy a helyi szintű közös biztonságról szóló párbeszédnek ez a módja a rendőrök és civilek közti hétköznapi együttműködésben igen hatékony. De a Police Café 2021 óta a rendészettudományi kérdések kutatása terén is elindult felfedezőútjára.”⁹

2021-ben történt az első, rögtön 8 alkalmas kísérlet, amelyet az Országos Rendőrfőkapitányság Bűnmegelőzési Osztályának vezetője, Oláh-Paulon László és Molnár Katalin végeztek. Az ország valamennyi megyéjét végigjárva, a bűnmegelőzéssel foglalkozó rendőrök saját tevékenységükkel kapcsolatos véleményét térképezték fel.¹⁰

Ezt követte egy kisebb léptékű, 10 részes, baranyai járási Police Café sorozat 2022 októbere és 2023 februárja között. Az ennek eredményeit és hatásait bemutató kétrészes összegzés¹¹ – illetve a hatást egyértelműen jelző, 2023 őszén lebonyolított

⁹ ANDRÁS-MOLNÁR 2024 (megjelenés alatt).

¹⁰ MOLNÁR – GÁL – OLÁH-PAULON 2022.

¹¹ MOLNÁR 2023a, 2023b.

újabb, szintén tíz járásos baranyai Café sorozat¹² – bizonyítja, hogy a rendőrség külső kommunikációja ezzel a párbeszédre koncentráló módszerrel új alapokra lenne helyezhető. A docens nevéhez egy országos kiterjedésű, a tavalyi év végén lezajlott Roma Police Café is kötődik, amely – túl a közvetlen kapcsolat- és közösségépítő jellegén – egyben kutatói rendőrkávéházként is működött. A Roma Police Café sorozat tapasztalatainak elemzése szintén egy kétrészes nagyobb tanulmányban jelenik meg hamarosan.¹³ A következő rendészettudományi kutatás szervezésében és lebonyolításában a Police Café hazai meghonosítója „már csak” mentorként és témagazdaként működött közre.

Gál Erika 2023. december 11. és 2024. január 11. között országos kiterjedésű – kutatói rendőrkávéház módszerével végrehajtott – kutatást végzett rendőrök körében. A rendészeti és bűnügyi szakembereken kívül civilek, a magánbiztonsági szektor, a polgárőrség képviselői és egyéb rendészeti feladatokat ellátó személyek vettek részt a kutatásban. A Rendészettudományi Doktori Iskola keretében folytatott tudományos kutatás témája a terrorizmus elhárítása érdekében alkalmazott nyílt rendészeti intézkedések hatásának vizsgálata volt. E kutatást a Belügyminisztérium Kutatáskoordinációs Bizottsága, valamint az Országos Rendőrfőkapitányság is támogatta.

Interjú a kutatásvezetővel

A szakirodalom¹⁴ interjúnak nevezi azt az eljárást is, amikor a kérdőíves adatfelvétel személyesen zajlik. Az interjú során a kérdezett/kutatott személy a saját megfogalmazásában közli válaszait, és így mélyebb tudást ad, mint a kérdőíves megkérdezés. Az empirikus vizsgálatokban kiemelt helyen szerepelnek az interjútechnikák.¹⁵ Az interjúkat legegyszerűbben strukturáltságuk mértéke alapján tudjuk csoportosítani. Eszerint megkülönböztetjük az alábbiakat:

- Teljesen strukturált interjú, amely lényegében a kérdőíves megkérdezéssel azonos. Jellemzően kérdezőbiztos végzi, szigorúan előre rögzített kérdéssor mentén.
- Strukturálatlan interjú, amely során a kérdező a megfelelő kommunikációs készségeken túl rendelkezik a témakör átfogó ismeretével. Az interjú során a konkrét kérdések a témakörön belül, a beszélgetés során kialakult irányból fogalmazódnak meg.

¹² Lásd ennek összegzéseként a Police Café honlapján közzétett vendégírást a szervezők egyikének, Tóth Józsefnek a tollából: *Police Café Extra 74. – Police Café képeklap Sásdról*: <https://policecafe.hu/police-cafe-extra-74-police-cafe-kepeklap-sasdrol/>.

¹³ MOLNÁR 2024; MOLNÁR–VASLÓCZKI 2024.

¹⁴ BABBIE 2008.

¹⁵ MOLNÁR 2010.

- Félig strukturált interjú, amely az előző két típusú interjú kombinációja. Itt is jellemzően előzetesen kialakított kérdések mentén kezdődik az interjúfelvétel, azonban lehetőség van az aktuális diskurzus során felmerült témakörök megválaszolására.¹⁶

A szerző doktori tanulmányai során a magyar rendőrség belső és külső kommunikációjának hatékonyságát kutatja. A kutatómódszertani kínálatból fókuszcsoportos interjúkat tervez készíteni két vármegye rendőri vezetőivel, valamint a kutatói rendőrkávéház módszerével kvalitatív felmérést a vármegyék rendészeti és bünygi szakemberei körében.

A jelen tanulmányban végzett interjú és fókuszcsoportos interjú saját kutatásának megalapozásához nyújt segítséget, valamint empirikus tapasztalást. Az interjúk során ismertetett rendőrkávéházak pedig mind technikai oldalról, mind tartalmilag segítik saját kutatásának megtervezését és végrehajtását.

A bevezetőben említett országos kutatást végző doktori hallgatót, Gál Erikát a Nemzeti Közzolgálati Egyetem épületében 2024. február 22-én 45 perc időtartamban félig strukturált interjú keretében kérdezte a szerző. (A kérdések mentén haladva az interjúból származó releváns válaszok szó szerint szerepelnek.) Kutatása előzményeit az interjúalany így foglalta össze:

„A Nemzeti Közzolgálati Egyetemen oktatói tevékenységemet egyetemi végzettséggel végzem, de PhD tudományos fokozattal nem rendelkezem. Vezetőimtől megfogalmazódott az elvárás, hogy tudományos fokozatot szerezzek, így esett a választásom a Rendészettudományi Doktori Iskolára. Kutatási témaválasztásom személyes tapasztalásomból jött, még a 2015-ben Franciaországban bekövetkezett terrorcselekmények ürügyén. Az Európai Unió tagjaként Magyarország is reagált ezekre az eseményekre. Az állam meghosszabbított kezei, úgymint a Rendőrség és a Terrorelhárítási Központ (továbbiakban: TEK) látható intézkedései engem nem nyugtattak meg teljes mértékben. Attól, hogy megerősített rendőri és terrorelhárító jelenlétet tapasztaltam a közterületeken, nem volt az az érzésem, hogy ez a megnyugtató válaszreakció a hatóságok részéről. Jogászként és rendőrként úgy éreztem, hogy alapjogaim korlátozva vannak a terrorizmus árnyékában. Régebben már hallottam a Café módszerről, azonban korábbi munkahelyemen, a Készenléti Rendőrségnél nem volt bevált szokás az alkalmazása annyira, mint más területi vagy helyi szervnél. Ennek alapján részletes ismeretem nem volt a módszerről. Az egyetemen egyre sűrűbben találkoztam a Police Café-val. 2017-ben például volt egy kari nap, amelyet Molnár Katalin tartott. Ezt volt szerencsém végighallgatni, majd ezt követően már doktori hallgatóként találkoztam Katával egy általa oktatott tantárgy keretében. Ezen a kurzuson foglalkoztunk részletesen a Police Caféval, amit Kata technikaként, én inkább módszerként

¹⁶ MOLNÁR 2010.

titulálok. Ott jött nekem egy olyan gondolat, hogy a Police Café a rendészettudományok területén mindenképp alkalmazható kutatási módszerként. Általánosságban megláttam benne a potenciált, hogy ez önállóan is működhet. Számomra az volt az elsődleges szempont saját kutatásomban, hogy minél több emberrel – aki a biztonságban érdekelt – tudjak érdemi beszélgetést folytatni, de úgy, hogy az valid legyen, valamint kutatási eredményeket is tudjak belőle produkálni. Ehhez nekem a legjobb módszer a Police Café volt. Ez a fókuszcsoporthoz interjúhoz nagyon hasonlít, de mégse olyan. Interjúzni ennyi emberrel nagyon nehéz, a Café módszerével viszont a dolgok mélyére lehet ásni. Itt vannak témagazdák, moderátor, a fókuszcsoporthoz interjúban viszont csak egy ember viszi végig az egész kérdezési folyamatot. Úgy voltam vele, hogy legyünk úttörők, és próbáljuk ki a módszert.” (Ugyanezen gondolatok mentén indult el a szerző, amikor a fókuszcsoporthoz interjút és a rendőrkávéházat választotta alkalmazott módszertannak kutatásához – *szerzői megjegyzés*)

„Egy Police Café sohasem olyan esemény, ahova csak úgy véletlenszerűen betérnek az emberek. Mindig jól előkészített, gondos kiválasztás eredménye alapján hívjuk meg a vendégeket.”¹⁷A szervezőknek nemcsak a helyszínt kell alaposan kiválasztani, hanem a meghívottakat is, elsősorban olyanokat kell invitálni, akik jártasak az adott témában, vagy valamilyen formában kapcsolódnak az adott problémakörhöz, így megoldási javaslatokat is kaphatunk tőlük. Létszám, meghívottak, hely, helyszín, időkiválasztás és a technikai feltételek biztosítása – ezek az előkészületek elengedhetetlenek egy jó Café szervezéséhez.

Gál Erika a rendőrkávéházak szervezésére ekként emlékezik:

„Nemzetközi statisztikák áttekintése és forráselemzés. Ezek a doktori kutatás szempontjából megkerülhetetlenek. Maga a Café mint módszer a személytelen kérdőíves megkérdezésnél sokkal személyközelibb és mélyebbre lehet vele ásni. Úgy gondolom, hogy a Cafék megszervezése még kicsit bonyolultabb is, mint maga a konkrét végrehajtás. Először is engedélyt kell kérni a Belügyminisztériumtól a kutatáshoz. Ezt követi a helyszínek kiválasztása, a meghívottak listájának elkészítése és a felkérőlevelek megírása, kiküldése. Emellett forrást is kellett keresnem az eszközök biztosításához, amelyek szükségesek a kávéházi hangulat megteremtéséhez. Az Új Nemzeti Kiválósági Programban nyertem el egy öt hónapos pályázatot, részben ebből finanszíroztam a kutatást. Mind az öt kávéházat rendőrségi objektumban rendeztük meg. A pályázati forrásból biztosítottam a kávé, üdítőt, ásványvizet és pogácsát. Ezek voltak a tárgyi feltételek. Mellette viszont beszélni kell a személyi feltételekről is, amelyek megteremtése szintén időigényes feladat. A témagazdák kiválasztása, képzése, aztán a résztvevők összeállítása mind külön kihívás. Sok rendőr közreműködő volt,

¹⁷ MOLNÁR 2021: 30.

ezért a hierarchiát betartva gondoskodnom kellett az ő hivatalos kikérésükről. Ezt is bele kellett kalkulálni az időszámvetésbe. A civil résztvevők meghívására is időben kellett gondolni. Hozzájuk személyes kapcsolatokon vagy kollégáimon keresztül jutottam el. Voltak közöttük pedagógusok, intézményvezetők, személy- és vagyonvédelemben dolgozók, önkormányzatok képviselőiben eljárók, közterület-felügyelők. [E gondolatok és tapasztalatok sorvezetőként szolgálnak a szerzőnek a jövőbeni rendőrkávéházak megszervezése szempontjából – *szerzői megjegyzés*]

Az öt régiós helyszín a következőként alakult: észak-keleti (Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Heves vármegye), észak-nyugati (Komárom-Esztergom, Győr-Moson-Sopron, Veszprém, Vas és Fejér vármegye), dél-nyugati (Baranya, Zala, Tolna, Somogy vármegye), dél-keleti (Bács-Kiskun, Csongrád-Csanád, Békés, Hajdú és Jász-Nagykun-Szolnok vármegye) és középső régió (BRFK, Pest és Nógrád vármegye). A vármegyékből rendészeti, bűnügyi, tevékenységirányítási, sajtó és csapatszolgálati területen dolgozó rendőröket hívtam meg. Az öt helyszínen megközelítőleg 120 fő résztvevő volt. Molnár Kata készítette fel a témagazdákat, és mivel már az elején láttuk, hogy nem mind-egyikük tud eljönni mindenhová (az lett volna ideális, ha mind az öt régióban ugyanaz az öt témagazda vesz részt, de a földrajzi távolságok és egyéb elfoglaltságok miatt ez nem volt lehetséges), többeket készítettünk fel a módszerről. Mindenkinek valamennyire képből kellett lennie mind az öt témában, de szerencsére volt olyan kolléga, aki mindegyik helyszínen jelen volt.”

Hogy mennyire váltotta be a Police Café mint kutatási módszer a hozzá fűzött reményeket, és miként lehet a jövőbeni kutatásokhoz alkalmazni, arról Gál Erika így nyilatkozott:

„Készítettem egy online kérdőívet, kifejezetten magára a módszerre vonatkoztatva. A kérdőív eredményei, a témagazdák véleménye és jómagam meglátása alapján úgy gondolom, jelenleg nincs ennél jobb módszer arra, hogy egyszerre ugyanabban a témában, több ember véleményét, ráadásul mélységében meg lehessen ismerni. Én látom benne az ösztársadalmi hasznot is, illetve azt, hogy a doktoranduszokat is be lehetne vonni ilyen jellegű kutatásokba. A tevékenységet pedig kutatási asszisztenciaként el lehet ismerni, a doktoranduszok pedig többször kipróbálhatják magukat az interjúkészítés módszerében. A rendőrségen belül a Police Cafénak nagyobb az ismertsége, mint a tudományos kutatásokban. A kérdőívek alapján a kitöltők nem kérdőjelezik meg a Café kvalitatív érvényességét. A módszer alkalmazásával kapcsolatban a visszacsatolások a hipotéziseimet igazolták.” (Ezek a módszertannal kapcsolatos pozitív visszajelzések megerősítették a szerzőt abban, hogy a rendőrkávéház megfelelő módszer a kutatásához – *szerzői megjegyzés*)

Fókuszcsoportos interjú a kutatói rendőrkávéházak témagazdáival

„A fókuszcsoport egy olyan kutatási módszert jelent, amelynek során az adatok úgy keletkeznek, hogy a kutatás alanyai csoportosan kommunikálnak egy adott témáról.”¹⁸ A fókusz az elnevezésben arra utal, hogy általában egy témára összpontosít a beszélgetés. A csoport megjelölés pedig háromnál több személy részvételét feltételezi. A fókuszcsoportos vizsgálódások kvalitatív adatokon és elemzéseken alapulnak, ezért rendszerint a kvalitatív kutatások közé sorolják őket.

Amikor felmerül ennek a kutatási módszernek az alkalmazása, érdemes számításba venni az előnyeit és a hátrányait. Ha a kutatás célja a feltárás és a feldeírítés, akkor jó módszer a fókuszcsoportos interjú. A feltáró kutatások közelebb visznek egy adott témához, másrésztől a hipotézis- vagy elméletalkotásban is segítségünkre lehetnek. Ebből a szempontból alkalmasabb eszköz, mint a kérdőíves megkérdezés. Másik előnye a fókuszcsoportnak, hogy a témák megtárgyalása közben megfigyelhetjük a csoportfolyamatokat, a csoportdinamikát, egymás befolyásolását és a vélemények alakulását is. Lehetőség nyílik a résztvevők gondolkodásának, sémáinak, prioritásainak megismerésére és azok összevetésére a csoport többi tagjaival. A kérdőívek és egyszemélyi interjúk során ilyenekre nincs lehetőség. A fókuszcsoportos interjú során lehetőség van a kommunikáció verbális és nonverbális jegyeinek megfigyelésére. Sok mindent elárulnak a személyek gesztusai, hanghordozásuk, mimikájuk.¹⁹

A fókuszcsoporttal kapcsolatos szakirodalmi ajánlások alapján a szerző 2024. március 12-én, a Microsoft Teams online platformon mintegy másfél óra időtartamban fókuszcsoportos interjút készített a Gál Erika kutatásában részt vevő hét fő témagazdáival. Anonimitásuk megőrzése mellett annyi elmondható róluk, hogy közöttük többségében rendészeti területtel foglalkozó hivatásos, illetve civil NKE-oktatók és tényleges végrehajtásban dolgozó hivatásos rendőrök is voltak, illetve egyikük szociológus. Az alábbiakban az általuk mondottak releváns részei szó szerint idézve következnek.

1. Miért kapcsolódott be a kutatásba?

„Én is doktorandusz vagyok, és a doktori kutatásomat is érinti a téma, legalábbis annak egy része, a szubjektív biztonságérzet. Emiatt voltam kíváncsi, hogy miként vélekednek a Café résztvevői, illetve ez nem motiváció volt, hanem inkább egy utólagos hozadéka a dolognak, vagy eredménye, hogy nagyon sok érdekes embert megismertünk, akikre a későbbiekben oktatóként és kutatóként is lehet számítani.”

¹⁸ VICSEK 2006: 9.

¹⁹ VICSEK 2006.

„Engem inkább a módszer érdekelt. Nyilván én is szerettem volna segíteni Erikának, de így érdekes volt számomra, hiszen alapból hiszek abban, hogyha bizonyos dolgokat az ember megvitat másokkal, akkor abból azért szép eredmények szülehetnek, és ez igazából a várakozásainknak megfelelően sikerült. Jó emberek kerültek kiválasztásra, és ezek az emberek tényleg nagyon jó ötletekkel szolgáltak. Tehát igazi csapatmunka volt úgy, hogy egyébként nem is mindenki ismerte a másikat.”

„A civil életben is igyekszem a terrorizmushoz közel álló dolgokkal foglalkozni. Már mint a megelőzésével kapcsolatosan. Másrészt meg maga a Police Café és a World Café módszertana engem is nagyon érdekelt. Én is ezzel a módszertannal akarok foglalkozni, és így kapóra jött nekem. Megnézni és megtudni azt, hogy a rendőr kollégák hogyan is viszonyulnak a terrorizmushoz és a terrorizmus veszélyeihez. Másrészt pedig azt, hogy ez a módszer, aminek én – Katának köszönhetően – nagyon nagy híve és elkötelezettje vagyok, mi mindenre jó, és hogy bebizonyítsa azt, hogy erre is alkalmas, nem csak oktatni, rávilágítani dolgokra, hanem összegyűjteni azokat a gondolatokat, információkat, amelyek szükségesek egy kutatáshoz. Szóval engem ez a két irány motivált.”

„Én szociológus és kriminológus vagyok, és a doktori iskola hallgatója. Hozzá elég közel áll a társadalomtudományi módszertanok terepen való alkalmazása, és nagyon kíváncsi is voltam erre a módszerre, úgy is, hogy korábban voltam Roma Police Cafén. Arra is kíváncsi voltam, hogy civilként miként lehet kapcsolatba kerülni rendőrökkel vagy rendőri közösségekkel.”

„Én ezt tűztem ki a zászlóra, hogy igenis ezzel a módszerrel fogok egy doktori disszertációban bizonyos feltevéseimre választ keresni, vagy bizonyítékot vagy cáfolatot találni.”

2. Mennyire volt hasznára a módszertani képzés?

„Vegyes volt a csapat, de szerintem mindenkit kielégített ez a témagazdaképzés, mert előzőleg már többen is voltunk Police Cafén, és volt oktatói továbbképzésünk is a Caféról, tehát volt már tudásunk a módszerről. Amellett az is nagyon fontos volt, hogy magával a témával képbe helyezük magunkat, és azt is át tudjuk gondolni, hogy ki melyik résztémát szeretné majd gondozni, és kihez melyik áll közelebb.”

„Pláne, ha kutatási módszertanként tekintünk most a Police Caféra, ezért elképzelhetetlen, hogy ne legyen felkészítés, tematikai értelemben is, meg módszertanilag is.”

„Maga a felkészítés mindenféleképpen hasznos volt még nekem is, aki párszor már találkozott Police Caféval még akkor is, hogyha esetleg más területen. Mindenféleképpen megadta azt a fajta tudást, amivel tovább lehetett menni, és tényleg oda lehetett ülni az asztalhoz, és lehetett irányítani a beszélgetéseket. Maga a felkészítés megadta ezt a fajta bátorságot is szerintem mindenki számára,

hogyan felvértezve üljön le egy asztalhoz, és nyugodtan tudja irányítani az asztalbeszélgetéseket.”

3. Melyek voltak a helyszíni tapasztalatok, sajátosságok?

„Én azt gondolom, hogy különbséget kell tenni földrajzi elhelyezkedés szempontjából.”

„Az a lényege, hogy a szubjektum előtérbe kerüljön. Finszter professzor úrtól olvastam, hogy országos közbiztonságról nem annyira érdemes beszélni, és ez nagyon kijött a Cafék során. Nagyon fontos, hogy milyen régióban milyen helyi jellegzetességek mellett boncolgattunk egy-egy kérdéskört. Ugyanez volt a polgárőrséggel való együttműködéssel vagy az egyes rendészeti feladatot ellátó személyekkel. A tapasztalat és a vélemény teljesen más volt, ahol jó volt a kapcsolat és az együttműködés, mint ahol kevésbé működött.”

4. Milyen hatást gyakorolt rá a kvalitatív módszerként működő Café?

„Örökösen ez a dilemma van a tudományban, hogy ha így kutatom, akkor ez jön ki, ha meg másképp kutatom, akkor más. Ezek a kutatói dilemmák mindig kritikus pontot jelentenek. Melyik a jó, és melyiket fogadják el validnak? Nem tudom, de az biztos, hogy az soha nem tesz rosszat, hogyha időnként meg-megállunk és vizsgázzunk, összegzünk, értékelünk, és abból építkezünk tovább.”

„Örülök, hogy van a körünkben szociológus, aki ráadásul kvalitatív módszer-hívő. Pontosan ezért szeretem ezt a módszert, mert beavatkozik a folyamatokba, és a szervezeti kultúra elemeit boncolgatja. Nehéz feloldani az ellenálló közeget, de pont ez motivál.”

„Például egy interjú szituációban kvalitatív kutatási módszereknél meg egyébként a hagyományos fókuszcsoporthoz is valahogy alapvetően az a cél vagy az elv, hogy úgy csináljuk, hogy minél kevésbé avatkozzunk be. Közben meg tudjuk, hogy ez kvázi lehetetlen. A természettudományokból átvett objektivitásra törekvés valahol még él, de az a cél, hogy a Café a rendészettudományi kérdéseket kutatók segítségével emelkedjen a tudományos kutatási módszerek közé.”

„A tudomány sterilitásából adódik, hogy a kutatók és kutatások java része reflektálatlan. A World Cafét a világban kutatási módszerként már elismerik. Pontosan a közösség- és szervezetfejlesztés a célja, mellyel jobba lehet tenni a közösségek életét.”

Az interjúk összegzése

Az interjúk során a szerzőnek lehetősége nyílt betekinteni egy kutatás technikai szervezésébe és módszertani végrehajtásába. Az elméleti keret és a kutatás témájának

ismerete mellett az interjúk során a kutatást vezető Gál Erika és a témagazdák is több fontos részletről számoltak be. Egyrésről az időszámvetés fontosságára hívták fel a figyelmet, amelynek pontos átgondolása elengedhetetlen a rendőrkávéházak megszervezése során. Csakúgy, mint a témagazdák oktatása, felkészítése és a résztvevők gondos kiválasztása. A technikai feltételek mellett ezek garantálják a sikeres végrehajtást. Az interjúalanyok teljesen egyetértettek abban, hogy a kávéházi módszer alkalmas egy probléma mély feltárására, megvitatására és megoldási javaslatok keresésére. Ehhez szükséges a témagazdák részéről a megfelelő felkészültség, a meghívottak oldaláról pedig a nyitottság. Gál Erika kutatására reflektálva, a szerző saját rendőrkávéházainak szervezésekor elsődlegesen a megfelelő időgazdálkodásra, a témagazdák felkészítésére és a résztvevők kiválasztására helyezi a fókuszot. Az interjúkból kinyert vélemények alapján, amennyiben lehetséges, minden rendőrkávéházban ugyanazon témagazdákkal igyekszik majd jelen lenni.

Összegzés

Jelen tanulmányban rövid kutatómódszertani áttekintés után mutattam be az interjú és a fókuszcsoportos interjú mint módszerek alkalmazhatóságát. Gyakorlati példában Gál Erika doktori hallgatóval készített interjúban és a témagazdáival folytatott fókuszcsoportos interjúban elemeztem országos kiterjedésű vizsgálatának kutatási módszerét, a rendőrkávéházat. A kutatórendőr, valamint civil társai is egyöntetűen egyetértettek abban, hogy a Police Café mint kvalitatív kutatási módszer a rendészettudományok területén beváltja a hozzá fűzött reményeket, és valid eredményekkel szolgál. Elismertsége egyelőre mégis csekély a tudomány területén. A szerző saját kutatása során felállított hipotéziseinek egyik részére a módszert biztonságosan alkalmazhatja.

Helyet kér a rendészettudomány – ezt a címet adta Szabó András akadémikus a 2003. szeptember 17-én az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztály ülésén benyújtott és a rendészettudomány akkreditációjában fontos szerepet betöltő indítványának.²⁰ Az elmúlt évek során a rendészettudományi kutatásokban alkalmazott Police Café módszer validnak bizonyult, amihez nagyban hozzájárult Molnár Katalin lelkes és akkurátus hozzáállása. Csakúgy, mint azon kollégáké és doktoranduszoké, akik a módszer alkalmazását és annak minél szélesebb körben való terjesztését tűzték ki célul. A rendészettudomány tudományos elfogadásának múltját tekintve – bízva abban, hogy a történelem megismétli önmagát – zárógondolatként talán jó lehet az alábbi: „Helyet kér a rendőrkávéház!”

²⁰ LIPPAI-SALLAI 2022.

Felhasznált irodalom

- ANDRÁS Hunor Lehel – MOLNÁR Katalin (2024): *Előtanulmányok egy kutatói rendőrkávéházhoz. 2. rész. Az országos Roma Police Café sorozat kutatás-módszertani és rendőrszakmai tanulságai.* (Megjelenés alatt).
- BABBIE, Earl Robert (2008): *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata.* Budapest: Balassi.
- CSEERÉP Attila – MOLNÁR Katalin (2010): A rendőrség kommunikációs stratégiája és belső kommunikációja. *Rendészeti Szemle*, 58(2), 3–41. Online: <https://demo.repozitorium.uni-nke.hu/xmlui/handle/123456789/916>
- FINSZTER Géza (2012): *A rendőrség joga. Tanulmány a rendészeti igazgatásról.* Budapest: Országos Rendőr-főkapitányság. Online: <https://bit.ly/3LkyL00>
- GAÁL Gyula – MOLNÁR Katalin (2015): A World Café rendészeti alkalmazásának kezdeti tapasztalatai. *Magyar Rendészet*, 15(5), 11–19. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/3597/2912>
- MOLNÁR Katalin – GÁL Erika – OLÁH-PAULON László (2022): *Kutatói Rendőrkávéház? Avagy a közös biztonság, a bűnmegelőzés meg a tudomány.* Budapest: Alapítvány a Rendvédelmi és Magánbiztonsági Oktatásért és Kutatásért, REMOK. Online: <https://bit.ly/3VTXOfq>
- KRÉMER Ferenc (2003): *A rendőri hatalom természete. Társadalmi szerep és foglalkozási kultúra.* Budapest: Napvilág. Online: <https://bit.ly/3xKLFS7>
- LIPPAI Zsolt – SALLAI János (2022): Helyet kér a rendészettudomány. *Belügyi Szemle*, 70(9), 1829–1852. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.9.6>
- MOLNÁR Dániel (2010): Empirikus kutatási módszerek a szervezettefejlesztésben. *Humán Innovációs Szemle*, 1(1–2), 61–72. Online: http://humanexchange.hu/site/uploads/file/61-72_md.pdf
- MOLNÁR Katalin (2021): *Police Café módszertani kézikönyv.* Pécs.
- MOLNÁR Katalin (2023a): PR és/vagy RP? Rendőrkávéházak Baranyában. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *A biztonság védelme a rendészetben.* Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXV. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 119–126. Online: https://pecshor.hu/periodika/XXV/Molnar_Katalin.pdf
- MOLNÁR Katalin (2023b): A baranyai járási Police Café sorozat kérdőíves hatásvizsgálata. *Rendőrségi Tanulmányok*, 6(4), 22–64. Online: <https://doi.org/10.53304/RT.2023.4.02>
- MOLNÁR Katalin (2024): *A Roma Police Cafék hatásvizsgálata.* (Megjelenés alatt).
- MOLNÁR Katalin – VASLÓCZKI Ferenc (2024): *Volt egyszer egy Roma Police Café Kiskunhalason... és mi lett belőle?* (Megjelenés alatt).
- VICSEK Lilla (2006): *Fókuszcsoport. Elméleti megfontolások és gyakorlati alkalmazás.* Budapest: Osiris. Online: http://keszi.krolify.hu/wp-content/uploads/2017/12/Vicsek_Lilla_Fokusz csoport_-_KROLIFY.pdf

ABSTRACT

Preliminary Studies for a Research Police Café, Part 1

Analysis of Research Reflections from a National Police Study

Hunor Lehel ANDRÁS

The author is pursuing his doctoral studies at the Doctoral School of Law Enforcement at the Ludovika University of Public Service. His research topic is the effectiveness of the internal and external communication of the Hungarian police. When preparing his research plan, the doctoral student, in agreement with his supervisor, placed great emphasis on the precise choice of research methodology. Given the multidisciplinary nature of policing, he continues

his research in the field of management theory and communication science, during which he is the first to conduct a historical overview in the field of policing. In the second stage, he plans to conduct focus group interviews with the police and crime leaders of the Jász-Nagykunszolnok and Pest county police headquarters, as well as a qualitative survey among the police and crime specialists of the two counties using the researcher's police café method. In the third stage, the population of the two counties is involved in a questionnaire survey by compiling an adequate set of questions following the summation of the previous two parts. The series of dialogues based on the Police Café method, which is becoming more and more widespread nationwide, can be considered a milestone not only in everyday law enforcement cooperation, but also in the field of research on policing issues. The author interviewed his fellow doctoral student, Erika Gál, who recently conducted a nationwide research among law enforcement and criminal experts using the Police Café method. The topic of the research conducted within the framework of the Doctoral School of Law Enforcement was the investigation of the impact of open policing measures used to prevent terrorism, the implementation of which was supported by both the Research Coordination Committee of the Ministry of the Interior and the National Police Headquarters. After the interview, the author collected the experiences of the participating topic leaders in a focus group interview. He summarises what they said in this study and uses it as a guide for his own research.

Keywords: law enforcement, research methodology, communication, qualitative research, researcher police café, Police Café

Rendészeti konferenciabeszámoló a Rendészet-Tudomány-Aktualitások témaköreiben

HORVÁTH-BACSO Bernadett¹

A tanulmány „A VI. Rendészet-Tudomány-Aktualitások. A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével 2024” tudományos konferencia előadásait foglalja magában. 2024. április 25-én a Nemzeti Közszerológati Egyetem szervezte meg az eseményt a Doktoranduszok Országos Szövetsége Rendészettudományi Osztálya az egyetemi Doktorandusz Önkormányzat együttműködésével. Az immáron hatodik alkalommal megrendezett konferencia főbb témakörei közé tartozott a határigazgatás, az igazgatásrendészet, a bűnügy, a kibervédelem, a kriminológia, a közbiztonság, a kriminalisztika, illetve a rendészetelmélet és -történet is. A doktorandusz hallgatók, az oktatók és a kutatók rendészettudományon belüli témákon keresztül bemutatják magyar, angol vagy német nyelven a kutatásaikat, és beszámoltak az eddigi tapasztalataikról és eredményeikről.

Kulcsszavak: rendészettudomány, biztonság, mesterséges intelligencia, kábitószér-fogyasztás, honosítás, interkulturális kompetencia, kockázátértékelés

Hatodik alkalommal rendezte meg 2024. április 25-én a Doktoranduszok Országos Szövetsége Rendészettudományi Osztálya és a Nemzeti Közszerológati Egyetem Doktorandusz Önkormányzata a „VI. Rendészet-Tudomány-Aktualitások. A rendészet-tudomány a fiatal kutatók szemével 2024” tudományos rendészeti konferenciát, amelyen 19 előadó prezentálta a rendészettudományi területen belül kutatott témáját. A kutatók, oktatók, illetve a doktorandusz hallgatók magyar, angol vagy német nyelven tartották meg az előadásokat. Jellemzően jelenléti formában zajlott az esemény, zömében a Nemzeti Közszerológati Egyetem és a Pozsonyi Rendórákadémia hallgatói és oktatói jelentkeztek. A sokoldalúságra való tekintettel három szekciót indítottak: a „Rendészettudományi aktualitások” szekciót, a „Sokszínnű rendészet-tudomány” szekciót és az „Idegen nyelvű rendészet” szekciót.

Dr. Kovács Gábor r. vezérőrnagy, egyetemi tanár, a Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar dékánja és a Magyar Rendészettudományi Társaság főtitkára, rendőrségi főtanácsos elvállalta a fővédnöki felkérést a tudományos rendészeti konferenciára. A védnöki tisztségeket Dr. Szabó Andrea pőr ezredes, tanszékvezető, egyetemi docens, a Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudo-

¹ Németnyelv-tanár, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: bacso.bernadett@uni-nke.hu

mányi Kar tudományos és nemzetközi dékánhelyettese és Prof. Dr. Haller József a Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendésztudományi Doktori Iskola vezetője töltötték be, akiknek ezúton is köszönjük, hogy támogatták a konferenciánk létrejöttét.

Az ünnepélyes megnyitóbeszédet az Oktatási Központ 114–115-ös termében Dr. Sivadó Máté r. őrnagy, adjunktus a Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendésztudományi Kar Kriminológiai Tanszék oktatója tartotta, aki megköszönte a meghívást, és plenáris előadás keretén belül beszélt a rendésztudomány fejlődéséről, a doktori iskolák pozitívumairól és nehézségeiről is.

Ezt követően Dr. Kiss Dávid, a Nemzeti Közszerzői Egyetem Tudományos Ügyek Iroda irodavezetője folytatta a doktori iskolákról tartott plenáris előadást, ahol kiemelte a doktori tanulmányok fontosságát és a kutatási készségek jelentőségét. Horváth-Bacsó Bernadett, a Doktoranduszok Országos Szövetsége Rendésztudományi Osztályának elnöke konferálta fel a plenáris előadókat és képviselte a főszervezőket.

A „Rendésztudományi aktualitások” szekciót Lippai Zsolt Sándor r. alezredes, a Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék tanársegédje vezette, amelynek helyszíne a Nemzeti Közszerzői Egyetem Oktatási Központ O-413-as tanterme volt. A szekció elnevezéséből is adódóan ebben a közösségben az előadók a rendésztudományi kutatókat napjainkban foglalkoztató kérdésekkel foglalkoztak, ezáltal a szekcióban szűk létszámban, de kifejezetten kutatói hangulatban folyt a műhelymunka. A konferencia folyamán hat előadást tartottak a résztvevők.

Az első előadást a szekció vezetője, Lippai Zsolt Sándor tartotta, aki *Az állami és nem állami szereplők újragondolt szerepe a biztonság megteremtésében és fenntartásában kutatási jelentés* című előadásában elsősorban az azonos témában végzett doktori kutatásának bemutatására, valamint a konferenciát megelőző pár napban lefolytatott műhelyvitája egyes kérdéseinek bemutatására vállalkozott. Prezentációjában számos jótanáccsal is szolgált a még műhelyvita és disszertációvédés előtt álló doktoranduszoknak, így állítva személyes tapasztalatait, élményeit is a tudós közösség szolgálatába.²

Következő előadóként Dr. Németh Ágota lépett a pódiumra, aki a mesterséges intelligencia és a bűnelemzés kapcsolatáról értekezett. Előadásában azokat a területeket mutatta be, ahol napjainkban az MI alkalmazása már jelen van a bűnüldöző szervek munkájában; szemléltette, hogy az MI milyen hatékonysággal működhet a megfelelő jogi környezetben.³

Ezt követően az elektronikus bizonyítékok Európai Unió tagállamai közötti gyűjtésének nehézségeiről, kihívásairól esett szó Csontos-Nagy Ivett doktorandusz online előadásában. Górcső alá vette, hogy milyen lehetséges formái vannak a bizonyí-

² CHRISTIÁN–LIPPAI 2021; LIPPAI 2021; LIPPAI–KARDOS 2021; REGÉNYI – JASENSZKY – LIPPAI 2022a; LIPPAI–TÓTH–URICSKA 2022; REGÉNYI–JASENSZKY–LIPPAI 2022b; LIPPAI–HERCZEG 2022; LIPPAI–CSATÁRI 2022; LIPPAI–SALLAI 2022; LIPPAI–CSABA 2022; LIPPAI–CHRISTIÁN 2023; LIPPAI et al. 2023; LIPPAI 2023a; LIPPAI 2023b; LIPPAI 2023c; LIPPAI 2023d; LIPPAI 2023e; LIPPAI–NAGY 2023; LIPPAI 2023f.

³ BÁNÁTI–NAGY–NÉMETH 2022; NÉMETH 2022; NÉMETH 2023.

tékok eredményes és hatékony beszerzésének, emellett előadásában hangsúlyozta annak fontosságát is, hogy minél gyorsabban történjenek meg az eljárási cselekmények, tekintettel arra, hogy eltérő nemzeti kötelezettségek vannak a belső piacon belüli szolgáltatásnyújtás szabadsága terén.

Bartus Gábor az Osztrák–Magyar Monarchia történelmi múltjába kalauzolta el a résztvevőket, hiszen *A vasúti határállomások a rendészettörténet és közlekedéstörténet metszéspontján* című előadásában érdekes momentumokat ismerhettek meg a jelenlévők a speciális közlekedési ágazathoz kapcsolódó határőrizeti tevékenység korabeli végrehajtásáról. Vizsgálta továbbá a határállomások vonatkozásában az államhatárral, a vasúti infrastruktúra kiépítésével kapcsolatos ismereteket és a szomszédos országokkal kötött nemzetközi egyezmények tartalmát is.

A személyesen jelen lévő előadók sorát Gál Erika zárta, aki a Police Cafét mint tudományos célra alkalmazható kutatási módszert vette nagytitkos alá. Prezentációjában nemcsak a módszer előnyeit és hátrányait tárta a résztvevők elé, hanem személyes tapasztalataira alapozva egyértelműen biztatta a hallgatóságot a módszer doktori kutatásokban való kipróbálására, népszerűsítésére.⁴

A szekció utolsó előadójaként a Microsoft Teams felületén keresztül Suszter Tamás doktorandusz *A hirtelen bekövetkező, intenzív időjárási jelenségek mint a fesztiválturizmus biztonságát befolyásoló tényezők* című előadását hallgathatták meg a résztvevők. Suszter rövid esettanulmányban mutatta be a 2023-ban USA Nevada államban, a Black Rock sivatagban tartott Burning Man fesztiválon kialakult körülményeket, a hatóságok, a szervezők és a résztvevők intézkedéseit.

Az előadásokat követően Lippai Zsolt Sándor szekcióvezető megosztotta gondolatait a szekció témájával és az előadók, valamint előadásaik további fejlődési, fejlesztési területeire vonatkozóan, ezzel is biztatva a hallgatóságot, hogy választott kutatási témájukban még inkább mélyedjenek el, és az egyéni nézőpontok ütköztetésével, szakmai diskurzusok segítségével törekedjenek új tudományos eredmények elérésére.

Dr. Nyeste Péter r. alezredes, egyetemi docens szekcióvezető segítségével bonyolították az Oktatási Központ 204-es tantermében a II. szekciót. A „Sokszínű rendészettudomány” témáin belül elsőként Urbanovics Anna tartotta meg az előadását *A deepfake technológia szabályozásának lehetőségei* címmel. Felhívta a figyelmet a mesterséges intelligencia fejlődésére és annak következményeire, a digitális tartalmak, legfőképpen a képmásokat helyettesítő manipulációra. Kiemelte és elemezte a jó gyakorlatok fontosságát az Európai Unióban és az Egyesült Államokban. Az előadó összehasonlította a szabályozási gyakorlatokat, rávilágított a hasonlóságokra és a különbségekre, valamint a megelőzésre irányuló kutatásokra.

Ezt követően Mezei József A „Renegát” fedőnevű dosszié című előadását mutatta be a résztvevőknek. A titkosszolgálatok szerepe a világháborúk során felértékelődött. Meghatározók voltak a gazdasági, politikai és katonai információk megszerzésének

⁴ GÁL – MOLNÁR – OLÁH PAULON 2022; GÁSPÁR–KIRÁLY–CSILLAG 2014; MOLNÁR 2021.

tekintetében, illetve fő feladataik közé tartozott az adatvédelem, a felderítés és a veszélyelhárítás is. A Magyarországról elmenekülő, a szabadságharc és az 1956-os forradalom után hazaáruhással megvádolt magyar titkosszolgálat tagjai miatt létrehozta egy „Renegat” nevű dossziét, amelyben az általuk végzett vagy a velük kapcsolatos megbízatásokról írtak. A prezentáció közel 20 évet felölelve mutatta be a titkosszolgálati eseményeket.

Skorka Tamás a *Szabálysértési tényállások büntetőjogi kapcsolódása* címmel betekintést nyújtott a jogterületek változásába. Hangsúlyozta, hogy a szabálysértési jog eltolódik a büntetőjog felé. Ismertette Papp László munkásságát, aki már korábban is foglalkozott a jogterület átalakulásával. Az előadó összehasonlította a bűncselekményi és a szabálysértési alakzatok kapcsolatát, és bemutatta, hogyan lehet lebonyolítani a jelenleg hatályos szabálysértési törvényen az elemzést.⁵ Mondanivalója végén megvilágította a szabálysértési jogterület kriminalizálódásának mértékére vonatkozó következtetéseket.

Ezek után Bogár Péter, a Pozsonyi Rendőrákadémia doktorandusz hallgatója a *Minősített ellenőrzés mint megfigyelés elhárítására használható eszköz* című előadását hallhatták a jelenlévők. Az előadó felhívta a figyelmet arra, hogy tudatos képzési program keretein belül a fizikai megfigyelés elleni védekezésnek az a célja, hogy biztosítani tudják a megfigyelt személyek védelmét, amihez szabályozásokra van szükség a jogellenes megfigyelés elleni minősített ellenőrzéshez kapcsolódóan. Bepillantást nyújtott a megfigyeléshez használt módszerek repertoárjába, valamint bemutatta a technikai és taktikai eszközöket. A prezentációja vége felé ismertette az eddigi eredményeket.

Nem utolsósorban Nagy György *A rendészeti hallgatók interkulturális kompetenciájának fejlesztése* című előadását követhették figyelemmel a megjelentek. Ma kiemelten fontos a rendészeti hallgatók interkulturális kompetenciájának fejlesztése, hiszen az elmúlt évtizedek változásainak köszönhetően tanulmányaink során különböző kultúrákkal találkozhatunk, ami különösen sajátos a rendészeti hallgatók esetében. Az előadó kiemelte, hogy a rendészeti hallgatók többsége a tények függvényében és kevésbé érzelmi síkon hozza meg a döntéseit. A prezentáció felhívta a figyelmet a SMART-módszere, azaz az interkulturális kompetenciafejlesztés lényegére.

Az előadások után Dr. Nyeste Péter szekcióvezető megköszönte az érdekes témákat és prezentációkat, és arra ösztönözte a megjelenteket, hogy folytassák a kutatásaikat.

Dr. Regényi Kund egyetemi adjunktus szekcióvezető felkonferálta az „Idegen nyelvű rendészet” elnevezésű III. szekció előadóit és előadásait, amelyeket jelenléti formában a Nemzeti Közszoigálati Egyetem Oktatási Központ 404-es tantermében, illetve Microsoft Teams alkalmazáson keresztül, online formában is követhettek az érdeklődők. Német és angol nyelven összesen hat előadó öt előadása hangzott el.

⁵ SKORKA 2023.

Kakócz Krisztián doktorandusz német nyelven beszélt az illegális migráció miatt fellépő nyírbátori őrzött szállás fogva tartási rendszerében bekövetkezett változásokról. Prezentációjában érintette az idegenrendészeti feladatok végrehajtásának témakörét, miszerint a migrációs válság következtében felszínre kerültek az idegenrendészeti fogva tartás biztosításának hiányosságai.⁶ Az előadás célja az objektum fejlesztési változtatásainak bemutatása, illetve a fogva tartás szabályai változtatásának megismertetése volt.

Horváth-Bacsó Bernadett *A kábítószer-fogyasztás hatása a magzatra* címmel mutatta be kutatott témáját német nyelven. Hangsúlyozta, hogy a terhesség alatti kábítószer-fogyasztásnak milyen negatív hatása lehet a születendő magzatra. Már korai fázisban, az anyaméhben is felléphetnek rendellenességek, valamint a későbbi szakaszban is, a gyermek születése után is kimutathatóak a károsodások. Azt sem szabad elfelejteni, hogy továbbra is törvénybe ütközik a kábítószer-fogyasztás, ami nemcsak az anya életét, hanem a baba életét is veszélyezteti.⁷

Hollósvölgyi Máté szintén németül tartotta meg az előadását; azt a típusú kockázatértékelést ismertette, amely a megelőző pártfogás elrendelése iránti eljárásban játszik fontos szerepet. A megelőző pártfogás elsősorban a gyermekvédelemmel foglalkozott, de manapság már a gyermek- és fiatalkorúak bűnözésének visszaszorítását tűzte ki célul, és fő feladatának tekinti az elkövetők reintegrációjának segítését. Az előadásában ismertette a kockázatértékeléssel kapcsolatos fogalmakat, folyamatokat, és betekintést nyújtott a 2022-es év statisztikai adataiba is.

A német nyelvű előadásokat követték az angol nyelvűek. Horváth Dávid a *Védekezés a mesterséges intelligencia által kreált adathalászatra és visszaélésre alkalmas álhírek, képek és videók ellen* című angol prezentációját láthatták és hallhatták a résztvevők. Megtudhattuk, hogy a mesterséges intelligencia által létrehozott tartalmak milyen nagy kihívást jelentenek napjainkban, hiszen a magyar jog szerint az álhírek terjesztése büntetendő. Az előadó megemlítette, hogy a virtuálisan terjedő tartalmaknak milyen káros hatásai lehetnek az egyénekre és a társadalomra is, hiszen egyaránt hatást gyakorolhatnak a politikai nézetekre és a véleményformálásra is. Fontosnak tartotta, hogy tisztázza, mitől ál- vagy rémhír, amit olvasunk vagy hallunk, és az mikor válik bűncselekménnyé.

Ürmösné Dr. Simon Gabriella és Kovács Éva bemutatták azokat az innovatív nyelvi és módszertani szempontokat, amelyek a magánbiztonsági és katasztrófavédelmi angol szaknyelvet tanuló diákok jövőbeli szakmájára is kihatnak.⁸ Az előadók hangsúlyozták, hogy a modern módszerek alkalmazása nélkülözhetetlen a szaknyelvet-tanításban, többek között a magánbiztonsági és rendvédelmi hallgatók körében. Az innovatív módszerek ismertetésével az volt a céljuk, hogy a jövőben a hallgatók olyan készségekkel rendelkezzenek, amelyek eredményessé teszik őket a munkájukban.

⁶ KAKÓCZ 2022a; 2022b; 2023a; 2023b.

⁷ BACSÓ 2021; 2022.

⁸ ÜRMÖSNÉ SIMON – KOVÁCS – HANKA 2023.

Az idegen nyelvű előadásokat követően Regényi Kund szekcióvezető köszönetet mondott az előadóknak és kiemelte, fontos szerepe van az idegen nyelvű előadásoknak, és reméli, hogy a jövőben is hasonló érdekfeszítő prezentációkat hallhatnak a jelenlévők a konferencián.

Az évente megrendezett konferencia céljai közt továbbra is az szerepel, hogy a folyamatosan megújuló rendészettudományi kutatásokról ismereteket nyújtson, és a résztvevőknek lehetőséget teremtsen a közös gondolkodásra. A konferencia előadói aktuális rendészettudományi kérdésekkel kapcsolatban megfogalmazták a hipotéziseiket, a fő kutatási kérdéseiket, és bemutatták az eddigi eredményeiket. A szekcióvezetők támogató közeget teremtettek, segítették az előadók munkáját, és előremutató kérdésekkel és hozzászólásaikkal biztatták őket a további tudományos kutatásokra.

Felhasznált irodalom

- BACSÓ Bernadett (2021): Családon belüli erőszak összefüggése a pszichoaktív szerfogyasztással. *Magyar Drogfigyelő*, 1(1), 32–39. Online: https://drogkutato.hu/wp-content/uploads/2021/04/Magyar-Drogfigyelo%CC%8B_a%CC%81prilis-1-32-39.pdf
- BACSÓ Bernadett (2022): A drogpolitika liberalizációjának társadalmi hatása. *Magyar Rendészet*, 22(2), 53–63. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2022.2.3>
- BÁNÁTI Tibor – NAGY Ivett – NÉMETH Ágota (2022): Adat az adatról, azaz a metaadatok elemzésének lehetőségei, különös tekintettel a szervezett bűnözésre. *Belügyi Szemle*, 70(7), 1415–1428. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.7.4>
- CHRISTIÁN László – LIPPAI Zsolt (2021): Kakukktojás vagy új rendészeti alappillér? In CSABA Zágón – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY Ágnes (szerk.): *„Tehetség, szorgalom, hivatás” Tanulmánykötet*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat, 17–30. Online: <https://doi.org/10.37372/mrvtvpt.2021.1.1>
- GÁL Erika – MOLNÁR Katalin – OLÁH PAULON László (2022): *Kutatói Rendőrkávéház? Avagy a közös biztonság, a bűnmegelőzés meg a tudomány*. Budapest: Alapítvány a Rendvédelmi és Magánbiztonsági Oktatásért és Kutatásért.
- GÁSPÁR Tamás – KIRÁLY Gábor – CSILLAG Sára (2014): Fehér asztal mellett. A világvilágzó részvételi technika szemlélete és módszertana. *Kovács*, 18(1–4), 11–41. Online: http://kovasz.uni-corvinus.hu/2014/gaspar_kiraly_csillag.php
- KAKÓCZ Krisztián (2022a): Az idegenrendészeti fogvatartás végrehajtásának speciális kockázati tényezői. *Határrendészeti Tanulmányok*, (19)2, 22–54. Online: https://epa.oszk.hu/04200/04220/00056/pdf/EPA04220_hatarrendeszeti_2022_02_022-053.pdf
- KAKÓCZ Krisztián (2022b): A rendkívüli események korai felismerésére irányuló technikai fejlesztés célja, szakmai követelményei a külföldiek idegenrendészeti célú fogva tartása során. *Magyar Rendészet*, 22(2), 141–155. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2022.2.9>
- KAKÓCZ Krisztián (2023a): Az idegenrendészeti eljárásban elrendelt fogva tartás aktualitásai. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *A biztonság védelme a rendészetben: Jubileumi kötet Zámbo Péter ny. rendőr ezredes 70. születésnapjára*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Hátőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 249–258. Online: https://pecshor.hu/periodika/XXV/Kakocz_Krisztian.pdf
- KAKÓCZ Krisztián (2023b): A rendőrség idegenrendészeti fogvatartási helyeinek fejlesztése *Magyar Rendészet*, 23(2), 21–36. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2023.2.1>

- LIPPAI Zsolt (2021): Az elmosódó határvonalak margójára. *Szakmai Szemle*, 19(1), 150–165. Online: <http://real.mtak.hu/id/eprint/124448>
- LIPPAI Zsolt (2023a): Magánbiztonságról határtalanul. *Belügyi Szemle*, 71(6), 971–1000. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.6.3>
- LIPPAI Zsolt (2023b): A biztonság megteremtésének és fenntartásának állami és nem állami szereplőiről. *Belügyi Szemle*, 71(8), 1391–1417. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.8.4>
- LIPPAI Zsolt (2023c): Gondolatok a magánbiztonsági kutatások jelentőségéről. In KOVÁCS István (szerk.): *A kor szellemében: tudományos válaszok a világban jelentkező különböző veszélyforrásokra*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság, 113–126. Online: <https://bit.ly/3xWC0rt>
- LIPPAI Zsolt (2023d): A magánbiztonság és az állami rendőrség helyettesíthetősége és egymást kiegészítő jellege. A nők és lányok elleni erőszak esete az Egyesült Királyság vasúti hálózatán. *Belügyi Szemle*, 71(9), Nemzetközi Rendészeti Figyelő XI., 1654–1657. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.9.8>
- LIPPAI Zsolt (2023e): A magánbiztonsági kutatások margójára. In GAÁL Gyula – HAUZINGER Zoltán (szerk.): *A biztonság védelme a rendészetben. Jubileumi kötet Zámbo Péter ny. rendőr ezredes 70. születésnapjára*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 45–50. Online: https://pecshor.hu/periodika/XXV/Lippai_Zsolt.pdf
- LIPPAI Zsolt (2023f): Az állami és nem állami szereplők újragondolt szerepe a biztonság megteremtésében és fenntartásában. PhD kutatási jelentés. *Scientia et Securitas*, Volume/Issue: Accepted Manuscript Online First, 1–11. Online: <https://doi.org/10.1556/112.2023.00154>
- LIPPAI Zsolt – CHRISTIÁN László (2023): Újragondolt biztonság, kutatási jelentés. *Belügyi Szemle*, 71(1), 53–76. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.1.3>
- LIPPAI, Zsolt – CSABA, Zágon (2022): The Borderline Between Private and Public Security. *Academic and Applied Research in Military and Public Management Science*, 20(3), 5–19. Online: <https://doi.org/10.32565/aarms.2021.3.1>
- LIPPAI Zsolt – CSATÁRI Károly (2022): A budapesti Gozdsu-udvar rendezvényei biztosításának magán és közbiztonsági aspektusai. In SZABÓ Andrea – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY Ágnes (szerk.): *Válsághelyzetek hatása a pénzügyi és rendvédelmi szektorra. Tanulmánykötet Dr. Szendi Antal 60. születésnapjára*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozat, 108–123. Online: <https://doi.org/10.37372/mrtvtpt.2022.1.8>
- LIPPAI Zsolt – HERCZEG László (2022): Radioaktív hulladék-tárolók fegyveres biztonsági őrsége. *Magyar Rendészet*, 22(1), 139–153. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2022.1.9>
- LIPPAI Zsolt – KARDOS Pál (2021): Bűnmegelőzés és hazafiság. Interjú Túrós András ny. r. altábornaggyal, az Országos Polgárőr Szövetség elnökével. *Magyar Rendészet*, 21(4), 29–35. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2021.4.1>
- LIPPAI Zsolt – NAGY Tibor István (2023): Néhány szóban a futballhuliganizmusról. *Magyar Rendészet*, 23(2), 37–59. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2023.2.2>
- LIPPAI Zsolt – SALLAI János (2022): Helyet kér a rendészettudomány. *Belügyi Szemle*, 70(9), 1829–1852. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.9.6>
- LIPPAI, Zsolt – TÓTH, Ágnes Nikolett – URICSKA, Erna (2022): Excerpts on Football Hooliganism. *Belügyi Szemle*, 70(1. ksz.), 107–122. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2022.1.6>
- LIPPAI Zsolt et al. (2023): Examination of the Budapest Party District from the Perspective of Private and Public Security. *Belügyi Szemle*, 71(2. ksz.) 29–46. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2023.2.2>
- MOLNÁR (Café) Kata (2021): *Police Café módszertani kézikönyv*. Pécs.
- NÉMETH Ágota (2022): A bűnügyi elemző-értékelő munka. In SZENDREI Ferenc (szerk.): *Bűnügyi szolgálati ismeretek. Különös rész*. Budapest: Ludovika, 215–234.
- NÉMETH Ágota (2023): A kábítószeres bűncselekmények felderítésének bűnelemzői támogatása. *Magyar Rendészet*, 23(2), 103–114. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2023.2.5>
- REGÉNYI Kund Miklós – JASENSZKY Nándor – LIPPAI Zsolt (2022a): A biztonság tudatosság fogalma, fejlődése nemzetbiztonsági, terrorrelhárítási és magánbiztonsági szempontból. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 9(4), 3–17. Online: <https://doi.org/10.32561/nsz.2021.4.1>

REGÉNYI, Kund – JASENSZKY, Nándor – LIPPAI, Zsolt (2022b): The Concept of Security Awareness, Its Development From the Point of View of National Security, Counter-Terrorism, and Private Security. *Belügyi Szemle*, 70(1. ksz.), 123–137. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2022.1.7>

SKORKA Tamás (2023): A szabálysértési törvény első évtizede. *Magyar Rendészet*, 23(2), 201–220. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2023.2.12>

ÜRMÖSNÉ SIMON, Gabriella – KOVÁCS, Éva – HANKA, László (2023): *How Did the Professors and Students of the Faculty of Law Enforcement Manage Online Education Deriving From the Proceed of the Pandemic?* Budapest: I. Ludovika International Law Enforcement Research Symposium: Conference Proceedings. Hungarian Association of Police Science, 174–186.

Jogi forrás

36/2022. (XI. 30.) ORFK utasítás az előállító egység és az előállító helyiség működtetésével, az előállítás és a visszatartás végrehajtásával kapcsolatos feladatokról

ABSTRACT

Law Enforcement Conference Report on Law Enforcement-Science-Updates

Bernadett HORVÁTH-BACSÓ

The paper summarises the presentations of the scientific conference “VI. Law Enforcement-Science-Updates-Policing through the eyes of young researchers 2024”, 25 April 2024. The main topics of the conference, which was held for the sixth time, included border management, administrative policing, criminal justice, cyber defence, criminology, public security, criminology, and the theory and history of policing. Doctoral students, academics and researchers were able to present their research and report on their experiences and achievements to date in Hungarian, English or German on topics within police science.

Keywords: *police science, security, artificial intelligence, drug use, naturalisation, intercultural competence, risk assessment*

Az iraki biztonsági erők szereplői

BOSNYÁK Henrietta¹

Huszonegy évvel ezelőtt az Egyesült Államok vezette multinacionális koalíció megtámadta, megszállta Irakot. Bagdad és vele együtt Szaddám Huszein rezsimje elesett, majd nem sokkal ezután feloszlatták az iraki hadsereget. Az iraki kormány és karhatalom összeomlása a biztonsági helyzet romlásához, összecsapásokhoz, polgárháborús helyzethez vezetett az egész országban.

Irak huszonegy éve a közel-keleti konfliktusok egyik középpontja, ahol az amerikai beavatkozás a már meglévő belső törésvonalakat újabbakkal tette. A „Baaszmentesítés” eltávolította a Szaddám Huszein vezette politikai pártot, valamint minden kormányzati minisztériumot, a hozzájuk kapcsolódó vállalatokat és egyéb kormányzati intézményeket. Lényegében megszüntette a nemzet teljes kormányzati kapacitását, teljesen megváltoztatva a környezetet, amelyre a tervezők számítottak, és amelyhez stratégiát biztosítottak.² A helyi hadsereg és rendőrség felállítása és mentorálása a hadsereg egésze számára kulcsfontosságú küldetésévé vált. Az amerikai erők a fenyegetés-alapú stratégia helyett a lakosság-alapú, felkelés elleni stratégiára helyezték a hangsúlyt, ami megkövetelte, hogy taktikai szinten tanácsadói csoportokat építsenek be az iraki katonai és rendőri egységekbe.³

Irak biztonsági architektúrája továbbra is összetett: gyenge képesség, széttagoltság, valamint külföldi befolyás mellett a helyzetét tovább nehezíti a kölcsönös bizalmatlanság és a szunnita lakosság alulreprezentáltsága. Mára kialakultak a különböző méretű és képességű főbb védelmi erők: a Terrorelhárítási Szolgálat, az Iraki Hadsereg, a Hashd al-Shaabi (PMF)⁴ és a kurd pesmerga erők, továbbá a Belügyminisztérium alá tartozó szövetségi rendőrség.⁵ Ennek ellenére a síita-szunnita egyensúly kialakítása a fegyveres erőknél belül, valamint az iraki milíciák integrálása az iraki haderőbe mai napig fennálló, napirenden álló probléma.

Kulcsszavak: Irak, Kurdistan, biztonság, haderő, fegyveres erők, Hashd al-Shaabi

Bevezetés

Az iraki haderőt az első világháborút követően a britek hozták létre, főleg belső rendteremtésre. A haderőnek ekkor is legfőképpen belső szeparatista fenyegetéssel kel-

¹ Doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, e-mail: henrietta.bosnyak@gmail.com

² DENN 2017: 34.

³ DENN 2017: 17.

⁴ Popular Mobilization Forces (Népi Mozgósítási/Mobilizációs Erők).

⁵ SARDAR – VAN VEEN 2019.

lett szembenéznie.⁶ 1988-ra az iraki hadsereg létszáma körülbelül egymillióra nőtt. Kuvait 1991-es lerohanása idején, amely az első Öbölháborúban elszenvedett látványos vereséghez és a nemzetközi szankciók több mint egy évtizedes időszakához vezetett, a biztonság részben a törzsi erőkre és milíciákra szállt át. Ugyancsak ebben az időszakban alakultak át a *pesmergák* gerillacsapatokból az iraki Kurdisztán félformális félkatonai erejévé.⁷ Az 1980 és 1988 között Irán ellen vívott fegyveres konfliktus az iraki hadsereg „nagy háborújának” nevezhető, amely fegyverkezés szempontjából is jelentős volt. A belső ellenzék elnyomására Szaddám Huszein 150 fős paramilitáris erőt állított fel, valamint több biztonsági szolgálatot, amelyek egymást is ellenőrizték. Vezetőit a lojalitás és nem a szakértelem alapján választotta ki,⁸ mindemellett a vezérkar összefegyvernemi szinten koordinálta az eseményeket, a tervezés és felkészülés is kiváló volt ebben az időben.⁹ 2003. március 20-án az Iraki Szabadság hadművelet keretében az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság vezette koalíció megtámadta Irakot. George W. Bush amerikai elnök szavaival élve az invázió célja „Irak tömegpusztító fegyvereinek megsemmisítése, Szaddám Huszein iraki elnök terrorizmus támogatásának megszüntetése és az iraki nép felszabadítása” volt. Az intenzív légi és földi hadjárat után az iraki főváros, Bagdad elesett, és vele együtt Szaddám *Baaszista* rezsimje is. Nem sokkal ezután a koalíciós ideiglenes hatóság úgy döntött, hogy feloszlatja az iraki hadsereget. Az Egyesült Államok által indított háború az iraki hadsereg teljes vereségével, az ország szétesésével zárult, kiújultak a síita–szunnita–kurd ellentétek, megjelent a terrorizmus.¹⁰ Az Egyesült Államok 2004-től újjászervezte az ország biztonsági rendszerét. A 2005-ös alkotmány bevezette a parlamentáris demokrácia rendszerét, hivatalos hatalommegosztási megállapodásokkal az ország fő etnikai, vallási csoportjai között. Az iraki állam hivatalosan 2009-ben vette át a biztonságért való felelősséget, majd 2011 végére fokozatosan csökkentették a koalíciós csapatok jelenlétét. Mindazonáltal az új iraki állam sok éven át erősen függött a külföldi segítségtől, beleértve a pénzügyi támogatást és a katonai felszerelések szállítását is. Iraknak és népének hosszú ideje tartó erőszakos felkeléssel és etnikai-szektáriánus erőszakkal kellett megküzdenie. Az Iszlám Állam fegyveres csoportja 2014-ben erőszakkal elfoglaltatta és ellenőrzése alatt tartotta az ország nagy területeit, majd 2017-ben végül vereséget szenvedett.

A 2003-as iraki háború alatt és azt követően az iraki hadsereg a veszteségek, diszsidálások és a *Baasz*¹¹-ellenes mozgalom felszámolása miatt felbomlott, feloszlott. A 2000-es évek második felében újjáépített iraki hadsereg később az Iszlám Állam 2014-es támadásával szemben katasztrofális szétesést szenvedett el, részben a kor-

⁶ KIS-BENEDEK 2018: 124.

⁷ SARDAR – VAN VEEN 2019.

⁸ KIS-BENEDEK 2018: 125.

⁹ KIS-BENEDEK 2018: 126.

¹⁰ KIS-BENEDEK 2018: 127.

¹¹ Az arab szocialista (pánarab eszmét hirdető) *Baasz* párt képviselői az Aszad-család Szíriában, illetve Szaddám Huszein Irakban, akik egyaránt személyi diktatúrát építettek ki mindkét országban.

rupció és a rossz vezetés miatt. Az iraki reguláris katonai erők története során olyan alternatív formációk jöttek létre, mint a *Hashd al-Shaabi* és a kurd *Pesmerga*. Ezen erők létrejötte leginkább az arra adott reakciónak tekinthető, hogy az iraki hadsereg ismételten alkalmatlan volt a nagyobb népcsoportok biztonságának biztosítására, ami maga is az iraki politikai uralom erőszakos történetének eredménye.¹² Ma Irak politikailag továbbra is instabil és törékeny.

Az iraki biztonsági erők felállítása

Robert Gates¹³ védelmi miniszter egy 2007. novemberi beszédében azt mondta:

„A terrorizmus elleni háború vitathatatlanul legfontosabb katonai eleme nem az, hogy mi magunk harcolunk, hanem az, hogy milyen jól képessé tesszük és felhatalmazzuk partnereinket arra, hogy megvédjék és kormányozzák magukat. Az őshonos hadsereg és rendőrség felállítása és mentorálása – ami egykor a különleges erők feladata volt – ma már a hadsereg egészének kulcsfontosságú feladata.”¹⁴

Az iraki kormány összeomlása és a biztonsági helyzet romlása, a fosztogatással az egész országban elterjedt. A „*Baaszmentesítés*” során eltávolították a Szaddám-féle *Baasz* politikai párt felső négy rétegét, valamint minden egyes kormányzati minisztérium, kapcsolt vállalatok és egyéb kormányzati intézmények felső vezetőinek három felső szintjét.¹⁵ Az intézkedések lényegében megszüntették a nemzet teljes kormányzati és polgári kapacitását. Az igazságszolgáltatással, a védelemmel, a belügyekkel, a kommunikációval, az iskolákkal, az egyetemekkel és a kórházakkal foglalkozó szervezeteket vagy teljesen bezárták, vagy működésképtelenné tették. Bárki, aki bármilyen tapasztalattal rendelkezett, munka nélkül maradt.¹⁶ Nemcsak az iraki hadsereget, hanem a védelmi minisztériumot, az információs minisztériumot, a katonai ügyekért felelős szervet, az iraki hírszerző szolgálatot, a nemzetbiztonsági hivatalokat is feloszlatták.¹⁷ Több mint 500 000 katonát bocsátottak el kártérítés nélkül. Az Ideiglenes Koalíciós Hatóság¹⁸ Irak teljes biztonsági apparátusának feloszlatajáról döntött. A régi iraki hadsereg feloszlatajának és egy sokkal kisebb új haderő létrehozásának logikája az iraki hadsereg történelmi tapasztalataiból merített. Az elemzések szerint az iraki hadsereg nemcsak a lakosság brutális belső elnyomása miatt volt nemkívánatos, hanem azért is, mert Irak történetében

¹² SARDAR – VAN VEEN 2019.

¹³ Robert Gates (1943–) az Egyesült Államok védelmi minisztere volt 2006 és 2011 között.

¹⁴ DENN 2017: 27.

¹⁵ Coalition Provisional Authority, „Order Number 1: De-Ba’athification of Iraqi Society,” Baghdad, Iraq, May 16, 2003.

¹⁶ SIGIR 2009: 74.

¹⁷ Coalition Provisional Authority, „Order Number 2: Dissolution of Entities,” Baghdad, Iraq, May 23, 2003.

¹⁸ Coalition Provisional Authority (CPA).

többször előfordult, hogy a hadsereg beavatkozott a kormány leváltása érdekében, akár tényleges puccs, akár az azzal való fenyegetés, akár politikai nyomásgyakorlás útján – így hosszú távon kihívást jelenthetett volna egy demokratikusan megválasztott iraki kormány számára.¹⁹ Az Ideiglenes Koalíciós Hatóság egy új biztonsági erő – az Új Iraki Hadsereg – létrehozását tervezte, amely elszámoltatható az iraki polgári hatóságoknak, és képes a biztonság fenntartására. Az Ideiglenes Koalíciós Hatóság erőfeszítései azonban kudarcba fulladtak a rossz tervezés, az elégtelen források és a növekvő lázadás elleni hatékony fellépés hiánya miatt. A fokozódó erőszak és a 2003. november 15-i, a szuverenitás irakiakhoz való visszatéréséről szóló döntés azonban felgyorsította az iraki biztonsági erők újjáépítésére és bevetésére vonatkozó terveket. Bár Bagdad eleste után rövid ideig a felszabadulás szelleme uralkodott, az inváziót követően Irak gyorsan a fosztogatások és az erőszak örvényébe süllyedt, ahogy az iraki katonai és rendőri személyzet eltűnt, és a félkatonai és hírszerző szolgálatok feloszlottak.²⁰

A „*Baaszmentesítés*” után a Koalíciós Ideiglenes Hatóság második lépése az iraki katonai, biztonsági és hírszerzési apparátus feloszlata volt, amint azt 2003. május 23. napján a Koalíciós Ideiglenes Hatóság 2. számú parancsával kihirdették. Az új elit a belügyminisztérium, a védelmi minisztérium és a Nemzetbiztonsági Tanács vezető pozícióiba lojális szövetségeseiket ültette. Az új rendőrségi és biztonsági tisztviselők inkább a befolyásos személyiségek érdekeit szolgálták, mint az általuk kiszolgált kormányzati intézményeket.²¹ A Koalíciós Ideiglenes Hatóság 2. számú parancsa tovább súlyosbította a helyzetet azzal, hogy lényegében leszerelte az egész iraki hadsereget, kártérítés nélkül. Az ezt követő káosz közepette igyekezett újjáépíteni az iraki biztonsági erőket a céllal, hogy átültesse az elszámoltathatóság és a jogállamiság nyugati koncepcióit. A kritikus erőforráshiány, a képzett kiképzők hiánya és az erőszakos környezet végül jelentős amerikai politikai változtatásokat kényszerített ki a biztonsági fronton.²² A rendkívüli műveletek olyan környezetet eredményeztek, amelyet széles körű bizonytalanság és kiszámíthatatlan erőszak jellemezett, és a helyi biztonsági erők túl gyengék, túl korruptak voltak a rend fenntartásához.²³ Az Ideiglenes Koalíciós Hatóság 2. számú parancsa új iraki hadsereg kialakításáról is rendelkezett. A tervek alapján az új iraki hadsereget önkéntes alapú, civil ellenőrzés alatt álló, körülbelül 40 000 fős, három könnyű gyalogsági hadosztályba szervezett és két éven keresztül kiképzett erőnek képzelték. Egy másik parancs, az Ideiglenes Koalíciós Hatóság 22. számú parancsa már korlátozta az új iraki hadsereg szerepét: „Az új iraki hadseregnek nem lehetnek belföldi bűnüldözési feladatai, és nem gyakorolhat belföldi bűnüldözési feladatokat, és nem avatkozhat be a nemzet belpolitikai ügyeibe”. Az Ideiglenes Koalíciós Hatóság az új iraki hadsereget

¹⁹ DENN 2017: 35.

²⁰ SIGIR 2009: 124.

²¹ MANSOUR 2023.

²² SIGIR 2009: 124.

²³ SIGIR 2009: 124.

kis létszámú haderőnek képzelte el, amelynek feladata szigorúan a külső védelemre korlátozódik.²⁴ Ezt az átmenetet azonban megghiúsította, hogy gyakorlatilag az összes tapasztalt iraki kormánytisztviselőt elbocsátották, különösen a védelmi minisztériumból. Az azonnali igények miatt a tervek megvalósítása az akkor uralkodó biztonsági kihívásokra összpontosított, elsősorban a rendőrség, az iraki nemzeti gárda egységeinek (a rendőrség kiegészítésére) és az iraki hadsereg külső védelemre való létrehozására – a hosszabb távú reformok, például egy új védelmi minisztérium kiépítésének rovására, amely képes fenntartani ezeket az erőket.²⁵ A védelmi minisztérium hiánya mellett az iraki hadsereg erőhasználatára vonatkozó jogi keret is teljességében hiányzott, az a probléma is megoldásra várt, hogy a biztonsági erőket el kell szigetelni a szektariánus befolyásoktól.²⁶ Az Ideiglenes Koalíciós Hatóság gyorsan a védelmi minisztérium felső vezetésének megalakítására összpontosított. Törekedett arra, hogy az új minisztérium vezetői között etnikai egyensúly legyen, és biztosítani kívánta, hogy a katonai előléptetések az érdemeken, ne pedig a felekezeti hovatartozáson alapuljanak. A magas szintű állások betöltéséhez szükséges tapasztalati követelmények azt jelentették, hogy az új polgári pozíciók egyharmadát és gyakorlatilag az összes vezető katonai pozíciót korábbi katonatisztek (többnyire szunniták) töltötték be. A belügyminisztérium reformja nehezebb volt, mint a védelmi minisztérium újraindítása. Az iraki rendőrség nem volt életképes intézmény Szaddám uralkodása alatt, így nem volt olyan hozzáértő középvezetői személyi állomány, amelyből új vezetőket lehetett volna kinevezni.²⁷

2004 áprilisától kezdve Irak nagy részét lázadások jellemezték, amikor szunnita felkelők támadni kezdték a koalíciós erőket, országszerte romlott a biztonsági helyzet. A felkelések kudarcot jelentettek az iraki biztonsági erők számára, mivel sokan nem voltak hajlandóak harcolni.²⁸ Az iraki biztonsági erők 2004. áprilisi széles körű bukása a biztonsági probléma újragondolására kényszerítette a katonai tervezőket. A rendőri egységeket alaposan fel kellett volna szerelni a jól felfegyverzett felkelők elleni küzdelemhez, az iraki hadsereget pedig (az Ideiglenes Koalíciós Hatóság 22. számú parancsával ellentétben) nemcsak a külső fenyegetésekre, hanem a belső biztonságra is be kellett volna vetni, és minden biztonsági erőt speciálisan a felkelés elleni műveletekre kellett volna kiképezni.²⁹ Az Ideiglenes Koalíciós Hatóság eredeti stratégiája szerint a hadsereget szinte kizárólag külső fenyegetésekre tervezték, de mivel az iraki rendőrség gyorsan túlterheltté vált a biztonsági helyzet miatt, mind a hadsereget, mind a rendőrséget át kellett alakítani a felkelés elleni műveletek irányába. Az erők átcsoportosítása nem volt egyszerű feladat. Az iraki újoncnak azt ígérték, hogy a feladatuk az lesz, hogy megvédjék a nemzetet a külső fenyegetésekkel szemben, nem pedig azon ellenség üldözése, akiknek túlnyomó többsége iraki lá-

²⁴ DENN 2017: 36.

²⁵ DENN 2017: 37.

²⁶ SIGIR 2009: 131.

²⁷ SIGIR 2009: 131.

²⁸ DENN 2017: 38.

²⁹ DENN 2017: 38.

zadó volt Irakban. Ennek eredményeképpen az iraki hadseregben megnövekedett a dezertálások száma, mivel nehéz volt az új feladat végrehajtásáról meggyőzni a katonákat.³⁰ A felekezeti konfliktus 2006-ban egyre nagyobb problémának bizonyult, mivel Irak a polgárháború szélén állt több szunnita és síita fegyveres csoport között. A felekezeti viszályok tovább korlátozták az amúgy sem hatékony iraki kormányt. Az erőszak Irakban a 2007-es haderőemelés során tovább fokozódott.³¹ 2008 közepére az erőszak kezdett visszaszorulni az egész országban, és a katonai beavatkozást széles körben sikeresnek tekintették. Az erőszak csökkenésének több oka is volt, többek között a további amerikai katonai erők és az al-Káida atrocitásából kiábrándult szunnita arab törzsek, akik tömegesen fordultak a felkelők ellen. Erre a sikerre építve a koalíciós nyomás is sikeresen kezdte visszaszorítani a síita milíciák tevékenységét.³² Az utolsó aktív amerikai harcoló erők 2010 augusztusában hagyták el Irakot, ami az Iraki Szabadság hadművelet³³ végét és az Új Hajnal³⁴ hadművelet kezdetét jelentette. Mintegy 49 000 tanácsadó és korlátozott számú különleges műveleti erő maradt, hogy a kivonulást követően tovább képezzék, tanácsokkal lássák el és segítsék az iraki biztonsági erőket, beleértve a hadsereget, a hírszerzést és a rendőrséget.³⁵ 2011-re az iraki hadsereg közel 200 000 fővel rendelkezett, akik elsősorban a belbiztonságra összpontosítottak. Az iraki rendőrség volt az iraki biztonsági erők (ISF)³⁶ messze legnagyobb része, és az iraki kormány hosszú távú terve az volt, hogy a biztonsági feladatokat az iraki hadseregtől az iraki rendőrségre ruházza át annak érdekében, hogy a hadsereg egységei a külső védelemre való kiképzésre összpontosítsanak.³⁷ A 2011-et követő események egyértelművé tették, hogy Irak még mindig nem rendelkezett a belső és a külső biztonsághoz szükséges biztonsági erőkkel. Ezen túlmenően a legtöbb amerikai tanácsadó, kiképző és partner hirtelen távozása az iraki biztonsági erőket egyre inkább átpolitizálta, a síita csoportok irányítása alá helyezte, és hozzájárult a korrupcióhoz, a politizáláshoz és romláshoz ezen erők egyes elemeiben, valamint a honvédelmi és belügyminisztériumban.³⁸ 2011 végére az Egyesült Államok hadseregének jelenléte az iraki katonai erők számára folyamatosan jelképes méretű tanácsadói szerepre csökkent. Az iraki rendőrség támogatása nagyrészt megszűnt, és a megmaradt katonai együttműködés a fegyvereladások és szállítások támogatására, valamint az iraki erőknek nyújtott hírszerzési, megfigyelési és felderítési segítségnyújtásra korlátozódott. Frank Helmick³⁹ tábornok,

³⁰ DENN 2017: 39.

³¹ DENN 2017: 42.

³² DENN 2017: 43.

³³ Operation Iraqi Freedom.

³⁴ Operation New Dawn.

³⁵ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 3.

³⁶ Iraqi Security Forces.

³⁷ DENN 2017: 46.

³⁸ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 9.

³⁹ Frank Helmick (1953–) 2011-ben az Egyesült Államok haderőinek az iraki műveletekért felelős helyettes főparancsnoka volt. Ő volt az a parancsnok, aki a Moszulban végrehajtott támadást vezette, amelynek során megölték Uday és Qusay Huszein, Szaddám Huszein fiait.

az iraki amerikai erők parancsnok-helyettese már 2011 decemberében kijelentette, hogy az iraki biztonsági erők képtelenek megőrizni képességeiket és felszereléseiket, nemhogy az új kihívásoknak megfelelni. Kiemelte azt a tényt is, hogy az amerikai kiképzési küldetések kizárólag az iraki rendőrséget szolgálják, és a kivonulást követően az iraki hadseregre vonatkozóan nincsenek kiképzési megállapodások. Miután az Egyesült Államok elhagyta az országot, Núri al-Málíki⁴⁰ politikai hatalmi harca, valamint az iraki kormányon belüli mély felekezeti és etnikai megosztottság oly módon változtatta meg Irak katonai vezetését, hogy folyamatosan növelte a miniszterelnökökhöz hű tisztek számát, és korlátozta a kapcsolatot az amerikai tanácsadókkal.⁴¹ A SIGIR⁴² 2012-es végső értékelésében megállapította, hogy az amerikai hadsereg távozásakor Irak védelmi minisztériuma nem rendelkezett kritikus képességekkel a logisztika, a hírszerzés és a műveleti fenntartás terén. Bár az amerikai csapatok távozásakor az iraki védelmi minisztérium jelentősen fejlettebb volt, mint a belügyminisztérium, a logisztika, a hírszerzés és a műveleti fenntartás terén az iraki védelmi minisztériumnak nem voltak kritikus képességei. A terrorizmusellenes és hírszerzési képességek gyengeségei taktikai, műveleti és minisztériumközi szinten akadályozták az együttműködést és az információmegosztást a teljes nemzetbiztonsági keretrendszerben. 2012 végén Irak nem rendelkezett a légtérének védelmére alkalmas fix szárnyú harci-légi képességgel sem.⁴³

Az amerikai erők és tanácsadók korai távozása súlyos problémákat hagyott maga után. Irak nem tudott hatékony módot találni arra, hogy felváltsa korábbi függését az Egyesült Államok tanácsaitól és segítségétől a biztonsági alapok tervezésében és kezelésében. 2003 után az Egyesült Államok vette át a vezető szerepet az iraki biztonsági erők fejlesztésében és egy új iraki védelmi minisztérium és belügyminisztérium létrehozásában. 2003 és 2011 között az iraki erőket képezte ki, fegyverezte fel és szerelte fel. Az Egyesült Államok biztosította a finanszírozás jelentős részét az iraki háborús erőfeszítésekhez 2011-ig, és a biztonsági erők nagy részét az iraki polgári harcok során 2005 és 2011 között. Az Egyesült Államoknak az invázió utáni iraki biztonsági erők létrehozásában 2004 és 2011 között betöltött szerepe nagyban befolyásolta a kialakuló iraki biztonsági erők formáját, és fontos kapcsolatokat alakított ki az Egyesült Államok és az iraki erők akkori vezetői között. Emellett a nyugati hírszerző ügynökségek szoros kapcsolatokat építettek ki az ideiglenes kormány védelmi miniszterével, a belügyminiszterrel és az iraki hírszerző szolgálatok vezetőjével, akik mindegyike már ekkor Irán befolyására figyelmeztetett.⁴⁴ Irak hagyományos hadviselési képességének jelenlegi hiánya annak a ténynek az eredménye, hogy az Egyesült Államok erőfeszítései az iraki biztonsági erők felépítésére 2003 és 2011 között nagyrészt olyan erők létrehozására összpontosítottak, amelyek hatéko-

⁴⁰ Núri al-Málíki, 2006–2014 között Irak miniszterelnöke.

⁴¹ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 18.

⁴² A SIGIR 2004 elején kezdte meg munkáját a Koalíciós Ideiglenes Hatóság főfelügyelőjeként.

⁴³ SIGIR 2013: 97.

⁴⁴ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 18.

nyan szembe szállhatnak a terrorizmussal, a szélsőségekkel és a polgári konfliktusokkal, azonban az ország védelmére saját szomszédjaival szemben nem fordítottak kellő figyelmet.⁴⁵ A kivonulás után a korrupció minden szinten egyre nagyobb problémává vált, különösen a rendőrségen belüli korrupció, valamint a helyi politikai vezetőkkel fenntartott kapcsolatok egyre nehezebbé váltak. Még azelőtt, hogy az összes amerikai tanácsadó erő elhagyta volna az iraki egységeket, úgy találták, hogy sok egységben katonai megbízások és pozíciók váltak eladóvá. Hűségük felekezeti és etnikai hovatartozás szerint megosztott.⁴⁶ Ezeket a problémákat tetézte az a tény, hogy a külső tanácsadói erőfeszítések és az iraki kormány nem tudott hatékony kapcsolatot teremteni a rendőrség, az igazságszolgáltatás és a bíróságok között, valamint megszorodtak a fogva tartással és a vallomáson alapuló igazságszolgáltatással való visszaélések. Az iraki egységek is korlátozott hajlandóságot mutattak az Egyesült Államok által átadott létesítmények fenntartására.⁴⁷ Az ISF az Egyesült Államok kilépése után tapasztalt problémáinak egy része abból a tényből fakadt, hogy az USA túl sok saját megközelítést próbált ráerőltetni a katonai fejlesztésre az iraki struktúrában, míg az országból hiányoztak a belső ösztönzők – és a fékek és ellensúlyok –, amelyek szükségesek lettek volna ahhoz, hogy működjenek, miután az amerikai tanácsadók elmentek. Vietnámhoz és Afganisztánhoz hasonlóan az Egyesült Államok is sok mindent elért, de túl sokat próbált túl gyorsan tenni, nagyobb hangsúlyt fektetve a számokra, mint a minőségre. A sikeres haderő felépítése azonban sokkal tovább tart, mint amennyit az amerikai hadsereg rászánt, erőfeszítései pedig a meglévő katonai kultúrák és rendszerek átalakítására irányultak – ahelyett, hogy javításra fókuszáltak volna –, így gyakran kontraproduktívnak bizonyultak.⁴⁸ Az ISF gyakran könnyebbnek találta a múltba való visszatérést, mint elfogadni az amerikai katonai modelleket. Irak politikai vezetése ragaszkodott ahhoz, hogy megismételje Szaddám Huszein erőfeszítéseit a politikai ellenőrzés érvényesítésére, a formális parancsnoki lánc megkerülésére és a kezdeményezés korlátozására a parancsnoklás minden szintjén. Irak az iráni–iraki háború nyolc éve során kialakította saját katonai kultúráját és rendszereit, így az Egyesült Államok parancsnoki kultúrájának megteremtése sokkal nehezebbnek bizonyult, és nem tudta túlélni az amerikai tanácsadók távozását és befolyásuk elvesztését. Az iraki erők félúton kerültek az amerikai rendszer és saját rendszerük közé, miközben egyre inkább átpolitizálódtak. Hiányzott a hatékony katonai vezetés, még az egységes felekezeti összetételű egységekben is a megosztott törzsi és családi lojalitás rendszeresen felülírta az állam és a katonai parancsnokság iránti lojalitást. A katonai vezetői pozíciók lehetőséget biztosítottak a magas rangú személyzet számára, hogy megszállásukat a hatalmi bázisukat – a magas rangú parancsnokok hatalmuk és befolyásuk fenntartása érdekében felhalmozták az ellátmányt, amely a bürokratikus belharcok

⁴⁵ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 11.

⁴⁶ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 18.

⁴⁷ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 19.

⁴⁸ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 19.

tárgyává vált. Az Egyesült Államok vietnámi és afganisztáni tapasztalataihoz hasonlóan Irak példája is azt mutatta, hogy az Egyesült Államoknak sokkal kevésbé ambiciózusnak kellett volna lennie az ország megváltoztatásában, és sokkal inkább hajlandónak kellett volna lennie arra, hogy a dolgokat az irakiak saját módjára tegye. Sokkal érzékenyebbnek kellett volna lennie arra a tényre, hogy a katonai erők kiépítésére irányuló erőfeszítések elkerülhetetlenül kötődnek az ország politikai, etnikai, felekezeti küzdelmeihez. Sokkal világosabban el kellett volna különítenie a katonai és a rendőri erőket, és fel kellett volna ismerniük, hogy a nyugati típusú rendőri erők kiépítésére irányuló erőfeszítések csak akkor lehetnek sikeresek, ha a rendőrség az igazságszolgáltatási rendszer és a kormányzat működő, az emberek lojalitását élvező keverékének részévé válik.⁴⁹ Amikor 2013 decemberének végén komoly szunnita felkelések kezdődtek, Núri al-Málíki miniszterelnök a hadsereg kivonásával és a rendőrség elhagyásával próbálta korrigálni az állami fegyveres erők által elkövetett múltbeli elnyomást. A végeredmény az lett, hogy a biztonsági erők gyorsan összeomlottak, és ezzel megerősítették az al-Káidát és más szélsőségeket, illetve fegyveres csoportokat.⁵⁰ Az ISF által elkövetett hatalmi visszaéléseket az EUAA 2022-ben megjelent Irakra koncentrált országinformációs kiadványa jelentős menekülési indokként jelöli meg. Megjegyzi azonban, hogy a hivatalos állami erők és a nem állami erők közötti különbségtétel nem mindig egyértelmű.⁵¹

Irak biztonsági architektúrája

Irak biztonsági architektúrája összetett: gyenge képesség, széttagoltság, valamint külföldi befolyás jellemzi, amelyet tovább nehezít a kölcsönös bizalmatlanság és a szunnita lakosság alulreprezentáltsága. A szövetségi Irakban négy biztonsági intézmény működik a miniszterelnök irányítása alatt. Iraki biztonsági erőknek (ISF) nevezzük azon hivatalos katonai és biztonsági erőket, amelyek a védelmi minisztériumnak, a belügyminisztériumnak és a minisztertanácsnak számolnak be. A védelmi minisztérium magában foglalja a szárazföldi erőket, továbbá az iraki haditengerészetet, az iraki légierőt, az iraki hadsereg légi közlekedését és az iraki légvédelmet is.⁵² Másodszor a belügyminisztérium, amely magában foglalja a gyors reagálású vagy katasztrófaelhárítási osztályt, a szövetségi rendőrséget és a határőrséget,⁵³ harmadszor pedig a Terrorelhárítási Szolgálat és végül a *Hashd al-Shaabi*.⁵⁴ Az első három kategóriára az iraki biztonsági erők megnevezéssel hivatkozunk.⁵⁵ Az ISF

⁴⁹ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 19.

⁵⁰ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 46.

⁵¹ EUAA 2022: 71.

⁵² DURY-AGRI – KASSIM – MARTIN 2017: 60.

⁵³ Feladata a személyek és áruk Irakba irányuló, onnan kiinduló és az iraki határokat átlépő mozgásának figyelemmel kísérése és ellenőrzése, és ez bizonyos terrorizmusellenes feladatokat is magában foglal.

⁵⁴ A Hashd al Shaabi, összetett ernyőszervezetnek tekinthető, amely számos különböző milíciából áll.

⁵⁵ EUAA 2022: 71.

formális katonai és biztonsági erőkből áll, amelyek mind a védelmi minisztérium és a belügyminisztérium alá tartoznak.⁵⁶

A védelmi minisztérium alá tartozó Közös Műveleti Parancsnokság (JOC)⁵⁷ az ISF vezetésének legmagasabb központja, és felügyeli az összes műveleti parancsnokságot. A JOC gyakran átveszi a műveleti parancsnokság és az annak alárendelt egységek közvetlen irányítását biztonsági válságok vagy jelentősebb műveletek során, mint például a moszuli Iszlám Állam-ellenes művelet esetében történt. A regionális műveleti parancsnokságok állandó műveleti szintű parancsnokságokként működnek, amelyek egy földrajzilag behatárolt felelősségi területen belül felügyelik az ISF minden típusát.⁵⁸

Megalakítása után a belügyminisztérium és annak különböző rendőri szervei vették át a belbiztonság felügyeletét. Hírszerzési szempontból a rendőri szerv vette át a Szaddám alatt kialakított belbiztonsági szolgálatok sokaságának feladatait.⁵⁹ A belügyminisztérium alá tartozó szövetségi rendőrség a közrendre összpontosít, szemben a nemzetbiztonsággal. A szövetségi rendőrség egy csendőrségjellegű szerv, képességei a hadsereg és a helyi rendőrség közötti spektrumra esnek. Egységei páncéltörő rakétákkal, gyalogsági harcjárművekkel (például orosz BMP-2-vel) és nehézfegyverekkel felszerelt teherautókkal rendelkeznek. Tartományi szinten toborozzák őket.⁶⁰ A sürgősségi rendőrzászlóalj a helyi rendőrség helyi harci alakulatai, amelyek a tartományi rendőri parancsnokságokhoz kötődnek, a szövetségi rendőrség vezetése alá tartoznak.⁶¹ Nagyrészt tartományi rendőri erőkbe szerveződött, és járőröző rendőröket, közlekedési rendőröket, rendőrőrök személyzetét és számos különleges egységet foglal magában, feladatuk a jogállamiság érvényesítése, a helyi biztonság biztosítása. Ezek az erők az amerikai harcoló erők 2011. végi távozása után tartományi és helyi szinten egyre inkább átpolitizálódtak. A beosztások és előléptetések gyakran inkább a helyi, nemzeti és szektáriánus beállítottságon, mintsem a szakértelemen alapultak. Ráadásul a rendőri tevékenység gyakran a helyi hatalomgyakorlóknak vagy azoknak kedvezett, akik meg tudták fizetni a nyomozásokat és a rendőri tevékenységet.⁶² Az iraki szövetségi rendőrség az iraki biztonsági szolgálatok kulcsfontosságú félkatonai eleme, amely többek között a felkelés elleni műveletekre specializálódott elemekből áll. 2009-ig jelentős szektás visszaéléseket követett el egy nagyrészt síita erő. Erői páncélzattal, kézfegyverekkel, közepes géppisztolyokkal és rakétagránátokkal vannak felszerelve. Vannak motorizált egységek is némi könnyű páncélzattal, valamint pick-up teherautókkal. Rendelkezik robbanószerkezetek hatástalanítására szakosodott csapatokkal.⁶³ A Gyors re-

⁵⁶ EASO COI 2019: 23.

⁵⁷ Joint Operations Centre.

⁵⁸ DURY-AGRI – KASSIM – MARTIN 2017: 12.

⁵⁹ STRATFOR 2012.

⁶⁰ DURY-AGRI – KASSIM – MARTIN 2017: 24.

⁶¹ DURY-AGRI – KASSIM – MARTIN 2017: 28.

⁶² CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 50.

⁶³ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 48.

agálású Osztály vagy a Katasztrófaelhárítási Osztály egy mobil, különleges műveleti haderő szintén a belügyminisztérium irányítása alatt. Részt vettek a Moszul visszafoglalására irányuló műveletekben, azonban a belügyminisztérium, nem pedig a honvédelmi minisztérium parancsnoki lánc alatt maradt. Az egység szoros kapcsolatban áll a *Badr* hadtesttel.⁶⁴

Az Amerikai Egyesült Államok által képzett Terrorelhárítási Szolgálat (CTS)⁶⁵ Irak legképzettebb és legelismertebb biztonsági ereje az Iszlám Állam ellen tett erőfeszítései és jelentős veszteségei után is.⁶⁶ A CTS a Miniszterek Tanácsához tartozó erő, a honvédelmi minisztériumon és a belügyminisztériumon kívül létezik. A CTS közvetlenül a miniszterelnökhöz tartozik, ő koordinálja a műveleteket a Közös Műveleti Parancsnoksággal. Az Egyesült Államok Különleges Műveleti Erői képezték ki a CTS-t a kezdetektől 2017-ig, még az Egyesült Államok 2011. decemberi kivonulása után is. Az ISF a CTS-t mint elit könnyűgyalogsági erőt használja legfontosabb műveleteihez, beleértve a zöld zóna védelmét. A CTS egyedi felekezeti és etnikai sokszínűségében, valamint az amerikai kiképzőkkel való hosszú kapcsolatukból fakadó professzionalizmusa miatt, amely felülmúlja Irak többi biztonsági ágát. A CTS három különleges műveleti⁶⁷ egységből áll. Az első számú, leghatékonyabb egység, amely Golden Division néven ismert, az Iszlám Állam elleni hadműveletek fontos szereplője volt.⁶⁸ A Terrorelhárító Szolgálat 10 000-12 000⁶⁹ fős állománya csak egy hadosztály méretű katonai egység, de rendkívül kompetens, az amerikai érdekekhez szorosan igazodónak tekintik, és jól teljesített az Iszlám Állam elleni harcban.⁷⁰ A *Dawa*⁷¹ politikai párt, amely nem rendelkezett saját katonai szárnnyal, kezdetben kivételként tűnt fel az iraki politikában. A *Dawa* vezetőjének és Nüri al-Málik miniszterelnöknek azonban szüksége volt a kényszerítő hatalomhoz való kivételes hozzáférésre, így 2007-ben létrehozta a főparancsnoki tisztséget, és a védelmi minisztérium dandárjait a parancsnoksága alá rendelte. Miniszterelnökként személyesen vette át az irányítást a terrorizmusellenes szolgálat felett, amelyet 2003-ban az amerikai védelmi miniszter és a Központi Parancsnokság (CENTCOM) hozott létre. E lépések révén al-Málik személyes és elszámoltathatatlan irányítást szerzett a Terrorelhárító Szolgálat „Arany Hadosztályai” – az Egyesült Államok által kiképzett és támogatott, magasan specializált iraki erők – egy része felett. Hozzáférést szerzett több olyan fegyveres csoporthoz is, amelyek végül ma a *Hashd al-Shaabi*-t alkotják, amely 2014-ben jött létre válaszul az Iszlám Állam tevékenységére.⁷² A belügyminisztérium, az iraki félkatonai erők és az iraki rendőri erők továbbra is az iraki terrorizmus

⁶⁴ DURY-AGRI – KASSIM – MARTIN 2017: 27.

⁶⁵ Counter Terrorism Services.

⁶⁶ LAWLOR-DAVISON 2020: 22.

⁶⁷ ISOF: Iraqi Special Operation Forces (Különleges Műveleti Erők).

⁶⁸ DURY-AGRI – KASSIM – MARTIN 2017: 11.

⁶⁹ 2019-ből származó adat.

⁷⁰ SARDAR – VAN VEEN 2019.

⁷¹ Siita iszlamista politikai párt.

⁷² MANSOUR 2023.

elleni küzdelem és a belső biztonsági erők kritikus részét képezik, de egyben az iraki biztonsági erők legkorruptabb és legelnyomóbb elemei is.⁷³ Az IISS Military Balance 2023-as kiadása arról számolt be, hogy a már 40 millió fős lakosságot is meghaladó ország 193 000 aktív katonával (180 000 fős szárazföldi haderő, ezen belül a Terrorelhárítási Szolgálat, ezen kívül 3 000 fő haditengerészet, 5 000 fős légvédelem és 5 000 fős légierő) rendelkezik. Csendőrsége a félkatonai szolgálatban állókkal együtt 266 000 fős (amelyből 180 000 fő a *Hashd al-Shaabi* állományába tartozik, 36 000 fő pedig az iraki szövetségi rendőrséghez).⁷⁴ A CIA Factbook adatai alapján a védelmi minisztérium alá tartozó személyi állomány körülbelül 200 000 fős (190 000 fő a szárazföldi, valamint a különleges erökhöz tartozik; 5 000 fő a haditengerészethez; 5 000 fő légierőhöz, illetve a légvédelmi erökhöz); körülbelül 25 000 fő a nemzeti szintű biztonsági erők állománya. Becslések szerint 125 000 fő a *Hashd al-Shaabi*, a *pesmerga* erők állománya pedig körülbelül 150 000 fő.⁷⁵

Az iraki biztonsági erők (ISF) irányítják Irak nagy részét, kivéve a Kurdisztán régiót. Egyes területeken az ISF csak névleges irányítást gyakorol, míg a gyakorlatban az irányítás a *Hashd al-Shaabi*-é. Az iraki állami erők az ISF, a *pesmerga* néven ismert kurd erökből és az úgynevezett *Hashd al-Shaabi*-ből állnak, amelyek magukban foglalnak síita, szunnita törzsi és különböző kisebbségi milíciákat.⁷⁶ Az iraki *Hashd al-Shaabi* eredetileg az Iszlám Állam elleni harcra alakult, de a „kalifátus” területi vereségét követően megpróbálta fenntartani és növelni a tekintélyét. Az ernyőszervezet az Ali al-Szisztáni⁷⁷ nagyajattollah által 2014-ben kiadott, a védekező küzdelemre vonatkozó fatwát követően alakult meg, amely az iraki férfiakat szólította fel az Iszlám Állam elleni harcra. A harcosok közül sokan, akik Szisztáni felhívására válaszoltak, csatlakoztak a már korábban is létező milíciákhoz, amelyek eredetileg Irak 2003-as invázióját követő amerikai megszállással szembeni ellenállásra alakultak. Ezeket a milíciákat az iráni rezsim finanszírozta és képezte ki. Az ISF más, nacionalista elemeit egy rövid időre háttérbe szorította a PMF-csoportok látványos felemelkedése, amelyek az Iszlám Állam elleni harci sikerek révén szereztek presztízszt, miközben kitöltötték a megfogyatkozott iraki hadsereg által hagyott űrt. Haider al-Abadi⁷⁸ akkori miniszterelnök 2016-ban elrendelte a PMF hivatalos integrációját az ISF-be. Ezt az integrációt soha nem hajtották végre teljes mértékben, továbbra is túlnyomórészt az iraki állami ellenőrzésen kívül maradtak.⁷⁹ Az amerikai csapatok Irakból való kivonása pozitívan befolyásolta az iráni támogatású milíciák jelenlétét

⁷³ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 45.

⁷⁴ IISS 2023: 328–329.

⁷⁵ CIA Factbook online.

⁷⁶ EASO 2019: 23.

⁷⁷ A síita muszlim vallási vezetők körében napjainkban a legmagasabb tisztséggel és befolyással az iraki Ali al-Szisztáni rendelkezik, aki a transznacionális síita hálózat vezető személyisége. Szisztáni jelentős szerepet játszott Irak Szaddám Huszein után kibontakozó politikai fejleményeiben. Korábban már két alkalommal is jelölték Nobel-békedíjra, eddigi tevékenységével tágabb összefüggésben hozzájárult az arab világ demokratikus mozgalmához.

⁷⁸ Haider al-Abadi (1952–) Irak miniszterelnöke 2014–2018 között.

⁷⁹ LAWLOR–DAVISON 2020: 22.

és terjeszkedését az országban.⁸⁰ Az iraki milíciák Iszlám Állam elleni hatékonyságának fokozására tett erőfeszítéseinek részeként Irán támogatásával 2014 júniusában határozottan szorgalmazta egy új, síita ernyőszervezet létrehozását. Az önálló identitású milícia, a *Hashd al-Shaabi* kezdetben nagyrészt síita milíciákból állt. Bár a *Hashd al-Shaabi* hivatalosan az iraki miniszterelnök irányítása alá tartozik, néhány síita milíciát közvetlenül Irán vezet.⁸¹ Bár a síiták egy része hűséges volt Ali al-Szisztáni iraki nagyajattollahhoz és Muqtada asz-Szadrhoz,⁸² e milíciák többsége Irán befolyása alá került.⁸³ Létrejött kapcsolódik mind a síiták Szaddám Huszein alatti iraki biztonsági erők általi történelmi elnyomásához, mind pedig az iraki hadsereg Iszlám Állam elleni kudarcához.⁸⁴ A komplex szervezet nagyrészt három fő csoportra oszlik, amelynek legmeghatározóbb részét Irán által támogatott milíciák alkotják, amelyek szoros kapcsolatokat ápolnak Iránnal és annak biztonsági apparátusával, különösen az Iráni Forradalmi Gárda Hadtesttel. Ezeket a milíciákat tartják a legaktívabbnak és legeredményesebbnek Irakban. A milíciák közé főleg olyan befolyásos csoportok tartoznak, mint a *Badr*-hadest, az *Asaib Ahl al-Haqq*,⁸⁵ a *Kataib Hezbollah*⁸⁶ és a *Saraya Talia al-Khorasan*.⁸⁷ Más, a síita politikai pártokhoz igen, de Iránhoz nem kötődő milíciák, például Muqtada asz-Szadr populista síita hitszónok követői (milíciája a *Saraya al-Salam*), továbbá Ali asz-Szisztáni nagyajattollahhoz (Irak legnagyobb tiszteletben álló síita tekintélyéhez) kötődő kisebb csoportok alkotják.⁸⁸ Az úgynevezett *hawza* milíciák, amelyek a nedzsefi székhelyű nagyajattollahhoz kötődő kisebb csoportok, nem állnak kapcsolatban politikai pártokkal.⁸⁹ Az Irán által támogatott milíciák műveletei és bevetése Irakban több célt szolgálnak: a valós fenyegetések (például az Iszlám Állam) leküzdését, illetve Irán biztonsági céljainak teljesítését. Ezek a célkitűzések gyakran egybeestek az iraki állam célkitűzéseivel, és időnként átfedésben voltak az Egyesült Államok céljaival. Azáltal, hogy beágyazódnak az iraki állam kialakulóban lévő biztonsági struktúrájába, ezek a milíciák jelentős biztonsági és politikai előnyöket⁹⁰ biztosítanak Iránnak a riválisok semlegesítésén túl.⁹¹ Különböző iraki csoportok sokasága alkotja a *Hashd al-Shaabi*-t, amely a felsoroltakon kívül magában foglal további iraki vallási elöljárókat, iraki tör-

⁸⁰ EUAA 2022: 39.

⁸¹ EUAA 2022: 72.

⁸² Asz-Szadr iraki politikus, hitszónok. 2003-tól síita harcosokat vezetett az amerikai erők ellen az invázió után, kultuszszerű követőtáborot gyűjtött.

⁸³ IISS 2019.

⁸⁴ SARDAR – VAN VEEN 2019.

⁸⁵ Az *Asa'ib Ahl al-Haq* egy radikális iraki síita politikai párt és aktív félkatonai csoport. Az AAH-t az iráni Quds Force finanszírozza, képezi ki, szereli fel és irányítja.

⁸⁶ A *Kata'ib Hezbollah* – vagy a *Hezbollah zászlóalj* – egy radikális iraki síita félkatonai csoport, amely az Irán által támogatott Népi Mobilizációs Erők része.

⁸⁷ *Saraya al-Khorasani* egy 2013-ban alakult síita iszlamista milícia, amely többek közt részt vesz a szíriai polgárháborúban.

⁸⁸ EUAA 2021: 54.

⁸⁹ EUAA 2022: 72.

⁹⁰ Ezek közé tartozik többek között egy területi folyosó létrehozása Irán és Libanon között, valamint annak biztosítása, hogy Irak területét ne lehessen felhasználni Irán szuverenitásának veszélyeztetésére.

⁹¹ IISS 2019.

zseket és iráni szereplőket. A *Hashd al-Shaabi* nem garantálja az iraki állambiztonságot, mert megkérdőjelezi az iraki kormány monopóliumát az erőszak alkalmazásában, még akkor is, ha összetett struktúrákon keresztül névlegesen integrálódnak az államba.⁹² Az iraki kormány 2016 decemberében törvényt fogadott el, amely beépítette őket az iraki fegyveres erőkbe, hogy nagyobb központi kormányzás alá helyezze őket.⁹³ A szervezet növekvő jelentősége bizonyos értelemben Irak 2003 óta tartó, a síita uralom irányába történő elmozdulását tükrözi.⁹⁴

A *pesmergák* létrehozása egyértelmű válasz volt Szaddám Huszein iraki kurdok elnyomására. Amikor az Öbölháborút követően 1991-ben elrendelt repüléstilalmi zóna a kurdok számára enyhülést jelentett a rezsim elnyomása alól, a *pesmerga* gerillaegységeket könnyű gyalogsági erökké alakították át, amelyek feladata az iraki kurd területek belső és külső biztonságának biztosítása volt. A *pesmergák* egyszerre több egymással versengő identitás kifejezői: az egységes kurd szeparatizmus, a két politikai párthoz hű megosztott erő. A *pesmerga* például technikailag a Kurdisztáni Regionális Kormány *pesmerga* Minisztériumának parancsnoksága alatt áll, de a valóságban a Kurdisztáni Demokrata Párt és a Kurdisztáni Hazafias Unió pártokhoz tartozó erők mindegyike a saját politikai szervezetéhez tartozik. Továbbá mindegyik párthoz tartozó *pesmerga* erőnek vannak bizonyos kapcsolatai a térségben lévő külföldi érdekeltségekkel: a Kurdisztáni Hazafias Unióhoz tartozó erők közelebb állnak Iránhoz, míg a Kurdisztáni Demokrata Párthoz tartozó erő Törökországhoz kötődik.⁹⁵ A Kurdisztáni Régióban a két kormányzó kurd párt – a Kurdisztáni Demokrata Párt és a Kurdisztáni Hazafias Unió – megegyezett abban, hogy a szövetségi kormány nem tudja biztosítani a biztonságukat. Ezért szorgalmazták, hogy a 2005-ös iraki alkotmányba olyan cikkelyek kerüljenek, amelyek biztosítják politikai autonómiájukat, és biztosítják, hogy a *pesmerga* parancsnoki láncolata szilárdan a regionális kormányhoz tartozzon. A 117–122. cikkely kimondta, hogy a szövetségi régiók, például Kurdisztán, felelősek lesznek „a régió belső biztonsági erőinek, például a rendőrségnek, a biztonsági erőknek és a régió őrségének létrehozásáért és megszervezéséért”. 2009-ben a Kurdisztáni Regionális Kormány (KRG) létrehozta a *pesmerga*-ügyek minisztériumát, amely a két kurd párt haderejét igyekezett integrálni. Miközben a kormányzó kurd pártok a KRG alatt felépítették állami struktúrájukat, az új államban is meg akarták tartani a kényszerítő hatalom feletti magánellenőrzést. Ezért ők is elutasították a *pesmerga* erők integrálását a regionális kormány minisztériumába, ehelyett megtartották őket magánereiként.⁹⁶ A kurdisztáni regionális kormány⁹⁷ kizárólagos felelősséget vállal Iraki Kurdisztán biztonságáért, fegyveres ereje a *pesmerga* haderő. A *pesmergák* a regionális kormány saját felügyelete alatt álló kurd fegyveres erők, amelyek Iraki Kurdisztán rendjének fenntartásáért felelősek.

⁹² DURY-AGRI – KASSIM – MARTIN 2017: 8.

⁹³ IISS 2019.

⁹⁴ SARDAR – VAN VEEN 2019.

⁹⁵ SARDAR – VAN VEEN 2019.

⁹⁶ MANSOUR 2023.

⁹⁷ Kurdistan Regional Government.

A Kurdisztáni Demokrata Párt (KDP) és a Kurdisztáni Hazafias Unió (PUK) milíciái (de facto) szintén a *pesmerga* erők részei. Mindazonáltal a belügyminisztérium alá tartoznak, így polgári rendészeti és katonai funkciót is ellátnak. Fontos megjegyezni tehát, hogy Iraknak van egy különálló, a Kurdisztáni Regionális Kormány (KRG) ellenőrzése alatt álló, *pesmerga* nevű hadereje is. Ezen erők különböző katonai és félkatonai elemeit a KRG *Pesmerga*-ügyek minisztériuma felügyeli, amely a KRG védelmi minisztériumaként működik. Ezeknek a *pesmerga* erőknek vannak olyan elemei, amelyek a múltban részt vettek a központi kormányerőkkel folytatott műveletekben, de nem egyesültek velük.⁹⁸ Míg a *Hashd al-Shaabi*, akárcsak a Terrorrelhárító Szolgálat, közvetlenül a miniszterelnöknek, addig a kurd *pesmerga* a bagdadi védelmi minisztérium helyett a Kurdisztáni Regionális Kormányhoz tartozik. Ezek a párhuzamos erők egy többpólusú biztonsági katonai architektúrát alkotnak, ami elkerülhetetlenül felveti a kérdést, hogy miként lehet Irakban a biztonsági ágazat fejlesztését úgy irányítani, hogy az jobban reagáljon az ország számtalan politikai és biztonsági problémájára.⁹⁹

Az iraki hírszerző szolgálatok

Irak első hírszerző ügynökségét, az Általános Biztonsági Szolgálatot (GSS) 1921-ben hozták létre az akkori brit mandátum alatt álló Mezopotámiában. A szolgálat 2003-ig Irak legnagyobb hírszerző szerve maradt, és bár jelentőségét veszítette a Szaddám Huszein által létrehozott konkurens szervezetekkel szemben, a helyébe lépő szervezetek létrehozása után is megtartotta feladatait, és a legtöbb nyomozást folytatta. Irak 1932-es függetlenné válása után létrehozta a Katonai Hírszerzési Igazgatóságot (MID). Az Általános Biztonsági Szolgálathoz képest ez jobban összpontosított a felkelés elleni küzdelemre, feladata az ország határvidékein élő etnikai csoportok (északon a kurdok, délen a síiták) megfigyelése volt a militáns mozgolódás jelei miatt. Amikor a *Baasz*-kormány 1968-ban átvette az iraki hatalmat, mindkét intézményt megtartotta, és elkezdte kialakítani a világ egyik leghatalmasabb biztonsági szolgálatát. Az új iraki hírszerző apparátus intézményesítése Szaddám Huszein bukása után összetett folyamat volt. Huszein rezsimjének 2003-as bukása és az iraki állam ezt követő teljes újjáépítése bizonytalan időszakot eredményezett az ország hírszerző közösségében, mivel több etnikai-szektáriánus frakció versengett az irányításért. Irak első számú prioritása egy működő hírszerző apparátus kiépítése, majd a belső biztonság fenntartásához szükséges kiterjedt hírszerzési hálózatok kiépítése volt. Az etnikai-szektáriánus törésvonalak mentén kialakuló konfliktusok fenyegetése nagyobb figyelmet igényelt, mint a politikai konfliktusok, valamint az iraki biztonságot fenyegető dzsihadisták, törzsi csoportok, a szervezett

⁹⁸ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 53.

⁹⁹ SARDAR – VAN VEEN 2019.

bűnözés is szükségessé tette a hírszerző szolgálatok mielőbbi felállítását. A Szaddám utáni Irak első teljes értékű hírszerző szerve az Iraki Nemzeti Hírszerző Szolgálat (INIS)¹⁰⁰ lett. Az INIS alapszabálya lehetővé teszi számára, hogy belföldön és külföldön egyaránt hírszerzési információkat gyűjtsön, és elsődleges prioritása az iraki különböző lázadó csoportokba való beszivárgás és azok megismerése (amelyek közül néhányat vélhetően az iraki hadseregből és biztonsági szolgálatokból 2003-ban kivált tisztek irányítottak). Míg a CIA Bagdadban hozta létre legnagyobb tengerentúli állomását, kevés képességgel rendelkezett a zöld zónán kívüli területek elérésére, ott az INIS játszott fontos szerepet.¹⁰¹

Az Iraki Nemzeti Hírszerző Szolgálatot (INIS) hivatalosan 2004 áprilisában hozták létre az amerikai Központi Hírszerző Ügynökség (CIA) segítségével. A szolgálatba Szaddám feloszlatott biztonsági apparátusából toborozták a junior és középszintű tiszteket.¹⁰² Az INIS a (Nemzet)Biztonsági Minisztérium közvetlen felügyelete alá tartozik.¹⁰³ A Nemzetbiztonsági Minisztériumot (MoNS) 2006-ban hozták létre, amikor a CIA még szoros kapcsolatban állt az iraki hírszerzéssel. Azóta sííta irányítású szolgálat lett.¹⁰⁴ A szolgálat (INIS) hírszerzési és biztonsági eszközöket alkalmaz tudományos módszerekkel, hogy megóvja az államot az olyan fenyegetésektől, amelyek célja az állam egységének aláásása, a társadalom biztonsága és stabilitása, valamint célja az állam egyéb alapvető érdekeinek fejlesztése, együttműködve más érintett szervekkel.¹⁰⁵ A szolgálat polgári hírszerző és elhárító nemzetbiztonsági szervezet, amely a kormány közvetlen irányítása alatt áll, rendeltetése az információszerzés és a kormány tájékoztatása, feladata az ország nemzetbiztonságát veszélyeztető kihívások elleni fellépés, a terrorizmus- és a felkelésellenes harc, a tömegpusztító fegyverek proliferációjának megakadályozása, a kábítószer-termelés és -kereskedelem felszámolása, a szervezett bűnözés elleni harc és a kémelhárítás.¹⁰⁶ Núri al-Málíki miniszterelnök tovább erősítette az iraki hírszerzés feletti ellenőrzését azáltal, hogy létrehozta a miniszterelnöknek alárendelt Információs és Biztonsági Hivatalt, valamint a védelmi minisztériumhoz tartozó Hírszerzési és Biztonsági Főigazgatóságot (DGIS). Székhelye Bagdadban van, feladatai közé tartozik a hírszerzés gyűjtése és terjesztése, a képi és térképezési képességek fejlesztése, valamint a biztonsági erők támogatása arab nyelvű térképekkel és képi termékekkel.¹⁰⁷ Ezen túlmenően, az olajrendőrségnek is van hírszerzési osztálya, valamint az Egészségügyi Minisztériumnak is van, és az egyetemekhez is tartozik egy hírszerzési osztály. A rendőrségnek van egy idegenforgalomra és régiségekre szakosodott

¹⁰⁰ Iraqi National Security/Intelligence Service, lásd: www.nss.gov.iq/

¹⁰¹ STRATFOR 2012.

¹⁰² CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 52.

¹⁰³ BÉRES 2018: 209.

¹⁰⁴ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 52.

¹⁰⁵ Lásd: www.nss.gov.iq/

¹⁰⁶ BÉRES 2018: 209.

¹⁰⁷ BÉRES 2018: 209.

hírszerző egysége.¹⁰⁸ Emellett az iraki haderő is rendelkezik hírszerző és elhárító-képességekkel, a vezérkari főnök alárendeltségében. A Katonai Hírszerző Igazgatóságot (DIMI) A védelmi minisztériumon belül hozták létre 2004 után, a haderő újjászervezését követően. Mindhárom haderőnemen belül működik mind a szárazföldi, mind a légi, mind a haditengerészet kötelékében belül.¹⁰⁹

Az *Asayish* Iraki Kurdisztán hírszerző ügynöksége, amely „a régió belbiztonságáért” felelős.¹¹⁰ A kurdisztáni régióon belül a tartományi rendőrség feladata a hagyományos polgári és közlekedési jogérvényesítés és a létesítmények védelme. Hozzájuk tartoznak az általános rendőri feladatok, a járőrözés és a kisebb bűncselekmények kivizsgálása, valamint számos adminisztratív feladat.¹¹¹ A Kurdisztáni Demokrata Párt (KDP) és a Kurdisztáni Hazafias Unió (PUK) saját hírszerzési hálózattal rendelkeznek saját érdekeik védelmében. A KDP rendelkezik a Kurdisztáni Védelmi Ügynökséggel, amelyet Maszrúr Barzani,¹¹² a KDP vezetőjének, Maszúd Barzaninak¹¹³ fia vezet. A Kurdisztáni Hazafias Unió hírszerző szolgálatát Információs Apparátusnak hívják. Mindkettő elsősorban egyfajta titkosrendőrségként tevékenykedik a kurd régióban, de kollektív tevékenységüket egészen Bagdadig kiterjesztik. Együtt is dolgoznak, a hivatalos *Asayish*-ban, a Kurdisztáni Regionális Kormány hírszerzési ügynökségében.¹¹⁴

A 2003 utáni Irakban az amerikai és nemzetközi politikai döntéshozók az állam legitimerőszak-monopóliumának megteremtését hangsúlyozták. A különböző félkatonai erők integrálását szorgalmazták a központi és a kurd regionális kormányzatba. Ez a logika azonban ellentmondott a 2003 utáni iraki állam alapjainak, ahogyan az kialakult. Irak új uralkodói olyan politikai rendszert építettek ki, amely az elit érdekeit szolgálta, nem pedig az iraki népet. Ez a rendszer 20 éven keresztül ellenállónak bizonyult. Valószínűleg továbbra is megmarad, részben azért, mert az erőszak elterjedtsége biztosítja, hogy az alulról jövő reformmozgalmak, mint például a 2019-es *Tisrín*-¹¹⁵ tüntetések, ne tudják könnyen visszafordítani a rendszert. Mint ilyen, bár a hadsereg 2003 utáni feloszlása és az azt követő magánhadseregek elszaporodása egy gyenge és inkoherens iraki államot látszik mutatni.¹¹⁶ Irakban, ahol a felekezeti, etnikai és politikai megosztottság nagy, a riválisokkal való versenyben a legjobb in-

¹⁰⁸ CORDESMAN–KHAZAI–DEWIT 2013: 53.

¹⁰⁹ BÉRES 2018: 209.

¹¹⁰ EUAA 2022: 75.

¹¹¹ EUAA 2022: 75.

¹¹² Maszrúr Barzani (1969–) kurd politikus, a Kurdisztáni Régió, Irak autonóm régiójának miniszterelnöke 2019 júniusa óta a Kurdisztáni Demokrata Párt tagjaként.

¹¹³ Maszúd Barzani (1946–) kurd politikus, a Kurdisztáni Demokrata Párt vezetője, és 2005 és 2017 között Irak Kurdisztáni Régiójának elnöke.

¹¹⁴ STRATFOR 2012.

¹¹⁵ Az „októberi” mozgalom, amelyet Irakban *Tisrín*-mozgalomként neveztek el, a 2019–2021-es iraki tiltakozások során jött létre. A tüntetők a munkalehetőségek növelését, jobb szolgáltatásokat, a korrupció megszüntetését, valamint előrehozott választásokon politikai reformot követeltek. Az állami biztonsági erők több alkalommal is erőszakkal válaszoltak a tüntetőkkel szemben.

¹¹⁶ MANSOUR 2023.

formációk birtoklása a hatalom megszerzésének elsődleges eszköze. Ez az a kihívás, amellyel az állami hírszerző apparátusnak elsődlegesen szembe kell néznie.¹¹⁷

Összegzés

2014-ben az Iszlám Állammal való harcok során az iraki haderő jelentősen meggyengült, ám azóta újra felerősödött. Az ellenállásban nagy szerepet játszottak a kurdok (2016-ban Moszulban komoly koordinációra került sor az iraki és kurd erők között), akik kiképzést és felszerelést kaptak a nyugati országoktól, segítségükkel sikeres terrorellenes műveleteket hajtottak végre.¹¹⁸ Irak legnagyobb kihívása jelenleg a 2006–2008 óta folyamatos szektariánus konfliktus. Az etnikai konfliktusok mellett továbbá etnikumon belüli, interetnikai feszültségekről is beszélhetünk.¹¹⁹ 2011 óta, de még inkább 2015 óta a tömeges tüntetések Irakban szinte évente előfordulnak. Az okok jól ismertek: az állam a politikai osztályok és a hozzájuk kapcsolódó szervezetek általi kifosztása miatt, a széles körű gazdasági és politikai jogfosztottság miatt, az iraki állam külföldi érdekeknek való alárendeltsége miatt, a közszolgáltatások és az állami intézmények kudarca miatt, valamint amiatt, hogy látszólag elkerülhetetlenül szegénynek kell lenniük egy olyan országban, amelynek gazdagnak kellene lennie. 2015-től kezdődően ezek a sérelmek, és nem az identitáson alapuló vagy szektaszpecifikus sérelmek váltak a tiltakozó mozgólódások elsődleges alapjává. A 2019-es tüntetések mértéke azt mutatja, hogy Irakban nem sikerült a 2003-as romokból működő és reprezentatív államot építeni.¹²⁰ 2003-ban Irak új elitje, amely óvakodott attól, hogy letegye a fegyvert, olyan államról tárgyalt, amelyben a végrehajtó hatalom szétterjedt a társadalomban, és a félkatonai csoportok virágzását engedélyezték. Az új bagdadi uralkodó elit nem volt hajlandó átadni fegyveres csoportjait az új kormánynak, ehelyett fenntartották a fegyverek feletti magánellenőrzést, gyengítve ezzel a kormányzati biztonsági ágazatot. Bár a *Hashd al-Shaabi*-t a parlament 2016-ban jogilag beolvasztotta az iraki fegyveres erők közé, és a Nemzetbiztonsági Tanács alá rendelte, a fő vezetői és döntéshozói gyakran ezeken az intézményeken kívül ültek.¹²¹ A 2021-es választásokat követő erőszakos cselekmények elhúzódó epizódja a 2003 utáni Irak mélyebb megosztottságát tükrözte, ahol a bizalmatlan politikai frakciók a hatalmuk és befolyásuk fenntartása érdekében a félkatonai magáncsoportokra támaszkodtak. Az évtizedes száműzetés után Bagdadba visszatérő iraki új vezetők 2003-ban – a kurd nacionalista és síita iszlamista pártok – az Egyesült Államok vezette Koalíciós Ideiglenes Hatósággal együttműködve konszenzuson, hatalommegosztáson alapuló politikai

¹¹⁷ STRATFOR 2012.

¹¹⁸ KIS-BENEDEK 2018: 128.

¹¹⁹ KIS-BENEDEK 2018: 128.

¹²⁰ HADDAD 2023.

¹²¹ MANSOUR 2023.

rendszert dolgoztak ki. Mivel félték attól, hogy egy olyan erős ember, mint a korábbi elnök, Szaddám Huszein, újra felbukkanhat a hadseregből, és bizalmatlanok voltak egymással szemben, az új elit nem volt hajlandó feladni az erőszakhoz való közvetlen hozzáférést. Ehelyett olyan államot építettek, amelyben két szektor – a kormány és a biztonsági apparátus – párhuzamosan működik, a fegyveres erő nem a kormányzat kizárólagos eszköze.¹²²

Irak amerikai megszállása során az Egyesült Államok és szövetségesei igyekeztek a fegyveres csoportokat egy központosított parancsnoki struktúra keretében integrálni az iraki kormányba. 2003 és 2011 között az Egyesült Államok vezette erőfeszítések az ország fegyveres erőinek újjáépítésére irányultak. Ezek az erőfeszítések azonban – amelyeket számos nemzetközi intézmény támogattott – ellentétesek a 2003 utáni állam egyik alapelvével: az iraki politikai elit biztosítékként elkülönítette félkatonai erőit a kormánytól. Az erőszakhoz való privát és közvetlen hozzáférés az államhatalom tárgyalásának fontos eszközévé vált. Különösen akkor, ha megkérdőjelezzük, ahogyan az a 2021. októberi választások után történt. Ugyanakkor ezek az elitek igyekeztek elfoglalni a kormány biztonsági apparátusát a rendfenntartástól a védelemig és a hírszerzésig. Az erőszaknak és a politikának ez a párhuzamos fejlődése áll Irak biztonsági paradoxonának középpontjában.¹²³ Moszul elfoglalása az iraki hadsereg kohézióját jelentősen megyengítette, világossá vált korrupció jellege, gyenge képzettsége. A mai iraki hadsereget a koalíciós erők képezték, NATO-kiképzési misszió keretében, köztük magyar katonákkal.¹²⁴ A jelenlegi iraki hadsereg kevésbé ütőképes, mint az Egyesült Államok által 2011-ben hátrahagyott hadsereg, és kevésbé lenne képes felvenni a harcot az újjáéledő Iszlám Állammal vagy más biztonsági fenyegetésekkel szemben. Az iraki hadsereg népszerűsége valószínűleg tovább csökkent, miután az iraki kormány a hadsereg erőit 2018-ban és 2019-ben a kormányellenes tüntetések erőszakos elfojtására használta. Az iraki hadsereg történelmileg a nemzeti büszkeség forrása volt, de már nem élvezzi az iraki nép bizalmát. Az iraki hadsereg Iszlám Állam elleni vegyes sikerei korlátozták az iraki hadsereg azon képességét, hogy az erőszak alkalmazásának monopóliumát biztosítsa Irakban. A hadsereg most megosztja a felelősséget a biztonság biztosításáért Irak számos részén a néha szabálytalan és rosszul képzett *Hashd al-Shaabi*-t alkotó milíciáival.¹²⁵

Felhasznált irodalom

BÉRES János (2018): *Külföldi nemzetbiztonsági szolgálatok*. Budapest: Zrínyi.

CIA: The World Factbook. Online: www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iraq/#military-and-security

¹²² MANSOUR 2023.

¹²³ MANSOUR 2023.

¹²⁴ KIS-BENEDEK 2018: 128.

¹²⁵ LAWLOR-DAVISON 2020: 22.

- CORDESMAN, Anthony H. – KHAZAI, Sam – DEWIT, Daniel (2013): *Shaping Iraq's Security Forces*. Center for Strategic and International Studies, 2013. december 13. Online: www.csis.org/analysis/shaping-iraqs-security-forces-0
- DENN, William J. (2017): *Muddling Through: An Analysis of Security Force Assistance in Iraq*. Kansas: School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College Fort Leavenworth. Online: <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/AD1038935.pdf>
- DURY-AGRI, Jessa Rose – KASSIM, Omer – MARTIN, Patrick (2017): *Iraqi Security Forces and Popular Mobilization Forces: Orders of Battle*. Institute for the Study of War (ISW).
- European Asylum Support Office (2019): *COI Report: Iraq – Security Situation*. Online: <https://doi.org/10.2847/204594>
- European Union Agency for Asylum (2021): *Country Guidance: Iraq*. Online: <https://doi.org/10.2847/08247>
- European Union Agency for Asylum (2022): *Country Guidance: Iraq*. Online: <https://doi.org/10.2847/122974>
- HADDAD, Fanar (2023): Perpetual Protest and the Failure of the post – 2003 Iraqi State. Online: *Jummar*, 2023. március 23. <https://jummar.media/en/3101>
- IISS The International Institute for Strategic Studies (2019): *Iran's Networks of Influence in the Middle East*. Online: www.iiss.org/publications/strategic-dossiers/iran-dossier/
- IISS The International Institute for Strategic Studies (2023): *The Military Balance*. London: Taylor and Francis Group. Online: <https://doi.org/10.4324/9781003400226>
- KIS-BENEDEK József (2018): *Katonai biztonság Marokkótól Iránig*. Budapest: Zrínyi.
- LAWLOR, Katherine – DAVISON, Ketti: (2020): *Iraq Is Fragile, Not Hopeless: How Iraq's Fragility Undermines Regional Stability*. Institute for the Study of War (ISW). Online: www.understandingwar.org/sites/default/files/Iraq%20is%20Fragile%2C%20Not%20Hopeless.pdf
- MANSOUR, Renad (2023): *The Political Logic Behind Iraq's Fragmented Armed Forces in: The State of Iraq – 20 Years After the Invasion*. *Middle East Report 306*. Online: <https://merip.org/2023/04/the-political-logic-behind-iraqs-fragmented-armed-forces/>
- SARDAR, Aziz – VAN VEEN, Erwin (2019): A State with Four Armies: How to Deal with the Case of Iraq. *War on the Rocks*, 2019. november 11. Online: <https://warontherocks.com/2019/11/a-state-with-four-armies-how-to-deal-with-the-case-of-iraq/>
- SIGIR (2013): *Learning from Iraq*. Online: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA587236.pdf>
- SIGIR (2009): *Hard Lessons*. Online: <https://apps.dtic.mil/sti/citations/ADA493696>
- STRATFOR (2012): *An Uncertain Future for Iraq's Intelligence Services*. Online: <https://worldview.stratfor.com/article/uncertain-future-iraqs-intelligence-services>

ABSTRACT

Actors of the Iraqi Security Forces

Henrietta BOSNYÁK

Twenty-one years ago, a multinational coalition led by the United States invaded Iraq. On March 20, 2003, a large multinational coalition force attacked Iraq as part of Operation Iraqi Freedom. Baghdad fell, and with it the regime of Saddam Hussein. Soon after, the Iraqi army was disbanded. The collapse of the Iraqi government and armed forces led to the deterioration of security and internal clashes throughout the country. Building and mentoring the local military and police has become a key mission for the military as a whole. The strategy used by US government forces in Iraq, shifts the emphasis from a threat-based strategy to a population-

based counterinsurgency strategy, which requires the integration of advisory teams at the tactical level into Iraqi military and police units.

Iraq's national security architecture remains complex: weak capability, fragmentation, and foreign influence are further complicated by mutual mistrust and the underrepresentation of the Sunni population. Today, the main defence forces of different sizes and capabilities have been formed of: the Counter Terrorism Service, the Iraqi Army, the Popular Mobilization Forces, the Kurdish Peshmerga forces, as well as the federal police under the Ministry of Interior. Nevertheless, the creation of a Shia-Sunni balance within the armed forces, as well as the integration of Iraqi militias into the Iraqi forces, is still an issue on the agenda.

Keywords: *Iraq, Kurdistan, army, armed forces, Hashd al-Shaabi*

A modern és posztmodern terrorizmus: változatos elkövetési módszerek és eszközök

FAGGYAS Attila¹ - RÉMAI Dániel²

A modern kori terrorizmus jelentős biztonsági kihívásokat jelent mind nemzeti, mind globális szinten. A terrorizmus folyamatosan változik és fejlődik, különös tekintettel az elkövetési formákra. A terrorizmus gyökerei és alapvető működése rendkívül egyszerű, ugyanakkor a terrorizmus jelensége rendkívül komplex és sokdimenziós. A társadalom értelmezése meghatározó, mivel a terrorizmus definíciója változhat társadalmi értékrendtől függően. Az elmúlt években a biztonsági fenyegetések értelmezése egyre inkább a társadalom percepcióján alapul, ami felülírhatja a hagyományos definíciós kereteket. A terrorszervezetek és a terrorellenes erők szembenállásában jelen van az akció-reakció elve, azaz a terrorszervezetek fejlődése kihívás elé állítja a terrorellhárító szervezeteket, és fordítva. A terrorizmus megváltozott elkövetési módjai kiemelten érintik az első reagáló erőket. A tanulmány azt a célt tűzte ki, hogy áttekintse a terrorizmus legfontosabb jellemzőit és fejlődését, kiemelt figyelmet szentelve az új elkövetési módszereknek.

Kulcsszavak: terrorizmus, első reagáló erők, terrorellhárítás, egészségügyi ellátás

Problémafelvetés

Már-már unalomig ismételt tény, hogy a terrorizmus jelentette fenyegetések, a terrorszervezetek, a terrorcselekmények – mind nemzeti, mind globális viszonylatban – az elmúlt évtizedekben a biztonsági kockázatok, kihívások és fenyegetések rendszerének kiemelt elemei voltak. Az elkövetői oldal számos dimenzió mentén történő fejlődése és az elkövetési formák változása miatt a terrorizmus elleni fellépés területén is jelentős számú és többféle változást tapasztalhatunk. Ezek a változások a terrorellenes fellépés szinte minden szintjén tapasztalhatók voltak, a terrorfelderítéstől kezdődően egészen a radikalizáció megelőzésére irányuló kezdeményezésekig.

A tanulmányban arra vállalkozunk, hogy áttekintsük a modern kori terrorizmus – azaz a modern és posztmodern terror – legfontosabb jellemzőit, fejlődését,

¹ R. o. ezredes, főosztályvezető, Terrorellhárítási Központ Műveleti Igazgatóság Speciális Egészségügyi Főosztály, e-mail: faggyas.attila@tek.gov.hu

² Tanszékvezetői feladatok ellátásával megbízott oktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Terrorellhárítási Tanszék, e-mail: remai.daniel@uni-nke.hu

különös tekintettel az elkövetési formákban történt változásokra fókuszálva. Ezt követően – a hagyományos megközelítéssel szemben nem felderítési vagy felszámolási oldalról, hanem – az első reagáló erők, azon belül is a helyszíni egészségügyi ellátókra nehezedő kihívások szemszögéből kívánjuk vizsgálni a terrorcselekményeket. Arra a kérdésre keresve választ, hogy a megváltozott elkövetési formák hogyan befolyásolják a speciális egészségügyi ellátó terület szerepét, feladatrendszerét.

Áttekintés – a modern kori terrorizmus

A terrorizmus, a terrorszervezetek és az elkövetett erőszakos cselekmények mögött meghúzódó motivációk, célok, sok esetben működési metódusok, az erőszakos elkövetési formák alapvetően egyszerűen bemutathatók, rendszerezhetőek. Kijelenthető, hogy a terrorizmus jelensége igazából nem bonyolult, szinte már pofonegyszerű: erőszakkal való fenyegetőzés vagy annak alkalmazása politikai, vallási vagy ideológiai célok elérése érdekében.³ Ugyanakkor maga a jelenség rendkívül komplex és sokdimenziós.⁴ Éppen ez a komplexitás az, ami miatt egy univerzális terrorizmus definíció megalkotása nehézségekbe ütközik. Krumwiede a komplexitás forrását a terrorizmus számtalan manifesztációs formájában és az egyes összetevők eltérő súlyában látta.⁵ Annak ellenére, hogy a modern korinak tekintett terrorizmusnak is legalább már másfél évszázada elszenvedői vagyunk, nincs olyan univerzális definíciónk, amely pontosan le tudná írni a jelenséget.⁶ Történelmi koronként és egy adott társadalom értékrendjétől függően eltérhet, hogy mit értünk terrorizmus alatt; azaz hogy egy bizonyos típusú erőszakos cselekményt vagy erőszakos cselekménnyel való fenyegetést terrorizmusnak tekintünk-e vagy sem. A terrorizmus jelenségének legújabb értelmezési keretei éppen abba az irányba haladnak, hogy a biztonsági kihívások és fenyegetések társadalomra gyakorolt hatása alapján kategorizálják azokat. Ahogy többen megfogalmazták már (például Bruce Schneier, Al Ghaoui Hesna): „A terrorizmus lényege nem maga a cselekmény, hanem az arra adott reakciónk.”⁷ A társadalom percepcióján alapuló értelmezés meghatározó irányává vált az elmúlt években, ezáltal a pontos, lexikonba illeszthető, szócikkszerű definiálás már nem feltétlenül kell hogy égető prioritást jelentsen. Ezzel párhuzamosan a terrorellenes fellépésre feljogosított szervezetek szempontjából sem feltétlenül a pontos fogalmi definiálásnak van jelentősége. Az vált fontossá, hogy sikerül-e felismerni, melyek azok a jelenségek és események, amelyekkel szemben a fellépés a terrorellhárító szervezetek hatáskörébe tartozik.

³ FBI [é. n.].

⁴ SCHMID 2013.

⁵ KRUMWIEDE 2004.

⁶ RAPOPORT 2022.

⁷ AL GHAOUI 2021.

A terrorizmus és a terrorellenes erők viszonyrendszerében folyamatosan jelen van az akció-reakció elve, azaz az egyik oldal fejlődése, módszereinek, rendelkezésre álló erőforrásainak és eszköztárának bővülése lépéskényszerbe hozza a másik felet.⁸ A terrorszervezetek fejlődése, az elkövetési módok változása lépéskényszerbe hozzák a terrorellhárító szervezeteket és ezzel párhuzamosan az elhárítási oldal fejlődése is változásra ösztönzi a terrorszervezeteket. Azonban számos szerző vetette fel az elmúlt években, hogy a „túlreagálás” kontraproduktív lehet a terrorellenes fellépésben.⁹ A változások nemcsak az említett két oldalt érintik, hanem hatásai átgyűrűznek számos más területre is, például az általunk vizsgálni kívánt első reagáló erők egyes csoportjainak feladataira, működésére is hatással vannak.

A World Trade Center elleni, 2001. szeptember 11-i támadás számos alapvető változást hozott a terrorizmus elleni harcban és ezáltal a terrorszervezetek működésében is. Az egyik legfontosabb változás a felderítési képességek globális fejlesztése és erősítése volt, amely hatással volt a terrorcselekmények szervezésére és kivitelezésére.¹⁰ Az elmúlt évtizedekben meghatározóvá vált az *olcsósítás* jelensége, azaz a terrorszervezetek minél olcsóbb és könnyen megszervezhető, egyszerűen és egyszerű eszközökkel lebonyolítható támadások kivitelezését favorizálják, ezzel csökkentve a dekonspiráció esélyét és nehezítve a felderítő szervek munkáját.¹¹ A másik fontos jellemző az időfaktor lerövidülése: azaz a cselekmények pár perc alatt zajlanak le. Ugyanakkor továbbra is kiemelt szempont maradt a lehető legnagyobb áldozatszám elérésére való törekvés és a puha célpontok elleni támadások kivitelezése.

Trendek és számok

A University of Maryland gondozásában működő Global Terrorism Database¹² online adatbázis egyéni, sajátos definíció alapján gyűjti a terrorcselekményeket 1970-től.¹³ A GTD – ahogy egyik ilyen adatbázis sem – nem tökéletes: vannak hiányosságai, számos kritika érte az elmúlt években, és egyértelműen amerikai nézőpont alapján listázza a cselekményeket. Ugyanakkor azt lehet mondani, hogy ez ma a világon az egyik legösszetettebb, legjobban kereshető és legdifferenciáltabb változószett mentén felépített adatbázis a terrorcselekmények vonatkozásában.

Az adatbázis 209 707 esetet foglal magába, és folyamatosan frissül. (A tanulmányban használt adatbázis mentési időpontja: 2023. november 1.) A kumulált adatok alapján elmondható, hogy a listázott terrorcselekmények során 479 348 fő veszítette életét, és a sebesültek száma 585 605 fő volt. Az események 34,67%-ban (72 707 eset) nem történt személyi sérülés. Ugyan nincs egyértelmű definíció arra,

⁸ Lásd: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/>

⁹ de JONGE OUDRAAT – MARRET 2010; MUELLER-STEWART 2016.

¹⁰ MARAS 2016.

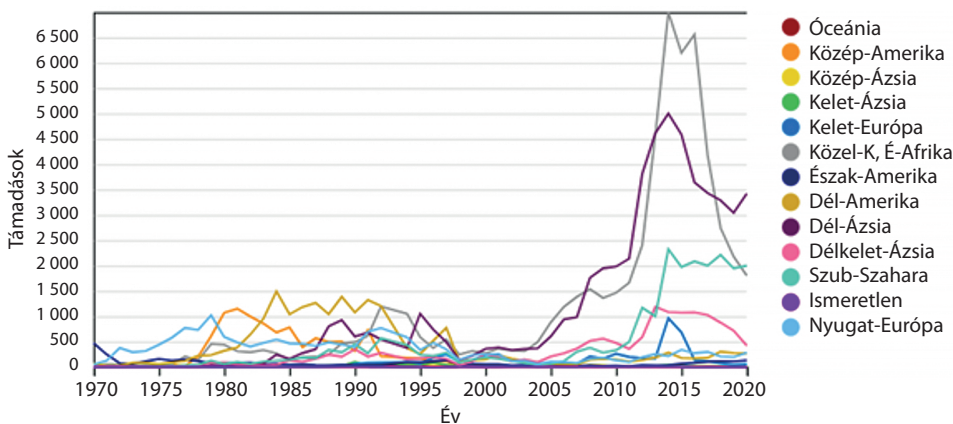
¹¹ HARREL 2017.

¹² GTD.

¹³ GTD.

hogy hány főtől tekintethető egy esemény tömeges cselekménynek, jelen tanulmányban 50 főben állapítottuk meg a határt. Azokban az esetekben, ahol az áldozatok száma meghaladta az 50 főt – tehát jelen tanulmány értelmezési keretében tömeges cselekményről beszélhetünk – 873 esemény (0,4%), míg azoknak az eseményeknek a száma, ahol a sérültek száma meghaladta az 50 főt 1571 (0,75%). Ugyanezen esetek aránya el nem éri az 1%-ot, de az egészségügyi ellátórendszer szempontjából kiemelt problémakörnek tekinthető. Összességében elmondható, hogy az összes támadás 66%-ában legalább egy fő sérül, így az egészségügyi ellátórendszernek valamilyen módon és formában be kell avatkoznia.

Ha területi eloszlás szerint vizsgáljuk a támadásokat, akkor azt mondhatjuk, hogy alapvetően Közép-Afrikában, Dél-Amerika egyes részein és a Közel-Kelet országokban – leginkább Afganisztánban, Irakban, Szíriában és Pakisztánban – koncentrálódnak. Ugyanakkor Közép-Ázsiában és a Távoll-Keleten is találunk a terrorizmus szempontjából úgynevezett forró övezeteket. A trendek alakulását vizsgálva látható, hogy 2005 után jelentősen megnövekedett a támadások száma, ami a közel-keleti és dél-ázsiai terrorizmus megerősödésének köszönhető. Az Iszlám Állam megjelenése és működése jól kivehető a grafikonon, és egyértelműen azonosítani tudjuk a Nyugat-Európában a 2010-es évek közepén zajló terrorhullámot.

1. ábra: Terrortámadások számának alakulása régióként, 1970–2022

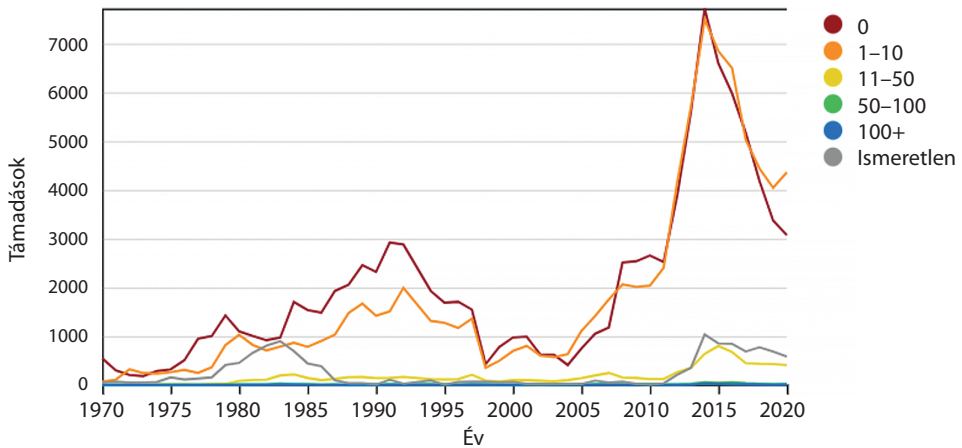
Forrás: GTD

Azonban az Iszlám Állam hanyatlása után sem marad ki Európa a terrortámadásokból, bár csökkenő tendenciát figyelhetünk meg. A Global Terrorism Index¹⁴ 2022-es évre vonatkozó riportja alapján a 36 európai országból 19 esetében javulás figyelhető meg a terrorizmus terén. A GTI 2022-ben Európában 78 terrortámadást regisztrált, amelynek mindössze 21%-át, azaz 16 támadást vállaltak magukra is-

¹⁴ GTI.

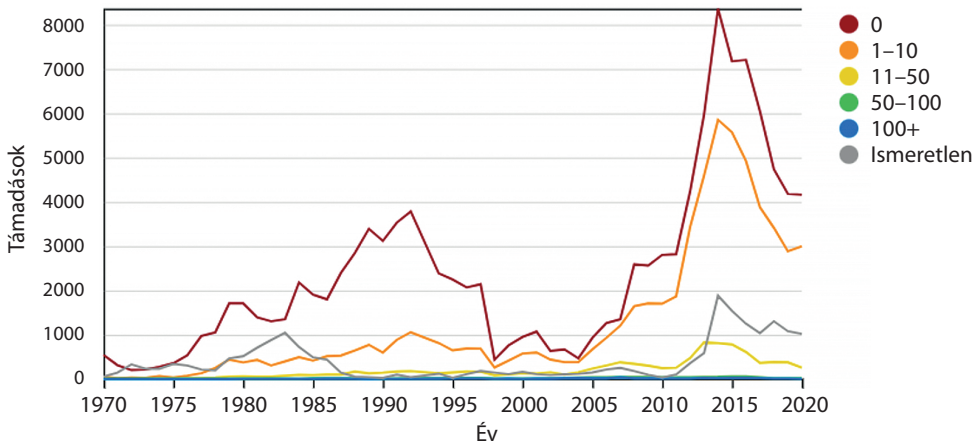
mert terrorista csoportok. Európában 2022-ben 27 terrorizmus okozta halálesetet regisztráltak, ebből 17-et Törökországban.¹⁵

A terrortámadásokat részletesen vizsgálva az elhunytak és a sérültek száma mentén láthatjuk, hogy az esetek nagy többségében az elhunytak száma nem haladja meg a tíz főt, és szinte elenyésző az a támadás, ahol az áldozatok száma meghaladja a száz főt. Nagyon hasonló trendek rajzolódnak ki, hogyha a sérültek számát vizsgáljuk.

2. ábra: A halálos áldozatok számának alakulása, 1970–2022

Forrás: GTD

3. ábra: A sérültek számának alakulása, 1970–2022

Forrás: GTD

¹⁵ Global Terrorism Index, 2023.

Az 1990-es évektől kezdődően a globális terrorizmus egyértelműen a puha célpontok felé fordult: a könnyen elérhető, nem jól védett, civilekkel zsúfolt helyszínek váltak az elkövetések fő célpontjává. Az így elért félelemkeltést a 2010-es évek után az elkövetési módszerek brutálisabbá tételével lehetett fokozni. Olyan eszközöket és módszereket alakítottak ki a terrorszervezetek, amelyek nagyszámú áldozattal és sérüléssel járnak. Ugyanakkor a terrorizmus modern kori történelmében végigtekintve találunk olyan elkövetőket, akiket a szakirodalom magányos elkövetőnek tekint.¹⁶ A teljesség igénye nélkül az Unabomber néven elhíresült Ted Kaczynski, a 2017-es Las Vegas-i mérsárlás elkövetője, Stephen Paddock vagy a norvég Anders Breivik, akik egyéni motivációk mentén radikalizálódtak, kiválasztották az ellenségképüket, a célpontjaikat, és a modern terrorszervezetek által elkövetett cselekményekhez hasonló elkövetéseket valósítottak meg. Jelen tanulmány szempontjából fontos kiemelni, hogy egy terrorszervezet által elkövetett cselekmény, illetve egy magányos elkövetők által elkövetett cselekmény esetében nincs különbség a károkozás és az ellátandó személyek vonatkozásában.

Elkövetési formák és hatásuk az emberi testre

Güngör Sobacı török szakértő úgy fogalmazott egy tanulmányában, hogy „a terrorizmus egy szisztematikus fenyegetés az emberi testre nézve, és napjainkban ugyancsak egy szisztematikus fenyegetés globálisan”.¹⁷ A támadásokat és azok hatását számos aspektusból lehet vizsgálni, de az emberi testre gyakorolt hatás mentén történő felosztás viszonylag ritka, pedig ez az aspektus alapvetően határozza meg az első reagáló egységek tevékenységét.

Ha a terrortámadásokat típus szerint kívánjuk kategorizálni, akkor azt mondhatjuk, hogy a legalacsonyabb intenzitású kategória a támadással való fenyegetés, ahol szinte nulla az esélye annak, hogy sérülés következik be. Jóval nagyobb kihívást jelent a túszejtés, az emberrablás, amely napjainkban viszonylag ritka, alapvetően a 1990-es évek előtt volt jellemző, és az érintettek száma limitált.

A modern elkövetési formák, azaz az új típusú támadások között találjuk az úgynevezett (1) ramming támadásokat, amely alatt a gépjárművel elkövetett támadásokat értjük. (2) Az ámokfutó elkövetés, vagy ahogy az Egyesült Államokban nevezik, az aktív elkövetés az elmúlt időszak egyik kiemelten „kedvelt” támadástípusává vált. Az elkövető(k) szűrő-/vágófegyverrel vagy tűzfegyverrel hajtanak végre terrorcselekményt. (3) A – házi készítésű – robbanószerkezetek szintén gyakori eszközei voltak az elmúlt évtizedek támadásainak. (4) A szakirodalom hibrid támadás alatt tárgyalja a fenti elkövetési módok egyesítését, több elkövetési forma csoportos alkalmazását. Valamint megjelennek még speciális jellegű támadások, ahol nem is annyira az elköve-

¹⁶ HANKISS 2017.

¹⁷ SOBACI 2014.

tési mód, hanem a helyszín jelenti a speciális kihívást az első reagáló erők számára. Példaként gondolhatunk itt tengeri vagy légi közlekedéssel kapcsolatos támadásokra.¹⁸

Az első reagáló erők szempontjából számos fontos és meghatározó paraméter jelenik meg az elkövetők számától kezdődően az elkövetés eszközén át az elkövetés helyszínének sajátosságáig, ugyanakkor egészségügyi ellátás szempontjából is jelentős különbségek állnak fenn az egyes elkövetési formák között.

Esettanulmányok – terrortámadások az áldozatok és a sérültek perspektívájából

A továbbiakban esettanulmányok segítségével fogjuk vizsgálni a modern kori terrorizmus fentebb felsorolt, kiemelt elkövetési formáit és ezek hatását az áldozatokra, sérültekre, ezáltal az egészségügyi ellátókra.

Robbanószerkezettel elkövetett támadás

2017. május 22-én Manchesterben, a Manchester Arénában az amerikai énekesnő, Ariana Grande adott koncertet. A tinédzserek körében nagyon népszerű popsztár jelentős tömeget, körülbelül 14 000 főt vonzott az arénába. Salman Abedi iszlám szélsőséges öngyilkos merényletet követett el egy házi készítésű robbanószerkezettel, amelyben hatásvnövelőként repeszeket helyezett el, amikor a közönség a koncertet követően kifelé indult az arénából.¹⁹ Az aulában bekövetkezett robbanás önmagában nem volt erős, ugyanakkor 23 fő vesztette életét a támadásban, és több mint 1000 fő sérült meg. Fontos kiemelni, hogy a sérültek nagy része nem magától a támadástól sérült meg, hanem az azt követő tömegpánikban, amikor az emberek megpróbálták elhagyni a helyszínt. Külön érdemes kiemelni, hogy 239 fő pszichológiailag sérültet vettek számba a brit ellátó szervek. Ez volt az első dokumentált eset, amikor a pszichológiai traumát is a sérülések közé sorolták. Az 1017 sérültből 112 főt szállítottak kórházba.²⁰

2016. március 22-én Brüsszelben, a Zaventem Repülőtér indulási oldalán hajtottak végre az Iszlám Államhoz köthető elkövetők robbantásos merénylet, majd ezt követően, közel egy órán belül a maalbeek-i metróállomáson is történt egy robbantás. A reptéri robbantás jól koordinált, előre megtervezett támadás volt, amelyet három lépcsőben hajtottak végre az elkövetők. A koncepció lényege az volt, hogy az első elkövető a bejáratról legtávolabb a check-in pultokhoz közel robbantott, majd a pánikszerűen menekülő tömeg, amely a kijáratok felé haladt, újabb robbantásba „futott bele”, amikor is a második elkövető elműködte a robbanóeszközt; a kijá-

¹⁸ MARAS 2016.

¹⁹ *The Manchester Arena Inquiry Volume 1: Security For The Arena.* 2021.

²⁰ *The Manchester Arena Inquiry Volume 2: Emergency Response.* 2022.

ratnál várakozó harmadik merénylő végül nem robbantotta fel a nála lévő eszközt. Az ezt követően, a maalbeek-i metróállomáson végrehajtott robbantás tipikus példája volt a zárt térben elkövetett robbantásos merényleteknek. A támadásokban összesen 32 fő vesztette életét és 340 fő sérült meg. A támadást, több helyszínen, jól koordináltan hajtották végre, építettek a tömegpánikra.²¹ Az elkövetés eszközei házi készítésű robbanóeszközök voltak számos hatásvélővel. Felmerültek hírek, hogy a hagyományosnak mondható hatásvélők, mint szögek, csavarok mellett az elkövetők állati ürülékkel szennyezték be a robbanóeszközöket, ezzel növelve a fertőzés kockázatát. Ez ugyan a CBRN-fenyegetés egy alacsony formája, de az Iszlám Állam által jelentett fenyegetés egyik kiemelt eleme volt az Európai Unióban a CBRN-terrorizmus veszélye. Számos elemzés és dokumentum született a témában, és konkrét, közös európai védelmi intézkedéseket is bevezettek az elmúlt években a CBRN-kihívások hatékony elhárítása érdekében.²²

Általában elmondható, hogy a terrrorszervezetek a tömegközlekedési eszközök ellen elkövetett támadásokat preferálják. Ennek alapvetően az az oka, hogy 2001. szeptember 11-e után a légi közlekedési eszközök ellen elkövetett támadások a megnövekedett biztonsági intézkedések miatt nehezen kivitelezhetővé váltak, viszont a többi tömegközlekedési forma, mint a vonat, busz, metró kevésbé védettek, így ezek könnyebben elérhetőek a terroristák számára. Emellett lélektani szempontból is hatékony a tömegközlekedés elleni támadás, hiszen ezeket az eszközöket a társadalom nagy többsége rendszeresen használja. Számos példát találunk a tömegközlekedési eszközök ellen elkövetett támadásokra, mint például a 2004-es madridi vonatrobbantás (193 halott, 2050 sérült)²³ vagy a 2005-ös londoni támadássorozat (56 halott, 784 sérült).²⁴

Ámokfutó elkövetés

2011. július 22-én Norvégiában Anders Breivik egy bérelt Multivan gépjárművel leparkolt a kormányzati negyedben. Az autót 2100 kilogramm nátrium és ammónium-nitrát alapú robbanóanyaggal töltött meg. A hihetetlen erejű robbanásban 8 fő vesztette életét, és 15 fő sérült meg, de a kormányzati épületek elleni támadás csak elterelés volt.²⁵ Breivik rendőregyenruhában hagyta el a környéket, majd kompra szállt, és a közeli Utøya szigetére távozott, ami a Norvég Munkáspárt ifjúsági találkozójának adott otthont. A táborba érve tüzet nyitott a résztvevőkre egy félautomata fegyverrel (Ruger Mini-14) és pisztolyokkal (Glock-34). A támadás során 69 embert ölt meg, és legalább 60 főt megsebesített. Breivik alapvetően kihasználta

²¹ Eurojust 2018.

²² KAUNERT-LÉONARD 2019.

²³ GTD.

²⁴ GTD.

²⁵ GTD.

a sziget zártságát és terepviszonyait, így a terrorelhárító és első reagáló erők nem tudták időben megkezdeni a felszámolást és az ellátást.

A Breivik által végrehajtott, szélsőjobboldali indíttatású támadásoknak összesen 77 áldozata és 75 sérülteje volt. Breivik akciója alapvetően hibrid elkövetésnek tekinthető, ugyanakkor az ámokfutó elkövető elem is kiemelt. Ahogy korábban már említettük, nincs különbség az áldozatok száma és a sérültek száma tekintetében a terrrorszervezet által szervezett és az egyéni elkövető által végrehajtott terrortámadások között. A zárt és nehezen megközelíthető támadási helyszínek jelentősen megnehezítik az első reagáló erők és a mentőalakulatok munkáját.²⁶

2017. október 1-jén Las Vegasban egy 64 éves nevadai férfi, Stephen Paddock tüzet nyitott a Harvards Music Fesztiválon részt vevő tömegre a Mandalay Bay Hotel and Casino 32. emeletének egyik szobájából. Paddock több mint 1000 golyót lőtt ki, megölve 60 embert és megsebesítve 413 főt. A pániba esett tömeg menekülni kezdett, a sérültek száma megduplázódott, 850 fő szorult ellátásra. A merénylő radikalizálódásának folyamatáról a mai napig nincsenek egyértelmű információk, ahogy tettének indítéka sem világos. A kitérő különleges egység megpróbált behatolni a hotelszobába, ahol Paddock öngyilkosságot követett el. Paddock elképesztően nagy mennyiségű lőfegyvert és muníciót használt, korábban magányos elkövető részéről nem látott mértékű sebesülést okozva.²⁷ Az általa okozott sérülések mellett az ellátóknak meg kellett küzdenie a tömegpánik okozta sérülésekkel. A Paddock által elkövetett merényletről szóló beszámolók egyik ikonikus képe lett a toloszékben ülő férfit menekítő nőről készült felvétel. A kép jelen tanulmány szempontjából is jelentős, hiszen ráirányítja a figyelmet arra, hogy a puha célpontok és tömegrendezvények esetében speciális csoportok ellátásra is fel kell készülni (például mozgássérültek, gyermekek stb.).

4–5. ábra: Speciális csoportok a terrortámadások áldozatai között

Forrás: CBS News és AL-ABOUD 2021

²⁶ GTD.

²⁷ GTD.

A 2019. november 29-én Londonban, a London Bridge-en öt embert késelt meg, kettőt halálosan egy Iszlám Államhoz köthető elkövető, Usman Khan. A férfit 2018-ban helyezték szabadlábra, korábban terrorizmus támogatásáért töltötte börtönbüntetését. Khan esete rávilágít a deradikalizációs folyamatok gyengeségére, ugyanakkor Khan mentális problémákkal is küzdött. Az általa elkövetett támadás ráirányítja a figyelmet arra, hogy egy elkövető, egy egyszerű szűrő/vágó eszközzel is végezh tud vinni egy-egy komolyabb támadást.²⁸

Gázolósos támadások

Mohamed Dubois 2017. július 14-én a nizzai promenádon egy 19 tonnás kamionnal hajtott bele a francia forradalom évfordulóját ünneplő tömegbe. 86 ember halálát okozta, és 433-at megsebesített. A tunéziai származású elkövető a támadás előtt tette le a hűségesküt az Iszlám Államnak a Twitter-fiókján. Az elkövetőnek volt pisztolya, de azt végül nem használta, mert a rendőrök még a járműben ártalmatlanították.²⁹ A nizzai elkövetés tipikus példája a paradigmaváltásnak a terrorizmusban, amikor egy terrorszervezet vagy az elkövető valami korábban ismeretlen, felettebb új elkövetési formát valósít meg, ezzel lépéselőnybe kerül, és jelentősen megnehezíti a felderítő és elhárító szervek munkáját.³⁰

Hasonló ramming, azaz gázolósos támadás a 2017. április 7-i Stockholmban elkövetett, amikor egy kisebb méretű teherautóval Rakhmat Akilov, az Iszlám Államhoz köthető elkövető Stockholm központjában a tömegbe hajtott. A négy áldozat között volt egy 11 éves kislány is. A támadásban 14 fő komolyan megsérült.³¹

Hibrid támadások

2017. március 22-én egy több főből álló csoport hajtott végre támadást London belvárosában, a Westminster Bridge hídfőjénél. Khalid Masood 52 éves brit állampolgár autójával a gyalogosok tömegébe hajtott, majd ezt követően gyalog menekült tovább. Miután beleütközött a Palace of Westminster kerítésébe, az autóból kiszállva kést rántott, és megkéselt egy fegyvertelen rendőrt. A támadásban öt fő vesztette életét, és 50 fő sérült meg. Az eszközök kombinációjával az egészségügyi ellátóknak szintén foglalkoznia kell.³²

²⁸ GTD.

²⁹ GTD.

³⁰ COPELAND 2001.

³¹ GTD.

³² GTD.

Kiemelt méretű támadások

A terrorizmus történetében megjelennek olyan támadások, amelyek hihetetlenül magas áldozatszámmal járnak. Ezek viszonylag ritkák és valamilyen szempontból speciálisak. Ilyen például a 2001. szeptember 11-én, az Egyesült Államokban elkövetett terrortámadás, aminek közvetlen áldozatai számát körülbelül 3 000 főre becsülik, és további körülbelül 6 000 fő szenvedett sérüléseket. Ugyancsak kiemelt áldozatszámmal járnak a repülőgépek ellen elkövetett támadások (Pan-Am 103-as járat – 1988; Air India 182-es járata – 1985), illetve lakóépületek (Buynaksk, Moszkva, Volgodonsk – 1999), iskolák (Beslan – 2004) és egyéb puha célpontok ellen elkövetett támadások. Természetesen ezek a támadások egészségügyi ellátás szempontjából is speciálisak.³³

Az európai terrorhullám legnagyobb volumenű cselekménye 2015. november 13-ról 14-re virradó éjjel volt, amikor az Iszlám Államhoz köthető merénylők Párizs belvárosának több pontján követtek el támadásokat. Az események a köztudatba párizsi terrorhullámként vagy a terror éjszakájaként vonultak be. Egy koordinált, összesen kilenc helyszínen, időben közel szimultán elkövetett támadássorozatról beszélünk, amelynek egyes helyszíneit direkt egymáshoz közel választották ki, hogy ezzel is zavart keltsenek a párizsi ügyeleti csoportok és az első reagáló egységek körében. A támadásokban összesen 137 fő vesztette életét, és 416-an sebesültek meg. Ez az Iszlám Állam által Európában végrehajtott legnagyobb támadásnak tekinthető, amelyet házi készítésű robbanóanyagokkal és számos tűzfegyverrel követtek el. A több helyszínen, az időben szinte azonos, de mégis egymást követő végrehajtás korábban nem tapasztalt kihívások elé állította az első reagáló erőket és értelemszerűen nincs olyan állam a világon, amely készenlétben tartana és rapid módon mozgósítani tudna ilyen kihívás esetén megfelelő számú beavatkozót, így fordulhatott elő, hogy a francia hatóságok „elfogytak” az események során. Az áldozatok és sérültek száma az egészségügyi ellátórendszer is számos kihívás elé állította.³⁴

Összegzés – támadási formák és áldozatok

Az 1. táblázatban foglaltuk össze az általunk vizsgált esettanulmányokat az elkövetés helyszíneire, az elhunytak és a sérültek számára fókuszálva.

³³ Statista [é. n.].

³⁴ BBC 2015.

1. táblázat: A vizsgált esettanulmányok összefoglalása

Dátum	Helyszín	Helyszín típusa	Elkövetés módja	Elhunytak száma	Sebesültek száma
2017. május 22.	Manchester (Nagy-Britannia)	koncertterem	robbantás	23	1017
2016. március 22.	Brüsszel, Zaventem (Belgium)	reptér, metró	robbantás	32	340
2011. július 22.	Oslo, Utøya (Norvégia)	közterület, sziget	robbantás, ámokfutó elkövetés	77	75
2017. október 1.	Las Vegas (Egyesült Államok)	szabadtéri koncert	ámokfutó elkövetés	60	850
2019. november 29.	London (Nagy-Britannia)	közterület	késelés	2	3
2017. július 14.	Nizza (Franciaország)	szabadtéri rendezvény	ramming	86	433
2017. április 7.	Stockholm (Svédország)	sétálóutca	ramming	5	14
2017. március 22.	London (Nagy-Britannia)	közterület	hibrid: ramming majd ámokfutó elkövetés	5	50
2015. november 13–14.	Párizs (Franciaország)	több helyszínen	hibrid: ámokfutó elkövetés, robbantás	137	416

Forrás: a szerzők szerkesztése

Összefoglalás

A modern kori terrorizmus az utóbbi évtizedekben nem válogat áldozatok tekintetében. Jelentősen lerövidült a támadások ideje – átlagosan 1–10 perc –, amely tényezők önmagukban is komoly kihívások elé állítják a világ terrorelhárítói erőit és az első reagáló egységeket. Megfigyelhető, hogy puha célpontok és tömegrendezvények az elkövetések célpontjai, ahol az elkövetők számíthatnak a tömegpánik okozta járulékos veszteségekkel. Ezekben a helyszíneken a civil résztvevők között megjelennek speciális csoportok (gyerekek, fogyatékkal élők stb.), azaz speciális ellátási igényű személyek. Az eszközök tárháza az olcsósítás irányába haladt, ami nem csak megnehezíti a terrorfelderítést, de az elkövetők egyre szélesebb és kreatívabb eszköztárral dolgoznak, és ez a sérülések széles skáláját okozhatja. Összességében megállapítható, hogy az általunk vizsgált támadások puha célpontokra fókuszáltak, a terroristák felhasználták a tömegpánikot, ezzel növelve az elhunytak és sebesültek számát. Az áldozatok és sérültek száma viszonylag széles skálán mozog, és az elkövetési eszközök sokszínűsége miatt az első reagáló egészségügyi erőknél nagyon

eltérő kihívásokkal kell szembenéznük a kárhelyeken, amelynek részleteit *A modern és posztmodern terrorizmus: a helyszíni egészségügyi ellátás kihívásai* című tanulmányunkban vizsgáljuk.³⁵

Felhasznált irodalom

- AL-ABOUD, Nayef (2021): At Least 11 Killed in Multiple Attacks in Syria’s Northern Aleppo. *Al Arabiya*, 2021. január 31. Online: <https://english.alarabiya.net/News/middle-east/2021/01/31/Syria-crisis-At-least-11-killed-in-multiple-attacks-in-Syria-s-Northern-Aleppo>
- BBC (2015): Paris Attacks: What Happened on The Night. *BBC News*, 2015. december 9. Online: www.bbc.com/news/world-europe-34818994
- CBS News (2017): Nurse and Man in Wheelchair Recount Their Daring Escape From Las Vegas Shooting. *CBS News*, 2017. október 5. Online: www.cbsnews.com/news/las-vegas-shooting-nurse-and-man-in-wheelchair-recount-escape/
- COPELAND, Thomas (2001): Is the “New Terrorism” Really New?: An Analysis of the New Paradigm for Terrorism. *Journal of Conflict Studies*, 21(2), 7–27. Online: https://id.erudit.org/iderudit/jcs21_2art01
- DE JONGE OUDRAAT, Chantal – MARRET, Jean-Luc (2010): The Uses and Abuses of Terrorist Designation Lists. In CRENSHAW, Martha (szerk.): *The Consequences of Counterterrorism*. Russell Sage Foundation, 94–130.
- Eurojust (2018): *Brussels Terrorist Attacks of March 2016*. Online: www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/2018-06/2016-03_Brussels-terrorist-attack.pdf
- FAGGYAS Attila – RÉMAI Dániel (2024): A modern és posztmodern terrorizmus: a helyszíni egészségügyi ellátás kihívásai. *Magyar Rendészet*, megjelenés alatt.
- FBI [é. n.]: *Terrorism*. Online: www.fbi.gov/investigate/terrorism
- Global Terrorism Database (GTD). Online: www.start.umd.edu/gtd/
- Global Terrorism Index 2023. Online: www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2023/03/GTI-2023-web-170423.pdf
- HANKISS Ágnes (2017): A „magányos farkas” legendája: Terrorista hálózatok. *Arc és Álarc*, 1(2–3), 201–227. Online: <http://real.mtak.hu/id/eprint/112345>
- HARREL, Peter (2017): The Threat of Small-Dollar Terrorism. *Politico*, 2017. augusztus 29. Online: www.politico.com/agenda/story/2017/08/29/the-threat-of-small-dollar-terrorism-000503/
- KAUNERT, Christian – LÉONARD, Sarah (2019): The European Union’s Response to the CBRN Terrorist Threat: A Multiple Streams Approach. *Politique Européenne*, 65(3), 148–177. Online: <https://doi.org/10.3917/poeu.065.0148>
- KRUMWIEDE, H. W. (2004): Ursachen des Terrorismus. In WALDMANN, Peter (szerk.): *Determinanten der Entstehung und Entwicklung terroristischer Organisationen – Forschungsstand und Untersuchungsergebnisse*. Velbrück Wissenschaft.
- MARAS, Marie-Helen (2016): *A terrorizmus elmélete és gyakorlata*. Budapest: Antall József Tudásközpont.
- MUELLER, John – STEWART, Mark G. (2016): Terrorism and Bathtubs: Comparing and Assessing the Risks. *Terrorism and Political Violence*, 33(1), 138–163. Online: <https://doi.org/10.1080/09546553.2018.1530662>
- RAPOPORT, David C. (2022): *Waves of Global Terrorism: From 1879 to the Present*. New York: Chichester, West Sussex: Columbia University Press. Online: <https://doi.org/10.7312/rapo13302>

³⁵ FAGGYAS–RÉMAI 2024.

- SCHMID, Alex P. (2013): Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review. *ICCT Research Paper*, 97(1). Online: <https://doi.org/10.19165/2013.1.02>
- SOBACI, Güngör (2014): Terror-Related Injuries: From Threat to the Globe to the Global Threat. *Expert Review of Ophthalmology*, 3(6), 605–607. Online: <https://doi.org/10.1586/17469899.3.6.605>
- Statista [é. n.]: *Deadliest Terrorist Attacks Worldwide from 1970 to 2023, by Number of Fatalities and Perpetrator*. Online: www.statista.com/statistics/1330395/deadliest-terrorist-attacks-worldwide-fatalities/
- The Manchester Arena Inquiry Volume 1: Security for the Arena*. 2021. Online: www.gov.uk/government/publications/manchester-arena-inquiry-volume-1-security-for-the-arena
- The Manchester Arena Inquiry Volume 2: Emergency Response*. 2022. Online: www.gov.uk/government/publications/manchester-arena-inquiry-volume-2-emergency-response

ABSTRACT

Modern and Postmodern Terrorism: Diverse Modus Operandi and Toolbox of Perpetration

Attila FAGGYAS – Dániel RÉMAI

Modern-day terrorism poses significant security challenges at both national and global level. Terrorism is constantly changing and evolving, particularly in terms of its modus operandi. While the roots and basic functioning of terrorism are extremely simple, the phenomenon of terrorism is highly complex and multidimensional. Society's interpretation is crucial, as the definition of terrorism can be various, depending on societal values. In recent years, the interpretation of security threats has increasingly been based on society's perception, which can override traditional definitional frameworks. The principle of action-reaction is present in the confrontation between terrorist organisations and counter-terrorism forces: the development of terrorist organisations challenges counter-terrorism organisations and vice versa. The changing modus operandi of terrorism has a particular impact on first responders. The aim of this study is to review the main characteristics and evolution of terrorism, with a particular focus on new methods of perpetration.

Keywords: terrorism, first responders, counter-terrorism, healthcare

Tartalom

Határrendészet

- SZÉP Ferenc: *A Magyarországra irányuló illegális migráció trendjei 2008–2023 között* 17
- BARTUS Gábor: *A vasúti határforgalom-ellenőrzés története 1875-től 1919-ig* 39

Kriminálisztika

- FENYVESI Csaba – ZSÁK Zsófia: *Egy késes emberölés kriminálisztikai és büntető eljárásjogi tanulságai* 53

Komplementer rendészet

- BÖCSKEI Renáta – TÓTH Levente: *Látható barátból láthatatlan ellenség – A kényelem ára* 69
- KARDOS Pál: *A polgárőrség oktatási rendszere* 89
- TAKÁCS Soma – TÓTH Attila: *Folyamatmenedzsment a fizikai biztonság területén* 105
- TRAPP László: *Az állami rendvédelmi, valamint a magánbiztonsági szereplők intézkedéskultúra-váltásának együttműködési és képzési lehetőségei* 121

Menekültügy

- RITECZ György: *Az Eurodac adatainak egyfajta elemzése* 137

Rendészeti felsőoktatás

- BIRÓCZKY-SZABÓ Andrea – CZENE-POLGÁR Viktória: *Kihívások és megoldások a pénzügyőrszakma-történet oktatása során* 155

Rendészeti gyakorlat

- Mónika FÜSTÖS: *Trust in the Police and Willingness to Report Crimes: Who Researched the Nexus, When and with What Result?* 169

Rendészettörténet

- MÁCSÁR Gábor: *Az első magyar nyelvű önvédelmi könyv* 189
- SIDLÓ Mariann: *Gyanús eltűnések és halálesetek – titkos információgyűjtés és egyéb hatósági intézkedések* 197

Rendészettudomány

- ANDRÁS Hunor Lehel: *Előtanulmányok egy kutatói rendőr-kávéházhoz, 1. rész* 215
- HORVÁTH-BACSÓ Bernadett: *Rendészeti konferenciabeszámoló a Rendészet-Tudomány-Aktualitások témaköreiben* 229

Terrorizmus

- BOSNYÁK Henrietta: *Az iraki biztonsági erők szereplői* 237
- FAGGYAS Attila – RÉMAI Dániel: *A modern és posztmodern terrorizmus: változatos elkövetési módszerek és eszközök* 259